

Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1985

KOULUHALLITUS
VALTION PAINATUSKESKUS

Schulministerium Helsinki Finnland

Grundlagen des Lehrplanes für
die Grundschule 1985

Staatliche Druckerei, Helsinki 1985

Georg-Eckert-Institut BS78

1 235 380 9

Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1985

Georg-Eckert-Institut
für internationale
Schulbuchforschung
Braunschweig
Schulbuchbibliothek

87/252

**KOULUHALLITUS
VALTION PAINATUSKESKUS**

2., korjatun painoksen lisäpainos

ISBN 951-859-826-6

Valtion painatuskeskus
Helsinki 1985

SP

Z-10(2,85)

	Sivu
1 Opetussuunnitelman perusteet ohjausjärjestelmän osana	7
2 Opetussuunnitelman sisältöön vaikuttavat keskeiset koulutus- poliittiset ratkaisut	9
2.1 Tavoitteet	10
2.2 Opetuksen eriyttäminen	14
2.3 Tuntikehysjärjestelmä	15
2.4 Oppivelvollisuudesta vapauttamisesta luopuminen	16
2.5 Jatkuvan koulutuksen periaate	16
2.6 Opetuksen eheyttäminen	17
3 Kunnan opetussuunnitelma ja sen laatiminen	18
3.1 Kunnan opetussuunnitelma ohjausjärjestelmän osana	18
3.2 Kunnan tehtävät ja toimivaltuudet opetussuunnitelman laadinnassa	19
3.3 Kunnan opetussuunnitelman laatiminen	22
3.4 Kunnan opetussuunnitelman sisältö	23
4 Opetussuunnitelman laadintaa koskevat muut ohjeet	25
4.1 Tuntijako	25
4.2 Oppilasarvioinnin ohjeet	29
4.3 Tukiopetus	37
4.4 Oppilaanohjaus	39
4.5 Koulun ulkopuolella annettava opetus	41
4.6 Yhdysluokkaopetus	43
4.7 Erityisopetus	45
4.8 Esiopetus	46
4.9 Lisäopetus	49
4.10 Koulun muu toiminta	52
4.10.1 Yhteissuunnittelu	52
4.10.2 Luokanvalvoja	53
4.10.3 Oppilaskuntatoiminta	54
4.10.4 Kodin ja koulun yhteistyö	56
4.10.5 Kerhotoiminta ja nuorisotyö	57
5 Opettaja ja opetussuunnitelma	59
5.1 Opettaja opetussuunnitelman toteuttajana	59
5.2 Oppimateriaalin asema opetuksessa	60
5.3 Työtavat ja toimintamuodot	60
6 Oppiaineiden oppimäärät	63
6.1 Peruskoulun luokat 1—9	63
— äidinkieli	64

	Sivu
— A-kieli	75
— B-kieli	85
— C-kieli	95
— latinan kieli	99
— ympäristöoppi	102
— kansalaistaito	110
— evankelis-luterilainen uskonto	113
— ortodoksinen uskonto	119
— elämäkatsomustieto	126
— historia ja yhteiskuntaoppi	131
— matematiikka	147
— fysiikka ja kemia	161
— biologia ja maantieto	165
— liikunta	175
— musiikki	191
— kuvaamataito	201
— käsityö, tekninen työ ja tekstiilityö	206
— kotitalous	220
— oppilaanohjaus	226
— maa- ja metsätalous sekä puutarhanhoito	232
— kaupalliset aineet	238
— konekirjoitus	241
6.2 Peruskoulun lisäopetuksen oppimäärät	243
— evankelis-luterilainen uskonto	244
— ortodoksinen uskonto	246
— elämäkatsomustieto	247
— äidinkieli	249
— vieraat kielet ja toinen kotimainen kieli	252
— historia ja yhteiskuntaoppi	254
— matematiikka	258
— fysiikka ja kemia	260
— biologia ja maantieto	263
— liikunta	267
— oppilaanohjaus	269
— kuvaamataito	271
— musiikki	272
— maa- ja metsätalous sekä puutarhanhoito	275
— kotitalous	276
— tekstiilityö	279
— tekninen työ	281
— kaupalliset aineet	284
— konekirjoitus	286
— tietotekniikka	288
Liitteet	291
1 Koulun vuosittaisen työn suunnittelu peruskoulussa	292
2 Peruskoulun todistusten kaavat	302
3 Valtioneuvoston päätös peruskoulun tuntijaosta	316

4 Valtioneuvoston päätös peruskoulussa järjestettävän esi- opetuksen perusteista	320
5 Valtioneuvoston päätös peruskoulussa järjestettävän lisä- opetuksen perusteista	323
6 Opetusministeriön päätös opettajien erityistehtävistä	326

1 Opetussuunnitelman perusteet ohjausjärjestelmän osana

Uudessa koululainsäädännössä on vahvistettu ja selkiinnytetty opetussuunnitelman asemaa koulun toiminnassa. Eri hallinnontasojen tehtäviä ja toimivaltuuksia on tarkistettu, ja kunnalle on annettu paitsi entistä suuremmat mahdollisuudet tehdä omia opetussuunnitelmaa koskevia ratkaisuja myös entistä selkeämpi velvollisuus laatia ja kehittää peruskoulussa opetussuunnitelmaa. Toisaalta on määritelty ne rajat, joissa kunnan opetussuunnitelma voidaan laatia.

Koulutuspoliittisesti ja taloudellisesti keskeisimmistä asioista on määrätty lainsäädännössä sekä valtioneuvoston ja opetusministeriön päätöksissä.

Kouluhallituksen tehtävänä on peruskoululain (476/83) 30 §:n mukaan antaa kunnan opetussuunnitelman laadintaa ja oppiaineiden opetusta koskevat yleiset ohjeet ja päättää valtakunnallisista oppimääristä. Peruskouluasetuksen (718/84) 27 §:n mukaisesti opetussuunnitelman perusteet sisältävät koulutyön yleistä järjestelyä, oppiaineita, opetukseen käytettävää tuntimäärää kokonaisuudessaan ja tarvittaessa oppiaineittain, arvostelua, tukiopetuksen antamista, oppilaanohjausta ja koulun ulkopuolella annettavaa opetusta koskevat ohjeet.

Kouluhallitus on koonnut opetussuunnitelman perusteisiin kaikki kunnan opetussuunnitelman laadintaan vaikuttavat ohjeet ja ryhmitellyt ne seuraavien asiakokonaisuuksien mukaisesti:

Eduskunta, valtioneuvosto ja opetusministeriö ovat tehneet uuden koululainsäädännön yhteydessä merkittäviä koulutuspoliittisia päätöksiä ja antaneet opetuksen järjestämisessä noudatettavia periaatteita, jotka on toteutettava uuden opetussuunnitelmajärjestelmän toimeenpanon yhteydessä. Nämä opetuksen kannalta koulutuspoliittisesti merkittävät tavoitteet ovat opetussuunnitelman laadinnan lähtökohta. Tämän johdosta ne on sisällytetty opetussuunnitelman perusteisiin ja niiden pohjalta on annettu kunnan opetussuunnitelman laadintaa ohjaavia pedagogisia periaatteita. Tämä on perusteltua sen vuoksi, että hallinnollisen ohjauksen luonteessa tapahtuu oleellinen muutos.

Säännösten toteuttamista valvovasta ohjauksesta siirrytään tavoiteohjaukseen. Tämä edellyttää tavoitteiden selkeää esittämistä opetussuunnitelman perusteissa ja kunnan opetussuunnitelmassa.

Peruskoululain 30 §:n perusteella kouluhallitus antaa kunnan opetussuunnitelman laadintaa koskevat yleiset ohjeet.

Kouluhallitus on pitänyt tarkoituksenmukaisena sijoittaa nämä ohjeet opetussuunnitelman perusteiden yhteyteen. Tässä määritellään kunnan opetussuunnitelman tehtävä ja asema opetussuunnitelmajärjestelmässä sekä annetaan suositus sen sisällöstä. Opetussuunnitelmajärjestelmän toimivuuden kannalta on erittäin tärkeää, että kunnat saavat riittävästi tietoa opetussuunnitelman laadintaan liittyvistä velvollisuuksistaan ja toimivaltansa rajoista.

Kouluhallituksen on säännösten mukaan annettava ohjeet useista muista opetuksen järjestämisen kannalta keskeisistä asioista. Koska ne liittyvät oleellisesti kunnan opetussuunnitelman laadintaan, kouluhallitus on sisällyttänyt ne sekä muut tarpeellisiksi katsomansa ohjeet opetussuunnitelman perusteisiin.

Opetussuunnitelman toteuttamisen avainhenkilö on opettaja. Koska tähän asti on ollut epäselvyyttä niistä opettajan oikeuksista, velvollisuuksista ja toimivallan rajoista, jotka koskevat häntä opetussuunnitelman toteuttajana, kouluhallitus on sisällyttänyt näitä koskevia yleisiä periaatteita opetussuunnitelman perusteisiin.

Kouluhallitus on pitänyt tarkoituksenmukaisena tarkistaa tässä yhteydessä myös eri oppiaineiden oppimäärät. Tähän ovat vaikuttaneet pääasiassa opetussuunnitelman laadintaa koskevien periaatteiden muuttuminen, koulutuspoliittiset ratkaisut, oppiaineiden taustalla olevien tieteenalojen kehitys ja nykyisen opetussuunnitelman toteutumisesta saatu palaute.

Opetussuunnitelman perusteet on siis valtion kouluhallinnon ohjausväline varsinaisten opetussuunnitelmien laatimista varten. Sitä ei ole tarkoitettu malliopetussuunnitelmaksi, vaikka kunta voikin opetussuunnitelmaa laatiessaan siirtää siitä eräitä osia omaan opetussuunnitelmaansa. Kouluhallitus antaa tässä yhteydessä yhtenäisyyden vuoksi ohjeet myös merkittävien koulutuspoliittisten päätösten ja tavoitteiden toimeenpanosta. Opetussuunnitelman perusteet niveltävät eduskunnan, valtioneuvoston ja opetusministeriön määrittelemän koulutuspolitiikan ja pedagogiikan toisiinsa. Opetussuunnitelman perusteet on pääosin kunnan opetussuunnitelman laadinnan prosessia ohjaava hallinnollinen eikä niinkään didaktinen asiakirja.

Opetussuunnitelman perusteita muutetaan kulloisenkin kehittämistarpeen ja koulutuspoliittisen tavoitteenasettelun perusteella. Myös kunnan opetussuunnitelman tulisi joustavasti mukautua kunnan peruskouluissa ilmenevään kehittämistarpeeseen. Koska valtakunnallisesti merkittävät koulutuspoliittiset ratkaisut heijastuvat aina laajalle, kuntien opetussuunnitelmien lisäksi oppimateriaaleihin ja opettajankoulutukseen saakka, opetussuunnitelman perusteita on tarkoitus tarkistaa määrävuosittain.

2 Opetussuunnitelman sisältöön vaikuttavat keskeiset koulutuspoliittiset ratkaisut

Eduskunnan hyväksymään uuteen lainsäädäntöön liittyy joukko koulutuspoliittisesti keskeisiä ratkaisuja. Nämä peruskoulun kehittämisen kannalta merkittävät uudistukset on otettu huomioon opetussuunnitelman perusteita laadittaessa ja ne tulee ottaa huomioon myös kuntien opetussuunnitelmia valmistettaessa. Eräitä niistä on kehitelty kokeiluissa ja ne ovat sen luontoisia, että kullekin koululle parhaiten soveltuvat menettelytavat muotoutuvat vasta vuosien kuluessa ja määrätietoisen kehittämistyön jälkeen.

Koululainsäädännöstä johtuvia merkittävimpiä muutoksia ovat seuraavat:

1. Kunnan ja valtion välistä tehtävänjakoa on tarkistettu ja hallinnollisia menettelytapoja on yksinkertaistettu. Opetuksen kannalta on merkittävintä, että opetussuunnitelman ja siihen kuuluvan työsuunnitelman laatimista koskevia menettelytapoja on uudistettu, mikä antaa aikaisempaa paremmat mahdollisuudet opetussuunnitelman uudistamiseen ja kehittämiseen.

2. Peruskoulun erilaajuisista oppimääristä ja tasokursseista luovutaan ja niiden jatko-opintokelpoisuudelle asettamat rajoitukset poistetaan

3. Oppilaiden ryhmittämistä koskevat menettelytavat uudistetaan tuntikehysjärjestelmän avulla.

4. Peruskoulun opetuksen sisältöä ja toimintaa kehitetään peruskouluissa täsmennettyjen tavoitteiden mukaisesti.

5. Kielenopetusta ja uskonnonopetusta koskevat uudet järjestelyt toteutetaan. Valtioneuvosto on 19. joulukuuta 1984 hyväksynyt kielenopetuksen yleissuunnitelman, jonka avulla on tarkoitus monipuolistaa peruskouluissa opiskeltavaa kieliohjelmaa. Tätä varten kunnille on annettu aikaisempaa suurempia velvoitteita kielenopetuksen järjestämisestä. Kunnan tulee laatia kunnassaan noudatettava kieliohjelma, jossa määrätään kunnan kouluissa opiskeltavat vieraat kielet ja tavoitteet kunkin kielen opiskelijoiden määrästä.

Peruskoululaissa on tarkistettu myös eri uskontokuntiin kuuluvien oppilaiden oikeutta saada oman tunnustuksensa mukaista uskonnonopetusta ja kunnan velvollisuutta opetuksen järjestämiseen. Vastavasti myös uskontokuntiin kuulumattomia varten on opetussuunnitelmaan sisällytetty uutena oppiaineena elämäkatsomustieto.

6. Luovutaan oppivelvollisuudesta vapauttamisesta ja veloitetaan kunnat järjestämään tarvittava erityisopetus.

2.1 Tavoitteet

Peruskoulun opetus- ja kasvatustyön tavoitteet on tähän asti määrätty kansakoululaissa ja Peruskoulun opetussuunnitelmakomitean ensimmäisessä osamietinnössä (Komiteanmietintö 1970:A4). Nyt tavoitteet on säädetty peruskoululaissa. Koska koulun sisäinen kehittäminen on jatkuva prosessi, voidaan kunnan opetussuunnitelman laadinnassa ja opetusta suunniteltaessa edelleen käyttää hyväksi myös ko. mietinnössä esitettyjä periaatteita. Tämän lisäksi kouluhallitus painottaa eräitä näkökohtia, jotka tulee ottaa huomioon kuntien opetussuunnitelmia laadittaessa ja opetusta suunniteltaessa.

Tavoitteet on ymmärrettävä lähinnä lainsäätäjän antamiksi opettamista ja muuta koulun toimintaa ohjaaviksi toimintaperiaatteiksi. Tavoitteiden saavuttamisen kannalta tarkoituksenmukaiset toimintamuodot muotoutuvat kussakin koulun kasvatus- ja opetustilanteessa ilman, että niistä voidaan kirjoittaa erillistä ohjetta opetussuunnitelmaan.

Tavoitteiden valinnassa on pohjimmiltaan kysymys arvoista ja arvostuksista. Niiden määrittelyssä on pyritty löytämään kulttuuripiirimme yleispätevät arvot, joista vallitsee laaja yksimielisyys. Koulun tehtävä on paitsi välittää myös kehittää kulttuuria ja samalla myös kulttuurissa ilmeneviä erilaisia arvoja.

Kansallinen yhtenäisyys ja yhteistyö edellyttävät yhteisiä arvoja ja normeja. Nuoren kasvu aikuiseksi edellyttää sellaisten arvojen, normien ja elämänmallien löytämistä, jotka ovat relevantteja tämän hetken tilanteen kannalta. Nuoren arvomaailma ei kehity, ellei häntä harjoiteta tekemään arvovalintoja. Mikäli koulussa ei oteta niitä tietoisesti esille, oppilaan persoonallisuuden kehitys saattaa tapahtua muilla ehdoilla ja piilossa varsinaisilta kasvattajilta.

Oppilaan persoonallisuuden monipuolinen kehittäminen

Opetusta ja kasvatusta kehitettäessä tulee lähteä siitä, että koulussa pyritään huolehtimaan lapsen ja nuoren kokonaispersoonallisuudesta ja halutaan nähdä hänet yksilönä, jonka elämäntilanne vaikuttaa ratkaisevasti hänen menestymiseensä ja käyttäytymiseensä. Vaikka yhteiskunta vaikuttaakin paljon ihmiseen ja hänen kehittymiseensä, ihminen on kuitenkin ainutkertainen yksilö. Koulutuksessa tulisi nähdä jokaisen yksilön mahdollisuudet kehittyä ja oppia. Koulutuksen tulee tarjota nuorelle sellaisia virikkeitä, että hän saa mahdollisuuden kehittää yhteiskunnallisten valmiuksien ohella myös persoonallisia taipumuksiaan.

Opetus- ja kasvatusmenetelmiä valittaessa on lähdettävä siitä, että oppilaita pitää auttaa saavuttamaan oppivelvollisuuskoululle välttämättöminä pidettävät tavoitteet huolimatta heidän suuristakin oppimismahdollisuuksien lähtökohtaeroistaan. Tämän tulee siis merkitä oppilaalle mahdollisuutta riittävän yksilölliseen opetukseen ja tasavertaista oikeutta tulla kohdelluksi siten, kuin hänen auttamisensa koulukasvatukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen edellyttää.

Yhteiskunta, työelämä ja ammatinvalinta

Yhteiskunnallisesti ajatellen koulutuksen sisällön lähtökohtana ovat yhteiskunnan toimivuuden ja kehityksen koulutukselle asettamat tarpeet. Näitä tarpeita joudutaan käsittelemään sekä yhteiskunnan nykyisestä tilanteesta että sen arvioidusta tulevasta kehityksestä käsin.

Yksi koulutuksen tärkeimmistä tehtävistä on yhteiskunnan perustoimintojen jatkuvuuden turvaaminen. Tähän liittyy kulttuurin siirtäminen yhteiskunnan koulutuksen piirissä oleville jäsenille. Näin yhteiskunta voi turvata oman toimintansa jatkuvuuden ja edustamansa arvomaailman tietynasteisen pysyvyyden. Muun muassa tätä silmällä pitäen on eduskunta asettanut koulukasvatukselle tavoitteet.

Kun koulutusta joudutaan tehostamaan, on huolehdittava siitä, ettei yksilön inhimillinen kasvu vaarannu. Koulutuksen lähtökohdat eivät voi olla vain aineellisia eikä ihmisen koulutettavuus vain yhteiskunnallinen kysymys. Inhimillisen kasvun hyväksyminen yhdeksi koulutuksen tärkeäksi tekijäksi merkitsee sitä, että kiinnitetään huomiota yksilön ominaisuuksien ja taipumusten kaikenpuoliseen kehittämiseen ja rikastuttamiseen.

Yhteiskunnan ja koulutuksen vuorovaikutukseen liittyvät olellisesti myös koulutuksen ja työelämän yhteydet. Koulun tulee olla yhteistyössä elinkeinoelämän ja työelämän kanssa. Koulun tulee perehdyttää oppilaat tuotannon ja tärkeimpien elinkeinoalojen teknologiaan ja taloudellisiin periaatteisiin. Koulun ja työelämän vuorovaikutusta tulee parantaa pyrkimällä entistä enemmän koulun antaman teoreettisen tiedon ja käytännön työn yhdistämiseen sekä arvonannon kehittämiseen työtä kohtaan erilaisten opintokäyntien ja tutustumisjaksojen avulla.

Jatko-opintokelpoisuus

Koulutuspoliittiseksi tavoitteeksi on hyväksytty, että jokaisella peruskoulun suorittaneella nuorella tulee olla jatkokoulutuspaikka keskiasteen koulutuksessa. Tähän tavoitteeseen päästään tämän vuosikymmenen lopulla. Tästä ja oppilasikäluokan määrällisestä kehityksestä johtuen valikoivasta oppilasvalinnasta voidaan siirtyä nykyistä enemmän ohjaavaan menettelyyn. Tämä antaa peruskoulun kasvatus- ja opetustyölle enemmän itsenäistä liikkumavaraa, koska peruskoulu ei toimi enää nykyisessä laajuudessa jatkokoulutukseen valikoivana laitoksena.

Oppilaiden jatko-opintokelpoisuus ei ole vain perinteisesti tärkeinä pidettyjen oppiaineiden keskeisten tietojen ja niiden varaan rakennettujen taitojen hallintaa, vaan myös laaja-alaisempaa oppilaan tiedollista, taidollista ja persoonallista kypsyttä siirtyä keskiasteen koulutukseen. Yleinen jatko-opintokelpoisuus on nähtävä myös oppilaan henkisenä kypsyytensä, johon liittyy realistinen kuva omista rajoituksista ja mahdollisuuksista, terve itsetunto sekä kyky ja halu itsensä jatkuvaan kehittämiseen.

Yleinen jatko-opintokelpoisuus ei siis edellytä, että oppilaat pakotettaisiin opetuksellisiin tai hallinnollisiin toimenpitein samalle lähtöta-

solle. Koulutuksellisen tasa-arvon tavoite ei merkitse koulusaavutuserojen pakonomaista minimointia, vaan koulun opetus- ja kasvatus työn järjestämistä siten, että jokainen oppilas voi kehittää omia kykyjään ja harrastuksiaan mahdollisimman täysipainoisesti.

Lukuvuoden 1987-1988 päättyessä ja sen jälkeen kaikilla peruskoulun suorittaneilla oppilailla on yleinen jatko-opintokelpoisuus kaikkiin keskiasteen oppilaitoksiin lukuunottamatta ammatillisten oppilaitosten ylioppilaspohjaisia opintolinjoja. Niiden koulujen oppilaat, joiden opetusta eriyttämiskokeilun johdosta ei ole järjestetty vieraassa kielessä, toisessa kotimaisessa kielessä eikä matematiikassa erilaajuisten oppimäärien mukaisesti, saavuttavat yleisen jatko-opintokelpoisuuden sitä mukaa kuin ovat suorittaneet peruskoulun. Lukuvuoden 1985-1986 päättyessä ja sen jälkeen on myös kaikilla lisäluokan hyväksytysti suorittaneille oppilailla yleinen jatko-opintokelpoisuus.

Elinympäristö ja luonnonsuojelu

Elinympäristön ja luonnonsuojelun kannalta tarpeellisten valmiuksien kehittäminen liittyy koulun antamaan ympäristökasvatukseen, joka merkitsee eri oppiaineiden ja erilaisten kasvatuksessa saatujen kokemusten yhteensovittamista. Ympäristökasvatuksen keskeinen tavoite on saada oppilas ymmärtämään ympäristöä, joka koostuu luonnontieteellisistä, sosiaalisista ja kulttuurisista piirteistä. Sen tulee syventää ja täydentää opiskelun yhteydessä hankittua tietoa ihmisen riippuvuudesta ympäröivästä luonnosta ja luonnonvarojen rajallisuudesta. Sen täytyy myös antaa kokonaiskuva ihmisen, yhteiskunnan ja ympäristön vuorovaikutuksesta.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on opettaa ennakoimaan ja havainnoimaan ihmisen toiminnasta aiheutuvia ympäristönmuutoksia. Oppilaita aktivoidaan aloitteelliseen yhteistoimintaan estämään ja korjaamaan haittoja sekä elinympäristössään ilmeneviä elämäntapoja, jotka perustuvat luonnonvarojen jatkuvaan käyttöön.

Kansallinen kulttuuri ja kansalliset arvot

Kansallisen kulttuurin ja kansallisten arvojen kannalta tärkeiden valmiuksien kehittämisellä pyritään kansallisen identiteetin vaalimiseen ja vahvistamiseen. Koulukasvatus pyrkii ohjaamaan oppilasta tietoisuuteen siitä, että hän on yksilönä osa kansakuntaa, jonka jäseniä yhdistävät yhteinen kulttuuriperinne ja itsenäinen isänmaa elinympäristönä.

Suomalaisella kansallisella identiteetillä tarkoitetaan niitä yhteisiä, suomalaisuudelle tunnusomaisia tekijöitä, jotka perustuvat historiallisen kehityksen muovaamaan kokemus- ja arvomaailmaan, suomalaisen työn ja toimeliaisuuden tuloksiin sekä henkisen että aineellisen kulttuurin alueella, kansallisiin kieliin ja suomalaiseen luontoon.

Koulutuksen tehtävänä on välittää uudelle sukupolvelle niitä arvoja, joita Suomessa pidetään yleisesti hyväksyttävinä ja toivottavina. Oppilaan tulisi kasvaa tuntemaan vastuuta näiden arvojen säilyttämi-

sestä ja kehittämisestä sekä kansakunnan ja sen eri väestö- ja kieliryhmien yhteenkuuluvuuden tunteen vahvistumisesta.

Oppilaan tulisi ohjautua ymmärtämään, että omaleimaisen kansallisen kulttuurin vaaliminen ei ole ristiriidassa kansainvälisen yhteistyön ja maailmanlaajuisen ajattelutavan kanssa. Kansallisen arvostaminen on pikemminkin kansainvälisyyden edellytys. Parhaan panoksen kansainväliseen yhteistyöhön voi antaa sellainen nuori, jolla on kansalliseen identiteettiin perustuva terve ja tasapainoinen itsetunto.

Kansainvälinen yhteistyö ja rauha

Unescon suosituksen mukaisesti kansainvälisyyskasvatus on kokonaisuus, jonka osia ovat kasvatus kansainväliseen ymmärtämykseen, yhteistyöhön ja rauhaan. Ihmisoikeuksien ja perusvapauksien käsitteet määritellään YK:n ihmisoikeuksia koskevien asiakirjojen mukaisesti.

Kansainvälisyyskasvatus on oppilaiden kasvattamista maailmanlaajuisuudesta yhteisvastuuta aktiivisesti kantaviksi kansalaisiksi. Kansainvälisyyskasvatus on koulun eettisen kasvatuksen keskeinen osa.

Kansainvälisyyskasvatuksen tehtävänä on antaa tietoja ja virittää oppilaissa omakohtaisia ajattelu- ja toimintamalleja, jotka edistävät

- ihmisoikeuksien ja perusvapauksien sekä ihmisarvon kunnioittamista
- tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden toteuttamista
- elämän kunnioittamista ja suojelemista
- ihmisen työn, kulttuurin saavutusten ja kulttuurien erilaisuuden kunnioittamista
- yhteenkuuluvuuden tunnetta
- yhteistyöhalua ja -kykyä
- pyrkimystä ristiriitojen rauhanomaiseen ratkaisemiseen sekä yksilöiden että kansakuntien ja valtioiden välisissä suhteissa
- pysyvän ja yhteiskunnallisesti oikeudenmukaisen rauhan edistämistä ja sen perusteiden rakentamista
- kykyä arvoida asiallisesti ja kriittisesti omaa elämäntapaa ja yhteiskunnan kehitystä yleismaailmallisten tavoitteiden kannalta sekä
- omakohtaista käytännön osallistumista ihmiskunnan tulevaisuuden kannalta myönteisen kehityksen edistämiseen.

Sukupuolten välinen tasa-arvo

Sukupuolten välisellä tasa-arvolla ymmärretään ihmisten samanarvoisuutta yksilöinä perheessä, työssä ja julkisessa elämässä. Tasa-arvon edistäminen merkitsee koulussa paitsi asennekasvatusta myös yhtäläistä koulutustarjontaa, samojen osallistumismahdollisuuksien suomista pojille ja tytöille sekä opetuksen järjestämistä niin, että se vastaa oppilaan persoonallisuuden mukaisia luontumuksia.

Peruskoulun tulee osaltaan pyrkiä korjaamaan mahdollisia kielteisiä asenteita ja turvaamaan kullekin oppilaalle mahdollisuudet kasvaa omien edellytystensä mukaisesti ilman sukupuoleen sidottuja tavoitteita ja odotuksia.

Lapsen ja nuoren kasvatuksen pitäisi aina pohjautua ihmisten väliseen tasa-arvoon. Sekä pojissa että tytöissä tulisi rohkaista niitä inhimillisiä ominaisuuksia, jotka edistävät toisaalta toisen ihmisen huomioon ottamisen kykyä, toisaalta itsetuntemusta sekä itsensä ilmaisemisen taitoa samoin kuin rohkeutta toimia. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen tulee nähdä koulun ja kotien yhteisenä asiana ja yhtenä kouluyhteistyön tavoitteena.

2.2 Opetuksen eriyttäminen

Peruskoululain 3 §:n mukaan peruskoulun opetus on järjestettävä oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti.

Oppilaan ikäkausi on otettava huomioon jo opetussuunnitelmaa ja oppimateriaalia valmistettaessa. Tällöin on mahdollista asettaa tavoitteet ja opiskelu sen tiedon perusteella, jota on olemassa eri-ikäisten oppilaiden valmiudesta omaksua käsiteltäviä asioita. Oppilaiden edellytykset eivät kehity kuitenkaan pelkästään ikäkausittain, vaan samankin vuosiluokan oppilaiden opiskeluvaikeuksissa on eroja. Tästä syystä peruskoulun opetuksessa on erityisesti kiinnitettävä huomiota opetuksen eriyttämiseen.

Keskiasteen koulutuksen kehittämisestä annetun lain (474/78) 3 §:n 1 momentin säännös edellyttää peruskoulun kehittämistä siten, että sen oppimäärän suorittaminen tuottaa kelpoisuuden kaikkiin keskiasteen koulutusta antaviin oppilaitoksiin lukuun ottamatta ammatillisten oppilaitosten ylioppilaspohjaisia opintolinjoja. Tämän yleisen jatko-opintokelpoisuuden toteuttamiseksi edellytetään, että peruskoulun antaman koulutuksen tasoa nostetaan ja että jatko-opintokelpoisuuteen vaikuttavia esteitä poistetaan. Koska oppilaiden jatko-opintokelpoisuus aikaisemmin määriteltiin peruskoulun erilaajuisten oppimäärien perusteella, tasokurssijärjestelmä sai jatko-opintokelpoisuuksia rajaavan luonteen. Tästä syystä peruskoulun yläasteella luovutaan nyt asteittain, lukuvuodesta 1985—1986 alkaen, matematiikan sekä oppilaalle ensimmäisen ja toisen vieraan kielen erilaajuisista oppimääristä ja niihin perustuvasta oppilaiden ryhmyksestä.

Tämän johdosta matematiikan, toisen kotimaisen kielen ja vieraiden kielten oppimäärät on laadittu siten, että opetus perustuu yhteen, kaikille oppilaille yhteiseen oppimäärään. Näin ollen kaikkien oppilaiden opiskelu tähtää samojen tavoitteiden saavuttamiseen.

Koulusaavustusten eroja on pyrittävä vähentämään. Niinpä niille oppilaille, joiden on vaikeaa muuten saavuttaa tavoitteita, järjestetään erityisiä tukitoimia.

Erityistoimet liittyvät kaikkeen työskentelyn järjestämiseen, mutta ensisijaisesti

- opetuksen ja opiskelun tavoitteiden asettamiseen
- opetusryhmien muodostamiseen
- opetusmenetelmien valintaan
- opetusryhmän sisäisen ja opetusryhmien välisen toiminnan järjestämiseen

- peruskouluasetukseen 41 §:n tarkoittamien erityisopetuksen palvelujen ja laajemminkin erityisopetuksen palvelujen käyttöön
- tukiopetuksen järjestämiseen ja
- oppilasarviointiin.

Eriyttämistoimilla ei saa missään aineessa yksipuolistaa oppilaan opiskelua siten, ettei hänelle jää riittävästi aikaa paneutua täysipainoisesti myös muiden aineiden opiskeluun.

Oppilaiden ryhmitys ei saa johtaa tasokurssijärjestelmän kaltaiseen tavoitteiden eriyttämiseen siten, että sen perusteella voitaisiin erottaa jatko-opintokelpoisuudeltaan selvästi poikkeavia ryhmiä. Näin ollen rinnakkaisten opetusryhmien opetuksen keskeisten tavoitteiden tulee olla samat. Tämä ei koske koulua siltä osin kuin se toteuttaa painotettua opetussuunnitelmaa eikä myöskään valinnaisaineita.

2.3 Tuntikehysjärjestelmä

Tuntikehysjärjestelmän tarkoituksena on hallinnollisten menettelytapojen yksinkertaistaminen siten, että koulut voivat itse suunnata opetukseen tarkoitetut voimavarat ja ottaa tähänastista paremmin huomioon erityistä tukea tarvitsevat opetustilanteet.

Oppilaiden opetusryhmiin jakamisessa on päätösvalta kunnalla. Tätä päätösvaltaa käyttäessään kunnan tulee ohjata koulujen toimintaa siten, että lainsäädännössä ja opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet saavutetaan. Tuntikehyksen käyttö ei saa johtaa oppilaiden jatko-opintokelpoisuutta rajoittavaan tasoryhmitykseen.

Eri kunnissa, kouluissa ja oppiaineissa voidaan päätyä erilaisiin ratkaisuihin tuntikehyksen käytössä, koska paikalliset erityisolot voidaan nyt entistä paremmin ottaa huomioon. Tuntikehyksen käyttö ei kuitenkaan saa muodostua siinä määrin epätasaiseksi, että se vaarantaisi tavoitteiden saavuttamisen minkään aineen opetuksessa.

Tuntikehyksen käyttö tulee suunnitella oppilaan näkökulmasta siten, että opetuksen organisaatiolla kokonaisuudessaan voidaan mahdollisimman hyvin tukea oppilaan tasapainoista kehitystä ja edistymistä oppiaineissa.

Opetusryhmien joustavaan muunteluun on kiinnitettävä erityistä huomiota. Kokeilu on osoittanut, ettei kasvatuksen ja opetuksen tavoitteita voida saavuttaa vain yhdentyypisillä ratkaisuilla, vaan myös ryhmitystä tulee voida muuttaa tarvittaessa vahvistetun työsuunnitelman ja työjärjestyksen puitteissa asianomaisten opettajien keskinäisellä päätöksellä. Koulujen työjärjestykset tulee voida suunnitella siten, että opetusryhmien joustava muodostaminen on mahdollista lukuvuoden aikana. Oppilaiden uudelleenryhmittely on tarkoitettu monipuolistamaan koulujen mahdollisuuksia käyttää erilaisia pedagogisia ratkaisuja. Se on tarkoitettu myös opetusryhmän sisäisen eriyttämisen ohella käytettäväksi lisäkeinoksi yhteisiin opetustavoitteisiin pyrittäessä.

Opetusryhmien joustava muodostaminen lukuvuoden aikana edellyttää eri opettajaryhmien sisäistä ja keskinäistä yhteistyötä opetuksen

etukäteissuunnittelussa, toteuttamisessa, seurannassa ja uusista järjestelyistä sopimisessa.

Oppilaan tasapainoisen kehityksen varmistamiseksi on lukuvuoden työtä suunniteltaessa otettava huomioon oppilaan eri opettajien esittämät näkökohdat. Siksi koulun johtajan on varattava kullekin opettajalle mahdollisuus esittää kantansa työsuunnitelman tuntikehystä koskevan ehdotuksen valmistamisesta.

Jotta kouluille pystyttäisiin antamaan yleisnäkemyks koulukohtaisesta suunnittelusta, tulisi täydennyskoulutusta kehittää nykyistä enemmän koulun sisäisenä ja eri opettajaryhmille yhteisenä koulutuksena.

Kunnan kouluhallinnon luottamuselinten ja koulun johtajan sekä opettajien yhteistoiminta tuntikehyksen käytössä edellyttää kunta- ja koulukohtaisesti sovittavien menettelytapojen kehittämistä.

Tuntikehyksen käyttämisestä päätetään vuosittain työsuunnitelmassa. Jo työsuunnitelmaa valmistettaessa johtokunta ja koululautakunta voivat antaa opettajakunnalle etukäteen tiettyjä periaatteita seuraavan lukuvuoden työn suunnittelua varten ja ottaa samalla huomioon tuntikehyksen käytöstä aikaisempina vuosina saadut kokemukset. Myös koululautakunnan päätökset kunnan kouluille sijoitettavien tuntien käytöstä tulisi voida tehdä pääosaltaan jo alkavaa lukuvuotta edeltävän kevään aikana.

Koululautakunnan sijoitettaviksi säädettyjen tuntien käytössä tulisi kuntakohtaisesti päästä sellaisiin menettelytapoihin, jotka turvaavat tuntikehyksen käytön pitkäjännitteisen suunnittelun kunnassa ja kouluissa.

2.4 Oppivelvollisuudesta vapauttamisesta luopuminen

Oppivelvollisuudesta vapauttaminen ei ole enää mahdollista, ja kunta saa kokonaisvastuun opetuksen järjestämisestä alueellaan asuville oppivelvollisuusikäisille. Peruskoulun tehtäväalue laajenee siten, että aikaisemmin kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain tarkoitamisissa laitoksissa annettava luokkamuotoinen harjaantumisopetus tulee kouluviranomaisten vastuulle. Vain siinä tapauksessa, että vamman vaikeus estää koulumuotoisen opetuksen, jää vammainen koulujärjestelmän ulkopuolelle. Tästä syystä, ja kun otetaan huomioon ne muut vaatimukset, jotka vammaisten oppilaiden ja kouluvaikeuksia omaavien oppilaiden opetus peruskoululle asettaa, on erityisopetuksen kehittämiseen kiinnitettävä erityistä huomiota.

Peruskoululain 11 §:n mukaan sairaalan sijaintikunnan on järjestettävä potilaana olevalle oppivelvollisuusikäiselle peruskouluopetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä ja muut olosuhteet huomioon ottaen on mahdollista.

2.5 Jatkuvan koulutuksen periaate

Valtioneuvosto on edellyttänyt, että maan koululaitosta kehitetään jatkuvan koulutuksen periaatteen mukaisesti siten, että eri koulutusasteet

ja koulutusmuodot niveltäytyvät toisiinsa ja että järjestelmällinenkin opiskelu joustavasti on mahdollista kaikkina ikäkausina.

Jatkuvan koulutuksen periaate vaikuttaa koulutukseen kahdella tavalla. Ensinnäkin peräkkäisten koulutusasteiden tulee niveltäytyä toisiinsa. Nimenomaan peruskoulun antamassa tiedollisessa kasvatuksessa sisällön laajuutta määriteltäessä tulee ottaa huomioon, että valtaosa oppilaista jatkaa jossakin keskisasteen oppilaitoksessa ja että erityyppinen aikuisopiskelu yleistyy jatkuvasti.

Toiseksi kiinteämuotoisen koulutuksen ja erilaisten vapaiden opintomuotojen välillä tulee olla riittävät yhteydet. Erilaiset järjestöt ja yhteisöt järjestävät peruskoululaisillekin tarkoitettua taito- ja taideaineiden opetusta. Se voi olla harrastuksen luonteista tai siinä voidaan pyrkiä peruskoulun opetusta pitemmälle meneviin päämääriin. Tämä vaikuttaa luonnollisesti koulussa annettavaan opetukseen ja siinä käytettäviin menetelmiin. Peruskoulun tulisi antaa oppilaille myös koulun rinnalla tapahtuvan kasvatuksen avulla tilaisuuksia jatkuvaan, monipuoliseen itsensä kehittämiseen.

2.6 Opetuksen eheyttäminen

Opetusministeriö on peruskoulun opetuksen kehittämistä koskevissa ohjeissaan pitänyt tärkeänä opetuksen eheyttämistä. Eri oppiaineisiin sijoittuvaa, mutta samaan aiheeseen liittyvää ainesta on koottava. Pyrkimys nykyistä eheytetymppään opetussuunnitelmaan on asetettu yhdeksi pitkän aikavälin kehittämistyön tavoitteeksi.

Uutta tuntijakoa antaessaan valtioneuvosto edellytti jo oppimäärien laadinnassa opetuksen eheyttämiseen tähtääviä toimenpiteitä. Ala-asteella oppilaanohjaus ja osittain ympäristöopin opetus tulee järjestää muiden oppiaineiden opetuksen yhteydessä. Vastaavasti ylästeella kansalaistaidon sisällöt tulee sisällyttää muiden oppiaineiden oppimääriin. Kunnan opetussuunnitelmaa laadittaessa tulisi varsinkin alkuopetuksessa pyrkiä opetuksen eheyttämiseen kokonaisopetuksen avulla ja tiettyjen opetusko-konaisuuksien muodostamiseen. Samoin eri oppiaineiden oppimäärissä ilmoitettujen aihekokonaisuuksien opettaminen sujuu parhaiten, jos opettajat suunnittelevat yhdessä opetuksen järjestämisen. Aihekokonaisuuksien opettamisesta voidaan antaa viitteitä myös kunnan opetussuunnitelmassa.

3 Kunnan opetussuunnitelma ja sen laatiminen

3.1 Kunnan opetussuunnitelma ohjausjärjestelmän osana

Peruskoulun toteutukseen ja opetukseen ovat tähän mennessä vaikuttaneet varsinkin koulutusjärjestelmän muuttamiseen liittyvät toimenpiteet, uuden järjestelmän toimeenpanon yhteydessä todetut epäkohdat ja keskiasteen koulutuksen asettamat velvoitteet. Opetussuunnitelmien kehittäminen on perustunut valtakunnallisiin muutostarpeisiin.

Tämä on aiheuttanut myös epäselvyyttä hallinnollisen ja pedagogisen suunnittelun työnjaossa. Kunnallinen opetussuunnitelma ei ole saanut sille alun perin tarkoitettua pedagogisen ohjausvälineen asemaa. Varsinkin opettajat ovat tunteneet itsensä epävarmoiksi yrittäessään määritellä toimivaltansa rajoja opetusta suunnitellessaan ja kehittäessään.

Uudessa lainsäädännössä on katsottu tarkoituksenmukaiseksi tarkistaa peruskoulun opetussuunnitelman valmistamisen ja kehittämisen työnjakoa ja luonnetta. Siinä on pidetty tärkeänä, että vastuuta peruskoulun opetuksen kehittämisestä voidaan siirtää huomattavassa määrin paikalliselle tasolle: kunnille ja kouluille.

Kuntien opetussuunnitelmien on kuitenkin oltava yleisiltä periaatteiltaan samansuuntaisia. Koulutuksen johdomukaisuuden, alueellisen tasavaruuden sekä opetuksen riittävän yhdenmukaisuuden ja vertailtavuuden turvaamiseksi tarvitaan valtakunnallisia suunnitelmia ja ohjausta. Opetussuunnitelman perusteet, joihin sisältyvät myös valtioneuvoston ja opetusministeriön keskeiset koulutuspoliittiset kannanotot, ovat opetussuunnitelmajärjestelmän pääasiallinen ohjausväline, jolla varmistetaan valtakunnallisten tavoitteiden toteutuminen. Kuntien opetussuunnitelmien laadinnassa ja koulujen opetuksen suunnittelussa tulee noudattaa näitä yhtenäisiä perusteita.

Uusi koululainsäädäntö korostaa kuntien ja koulujen oikeutta ja vastuuta opetussuunnitelman ja koulun toiminnan kehittämisessä sekä antaa lisää mahdollisuuksia tähän toimintaan. Peruskoululle asetettujen tavoitteiden saavuttamisen ja esille tulevien epäkohtien korjaamisen kannalta on tärkeää, että valtakunnallisen kehittämistyön rinnalla erityisesti kunnat ja koulut tekevät oma-aloitteista kehittämistyötä.

Opetussuunnitelmien paikallinen kehittäminen edellyttää, että omaa toimintaa ja tavoitteiden saavuttamista arvioidaan aikaisempaa enemmän. Päätäväntavallan siirtämisellä sinne, missä varsinainen koulutyö tehdään, on nimenomaan pyritty helpottamaan mahdollisia korjaustoimia. Pedagoginen suunnittelu saa keskeisen aseman vasta silloin, kun se sallii tietynasteisen itseohjautuvuuden myös koulussa.

Organisaation eri tasoilla toimivilla henkilöillä on oltava samansuuntainen käsitys tavoitteista sekä kunkin tason tehtävistä ja toimintavaltuuksista. Hallinnolliset rajoitukset eivät saa estää järjestelmää toimimasta.

Opetussuunnitelman perusteiden välityksellä tapahtuva keskusviraston ohjaustoiminta sekä kunnissa ja kouluissa tapahtuva kehittämistyö eivät ole keskenään ristiriidassa. Jotta valtakunnallinen ohjausjärjestelmä voisi käyttää hyväkseen kunnissa ja kouluissa saavutettuja tuloksia ja kokemuksia, se edellyttää joustavien yhteyksien luomista toisaalta koulun ja hallinnon ja toisaalta hallinnon eri tasojen välillä.

Kuten edellä on todettu, järjestelmän toimivuus edellyttää paitsi väljiä valtakunnallisia ohjeita myös kuntien päätösvallan lisäämistä. Uudessa opetussuunnitelmajärjestelmässä on tarkoitus yhdistää valtakunnallisen yhtenäisyyden kannalta tarpeellinen hallinnollinen ohjaus ja kunnissa tapahtuva pedagoginen suunnittelu. Tämän johdosta varsinainen opetussuunnitelman valmistaminen on jätetty nimenomaan kuntien tehtäväksi.

Kunnan opetussuunnitelmaa laadittaessa voidaan lähteä seuraavista periaatteista:

1. Opetussuunnitelman tulee antaa riittävän selkeät perusteet opetukselle, mutta se ei saa kuitenkaan rajoittaa opetuksen monipuolista toteuttamista.

2. Opetussuunnitelman tulee olla opetuksen kehittämisen väline. Kunnat ja koulut ovat vastuussa oppilaiden kasvuympäristön kehittymisestä. Kunnan opetussuunnitelmaa ei ole tarkoitettu jatkuvasti samanlaisena pysyväksi, vaan kouluissa ilmeneviin tarpeisiin sekä ajan ympäröivän yhteiskunnan haasteisiin joustavasti reagoivaksi suunnitelmaksi.

3. Koulu voidaan nykyistä joustavammin saattaa läheiseen vuorovaikutukseen ympäröivän yhteiskunnan, erityisesti sen kulttuurin, elinkeinoelämän ja luonnon kanssa. Koulun tulee myös ottaa osaltaan aktiivisesti vastuuta kotiseutunsa kehittämisestä ja sen kulttuurielämän toiminnasta.

4. Opetuksen lähtökohdat voidaan nykyistä paremmin hakea läheltä oppilaan kokemuspiiriä. Ensisijaisesti tämä voidaan toteuttaa opetuksen sisältöjä ja opetusmenetelmiä valittaessa.

5. Kunnan opetussuunnitelman avulla voidaan vahvistaa oppilaan itsetuntoa ja herättää heissä tietoisuus kuulumisesta yhteisöön, joka on arvokas ja jonka kulttuuria arvostetaan. Sen tulisi kasvattaa heidät arvostamaan kotiseutuaan ja sen kulttuuriperinnettä.

6. Kunnan opetussuunnitelman tulee mahdollistaa koulukohtainen kehittämistyö, jossa opettajien, oppilaiden ja vanhempien toiveet omaleimaisesta koulusta on voitava ottaa huomioon. Koulut ovat ja ne saavat olla erilaisia: niihin vaikuttavat koulun oma traditio, lähiympäristö, kodit yms. Tällä koulukohtaisella kehittämistyöllä saattaa olla myöhemmin suotuisia vaikutuksia koko kunnan peruskoulujen opetuksen kehittämiseen.

3.2 Kunnan tehtävät ja toimivaltuudet opetussuunnitelman laadinnassa

Kunnan opetussuunnitelma muodostaa kokonaisuuden, jossa eri osat alueet tukevat yhteisesti sovittujen tavoitteiden saavuttamista. Seuraavassa esitetään eräitä keskeisiä opetussuunnitelmaan kuuluvia asioita, joissa

kunnan tulee tehdä omia ratkaisujaan opetussuunnitelmaansa valmistauttaessaan.

Tuntijako

Valtioneuvosto on peruskoululain 30 §:n perusteella päättänyt peruskoulun tuntijaosta yleisperusteluineen. Valtioneuvoston osoittamissa rajoissa kunta voi tehdä itsenäisesti päätöksen kunnan peruskouluissa noudatettavasta tuntijaosta.

Ala-asteen tuntijaossa on jätetty paljon väljyyttä kunnan päätöksiä varten. Kunnan opetussuunnitelmassa voidaan siis eri kouluissa toteuttaa erilaisia tuntimäärien painotuksia. Vastaavasti yläasteella on valinnaisaineissa liikkumavaraa.

Oppiaineiden oppimäärät

Opetuksen sisällöstä päättävät kouluhallitus ja kunnat siten, että kouluhallitus päättää valtakunnallisista oppimääristä ja kunta siltä osin, kuin oppimäärissä on osoitettu kunnan päätettäviä osia. Tavoitteiden saavuttamisen kannalta on olennaista, että opetus voidaan nykyistä enemmän sitoa paikalliseen kulttuuriperinteeseen, historiaan, luontoon ja elinkeinoelämään.

Eri oppiaineiden oppimääristä päätettäessä kouluhallitus on arvioinut valtakunnallisen yhtenäisyyden tarpeellisuuden. Toisessa kotimaisessa kielessä ja vieraissa kielissä sekä matematiikassa oppimäärä on valtakunnallinen.

Oppiaineittain oppimäärät muodostuvat tavoitteista, sisällön valinnan perusteista, oppiaineksesta ja opetusjärjestelyihin liittyvistä oppiainekohtisista ohjeista. Kunkin aineen oppimäärää on tarkasteltava näiden muodostamana kokonaisuutena, jolloin oppimäärän kullakin osalla on vaikutusta opetuksen sisältöön ja työtapojen valitsemiseen.

Oppiaines on kuvattu oppimäärissä laajempia kokonaisuuksia tarkoittavina sisältöalueina ja niihin liittyvinä osa-alueina. Kunkin oppimäärän yhteydessä on osoitettu, miten kunta voi soveltaa oppimäärää omaa opetussuunnitelmaa laatiessaan. Sen estämättä, mitä soveltamisesta oppiaineittain on oppimäärässä todettu, kunnalla on yleinen valtuus tämentää oppiainesta, mikäli kunta haluaa tuoda esim. paikallisen näkökulman sisällön käsittelyyn.

Kunnan opetussuunnitelmaan oppimäärän tavoitteet ja sisällön valinnan perusteet tulee sisällyttää sellaisenaan. Sisällön valinnan perusteisiin kunta voi tehdä kuitenkin lisäyksiä. Kunta voi myös lisätä opetuksen järjestämistä koskevia ohjeita.

Oppimäärien sisällöt on ilmoitettu useimmissa oppiaineissa vuosiluokittain ja ne muodostavat sisäisen rakenteensa perusteella johdonmukaisen kokonaisuuden. Kunnan opetussuunnitelmassa voidaan kuitenkin esimerkiksi kokonaisopetuksen tai aihekokonaisuuksien opetuksen järjestämisen takia taikka muusta pedagogisesti perustellusta syystä järjestää sisällöt toisinkin. Minkään oppiaineen opettami-

selle asetettuja tavoitteita ei kuitenkaan saa tällaisilla menettelyillä vaarantaa.

Eduskunta on edellyttänyt, että peruskoulun opetussuunnitelmaan kuuluu useassa oppiaineessa opetettavia aihekokonaisuuksia. Eri oppiaineiden oppimäärien yhteydessä on annettu viitteitä perhekasvatuksen, kuluttajakasvatuksen, joukkotiedotuskasvatuksen, terveyskasvatuksen ja laillisuuskasvatuksen aihekokonaisuuksien opettamisesta.

Sensijaan peruskoululain 2 §:ssä mainitut kasvatusperiaatteet on ymmärrettävä lähinnä lainsäätäjän antamiksi opettamista ja muuta koulun toimintaa ohjaaviksi toimintaperiaatteiksi. Näiden saavuttamisen kannalta tarkoituksenmukaiset toimintamuodot muotoutuvat kussakin koulun kasvatus- ja opetustilanteessa ilman, että niistä kirjoitetaan erillistä ohjetta opetussuunnitelmaan. Niiden tulisi toteutua läpäisyperiaatteena kaikkien aineiden opetuksessa.

Aihekokonaisuuksien toteuttaminen oppiaineittain on esitetty ohjeellisenä. Kunnan opetussuunnitelmaan voidaan sisällyttää näitä aihekokonaisuuksia täsmentäviä suunnitelmia. Opetussuunnitelmassa voidaan myös täsmentää aihekokonaisuuden osuutta eri oppiaineissa. Aihekokonaisuuksilla on tarkoitus osoittaa oppimäärien integraation mahdollisuuksia. Näin ollen kysymyksessä ei ole uuden tiedon tuomisesta opetussuunnitelmaan. Kunnan opetussuunnitelman laadinnassa aihekokonaisuuksia voidaan lisätä.

Koulutyön yleinen järjestäminen

Kouluhallitus on antanut koulutyön yleisestä järjestämisestä tarpeelliseksi katsomansa hallinnolliset ohjeet ja keskeiset periaatteet. Koska opetussuunnitelma muodostaa kokonaisuuden, jonka avulla eri tavoin pyritään saavuttamaan koulukasvatuksen tavoitteita, on tärkeää, että kunnan opetussuunnitelmassa yritetään löytää ne muodot, joilla paikalliset olosuhteet huomioon ottaen parhaiten päästään asetettuihin tavoitteisiin. Esimerkiksi koulun ulkopuolinen toiminta, kouluyhteistyö, tukiopetus ja kerhotoiminta sekä erilaiset painotukset saattavat vaihdella huomattavasti paikkakunnan mukaan. Olennaista on, että kunnan opetussuunnitelmassa kunkin kunnan paikalliset mahdollisuudet hyödynnetään mahdollisimman hyvin.

Tuntikehys

Järjestelmän toimivuuden kannalta on oleellista, että voimavarojen käytöstä päättäminen on jätetty kunnalle ja koululle. Se liittyy keskeisesti opetussuunnitelman toimeenpanoon ja opetuksen suunnitteluun sekä tavoitteiden saavuttamisen edellyttämien menetelmien valintaan. Kuntaa ja koulua sitovat tässä suhteessa vain lain ja asetuksen antamat rajoitukset.

Kunnan koululautakunta voi harkintansa mukaan osoittaa eri koulujen käyttöön sen jaettavana olevaa tuntikehystä. Koululautakunta vahvistaa myös lopullisesti koulujen ehdotuksen tuntikehyksensä käytöstä työsuunnitelman vahvistamisen yhteydessä.

Työsuunnitelma

Koulun vuotuisesta työstä päätetään työsuunnitelmassa, jonka laatii rehtori yhdessä opettajien kanssa. Koulun johtokunta hyväksyy ja alistaa sen koululautakunnan vahvistettavaksi. Työsuunnitelmassa päätetään vuosittain tuntikehyksen käytöstä, opettajien työmäärästä, koulun ulkopuolisesta toiminnasta ja kerhoista. Samassa yhteydessä koulu voi esittää myös suunnitelman koulukasvatuksen tavoitteiden painotuksista kunakin lukuvuonna.

Työsuunnitelma on siis tärkeä vuosittaisen työn suunnittelun, seurannan ja hallinnollisen ohjauksen väline. Työsuunnitelmassa esitettyjen tavoitteiden toteutumisen seurantaan varten voidaan kunnissa kehittää lukuvuosittain palautejärjestelmä, jonka perusteella havaitut epäkohdat voidaan korjata seuraavan lukuvuoden työtä suunniteltaessa ja kuntakohtaista tuntikehystä jaettaessa. Kouluhallitus on toukokuun 2. päivänä 1985 antanut ohjeet työsuunnitelman laatimisesta (liite).

3.3 Kunnan opetussuunnitelman laatiminen

Kunnan opetussuunnitelman laatimista varten koululautakunta asettaa opetussuunnitelmatoimikunnan. Kaksikielisessä kunnassa toimikunta asetetaan erikseen molempia kieliryhmiä varten. Toimikunnan jäsenten lukumäärää ei ole määrätty. Kuitenkin toimikunnassa on oltava ainakin yksi opettaja tai johtaja kultakin sellaiselta kouluasteelta ja erityisopetuksen alueelta, jota opetussuunnitelma koskee. Opetussuunnitelman hyväksyy koululautakunta sen jälkeen, kun koulujen johtajat ovat antaneet siitä lausuntonsa. Opetussuunnitelman vahvistaa lääninhallitus.

Koska opetussuunnitelman perusteet sisältävät kunnan opetussuunnitelman laatimisen kannalta keskeiset ohjeet, on koululautakunnan ja opetussuunnitelmatoimikunnan jäsenten perehdyttävä niihin huolellisesti. Ennen opetussuunnitelman valmistelun aloittamista koululautakunta voi antaa puitteet ja lähtökohdat kunnan opetussuunnitelman laatimista varten. Tällaisia saattavat olla tietyt erityispiirteet, jotka tulisi juuri sen kunnan opetussuunnitelmassa toteuttaa. Nämä saattavat heijastua mm. tuntijakoon ja eri oppiaineiden sisältöihin. Samoin saattaa työn edistytessä olla tarpeen saada koululautakunnan kanta joistakin keskeisistä asioista.

Peruskouluasetuksen 3 §:n 1 momentin perusteella voi johtokunta ja 7 §:n 1 momentin perusteella opettajakunta sekä 10 §:n 2 momentin mukaan oppilaskunta tehdä ehdotuksia opetussuunnitelmasta. Tällaiset ehdotukset saattavat koskea vain yhtä koulua, kuten esimerkiksi erilaiset painotukset tuntijaossa, tai ne voivat olla ideoita, jotka on syytä ottaa huomioon kunnan opetussuunnitelmassa. Jotkut asiat saattavat edellyttää jatkuvampaa yhteyden pitoa opetussuunnitelmatoimikunnan ja yksittäisen koulun kanssa. Peruskoulua korvaavasta koulusta ja yksityisestä lukiosta annetun asetuksen 2 §:n 1 momentin ja 7 §:n perusteella yksityisen koulun korvaava kouluaste noudattaa kunnan peruskouluille vahvistettua opetussuunnitelmaa.

Kunnan opetussuunnitelman laatimisessa on kuntien välinen yhteistointa suositeltavaa. Kunnat saattavat olla niin samanlaisia luonnoltaan, kulttuuriltaan ja elinkeinoiltaan, että käytettävissä olevat voimavarat voidaan hyvin yhdistää ja valmistaa kunnan opetussuunnitelma ainakin osittain yhdessä.

Jos kunnilla on yhteinen yläaste, on koulun sijaintikunta vastuussa opetussuunnitelman laatimisesta. Sen tulee kuitenkin ottaa mahdollisuuksien mukaan huomioon myös naapurikunnan tarpeet sekä ala- että yläasteen opetuksen järjestämisessä.

Kuten jäljempänä yksityiskohtaisemmin osoitetaan, kunta voi ottaa valtakunnalliset oppimäärät sellaisenaankin käyttöön. Kouluhallitus pitää kuitenkin tärkeänä, että kunnat käyttäisivät hyväkseen opetussuunnitelman kehittämisen mahdollisuutta. Kunnan opetussuunnitelmassakaan ei ole syytä pyrkiä sisältöjen yksityiskohtaiseen kuvaukseen, vaan ne tulisi ilmaista sisältöalueittain. Loppu jää kouluille opettajien yhteisesti suunniteltavaksi.

Oppimäärien sisältöjä ei saisi tyytyä pelkästään kirjaamaan kunnan opetussuunnitelmaan, vaan samalla pitäisi suunnitella sisältöihin mahdollisesti liittyvä materiaali ja opettajien perehdyttäminen. Kunnan osuutta laadittaessa voidaan edetä vaikkapa oppiaineittain tai — useammassa oppiaineessa — johonkin tiettyyn kuntaan olennaisesti liittyvään aihepiiriin keskittyen.

Koska kunnan opetussuunnitelma tulisi voida ottaa käyttöön mahdollisimman pian, voidaan sen valmistamisessa edetä myös vaiheittain siten, että sen suunnittelu muodostaa useammalle vuodelle ajoittuvan prosessin. Aluksi hyväksytään kunnan tekemät ratkaisut kunnan tärkeimmiksi katsomissa asioissa, ja muilta osin noudatetaan valtakunnallisia suosituksia. Vähitellen kuntakohtaista osuutta laajennetaan niin, että se kattaa kaikki opetussuunnitelman alueet. Kouluhallitus korostaa kuitenkin kunnan opetussuunnitelman huolellista laadintaa ja pitää tärkeänä, että kunnat pyrkisivät aktiivisesti löytämään omaperäisiä ratkaisuja opetussuunnitelmaansa.

Säännökset edellyttävät opettajien edustusta opetussuunnitelmatoimikunnassa. Opettajien asiantuntemusta pitäisi käyttää muutenkin kaikin tavoin hyväksi. Opetussuunnitelman laadintaan kuuluvien asioiden käsittelystä opettajien täydennyskoulutuksessa on hyötyä kunnan opetussuunnitelman periaatteita ja ideoita luotaessa sekä yksityiskohtia ratkaistaessa. Samoin sen avulla voidaan varmistua siitä, että opetussuunnitelma tunnetaan ja että se todella on opetuksen perusta. Mikäli opettajat pystytään jo alusta alkaen aktivoimaan kunnan opetussuunnitelman laadintaan, voidaan opetussuunnitelman omaksuminen ja toimivuus varmistaa.

3.4 Kunnan opetussuunnitelman sisältö

Kunnan opetussuunnitelman laadinnan lähtökohtana tulee olla avara näkemys opetussuunnitelmasta. Se ei siis ole pelkästään oppiaineluettelon

ja tuntijaon sisältävä asiakirja, vaan sen tulee antaa riittävästi toimintamalleja ja virikkeitä opettajien työn suunnittelulle.

Opetussuunnitelman tulee olla nykyistä paremmin oppilaiden tasolla toteutuva ja opetustavoitteita ilmentävä ohjelma. Kouluhallitus on tästä syystä laatinut eräiden aineiden oppimäärät siten, että niiden tavoitteissa ja sisällön valinnan perusteissa ilmaistaan keskeisiä periaatteita, joihin opetuksessa tulee nojautua. Myös eräiden oppiaineiden sisällöt on ilmaistu oppimistavoitein ja -prosessein eikä pelkästään sisältöluettelona.

Kunnan opetussuunnitelmassakaan ei ole tarpeen eikä edes mahdollista kuvata tarkasti luokassa tapahtuvaa opetus- ja oppimistapahtumaa eikä esittää tavoitteiden saavuttamista varten yhtenäistä kaikkia sitovaa mallia.

Jotta turvattaisiin oppivelvollisuuskoulussa toisaalta riittävä valtakunnallinen yhtenäisyys sekä toisaalta pedagoginen ja kasvatuksellinen monipuolisuus, tulee kunnan opetussuunnitelman sisältää seuraavat opetuksen järjestämistä koskevat perusasiat:

- Kunnan opetussuunnitelman tehtävä
- Koulukasvatuksen tavoitteet
- Opetus- ja kasvatustyön järjestäminen
 - Tukiopetuksen antamista koskevat ohjeet
 - Oppilaanohjaus
 - Oppilasarvostelu
 - Koulun ulkopuolella annettava opetus
 - Yhdysluokkaopetus
- Oppiaineet ja niiden tuntijako
- Oppiaineiden oppimäärät
- Erityisopetuksen järjestäminen
- Esiopetuksen järjestäminen
- Lisäopetuksen järjestäminen

Kunnan opetussuunnitelmaan voidaan lisäksi sisällyttää ohjeita opetuksen yhteissuunnittelusta, kokonaisopetuksen toteuttamisesta alkuopetuksessa, kouluyhteistyöstä, tuntikehyksen käyttämisestä koskevia periaatteita, aihekokonaisuuksien opetuksen järjestämistä (esim. liikennekasvatus) ja uskonnonopetuksen järjestämistä koskevia ohjeita, kerhotoimintaa ja oppilashuoltoa koskevia yleisiä ohjeita sekä muita koulukasvatuksen tavoitteiden saavuttamisen kannalta kunnan tärkeiksi katsomia ohjeita ja määräyksiä.

Saamelaisten kotiseutualueen kunnan opetussuunnitelmaan tulee sisällyttää myös ohjeet ja määräykset saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen järjestämisestä.

4 Opetussuunnitelman laadintaa koskevat muut ohjeet

4.1 Tuntijako

Peruskoululaki 30 §

Peruskouluasetus 27 §

Valtioneuvosto on päättänyt peruskoululain 30 §:n perusteella peruskoulun tuntijaosta. Kunnan opetussuunnitelmaan laaditaan tämän päätöksen sallimissa rajoissa tuntijako peruskouluja varten. Tuntijako voi erilaisten painotusten vuoksi olla erilainen kunnan eri peruskouluissa tai vaihdella saman koulun sisälläkin rinnakkaisilla luokilla (esim. musiikkiluokat).

Kunnan opetussuunnitelmassa tuntijako voidaan ilmoittaa myös vaihteluvälinä, jonka rajoissa kukin koulu voi laatia oman tuntijaonsa. Tätä koskevasta vuosittaisesta menettelytavasta päätetään kuntakohtaisesti.

Lievät painotukset tuntimäärissä eivät myöskään edellytä kyseisen oppiaineen oppimäärässä kunnan opetussuunnitelmaan erillistä ratkaisua. Laajempi tuntimäärä vain mahdollistaa oppimäärän syvällisemmän ja paikallisesti tärkeän asian perusteellisemmän käsittelyn.

Sen sijaan silloin, kun koululle annetaan peruskouluasetuksen 1 §:n 3 momentissa tarkoitettu erityinen opetustehtävä, on kyse sellaisesta opetuksen painotuksesta, joka edellyttää kunnan opetussuunnitelmassa paitsi muista kouluista poikkeavaa tuntijakoa myös yleensä kyseisen oppiaineen omaa oppimäärää. Erilaiset tuntijakoratkaisut eivät välttämättä aina edellytä päällekkäisen piirin muodostamista eikä koululle annettu erityinen tehtäväkään.

Kunnan opetussuunnitelmassa voidaan lisäksi määrätä yläasteen valinnaisissa oppiaineissa ne tuntimäärät, joista oppilas voi valita kussakin oppiaineessa. Kaikkien oppiaineiden valinnan mahdollisuus tulee olla jokaisessa yläasteen koulussa. Opetuksen aloittamiselle kunta voi kuitenkin määrätä esimerkiksi oppilasmäärää koskevan minimin. Yläasteen vaihtoehtoinen musiikin ja kuvaamataidon opetus on kuitenkin aina järjestettävä, mikäli oppilaita niihin ilmoittautuu.

Eräissä tapauksissa tuntijaossa on ilmoitettu vain kahden oppiaineen yhteinen tuntimäärä. Tämän jakaantumisesta kyseisten oppiaineiden kesken on annettu ohjeet oppimäärissä.

Peruskoulun ala-asteella aloitettu vapaaehtoisen vieraan kielen opiskelu jatkuu yläasteella B-kielenä ja sen tuntimäärän mukaisesti. Oppimääränä voidaan tällöin käyttää vastaavaa A-kielen oppimäärää.

Peruskoulun ala-asteen tuntijako

	Vuosiluokka							
	1	2	3	4	5	6	Yhteensä	
Äidinkieli	7	7	5—6	5—6	4—6	4—6	32—38	
Vieras kieli tai toinen kotimainen kieli	—	—	2	2	2	2	8	
Ympäristöoppi, biologia ja maantieto	2	2	2—3	2—3	3—4	3—4	14—18	
Kansalais-taito ¹⁾	—	—	0—1	0—1	0—1	0—1	2—3	
Uskonto tai elämänkatso-mustieto	2	2	2	2	1	1	10	
Historia	—	—	—	—	1—3	1—3	3—6	
Matematiikka	3	3	4	4	4	3	21	
Musiikki ²⁾	1—2	1—2	1—4	1—4	1—4	1—4	6—18	
Kuvaama-taito ²⁾	1—2	1—2	1—4	1—4	1—4	1—4	6—18	
Käsityö ²⁾	1—2	1—2	2—4	2—4	2—4	2—4	10—18	
Liikunta ^{2) 3)}	1—2	1—2	2—3	2—3	2—3	2—3	15—16	
Oppilaan ko-konaistunti-määrä ⁴⁾	19—21	19—21	23—25	23—25	24—26	24—26	134—144	

¹⁾ Kansalaistaidon oppitunneilla annetaan myös oppilaanohjausta kouluhallituksen ohjeiden mukaan.

²⁾ Musiikkia, kuvaamataittoa, käsityötä ja liikuntaa yhteensä vähintään 44 tuntia.

³⁾ Jos musiikkia, kuvaamataittoa tai käsityötä on 16—18 tuntia, voi liikunnan kokonaistuntimäärä olla 10—16 tuntia.

⁴⁾ Jos ala-asteella opetetaan peruskoululain 27 §:n 4 momentissa tarkoitettua vapaaehtoista ainetta, oppilaan kokonaistuntimäärää korotetaan peruskouluasetuksen 21 §:n 2 momentin mukaisesti.

Peruskoulun yläasteen tuntijako

	Vuosiluokka		9	Yhteensä
	7	8		
I Yhteiset oppiaineet				
Äidinkieli	3	3	3	9
A-kieli *)	2	3	2	7
B-kieli *)	3	3	3	9
Uskonto tai elämänkatsomustieto	1	1	1	3
Historia ja yhteiskuntaoppi	2	2	2	6
Matematiikka	3	3	3	9
Fysiikka ja kemia	2	2	2	6
Biologia ja maantieto	2	2	3	7
Musiikki ¹⁾	1	1	1	1/3
Kuvaamataito	2			2/4
Kotitalous	3	—	1	4
Tekninen työ ja tekstiilityö	3	—	—	3
Liikunta	2	3	2	7
II Oppilaanohjaus	1	1	1	3
	30	24	24	
III Valinnaiset oppiaineet				
C-kieli ²⁾	—	2	3	5
Tekninen työ	—	2—4	2—4	4—8
Tekstiilityö	—	2—4	2—4	4—8
Kotitalous	—	2—4	2—4	4—8
Maa- ja metsätalous sekä puutarhanhoito	—	2—4	2—4	4—8
Kaupalliset aineet	—	0—2	0—2	2—4
Tietotekniikka	—	0—2	0—2	1—4
Musiikki	—	2—3	1—3	3—6
Kuvaamataito	—	2—3	1—3	3—6
Konekirjoitus	—	0—2	0—2	1—2
Saamen kieli ³⁾	—	1—2	1—2	2—4
Oppilaan kokonaistuntimäärä	30	30	30	

*) A-kieli on peruskoulun ala-asteella aloitettu vieras kieli tai toinen kotimainen kieli.

*) B-kieli on peruskoulun yläasteella alkava englannin kieli tai toinen kotimainen kieli.

¹⁾ Musiikkia voidaan 7. luokalla opettaa osalle oppilaista 2 tuntia, jolloin vastaavasti on vähennettävä jonkin muun oppiaineen opetusta.

²⁾ Mikäli koulussa opetetaan latinan kieltä, sen tuntimäärä on 7. luokalla 4, jolloin muiden aineiden opetusta on vastaavasti vähennettävä. Luokilla 8. ja 9. latinan tuntimäärä on 3+3.

³⁾ Milloin saamen kieltä ja suomen kieltä opetetaan äidinkielen oppiaineena 7. luokalla, voi äidinkielen tuntimäärä olla 3—5 tuntia ja muiden oppiaineiden tuntimäärä vastaavasti pienempi.

Peruskoulun lisäopetuksen tuntijako

I Yhteiset oppiaineet	Tuntia viikossa
Uskonto tai elämäkatsomustieto	1—2
Äidinkieli	2—3
Ensimmäinen vieras kieli ja toinen kotimainen kieli ¹⁾	4—6
Historia ja yhteiskuntaoppi	1—3
Matematiikka	2—3
Fysiikka ja kemia	1—4
Biologia ja maantieto	2—4
Liikunta	2—3
II Oppilaanohjaus	1 16—20
III Valinnaiset oppiaineet ²⁾	
Toinen vieras kieli	
Kuvaamataito	
Musiikki	
Maa- ja metsätalous sekä puutarhanhoito	
Kotitalous	
Tekstiilityö	
Tekninen työ	
Kaupalliset aineet	
Konekirjoitus	
Tietotekniikka	
Oppilaan kokonaistuntimäärä	30

¹⁾ Tämän päätöksen 5 §:n 2 momentissa tarkoitettussa lisäopetuksessa kielenopetuksella voidaan järjestää siten, että yhteisenä oppiaineena opetetaan vain joko toista kotimaista kieltä tai ensimmäistä vierasta kieltä. Tällöin kielenopetukseen voidaan käyttää 2—3 tuntia viikossa ja yhteisiin oppiaineisiin 14-18 tuntia viikossa. Oppilaan kokonaistuntimäärä viikossa voi silloin olla 27—30 tuntia.

²⁾ Opetussuunnitelma tulee laatia siten, että valinnaisia oppiaineita sisältyy kunnan opetussuunnitelmaan vähintään kolme oppiainetta ja ne voivat olla oppilaille joko yhteisiä tai valinnaisia oppiaineita sen mukaan kun kunnan opetussuunnitelmaa päätetään. Opetussuunnitelma tulee laatia siten, että erityistä huomiota on kiinnitettävä työelämään tutustuttamiseen.

4.2 Oppilasarvioinnin ohjeet

Peruskouluasetus 27 §, 47 § ja 48 §

4.2.1 Oppilasarvioinnin tehtävä

Arvionnilla eli evaluaatiolla ymmärretään kaikkea toimintaa, jonka tarkoituksena on verrata koululaitoksen toimintojen tuloksia niihin tavoitteisiin, joita yhteiskunta on koululaitokselle asettanut. Arvostelu on yksittäisen oppilaan tai oppilasryhmän suoritusten vertaamista johonkin ennalta asetettuun kriteeriin ja vertailutuloksen ilmoittamista arvosanana.

Oppilaan kannalta arvioinnin tulee antaa palautetta hänen edistymisestään asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa sekä kannustaa häntä jatkuvaan opiskeluun ja itsensä kehittämiseen.

Koulun kannalta arvioinnin tehtävänä ja pedagogisena tavoitteena on antaa koululle ja opettajalle tietoa opetussuunnitelman toteutumisesta ja opettajan työn tuloksellisuudesta samoin kuin esimerkiksi oppimateriaalin sopivuudesta.

4.2.2 Arvioinnin lähtökohdat

Kunkin vuosiluokan oppilaat arvostellaan kaikissa aineissa yhtenä joukkona. Erityisesti matematiikan, toisen kotimaisen ja vieraan kielen opetuksessa tämä saattaa aiheuttaa ongelmia nimenomaan heikoimpien oppilaiden arvosanoja määritettäessä. Tämän vuoksi kaikkien aineiden arvostelussa luovutaan oppilaiden keskinäiseen vertailuun perustuvasta suhteellisesta arvostelusta. Oppilaan arvosanan muodostuminen ei siis ole riippuvainen toisten oppilaiden arvosanoista. Arvostelun on kuitenkin aina oltava oikeudenmukaista.

Oppilasarvioinnissa tulee ottaa lisäksi huomioon, että peruskoulu on oppivelvollisuuskoulu, joka jokaisen lapsen tulisi suorittaa hankkiakseen yleisiä kansalaisvalmiuksia ja saavuttaakseen jatko-opintokelpoisuuden.

Oppilasarvioinnin perustana ovat opetukselle asetetut valtakunnalliset ja kuntakohtaiset tavoitteet. Näiden puitteissa selvitetään, kuinka pitkälle kohti yleisiä tavoitteita kukin oppilas omien edellytystensä rajoissa voi kussakin yksittäisessä asiassa edetä. Näin ollen oppilaan saamat arvosanat ilmaisevat myös sitä, miten hän on tässä onnistunut. Tällaista arviointimenettelyä voidaan kutsua tavoitepohjaiseksi arvioinniksi. Arvosanoja annettaessa ei tällöin vertailla oppilaan saavutuksia toisten saavutuksiin kuten suhteellisessa arvostelussa. Oppimistavoitteiden oppilas-kohtaistamisella halutaan kannustaa jokaista oppilasta käyttämään omia oppimisedellytyksiään mahdollisimman tehokkaasti.

Kokeita laadittaessa ja yleensä opiskelua ohjattaessa on otettava huomioon luonnolliset oppimisedellytysten erot opetusryhmässä.

On hyväksyttävä se, että oppilaat saavuttavat asetetut tavoitteet eri tavoin. Myös hitaasti edistyvälle oppilaalle tulisi antaa mahdollisuus muunkin kuin heikoimman välttävän arvosanan saamiseen.

Toisaalta on myös tärkeää, että oppilas saa todistusarvosanojen perusteella realistisen kuvan omista mahdollisuuksistaan esimerkiksi jatko-opiskelussa.

Todistusarvosanoja annettaessa otetaan tieto- ja taitokriteerien ohella huomioon myös oppilaan kokonaiskehityksen kannalta merkittävien, yleisten kasvatustavoitteiden saavuttaminen. Tällaisia arvostelussa huomioon otettavia yleisiä kasvatustavoitteita ovat

- yritteliäisyys, vastuuntuntoisuus ja suhtautuminen koulutyöhön
- säännöllinen ja huolellinen opiskeluun kuuluvien tehtävien suorittaminen sekä
- aktiivinen osallistuminen tuntityöskentelyyn, kyky ja halu yhteistyöhön,

Näillä voi olla vaikutusta silloin, kun joudutaan harkitsemaan heikkojen ja välttävien arvosanojen antamista oppilaalle. Kiitettäviä ja tyydyttäviä arvosanoja annettaessa nämä otetaan huomioon vain rajatapauksissa.

4.2.3 Käytännön arviointitoimenpiteet

Palautteen saaminen oppilaan edistymisestä

Yksityisen oppilaan edistymisestä ja kehittymisestä opettaja saa palautetta jatkuvan näytön havainnoimisella ja summatiivisilla kokeilla.

Jatkuvan näytön havainnointia opettaja suorittaa jatkuvasti tarkkailemalla oppilaan osallistumista oppimistapahtumaan sen kaikissa muodoissa. Havainnointi voi kohdistua sekä suulliseen että kirjalliseen näyttöön. Sitä on pyrittävä systematisoimaan ja monipuolistamaan, jolloin se myös parantaa opettajan oppilaantuntemusta. Havainnoinnin antama tieto täydentää kokeiden tuottamaa palautetta oppilaan edistymisestä ja on joissakin aineissa ainoa arvostelun perusta. Formatiiviset tehtävät ovat yksi jatkuvan näytön muoto, vaikka niiden ensisijaisena tarkoituksena onkin antaa opettajalle välitöntä palautetta oppimistavoitteiden saavuttamisesta. Niiden perusteella opettaja voi suunnata opetustaan uudella tavalla, muuttaa tilapäisesti oppilaiden ryhmitystä ja antaa tarpeelliseksi havaitsemiaan kertaustehtäviä. Formatiivisten tehtävien tulee olla nopeasti suoritettavia, oppilasta ohjaavia ja motivoivia. Jotta tehtävät eivät saisi summatiivisen kokeen luonnetta, niistä ei tarvitse ilmoittaa oppilaille etukäteen.

Summatiivisella kokeella mitataan monipuolisesti erita- soista taitoa ja osaamista sekä aineen eri osa-alueiden hallintaa. Se kohdistuu yleensä laajempaan opiskelujaksoon kuin formatiiviset tehtävät. Näistä kokeista oppilaan tulee saada tieto ennakolta. Jotta

oppilaan työmäärä pysyisi kohtuullisena, tulee opettajien yhdessä ennakolta suunnitella kokeiden sijoittelu lukukauden eri viikoille. Kokeen kesto on suunniteltava siten, että hitaimmatkin oppilaat ehtivät suoriutua tehtävistä. Summatiivisten kokeiden järjestäminen ei kuitenkaan ole välttämätöntä, jos opettaja muulla tavoin saa riittävästi luotettavaa tietoa oppilaiden edistymisestä. Yleensäkin kokeiden määrässä on tyydyttävä vain palautteen kannalta välttämättömään. Kokeilla on aina merkitystä myös kodin ja koulun välisen yhteistyön kannalta. Ellei opettaja pidä summatiivisia kokeita, on hänen muulla tavoin huolehdittava siitä, että huoltajat saavat tiedon oppilaiden edistymisestä eri oppiaineissa.

Luokan sisäinen eriyttäminen ja oppimistavoitteiden oppilas-kohtaistaminen edellyttävät, että kokeiden laadintaan kiinnitetään erityistä huomiota. Koetehtävien on liityttävä opetukselle asetettuihin keskeisiin tavoitteisiin. Niiden tulee sisältää eritasoisia tehtäviä, jotta myös oppimisedellytyksiltään heikot oppilaat pystyvät selviytymään hyväksytysti ainakin osasta koetehtäviä. Toisaalta on huolehdittava siitä, että koe kokonaisuutena antaa riittävän haasteen myös kiitettävään arvosanaan yltäville oppilaille.

Mikäli kokeissa käytetään numeroarvostelua, on asteikon oltava sama kuin todistusarvosanoissa (4—10).

Todistusarvosanan antaminen

Todistusarvosana perustuu jatkuvan näytön havainnoimisella ja summatiivisilla kokeilla saatuun palautteeseen.

Kiitettävään arvosanaan yltäminen edellyttää oppilaalta paitsi oppimäärän keskeisen sisällön ja siihen perustuvien taitojen hallintaa myös hyviä valmiuksia itsenäiseen työskentelyyn, vaativaan opitun soveltamiseen, luovaan ilmaisuun ja ongelmanratkaisuun. Arvosanas- sa voidaan ottaa huomioon myös oppilaan myönteinen asenne ja halu toimia kasvatustavoitteiden edellyttämällä tavalla.

Opetussuunnitelmassa vahvistetusta oppimäärästä keskeiseksi katsottavan oppiaineen ja keskeisten taitojen hallinta tuottaa oppilaalle tyydyttävän arvosanan.

Mikäli oppilas kykenee vain puutteellisesti saavuttamaan keskeiset tavoitteet, esimerkiksi tiedollisella alueella vain mekaanisissa taidoissa, mutta työskentelee kuitenkin koulukasvatukselle asetettujen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisesti, hän saa välttävän arvosanan.

Heikon arvosanan saa oppilas silloin, kun hänellä on oppiaineessa vain hyvin puutteellisia ja hajanaisia tietoja ja taitoja, ja kun hänellä ei ole edellytyksiä jatkaa aineen opiskelua seuraavalla vuosiluokalla. Tällöin ei luokalle jättämistäkään pidä välttää, jos se on oppilaan kehityksen kannalta tarkoituksenmukaista ja antaa hänelle paremmat edellytykset oppivelvollisuuden suorittamiseen.

Arvostelujakso lukukausitodistukseen annettavaa arvostelua varten on yksi lukukausi. Edellisen lukukauden arvostelu tulee

kuitenkin ottaa huomioon siten, ettei arvosanaa ilman erityistä syytä yleensä lasketa yhtä numeroa enempää.

Päästötodistukseen tulevaa arvosanaa määrättäessä pitäisi oppilaan aikaisempi suoritustaso ottaa huomioon. Päättövaiheessa tapahtunut mahdollinen tilapäinen suoritustason aleneminen ei saa vaikuttaa ratkaisevasti arvosanan määräytymiseen.

Oppilaalle voidaan antaa arvosana koulun ulkopuolisesta uskonnon opetuksesta, mikäli tämä opetus perustuu vahvistettuun oppimäärään ja se on hyväksytty työsuunnitelman käsittelyn yhteydessä. Tällöin oppilaan tiedot ja taidot arvostellaan peruskouluasetuksen 47 §:n mukaisesti kunkin lukukauden päättyessä sekä merkitään näin saatu arvosana todistukseen.

4.2.4 Käyttäytymisen ja huolellisuuden arvostelu

Käyttäytyminen ja huolellisuus arvostellaan kumpikin omalla erillisellä arvosanallaan, jossa asteikkona käytetään samaa asteikkoa kuin muussakin arvostelussa (4—10).

Käyttäytymisen arvostelu

Käyttäytymisen arvosanojen antamisen tulee perustua peruskoululaissa ja kunnan opetussuunnitelmassa vahvistettuihin koulun kasvatustavoitteisiin. Arvostelun suorittaminen edellyttää laajaa oppilaantuntemusta ja näkemystä oppilaan kehitymisestä kaikissa niissä muodoissa, joilla koulutyön tavoitteita voidaan toteuttaa.

Peruskoulun tehtävänä on kasvattaa oppilaita niin, että he omalla käyttäytymisellään tukevat sen sosiaalisen yhteisön toimintaa, johon he kuuluvat. Pyritään siihen, että oppilaat

- ovat rehellisiä, millä tarkoitetaan sekä totuudellisuutta että luotettavuutta
- ottavat huomioon toisen ihmisen, eli
 - kunnioittavat ihmisen perusoikeuksia
 - ovat ystävällisiä, huomaavaisia, auttavaisia
 - ovat yhteistyöhaluisia, sopuisia ja yhteisvastuullisia
 - ovat oma-aloitteisia
 - pitävät yllä työrauhaa
 - ovat oikeudenmukaisia
- osaavat suhtautua myönteisesti työ- ja elinympäristöön eli mm.
 - suhtautuvat vastuuntuntoisesti yhteiseen ja yksityiseen omaisuuteen ja
 - suojelevat ympäristöä.

Huolellisuuden arvostelu

Myös huolellisuuden arvostelu ja arvosanojen määrääminen perustuu koulun kasvatustavoitteisiin. Huolellisuudesta annettavat arvosanat perustuvat lähinnä siihen,

- millä tavoin oppilas toteuttaa koulutyön yhteydessä esiin tulevia tehtäviä ja velvoitteita sekä

— millainen on oppilaan vastuuntunto, jonka koulussa pitäisi ilmetä mm. säännöllisyytenä, työskentelyn siisteytenä ja turvallisuusnäkökohtien huomioon ottamisena.

Käyttäytymisen ja huolellisuuden arvosanan antaminen

Ala-asteella arvostelun suorittaa luokanopettaja. Hänen tulee kuulla niiden muidenkin opettajien mielipiteitä, jotka opettavat hänen luokkansa oppilaita ja kohtuullisessa määrin ottaa mielipiteet huomioon.

Yläasteella oppilaan kaikki opettajat suorittavat arvostelun ja näin annettujen arvosanojen lähimmästä kokonaisluvuksi muutetusta keskiarvosta muodostuu oppilaan todistusarvosana. Kuitenkin voidaan erityisestä syystä oppilaita opettavien yhteisellä päätöksellä muuttaa edellä mainitulla tavalla muodostunutta arvosanaa siten, että opettajakunta pyöristää luvun ylös- tai alaspäin harkintansa mukaan ja luokanvalvojan mielipidettä kuultuaan.

4.2.5 Vuosiluokalta siirtäminen

Vuosiluokalle jättämistä pyritään välttämään koulun yksipuolisena toimenpiteenä. Milloin vuosiluokalle jääminen oppilaan suoritustason perusteella kuitenkin näyttäisi ilmeiseltä, tulee koulun hyvissä ajoin ennen päätöksen tekemistä ottaa yhteys huoltajaan. Peruskouluasetuksen 48 §:n 1 momentin mukaan oppilas, joka kaikissa aineissa on saanut ainakin välttävän arvosanan, siirretään lukuvuoden työn päättyessä seuraavalle vuosiluokalle. Yhdessä aineessa heikon arvosanan saanut oppilas voi päästä seuraavalle vuosiluokalle suoritettuaan tässä aineessa hyväksytyn tutkinnon. Ehtojen suorittamisesta on säädetty peruskouluasetuksen 48 §:n 3 momentissa.

Oppilas, joka kahdessa tai useammassa aineessa on saanut heikon arvosanan, jää ehdoitta vuosiluokalle. Kaksi heikkoa arvosanaa äidinkielessä katsotaan vuosiluokalta siirtämistä ajatellen yhdeksi arvosanaksi. Kuitenkin heikko arvosana tulee aina suorittaa, vaikka se olisi äidinkielessä vain toisella osa-alueella.

Yhdellä arvosanalla arvostellaan fysiikka ja kemia 7. vuosiluokalla, historia ja yhteiskuntaoppi 7.—9. vuosiluokalla sekä tekniikka ja tekstiilityö 7. vuosiluokalla.

Mikäli oppilaan huoltaja peruskouluasetuksen 48 §:n 2 momentin nojalla haluaa pyytää oppilaan vuosiluokalle jättämistä ilman, että oppilaalla on yhtään heikkoa arvosanaa, tulee huoltajan esittää anomuksensa kirjallisena koulun johtajalle ennen lukuvuoden koulutyön päättymistä. Yhdeksännellä vuosiluokalla opiskellut oppilas ohjataan kuitenkin vuosiluokan kertaamisen sijasta mieluummin peruskoululain 4 §:n 2 momentin mukaiseen lisäopetukseen, mikäli koulussa sellaista on järjestetty. Vuosiluokalle jättämisen syy (= huoltajan pyynnöstä) on edellä selostetuissa tapauksissa aina merkittävä oppilaskorttiin. Tätä vuosiluokalle jättämisen

mahdollisuutta ei yleensä tule käyttää useammin kuin kerran yhden oppilaan kohdalla. Kun oppilas on saanut oikeuden jäädä yhdeksännelle vuosiluokalle, hänelle annetaan tällöin lukukausicatustus.

Peruskoulun päästötodistuksen saanut oppilas, joka haluaa korottaa arvosanojaan, ohjataan suorittamaan niitä peruskouluasetuksen 148 §:n mukaisessa järjestyksessä tutkinnossa tai peruskoulun lisäluokalla.

Peruskouluasetuksen 47 §:n 2 momentin mukaan voidaan oppilaan arvostelu jättää suorittamatta ensimmäisen ja toisen vuosiluokan syys- ja kevätlukukauden lopussa sekä kolmannen vuosiluokan syyslukukauden lopussa. Päätös tästä tehdään kunnan opetussuunnitelmassa, jossa myös päätetään, missä muodossa koulu antaa mainitun asetuksen edellyttämän arvon oppilaan koulutyökentelystä ja sen kehittämisestä.

Ala-asteen aikana voidaan oppiaineen arvostelu jättää suorittamatta edellä olevan lisäksi sen lukuvuoden aikana, jona aineen opiskelu on ala-asteella aloitettu ja lisäksi silloin, kun oppilas on siirtynyt kouluun ulkomailta, kotimaasta eri kielialueelta tai sellaisesta koulusta, jossa on ollut huomattavasti erilainen opetussuunnitelma. Näissä tapauksissa opettajalta tavallisesti puuttuvat edellytykset arvosanan antamiseen. Arvosana voidaan korvata tällöin muunlaisella arviolla oppilaan edistymisestä. Arviosta on kuitenkin aina käytävä kiistattomasti selville, onko oppilas suorittanut hyväksytysti vuosiluokan ja siirretty seuraavalle vuosiluokalle. Mikäli koulun johtaja ja oppilaan opettajat katsovat, että mainitulla tavalla tai peruskouluasetuksen 47 §:n 2 momentin mukaan arvostelematta jätetty oppilas tulisi jättää vuosiluokalleen eivätkä vanhemmat tähän suostu, on arvostelu suoritettava numeroilla.

4.2.6 Valinnaisaineen arvostelu

Oppilaiden opiskelua on ohjattava siten, että he yleensä opiskelevat samaa valinnaisainetta sekä kahdeksannella että yhdeksännellä luokalla, jollei ole kyseessä oppiaine, jota opiskellaan kunnan opetussuunnitelman mukaan vain yhdellä vuosiluokalla.

Valinnaisaine arvostellaan samoin kuin muutkin oppiaineet. Heikko arvosana siinä estää siis vuosiluokalta siirtymisen ja päästötodistuksen saamisen. Jos kuitenkin oppilas sairauden tai muun erityisen syyn vuoksi haluaa vaihtaa valinnaisaineen kesken lukuvuoden, voidaan se hänelle sallia ja jättää tällöin kesken jäänyt oppiaine arvostelematta. Muutoin voidaan valinnaisaineen arvosana jättää todistuksesta pois vain, milloin oppilas on valinnaisaineesta peruskoulutuksen 38 §:n nojalla vapautettu.

4.2.7 Oppilaan erityisten vaikeuksien huomioon ottaminen

Oppilaan erityiset lukemis-, kirjoittamis- ja puhehäiriöt ilmenevät tavallisesti äidinkielen ja vieraiden kielten suorituksessa. Milloin

oppilaalle on annettu näiden johdosta erityisopetusta, tulee asianomaisen aineen opettajan neuvotella erityisopettajan kanssa hänen arvostelemisestaan. Oppilaan erityiset lukemis-, kirjoittamis- ja puhevaikeudet tulisi arvosanoja annettaessa ottaa huomioon siten, ettei häiriö vaaranna oppilaan säännönmukaisen opiskelun jatkuvuutta.

Vajaaliikkeisten, aivovauriolasten sekä kuulo- ja näkövammaisten arvostelussa tulisi puhtaasti vammasta johtuvat tekniset puutteellisuudet jättää arvostelussa huomioon ottamatta ainakin oppilaan vuosiluokalta siirtämisestä ja päästötodistuksesta päätettäessä. Tällöin oppilas voidaan siirtää luokalta toiselle, vaikka hänellä olisi (vammaisuudesta johtuva) heikko arvosana. Erityisluokkien arvostelussa noudatetaan soveltuvien osien yleisiä ohjeita.

Mikäli peruskoulun oppilaalla, joka on vaikeasti kuulo-, näkö-, liikunta- tai kehitysvammainen tai niihin verrattava, on suuria oppimis- tai osallistumisvaikeuksia, tulisi arvostelussa ensisijaisesti kiinnittää huomiota niihin tavoitteiden osa-alueisiin, joista oppilaalla on näyttöä. Kouluhallitus pitää tärkeänä, että tällaiset oppilaat vammaisuudesta huolimatta osallistuvat edellytystensä mukaan mahdollisimman monen aineen opiskeluun.

Ala-asteella voidaan eräissä tapauksissa psykologin tai lääkärin asiantuntijalausunnon perusteella ja huoltajan kanssa neuvotellen jättää oppilaan lukukausiarvostelu kokonaan tai osittain antamatta ja antaa tällöin peruskouluasetuksen 47 §:n 2 momentin mukainen arvio oppilaan koulutyöskentelystä. Siitäkin on lukuvuoden päättyessä käytävä ilmi, onko oppilas suorittanut vuosiluokan hyväksytysti.

Peruskoulun yläasteen oppilas pitää aina arvostella, ellei häntä ole vapautettu aineen opiskelusta. Vapautuspäätös ei estä vammaista oppilasta osallistumasta aineen opiskeluun edellytystensä mukaan.

4.2.8 Ulkomailta muuttaneen oppilaan arvostelu

Ulkomailta Suomen koululaitokseen muuttava peruskoulun oppilas pyritään yleensä sijoittamaan hänen ikäänsä vastaavalle vuosiluokalle ja niin pian kuin mahdollista arvostelemaan suomalaisen käytännön sekä säännösten ja ohjeiden mukaan. Joissakin tapauksissa arvosanojen antaminen lukukausi- tai päästötodistukseen voi aiheuttaa ongelmia, joita selvitetäessä noudatetaan seuraavia ohjeita:

— Jos oppilas ei ole ulkomailta voinut lainkaan opiskella jotakin Suomen peruskoulun oppiainetta eikä oppilaalla ole mahdollisuutta aineen oppimäärän suorittamiseen, merkitään tähän kohtaan päästötodistuksessa viiva, jonka syy selvitetään lisätietoja-kohdassa. Oppilas voi myös tenttimällä suorittaa puuttuvan aineen oppimäärän.

— Jos oppilas on ulkomailta opiskellut samaa tai vastaavaa oppiainetta kuin Suomessa, voidaan siitä saatu arvosana muuttaa

Suomen arvosteluasteikon mukaiseksi arvosanaksi. Tällöinkin tulee lisätietoja-kohtaan merkitään, mistä arvosana on peräisin.

— Jos oppilas tulee suomalaisen peruskoulun ala-asteelle vähän ennen lukukauden päättymistä, voidaan hänelle todistuksen sijasta antaa peruskouluasetuksen 47 §:n 2 momentin edellyttämä arvio, josta tulee käydä ilmi, voiko oppilas siirtyä seuraavalle vuosiluokalle.

— Jos oppilas tulee ulkomailta peruskoulun yläasteelle vähän ennen lukukauden päättymistä, on hänet pyrittävä arvostelemaan kaikissa aineissa. Oppilas voidaan opettajakunnan päätöksellä siirtää seuraavalle luokalle, mikäli hänen kypsyytensä ulkomailla saadun todistuksen perusteella katsotaan sen mahdollistavan ja hänellä arvioidaan olevan edellytyksiä seuraavan vuosiluokan hyväksyttävään suorittamiseen. Jos oppilas tulee 9. vuosiluokalle vähän ennen lukuvuoden päättymistä, ei hän kuitenkaan voi saada päästötodistusta ennen kuin on osoittanut omaavansa ne tiedot ja taidot, jotka päästötodistuksen saaminen Suomen peruskoulussa edellyttää.

Kunnan tulee liittää oppilasarvioinnin ohjeet kunnan opetus-suunnitelmaan ja päättää siinä yhteydessä

— millä luokilla ala-asteella oppilaan arvostelu jätetään suorittamatta ja

— miten oppilaalle annetaan peruskouluasetuksen 47 §:n 2 momentin edellyttämä arvio oppilaan koulutyöskentelystä ja sen kehittämisestä.

4.3 Tukiopetus

Peruskouluasetus 42 §, 45 §

Peruskouluasetuksen 42 §:n mukaan opinnoissaan tilapäisesti jälkeen jääneelle taikka vaikean vamman, sopeutumattomuuden tai muun synn vuoksi sitä tarvitsevalle peruskoulun oppilaalle voidaan antaa tukiopetusta.

Asetuksen mainitsema muu syy voi olla esimerkiksi paikkakunnan vaihto, valinnaisaineen vaihtaminen, oppilaan siirtyminen yhdysluokasta erillisluokkaan tai päinvastoin, oppilaan siirtyminen erityisluokasta muuhun luokkaan ja muuttaminen kielialueelta toiselle.

Tukiopetus on eriyttämisen muoto, jolle ovat ominaisia yksilölliset tehtävät, yksilöllinen ajankäyttö ja ohjaus sekä opetuksen tavoitteiden yksilöllinen soveltaminen. Tukiopetuksella autetaan oppilasta kehittämään myönteisiä opiskeluasenteita ja itseluottamusta sekä omaksumaan tarkoituksenmukaiset työskentelytottumukset, perustiedot ja -taidot.

Tukiopetuksen antamiseen tulee ryhtyä seuraavissa tapauksissa:

1. Tukiopetukseen tulee ryhtyä heti, kun oppimisvaikeudet on havaittu, jotta oppilas ei jäisi pysyvästi jälkeen opetuksesta. Aloite on tällöin ensisijaisesti opettajan vastuulla.

2. Tukiopetusta tulee järjestää niin usein ja niin laajasti kuin oppilas tai hänen huoltajansa katsovat siihen aiheutta olevan, mikäli se on oppilaan koulumenestyksen kannalta tarkoituksenmukaista. Tähän kuuluu myös ennalta annettava tukiopetus.

3. Opettajan ei tule antaa oppilaalle heikkoa arvosanaa todistukseen ilman, että hän on järjestänyt oppilaalle tukiopetusta tässä aineessa tai ainakin tarjonnut hänelle siihen mahdollisuuden.

4. Jos luokkaan on sijoitettu vammaisen oppilas, tulee tukiope- tuksella auttaa hänen edistymistään varsinkin niissä oppiaineissa, joiden opiskelua vamma vaikeuttaa.

Koulun tulee vuosittain varata tukiopetukseen riittävä tuntimäärä peruskouluasetuksen 45 §:n ja 46 §:n säättämissä rajoissa.

Ulkomailta palaavien oppilaiden ja pakolaislasten tukiopetukseen on lisäksi käytettävissä valtion menoarviossa vuosittain erikseen varattava määräraha, jonka kouluhallitus jakaa kunnille ja koulujen käyttöön erikseen annettavien ohjeiden mukaan.

Tukiopetusta annetaan joko oppilaan työjärjestyksen mukaisten oppituntien aikana tai niiden ulkopuolella. Sitä ei kuitenkaan ilman erittäin painavaa syytä tule järjestää muiden kuin tukiope- tuksen kohteena olevien oppituntien aikana.

Oppituntien ulkopuolella tukiopetus voidaan sijoittaa koulupäi- vien alkuun, loppuun tai keskelle ns. joustotunnille. Joustotunti on kiinteästi peruskoulun työjärjestykseen sijoitettu aika, jolloin oppi- laille järjestetään tilaisuus tukiopetukseen, valvonnan alaiseen

opiskeluun ja kotitehtävien suorittamiseen, kirjaston käyttöön, kouluradion tai -television seuraamiseen, oppilaskunta- ja kerhotoimintaan. Joustotunnin aikana voidaan järjestää myös luokanvalvojan tunteja.

Tukiopetusta voivat antaa peruskoululain 52 §:n 1 momentissa tarkoitettujen opettajanviran haltijoitten lisäksi myös koulun rehtori ja tuntiopettaja. Vaikka säännökset eivät edellytäkään huoltajan mielipiteen kuulemistakaan ennen tukiopetuksen aloittamista, on toiminta pyrittävä järjestämään yhteisymmärryksessä kotien kanssa.

Jotta jokaisella peruskoulun oppilaalla olisi tarvittaessa mahdollisuus tukiopetukseen kaikissa peruskoulun oppiaineissa, on suunnitelmat tehtävä etukäteen. Tämä kuuluu osana opettajien yhteissuunnitteluun lukuvuoden alkaessa. Koululautakunta voi kunnassa antaa tarkemmat ohjeet tukiopetussuunnitelman laatimisessa.

Tukiopetuksen antamista koskevien ohjeiden tulisi sisältyä jokaisen kunnan opetussuunnitelmaan. Kunta voi antaa siitä opetussuunnitelmassa yksityiskohtaisia ohjeita.

4.4 Oppilaanohjaus

Peruskoululaki 26 § 2 mom, 27 § 1 mom

Peruskouluasetus 21 § 4 mom, 33 § 1 mom, 35 § 2 mom

4.4.1 Yleistä

Oppilaanohjauksen lähtökohtana on oppilaiden erilaisuuden huomioon ottaminen, ovatpa kyseessä heidän persoonallisuudenpiirteensä, oppimisedellytyksensä, sosiaaliset kykynsä tai orientoitumisensa yhteiskuntaan. Ohjauksen on kehitettävä oppilaissa erityisesti opiskelun, urasuunnittelun ja työelämän kannalta tarpeellisia valmiuksia sekä ohjattava heitä monipuoliseen vapaa-ajan käyttöön. Oppilaanohjauksen avulla tuetaan oppilaiden itsenäistymistä ja tasapainoisen persoonallisuuden kehittymistä, pyritään ehkäisemään ennalta kasvamis-, oppimis- ja uranvalintaongelmien syntymistä ja yritetään edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa.

4.4.2 Ohjauksen muodot

Ala-asteella oppilaanohjaus tapahtuu eri oppiaineiden opettamisen yhteydessä, erityisesti se kuitenkin liittyy ympäristöopin ja kansalaistaidon opetukseen.

Yläasteella ohjausta annetaan kunkin luokan ohjelmaan kuuluvilla oppilaanohjaustunneilla, henkilökohtaisena ja pienryhmäohjauksena, monipuolisen tiedotus- ja työohjontutustumistoiminnan avulla sekä oppilaiden jatkokoulutukseen hakeutumisen järjestämisenä ja seurantana.

Oppilaanohjaustuntien sisällöt yläasteella on esitetty oppiaineiden oppimäärien yhteydessä.

4.4.3 Työelämään tutustuminen

Koulun ja ympäristöivän yhteiskunnan lähentämisen ja oppilaan uranvalinnan helpottamisen takia opetussuunnitelmaan kuuluu työelämään tutustuttaminen. Se on suunniteltavissa kuntakohtaisesti valtakunnallisten oppimäärien puitteissa ottaen huomioon paikkakunnan erityisolosuhteet ja mahdollisuudet. Työelämään tutustuttamisen tulee muodostaa peruskoulun ensimmäiseltä viimeiselle luokalle jatkuva kokonaisuus. Menetelmistä tulee suosia erityisesti koulun ulkopuolella annettavan opetuksen työmuotoja. Jokaisen oppilaan on saatava käytännössä tutustua vähintään kolmen eri alan ammattiin yläasteen aikana.

4.4.4 Opinto-ohjaajan tehtävät

Oppilaanohjauksesta vastaa yläasteella pääasiassa opinto-ohjaaja, jonka tehtävät ovat seuraavat:

1. Opetussuunnitelman mukaisten oppilaanohjaustuntien hoitaminen

2. Oppilaiden henkilökohtainen ja pienryhmäohjaus opiske-
luun, koulutusuraan ja ammatinvalintaan liittyvissä ja muissa
yksilön kehittymiseen vaikuttavissa kysymyksissä sekä harrastus-
ja vapaa-ajan toiminnoissa

3. Tiedotus-, järjestely-, yhteydenpito- ja seurantatehtävät;
opinto-ohjaaja

— perehtyy ja pitää yllä yhteyksiä paikkakunnan ja talousalueen
elinkeinoelämään sekä alueen oppilaitoksiin

— osallistuu koulu- ja työvoimaviranomaisten koulutus-, ohjaus-
ja neuvottelutilaisuuksiin sekä toimii ammatinvalinnanohjauslain
(43/60) ja ammatinvalinnasta annettujen asetusten (623/64 ja
519/76) tarkoittamana yhdysopettajana

— järjestää yhdessä koulun johdon, luokanvalvojien, oppilashuol-
tohenkilöiden sekä muiden koulun henkilökuntaan kuuluvien kans-
sa koulun kasvatustyötä tukevaa, sopeutumisvaikeuksia ennalta
ehkäisevää toimintaa sekä pitää yhteyttä koulun ulkopuolisiin alan
asiantuntijoihin

— tiedottaa oppilaille, heidän huoltajilleen ja muille asianosaisille

— opiskeluohjelmista, tukiopetuksesta ja koulun muusta toi-
minnasta yläasteen koulussa

— työelämään tutustuttamisesta

— keskiasteen koulutuksesta ja valintajärjestelmistä

sekä vastaa näiden asioiden vaatimista järjestelyistä ja tehtävistä
koulun tasolla

— seuraa oppilaiden ainevalintoja ja opintomenestystä yläasteen
koulussa sekä heidän hakeutumistaan ja pääsyään jatko-opintoi-
hin.

4.4.5 Luokanvalvojan osuus oppilaanohjauksessa

Seitsemännen vuosiluokan oppilaanohjaukseen kuuluvista sisällöis-
tä aihepiiriin ”Kouluyhteisö” liittyviä teemoja voidaan antaa
luokanvalvojan hoidettaviksi, mikäli sitä pidetään tarkoituksenmu-
kaisena. Tällöin seitsemännen luokan oppilaanohjaustunneista
enintään kuusi (6) voidaan käyttää luokanvalvojan pitäminä tun-
teina. Opinto-ohjaajan tulee tehdä vastaava työaika muita ohjaus-
tehtäviä koulussa.

Opinto-ohjaajan ja luokanvalvojan tehtävien hoitaminen edellyt-
tää hyvää yhteissuunnittelua ja keskinäistä yhteistyötä.

*Kunnan opetussuunnitelmassa kunta voi täydentää ja antaa
yksityiskohtaisempia sovellusohjeita oppilaanohjauksesta.*

Kaikkien aineiden oppitunteja voidaan tarvittaessa pitää koulun ulkopuolella, jolloin noudatetaan mahdollisuuksien mukaan koulutuntien pituutta ja oppituntien määrää koskevaa työjärjestystä.

Opintokäynti on yhden tai useamman oppiaineen opiskeluun liittyvä muutaman tunnin kestävä tutustuminen määrättyyn kohteeseen, kuten museoon, tuotantolaitokseen, maatalaan tai näyttelyyn. Tällainen voi olla myös käynti konsertissa tai teatterissa.

Opintoretki on yhden tai useamman oppiaineen opiskeluun liittyvä, koulun työsuunnitelmassa vahvistettu tutustumismatka ja samalla opintotapahtuma. Retki kestää yleensä yhden tai kaksi päivää.

Leirikoululla tarkoitetaan koulun järjestämää toimintaa, jonka ohjelmaan kuuluva eri oppiaineiden opetus, vapaa-ajan vietto, majoitus ja ruokailu järjestetään koulun ulkopuolella. Leirikoulun järjestämisestä ja sen yleisistä puitteista päätetään koulun työsuunnitelmassa.

Muuhun koulun ulkopuolella annettavaan opetukseen, johon kuuluvat mm. taidetilaisuudet, teemapäivät, ja päivätyökeräykset, sovelletaan edellä koulun ulkopuolella pidettävistä oppitunneista annettuja ohjeita.

4.5.2 Muita ohjeita

Opetukseen käytettävä aika ja välitunnit voidaan koulun ulkopuolella annettavassa opetuksessa järjestää tarvittaessa toisin kuin peruskouluasetuksen 23 §:n 1 momentissa on säädetty.

Opintoretket ja leirikoulut on järjestettävä ensisijaisesti kotimaassa. Valtionosuuden piiriin voivat kuulua myös sellaiset opintoretket ja leirikoulut, joiden kohdemaana on hyväksyttävin perustein Pohjoismaat tai Neuvostoliitto.

Kunnan opetussuunnitelmassa voidaan määrätä koulun ulkopuolella annettavan opetuksen perusteista ja opintoretkien ja leirikoulujen toimintasuunnitelman käsittelystä. Koulujen työsuunnitelmista vuosittain päätettäessä ratkaistaan toimintojen yksityiskohtainen toteuttaminen työelämäntutustuttamisjaksojen, leirikoulujen ja opintoretkien osalta.

4.6 Yhdysluokkaopetus

Peruskouluasetus 43 §

Peruskoululain ja -asetuksen säännökset sallivat yhdysluokkien muodostamisen sekä peruskoulun ala-asteella että yläasteella. Tuntikehyksen käyttäminen tekee myös mahdolliseksi lukuvuoden aikana joustavasti muodostaa opetusryhmiä, joihin kuuluu oppilaita eri vuosiluokilta.

Peruskouluasetuksen 43 §:n 4 momentissa on säädetty edellytykset erityisluokan oppilaiden yhdistämiselle muihin peruskoulun opetusryhmiin.

Yhdysluokan opetus eri oppiaineissa järjestetään noudattaen samaa etenemisjärjestystä kuin yhden vuosiluokan oppilaista muodostetuissa opetusryhmissä.

Matematiikan, äidinkielen sekä toisen kotimaisen ja vieraan kielen opetus tulee järjestää siten, että yhdysluokan kunkin vuosiluokan oppilas voi edetä omalle vuosiluokalleen määrätyn oppimäärän mukaisesti. Näissä aineissa ei tule käyttää vuorokursseja. Kuitenkin äidinkielessä lukemisen opetus voidaan järjestää myös eri vuosiluokkien oppilaille yhteiseksi, mikäli oppilaiden kehitystaso antaa tähän mahdollisuuden.

Matematiikan, äidinkielen sekä toisen kotimaisen ja vieraan kielen opetuksessa on kuitenkin suositeltavaa ryhmitellä opiskeltavat sisällöt siten, että saman aihealueen pohjalta oppiaineessa voidaan eri vuosiluokilla opiskelu toteuttaa laajempina kokonaisuuksina oppilaiden edellytykset huomioon ottaen. Tällöin ei ole kuitenkaan kysymyksessä vuorokurssien käyttäminen, vaan oppiaineksien rinnastaminen, jolloin eri vuosiluokilla opiskeltavat asiat voidaan opiskella samanaikaisesti yhteisen aihepiirin pohjalta. Näin järjestetyn opetuksen avulla voidaan ottaa huomioon tavannoimaista paremmin myös opiskeltavan asian kertaamisen tarve.

Uskonnon, elämäntiedon, ympäristöopin, kansalaistaidon, maantiedon, biologian ja historian opetuksessa voidaan käyttää myös vuorokursseja.

Ensimmäinen vuorokurssi ala-asteella toteutetaan lukuvuotena, joka päättyy parittomaan vuosilukuun, ja toinen vuorokurssi lukuvuotena, joka päättyy parilliseen vuosilukuun. Ensimmäisen vuorokurssin muodostavat ensimmäisen, kolmannen ja viidennen vuosiluokan oppimäärät. Toisen vuorokurssin muodostavat toisen, neljännen ja kuudennen vuosiluokan oppimäärät.

Musiikin, liikunnan, käsityön ja kuvaamataidon opiskelu järjestetään siten, että oppilaan kunkinhetkisiä valmiuksia voidaan kehittää tarkoituksenmukaisesti. Näin ollen opetus etenee tavallisesti vuosiluokittain yhteisten aiheiden pohjalta oppilaan valmiudet kyseisen asian opiskelussa kuitenkin huomioon ottaen.

Mikäli kunnan opetussuunnitelmaan ala-asteella laaditaan vuorokursseihin perustuvia oppimääriä, voidaan niissä poiketa koulu-

hallituksen vahvistamasta oppimäärien jaosta eri vuosiluokille. On kuitenkin suositeltavaa käyttää oppimäärien sisäistä uudelleenryhmittelyä, jotta oppiaine voitaisiin rinnastaa opetussuunnitelmassa.

Kunnan opetussuunnitelmassa yhdysluokkaopetus otetaan huomioon oppimääräratkaisuna. Lisäksi kunnan opetussuunnitelmassa määrätään vuorokurssien toteuttamisesta lukuvuosittain sekä mainitaan ne oppiaineet, joiden opetuksessa käytetään vuorokursseja.

4.7. Erityisopetus

Uuden koululait tuovat muutoksia myös erityisopetukseen. Oppivelvollisuudesta vapauttamisesta luovutaan, ja kuntien tulee huolehtia siitä, että kaikki oppivelvollisuusikäiset saavat peruskouluopetusta tai sitä vastaavaa opetusta.

Erityisopetus on tarkoitettu vammaisille ja kehityksessään viivästyneille, tunne-elämältään häiriintyneille lapsille tai sellaisille, jotka eivät muusta syystä sopeudu peruskouluun. Erityisopetusta voidaan antaa joko ns. osa-aikaisena erityisopetuksena tai erityisluokilla. Erityisluokista voidaan tarvittaessa muodostaa erityiskoulu.

Osa-aikainen erityisopetus on tarkoitettu peruskoulun oppilaille, jotka tarvitsevat puhe-, lukemis- tai kirjoittamisvaikeuden tai muun oppimis- tai sopeutumisvaikeuden takia luokkaopetuksen lisäksi tai sen ohella erityisopettajan ohjausta.

Erityisluokilla opetus ja oppimäärät mukautetaan oppilaiden oppimisedellytyksiä vastaaviksi. Kasvatuksessa kiinnitetään runsaasti huomiota oppilaan aloitekyvyn ja itseluottamuksen herättämiseen ja tukemiseen. Esimerkiksi kielenopetus voidaan järjestää erityisluokilla siten, että oppilaan opinto-ohjelmaan kuuluu vain yksi vieras kieli.

Vaikeavammaisten ja kehityksessään viivästyneiden oppilaiden oppivelvollisuus kestää yksitoista vuotta ja alkaa vuotta aikaisemmin kuin muilla lapsilla. Tällöin kyseessä on kuulo-, näkö-, liikunta- tai kehitysvammaisille lapsille tarkoitettu opetus.

Harjaantumiskoulut siirtyvät sosiaalitoimesta osaksi kunnan peruskoulun erityisopetusta. Syvästi kehitysvammaisten opetus järjestetään erityishuoltona kehitysvammalain nojalla.

Mikäli kunnan alueella toimii sairaala, on koulun sijaintikunnan järjestettävä peruskouluopetusta sairaalassa oleville oppivelvollisuusikäisille lapsille. Opetus voi tällöin tapahtua joko osana jonkin sairaalan läheisyydessä sijaitsevan peruskoulun opetusta, tai sairaalaan voidaan muodostaa oma koulu.

Kouluhallitus antaa erityisopetuksen opetussuunnitelman perusteet erikseen.

4.8 Esiopetus

Peruskoululaki 4 § 3 mom, 30 §

Peruskouluasetus 23 §, 56 §

Valtioneuvoston päätös 14.3.1985

Peruskoululain 4 §:n 3 momentin mukaan peruskoulussa voidaan opetusministeriön luvalla ja valtioneuvoston määräämin perustein järjestää enintään yhden lukuvuoden kestävää esiopetusta lapsille, jotka eivät vielä ole oppivelvollisia. Valtioneuvoston 14. maaliskuuta 1985 antama päätös esiopetuksen perusteista on opetussuunnitelman perusteiden liitteenä.

Kunta, jolle opetusministeriö on myöntänyt luvan järjestää esiopetusta, laatii peruskoululain 30 §:n tarkoittamaan opetussuunnitelmaan esiopetusta koskevan osan.

4.8.1 Esiopetuksen tavoite

Esiopetuksen tavoitteena on edistää oppilaiden kehitystä ja parantaa oppilaiden oppimisedellytyksiä. Tavoite jaetaan sosioemotionaaliseen, kongnitiiviseen ja psykomotoriseen osatavoitteeseen.

Sosioemotionaalisella osatavoitteella tarkoitetaan

- yhteistyöhön ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen kykeneväisyyden kehittymistä
- arvojen ja normien omaksumista ja järjestymistä
- itseluottamuksen ja myönteisen minäkuvan kehittymistä
- itsekontrollin ja riippumattomuuden kehittymistä sekä
- pysyvän oppimisvireyden ja uteliaisuuden kehittymistä.

Kongnitiivisella osatavoitteella tarkoitetaan

- fyysisen, sosiaalisen ja loogisen alkeistiedon omaksumista
- jatkuvan oppimisen edellyttämien käsitteiden ja kommunikaatiovalmiuksien kehittymistä
- kriittisen arviointikyvyn ja syy-yhteyksien ymmärtämisen kehittymistä sekä
- ongelmanratkaisukyvyn ja luovuuden kehittymistä.

Psykomotoriikan ja fyysisen kunnon osatavoitteella tarkoitetaan

- raajojen liikkeiden ja niiden koordinaatiokyvyn kehittymistä
- ei-kielellisen kommunikaation kehittymistä
- puheen kehittymistä
- fyysisen terveyden merkityksen ymmärtämistä
- levon, unen, puhtauden ja terveystottumusten merkityksen ymmärtämistä sekä
- sen vastuun ymmärtämistä, joka yksilöllä ja ryhmällä on fyysisestä kunnosta ja terveydestä.

4.8.2 Opetus- ja kasvatustyön järjestäminen

Esiopetus on tarkoitettu kuusivuotiaille lapsille.

Esiopetuksen järjestämistä koskee peruskouluasetuksen 56 §:n 3 momentin säännös, jonka mukaan esiopetuksesta on voimassa

soveltuvien osin, mitä peruskoulun ensimmäisestä ja toisesta vuosiluokasta on säädetty, mikäli valtioneuvoston päätöksestä ei muuta johdu.

Kunnan opetussuunnitelmassa tehdään päätökset opetuksen järjestämisestä yhdysluokassa tai erillisessä esiluokassa tai molemmissa. Opetusryhmistä päätetään vuosittain työsuunnitelman laatimisen yhteydessä. Opetussuunnitelmassa päätetään myös oppilaan viikoittaisesta työmäärästä yhdysluokassa tai erillisessä esiluokassa tai molemmissa sekä yhdysluokassa olevien esiopetusta saavien oppilaiden työpäivien määrästä.

Opetussuunnitelmaan voidaan ottaa määräyksiä erillisen esiluokan liittämisestä alkuopetukseen. Niveltämistä edistetään mm. opetusryhmien joustavan muodostamisen, yhteisten juhlien ja retkien sekä yhteisten koulukuljetusten avulla.

Esiopetusta voidaan antaa koulun ulkopuolella (vrt. peruskoululain 26 §:n 3 momentti) ja esiopetusta saavat oppilaat voidaan ottaa peruskoulun ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille tarkoitettuihin oppilaskerhoihin.

Sen estämättä, mitä peruskouluasetuksen 23 §:n 1 momentissa on säädetty, esiopetuksessa voidaan järjestää opetukseen ja välitunteihin käytettävä aika vaihtelevanpituiseksi oppimistuokioiksi, kuitenkin päivittäistä työaikaa lyhentämättä.

Toiminnan pohjaksi tarvitaan selkeästi jäsennelty vuosisuunnitelma, joka jaetaan keskusaiheen mukaan mitoitettuihin jaksoihin. Suunnitelmaa tarkistetaan ja muutetaan lasten yksilöllisten tarpeiden, ajankohtaisten tapahtumien ja ulkoisten olosuhteiden mukaan.

Esiopetuksessa käytetään yksilö- ja ryhmätyöskentelyä. Keskusaiheita käsitellään ensisijaisesti kokonaisopetuksen periaatteella käyttäen hyväksi mahdollisimman paljon oppilaiden omaa toimintaa ja leikkejä. Päivän ohjelmaan kuuluu jokapäiväisiä toimintoja (mm. pukeutuminen, risuuntuminen ja peseytyminen), leikkejä, oppimistuokioita ja luovia toimintoja (mm. askartelu ja piirtäminen). Ohjelmaan voidaan sisällyttää myös retkiä ja juhlia.

Työskentelyssä painotetaan esteettisen, elämyksellisen, sosiaalisen ja oppilaan omaan tuottamiseen sekä luovuuteen tähtäävän opetuksen osuutta.

Lukuvuoden alussa tulee selvittää oppilaiden kehitysvaihe, jotta työskentely voidaan suunnitella lasten edellytysten mukaisesti. Tämä tapahtuu mm. vanhempien kanssa käytävän keskustelun ja lastenneuvolasta saatavan tiedon pohjalta. Lapset, joilla mahdollisesti on kehitysviivästymiä, puhe- tai äänihäiriöitä tms. tulee ohjata asiantuntijan tutkittavaksi.

Opettajan tulee muutoinkin huolehtia siitä, että lapset kehittyvät jokaisella tavoitealueella ja että oppiminen on suuntautunut oikein. Tavoitteiden saavuttaminen on arvioitava kunkin oppilaan kohdalla erikseen.

Arvioinnissa ei tule verrata oppilaita keskenään eikä käyttää kirjallista arviointia. Kodin on kuitenkin saatava riittävästi tietoa lapsen kehityksestä.

Opetuksen sisältö

Valtakunnalliseen esiopetuskokeiluun liittyneen tutkimuksen ja opettajien suunnittelutyön avulla on kehitetty kasvatuksen eri osa-alueilla (esim. liikunta, musiikki, kuvaamataito, äidinkieli, matematiikka, eettinen- ja uskonnollinen kasvatusta) kuusivuotiaiden opetukseen soveltuvat sisältöalueet. Esiopetuksessa näiden sisältö välitetään lapsille kokonaisopetuksen periaatteella oppiainejakoisesta opetuksesta poiketen.

Opetussuunnitelmassa kunnan tulee laatia suunnitelma keskusaiheiksi, jotka kuvaavat opetuksen sisältöä. Keskusaiheet laaditaan siten, että ne liittyvät oppilaan lähiympäristöön, kotiin ja perheeseen, kansainvälisyyskasvatukseen ja perheen juhliin. Lisäksi käsitellään vuodenaikojen vaihtelua ja aika-käsitettä. Luontoa, elinkeinoelämää ja kulttuuria sivuavat keskusaiheet käsitellään oman kunnan näkökulmasta. Keskusaiheiden laatimisessa tulee ottaa huomioon myös peruskoululain 2 §:n 3 momentin aiheet joko omina keskusaiheinaan tai koko kasvatus- ja opetustyön toteuttamista läpäisevinä aiheina. Keskusaiheesta toiseen siirrytään mahdollisimman joustavasti.

Keskusaiheet tulee järjestää siten, että kasvatus- ja opetustoiminta sekä -järjestelyt tukevat sosiaalisten, kognitiivisten ja psykomotoristen valmiuksien kehittymistä siten kuin edellä esiopetuksen tavoitteiden kohdalla on sanottu.

Esiopetuksessa ei käsitellä peruskoulun muiden luokkien oppimääriä.

Esiopetuksen opetussuunnitelmaan kuuluvista asioista päätetään ennen peruskoululain 30 §:n perusteella laaditun opetussuunnitelman vahvistamista koululautakunta. Tällöin ei noudateta peruskouluasetuksen opetussuunnitelman laatimis- ja vahvistamismenettelyä koskevia säännöksiä. Kunnan opetussuunnitelmaan tulee sisällyttää ohjeet myös esiopetuksen järjestämisestä ja sisällöstä.

4.9 Lisäopetus

Peruskoululaki 4 § 2 mom

Peruskouluasetus 45 § ja 56 § 1 mom

Valtioneuvoston päätös 14.3.1985

Peruskoululain 4 §:n 2 momentin mukaan peruskoulussa voidaan opetusministeriön luvalla ja valtioneuvoston määräämin perustein järjestää yhden lukuvuoden kestävä lisäopetusta peruskoulun oppimäärän suorittaneille. Valtioneuvoston antama päätös lisäopetuksen perusteista on opetussuunnitelman perusteiden liitteenä.

Kunta, jolle opetusministeriö on valtioneuvoston määräämin perustein myöntänyt luvan järjestää lisäopetusta, laatii peruskoululain 30 §:n tarkoittamaan opetussuunnitelmaan lisäopetusta koskevan osan.

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti lisäopetus on tarkoitettu niille oppilaille, jotka eivät ole päässeet tai ikänsä puolesta eivät pääse keskiasteen oppilaitokseen tai jotka muusta syystä haluavat täydentää peruskouluopintojaan. Peruskouluasetuksen 56 §:n 1 momentissa säädetään oppilaan ilmoittautumisesta ja ottamisesta lisäopetukseen.

Koska lisäopetus on oppilaalle vapaaehtoista, ei peruskoulunsa päättäneitä nuoria voida velvoittaa siihen osallistumaan. Ohjaustoiminnassa tulisi kuitenkin korostaa, ettei alkaneiden opintojen keskeyttäminen lisäopetuksenkaan aikana yleensä tule kysymykseen, mikäli keskeyttämiseen ei ole erityisen painavaa syytä.

Lisäopetuksen opetussuunnitelma on osa peruskoulun opetussuunnitelmaa, jolloin opetuksen järjestämisessä noudatetaan sitä, mitä opetussuunnitelmassa on peruskoulun yläasteen osalta päätetty.

Peruskouluasetuksen 45 §:n 4 momentissa on säädetty lisäopetuksen tuntikehyksestä.

Opetusministeriö voi tarvittaessa antaa tarkempia määräyksiä valtioneuvoston päätöksen soveltamisesta. Lisäopetuksen järjestämistä koskevaan opetusministeriön lupaan saattaa liittyä lisäopetuksen asemaan kunnan peruskoulussa vaikuttavia näkökohtia.

4.9.1 Opetus- ja kasvatustyön järjestäminen

Lisäopetuksen tavoitteena on peruskoulun kasvatus- ja opetustehtävää jatkaen kehittää oppilaiden jatko-opintovalmiuksia ja ammatinvalinnan edellytyksiä.

Peruskoulun kasvatus- ja opetustehtävän jatkaminen lisäopetuksessa merkitsee sitä, että opetus tulee järjestää peruskoululain kasvatuspäämäärään ja yleisiin kasvatuksen järjestämistä koskeviin periaatteisiin tukeutuen.

Oppiaineiden tuntijaosta päätetään opetussuunnitelmassa valtioneuvoston päätöksen 6 §:n asettamissa rajoissa.

Työelämään tutustuttamista voidaan järjestää enintään 38 työpäivän verran lukuvuodessa. Tämä aika luetaan oppilaan päivittäiseen työaikaan.

Opetusjärjestelyihin liittyvät toimenpiteet määräytyvät oppilaiden aikaisemmissa opinnoissa saavuttamien valmiuksien perusteella. Sen mukaan tehdään ratkaisut opetuksen eriyttämisestä, oppimateriaalista ja oppilasarvoinnista.

Lukuvuoden alkuun voidaan järjestää suunnittelujakso, jonka aikana selvitetään oppilaiden yksilöllisiä tavoitteita. Oppilaiden osallistuminen opiskelunsa suunnitteluun on tärkeää. Oppilas-kohtaiset laajahkot useaan oppiaineeseen liittyvät oppilastyöt ovat suositeltavia.

4.9.2 Oppilasarviointi

Oppilaiden tiedot ja taidot arvostellaan sekä syys- että kevätlukukauden lopussa. Arvostelu suoritetaan numeroin voimassa olevia arvosteluohjeita ja -periaatteita noudattaen. Keskiasteen koulutuksen valinnassa perusteeksi otetaan oppilaan peruskoulun päästötodistuksesta tai lisäopetuksen lukukausitodistuksesta parempi suoritus. Oppilasarvostelu suoritetaan kouluhallituksen vahvistamia, liitteenä olevia todistuksen kaavoja käyttäen.

Lisäluokan hyväksytty suorittaminen tuottaa yleisen jatko-opintokelpoisuuden lukioon ja peruskoulupohjaisiin ammatillisiin oppilaitoksiin.

Kohtaan ”Lisätietoja” voidaan koulun rehtorin ja opettajakunnan harkinnan mukaan tehdä merkintöjä oppilaan erityisestä harrastusalueesta, jos tällaisen merkinnän tekemiseen katsotaan olevan päteviä perusteita.

Ehtojen suorittamisessa noudatetaan, mitä peruskoulun osalta on säädetty.

4.9.3 Oppimäärien soveltaminen

Valtakunnalliset oppimäärät on laadittu opetuksen sisällön valintaa ohjaaviksi suosituksiksi. Kunnan opetussuunnitelmaan valitaan oppimääristä ne sisältöalueet, joiden opiskelua pidetään tarpeellisenä. Niiden oppimääriä ei siis ole tarkoitettu opetettavaksi sellaiseen.

Koska lisäopetukseen osallistuvien oppilaiden peruskoulusta hankkimat valmiudet ja toisaalta heidän jatko-opintotoiveensa saattavat poiketa toisistaan suuresti, opettajan erityisenä tehtävänä on rajata oppiaineen käsittely siten, että se vastaa kulloisenkin oppilasryhmän tarpeita.

Lisäopetuksen opetussuunnitelmaan kuuluvista asioista päättää ennen peruskoululain 30 §:n perusteella laaditun opetussuunnitelman vahvistamista koululautakunta. Tällöin ei noudateta peruskouluasetuksen opetussuunnitelman laatimis- ja vahvistamismenettelyä koskevia säännöksiä.

Kunnan opetussuunnitelmaan tulee sisällyttää kunnassa noudatettavat ohjeet lisäopetuksen järjestämisestä sekä oppiaineiden oppimäärät.

4.10 Koulun muu toiminta

4.10.1 Yhteissuunnittelu

Peruskouluasetus 75 § ja 115 §

Yhteissuunnittelun tavoitteena on koko kouluyksikön kehittäminen siten, että opettajan kaikinpuolinen vastuu koulutyöstä korostuu ja ahtaasti ainekohtainen ajattelu lievenee.

Yhteissuunnittelun tulee olla tavoitteellista ja suunniteltua. Onnistuessaan yhteissuunnittelu on luovaa ja sidonnaisuuksista vapaata toimintaa, joka voi tasoittaa mahdollisia koulun sisäisiä ristiriitoja, parantaa koulun me-henkeä, luoda rauhallisen ja viihtyisän työympäristön ja parantaa mahdollisuuksia tuloksia tuottavaan työhön.

Yhteissuunnittelu-aikaa voidaan käyttää

- oppiainekohtaiseen suunnitteluun
- asiakohtaiseen suunnitteluun
- koulun ja kodin väliseen yhteistyöhön sekä
- muuhun opetuksen suunnitteluun ja koulun toiminnan kehittämiseen liittyviin tehtäviin.

Oppiainekohtaisella tai aineryhmäkohtaisella yhteissuunnittelulla on erityisesti yläasteella merkittävä asema yhteissuunnitteluajan käytössä, ja sitä merkittävämpi, mitä suuremmasta kouluyksiköstä on kysymys. Oppiainekohtaiset neuvottelut voivat käsitellä integraatiokysymyksiä, yhteisiä kokeita, ajoituskysymyksiä, oppiaineen ryhmitystä ja käsittelytapaa, oppimateriaalikysymyksiä, uusia opetusmenetelmiä ja erilaisia työtapoja.

Asiakohtaisissa työryhmissä suunnittelun kohteena voivat olla erilaiset koulun toimintaan liittyvät asiakokonaisuudet: koulun yhteiset projektit, teemat ja koulun tiedotustoiminta. Asiakohtaista yhteissuunnittelua voidaan käyttää myös luokanvalvojien yhteiskokouksiin sekä oppilashuoltotyöryhmän ja työnohjausryhmän kokousten järjestämiseen.

Viikoittaista suunnittelu-aikaa voidaan käyttää myös kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön. Tähän kuuluvat esimerkiksi vanhempien vastaanotot ja neuvottelut, kotikäynnit, tiedotteet, luokkatoumikuntatyöskentely ja avointen ovien päivät.

Muita opetuksen suunnitteluun ja koulutoiminnan kehittämiseen liittyviä tehtäviä voivat olla yhteydenpito muiden koulujen opettajiin tai päiväkodin opettajiin sekä yhteydenpito koulun oppilashuoltohenkilökuntaan ja muihin viranomaisiin.

Myös työpaikkademokratiakokousten voidaan katsoa olevan koulun yhteissuunnittelua.

Koulun rehtorin velvollisuuteen kuuluu seurata ja valvoa yhteissuunnittelua ja sen tuloksellisuutta.

Kunta voi sisällyttää yhteissuunnittelua koskevia ohjeita ja periaatteita opetussuunnitelmaan.

4.10.2 Luokanvalvoja

Peruskouluasetus 77 §

Peruskoulun yläasteella johtokunta määrää luokanvalvojat. Ensisijaisesti tähän tehtävään on valittava sellainen opettaja, joka huomattavassa määrin opettaa asianomaisen luokan oppilaita. Tuntiopettaja voidaan myös määrätä luokanvalvojaksi. Luokanvalvoja nimettäessä on pyrittävä siihen, että luokanvalvoja voisi jatkaa saman oppilasjoukon valvojana seuraavillakin vuosiluokilla.

Luokanvalvojan tehtävistä suoritetaan yläasteella yhden vuosiviikkotunnin korvaus kutakin laskennallista perusopetusryhmää kohti. Mikäli luokanvalvoja on määrätty yläasteelle enemmän kuin laskennallinen perusopetusryhmien määrä edellyttää, jaetaan edellä mainitulla tavalla laskettu korvaus tehtävistä vastaavasti useamman opettajan kesken.

Luokanvalvojaksi määrääminen tapahtuu käytännössä koulun työsuunnitelmaa hyväksyessä, samalla kun opettajan kokonaistyömäärä vahvistetaan. Tätä ennen asiaa on valmisteltava opettajainkokouksessa, ja sitä voidaan käsitellä myös peruskouluasetuksen 75 §:n tarkoittamassa kouluyhteistyökokouksessa, kun suunnitellaan seuraavan lukuvuoden työtä.

Luokanvalvojan pitäisi luoda myönteinen kasvatus- ja työskentelyilmapiiri sekä yhteishenki luokkaansa ja liittää luokkansa kiinteästi kouluyhteisöön. Luokanvalvojan on erityisesti koetettava tukea oppilaidensa kehittymistä koulun kasvatuspäämäärän suuntaisesti.

Tavoitteisiin päästäkseen luokanvalvojan tulee

- tutustua hyvin luokkansa oppilaisiin, kohdella heitä ystävällisesti, tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti, käsitellä luottamuksellisesti ja tahdikkaasti oppilaiden yksityisasioita sekä noudattaa peruskoululain 86 §:n mukaista salassapitovelvollisuutta
- ohjata oppilaitaan osallistumaan aktiivisesti luokan omaan toimintaan, huolehtia luokan järjestäytymisestä, perusopetusryhmän luottamusoppilaan ja hänen sijaisensa valitsemisesta (vrt. peruskouluasetus 78 §) sekä kannustaa oppilaita osallistumaan oppilaskuntatoimintaan, kerhoihin ja muihin harrastuksiin
- tukea kotia sen kasvatustehtävässä (vrt. peruskoululaki 3 § 2 momentti) sekä osallistua kodin ja koulun yhteistyöhön, järjestää huoltajille tilaisuuksia neuvotella kasvatusta koskevista kysymyksistä vähintään kerran lukuvuodessa (vrt. peruskouluasetus 80 §) ja muutoinkin aina, kun huoltaja sitä pyytää tai siihen on aihetta, sekä aktivoida vanhempia osallistumaan luokkatoimikuntatyöhön, retkiin, leirikouluihin tai koulun muuhun toimintaan
- valvoa oppilaidensa säännöllistä koulunkäyntiä peruskouluase-

tuksen 57 §:n mukaisesti sekä antaa oman luokkansa oppilaalle hyväksyttävästä syystä lupa enintään kahden päivän poissaoloon koulusta

— kiinnittää huomiota oppilaidensa käyttäytymiseen ja ohjata heitä hyviin tapoihin sekä osallistua luokkansa järjestyshäiriöitten ja oppiladensa rikkomusten käsittelyyn; mikäli koulussa toimii oppilashuollon työryhmä, kuullaan luokanvalvojaa hänen luokkaansa tai oppilaitaan koskevista kysymyksissä työryhmän kokouksissa

— antaa valvonnassaan olevan luokan oppilaista tarvittavat luettelot ja tiedot johtajalle, huolehtia luokkansa oppilaiden arvioinnista ja allekirjoittaa lukukausitodistukset (vrt. peruskouluasetus 47 § 4 momentti) sekä

— toimia hyvässä yhteistyössä koulun rehtorin, opettajien ja muun henkilökunnan kanssa ja suorittaa muutkin tehtävät, jotka asian laadun ja oppilaiden edun mukaan katsotaan luokanvalvojalle kuuluviksi.

Luokanvalvoja hoitaa tehtävänsä pitämällä luokanvalvojan tunteja, järjestämällä vastaanottoja ja vanhempainiltoja oppilaiden huoltajille, osallistumalla luokan toimintaan — esimerkiksi retkiin ja juhliin — sekä huolehtimalla luokkaansa ja oppilaitansa koskevasta tiedottamisesta ja yhteydenpidosta muihin kasvattajatahoihin.

Koulun työjärjestys tulee laatia niin, että luokanvalvojan on mahdollista pitää vähintään kuusi luokanvalvojan tuntia sekä syys- että kevätlukukaudella. Seitsemännen luokan oppilaanohjaukseen kuuluvista sisällöistä aihepiiriin ”Kouluyhteisö” liittyviä teemoja voidaan antaa luokanvalvojan hoidettaviksi, mikäli sitä pidetään tarkoituksenmukaisena. Tällöin seitsemännen vuosiluokan oppilaanohjaustunneista enintään kuusi (6) voidaan käyttää luokanvalvojan pitäminä tunteina. Opinto-ohjaajan tulee tehdä vastaava työaika muita ohjaustehtäviä koulussa.

Opinto-ohjaajan ja luokanvalvojan tehtävien hoitaminen edellyttää hyvää yhteissuunnittelua ja keskinäistä yhteistyötä.

Luokanvalvoja merkitsee suorittamansa tehtävät omaan päiväkirjaansa.

Kunnan opetussuunnitelmaan voidaan sisällyttää luokanvalvojan tehtävien hoitamisen yleiset periaatteet.

4.10.3 Oppilaskuntatoiminta

Peruskoululaki 16 §

Peruskouluasetus 10, 11 §

Peruskoulun yläasteella ja sellaisessa erityisluokista muodostetussa koulussa, jossa on yläasteen oppilaita, on oppilaskunta. Peruskoulun ala-asteella voi olla oppilaskuntatoimintaa.

Oppilaskuntaan kuuluvat kaikki peruskoulun yläasteen oppilaat. Oppilaskuntatoimintaan osallistuminen antaa jokaiselle oppilaalle

mahdollisuuden osallistua koulun yhteisten asioiden hoitamiseen. Näin ollen se tarjoaa tilaisuuden harjoittaa myös sellaisia valmiuksia, joiden kehittämiseen varsinaisen opetuksen yhteydessä ei ole mahdollista kiinnittää riittävästi huomiota. Oppilaskuntatoiminta kuuluu keskeisesti koulun kasvatustehtävään.

Oppilaskuntatoiminnan tavoitteena on oppilaiden motivoiminen ja aktivoiminen omavastuulliseen itsensä kehittämiseen, yhteistyöhön osallistumiseen sekä koulun opetus- ja kasvatustehtävän edistämiseen. Tällöin oppilaat joutuvat yhteistoimintaan toisten oppilaiden, oppilaiden huoltajien, opettajien, rehtorin ja johtokunnan jäsenten kanssa. Oppilaskunnilla voi olla yhteistyötä myös muiden koulujen kanssa.

Koulun johtokunta voi tarvittaessa vahvistaa oppilaskunnan säännöt. Niissä voidaan määrätä, että oppilaskunta laatii vuosittaisen toimintasuunnitelman. Sen tulisi sisältää suunnitelma oppilaskunnan pääasiallisimmista tehtäväalueista ja niihin kohdistuvista toimenpiteistä ja menettelytavoista.

Oppilaskunnan tehtävät on määrätty peruskouluasetuksen 10 §:ssä. Osa näistä tehtävistä on sellaisia, jotka oppilaskunnan tulee aina suorittaa, mutta osa sellaisia, joissa oppilaskunta voi olla itse aloitteentekijänä tai jotka voidaan antaa oppilaskunnan hoidettaviksi. Oppilaskunnan tärkeimpiä tehtäviä ovat

- oppilaiden yhteistoiminnan ja vapaan harrastustoiminnan järjestäminen
- ehdotuksen tekeminen koulun järjestyssäännöistä tai lausunnon antaminen niistä
- ehdotusten tekeminen koulun opetuksen ja kasvatuksen kehittämiseksi
- henkilövaalien järjestäminen
- lausuntojen antaminen opetussuunnitelmasta ja sen työsuunnitelmasta, oppikirjoista, opetusväline- ja kirjastohankinnoista sekä muistakin koulun toimintaa koskevista asioista
- osallistuminen oppilashuoltoon
- osallistuminen kouluyhteistyöhön
- luottamusoppilas- ja tukioppilastoiminnan seuraaminen
- kodin ja koulun yhteistyöhön vaikuttaminen
- yhteydenpito vapaan harrastustoiminnan osalta koulun ulkopuolisiin tahoihin ja muiden koulujen oppilaskuntiin sekä
- koulun tapahtumien, teemojen, retkien, leirikoulutoiminnan, juhlien, päivätyökeräyksen, oppilaiden, vanhempien ja opettajien sekä koulun muun henkilöstön yhteistilaisuuksien suunnittelu ja järjestely.

Toimintasuunnitelmissa tulisi ottaa huomioon vastuun ja tehtävien jakautuminen oppilaskunnan jäsenille siten, että mahdollisimman moni oppilaista voisi osallistua yhteistoimintaan.

Ala-asteen oppilaskuntatoiminnan muodoista päättää johtokunta. Toiminta on siellä lähinnä totuttautumista koulun yhteistyö-

muotoihin. Oppilaat voivat tällöin järjestää muun muassa juhlia, tapahtumia ja kodin ja luokan yhteisiä tilaisuuksia. Ala-asteilla voidaan myös harjoitella kokouskäyttäytymistä ja luottamushenkilöiden vaaleja, suunnitella järjestyssääntöjä ja aloittaa harrastustoimintaa.

Kouluhallitus on antanut erikseen oppilaskuntien hallintoa koskevat ohjeet.

Kunta voi sisällyttää oppilaskuntaa koskevia ohjeita ja periaatteita kunnan opetussuunnitelmaan.

4.10.4 Kodin ja koulun yhteistyö

Peruskoululaki 3 § 2 mom., 86 §

Peruskouluasetus 80 §

Peruskoululain 3 §:n 2 momentin mukaan koulun on pyrittävä tehtävää hoitaessaan läheiseen yhteisymmärryksen ja yhteistyöhön kodin kanssa tukemalla kotia sen kasvatustehtävässä.

Lapsen ja nuoren kasvamiseen ja kehittymiseen vaikuttavat kodin ohella monet ympäristötekijät kuten toveripiiri, joukkotiedotus ja työelämä.

Kodilla ja koululla on osittain myös erilaiset tehtävät lapsen kehittymisen ohjaamisessa. Kummallakin on kuitenkin oltava yhteinen pyrkimys lapsen ja nuoren koko persoonallisuuden tasapainoiseen kehittymiseen ja opinnoissa edistymiseen sekä mielenrenteyden säilyttämiseen.

Kodin ja koulun yhteistyön onnistuminen edellyttää ehdottomasti molemminpuolista tuntemusta sekä ennakoluulotonta yhteydenottoa tarvittaessa. Ensisijainen vastuu näiden yhteyksien hoitamisessa on yläasteella luokanvalvojalla ja ala-asteella asianomaisen luokan opettajalla.

Peruskouluasetuksen 80 §:n mukaan kodin ja koulun yhteistyötä järjestettäessä on huolehdittava siitä, että oppilaiden huoltajilla on vähintään kerran lukuvuodessa tilaisuus keskustella koulun johtajan ja oppilaan opettajien kanssa koulun opetus- ja kasvatustyöstä. Perinteisesti keskustelumahdollisuuksia on ollut ainakin luokka- tai koulukohtaisissa vanhempainkokouksissa. On erittäin tärkeää, että vanhemmille annetaan tilaisuus myös yksityiseen keskusteluun koulun johtajan, luokanvalvojan tai lasta opettavien opettajien kanssa.

Kodin ja koulun luottamuksellisten suhteiden kehittymisen kannalta on merkittävä peruskoululain 86 §:n säännös, jonka perusteella myös opettajaa sitoo vaitiolovelvollisuus niissä asioissa, jotka hän on oppilasta ja mahdollisesti myös hänen kotiolojaan koskevissa asioissa tehtävää suorittaessaan saanut tietoonsa, jos asia sen luonteen vuoksi on pidettävä salassa.

Kodin ja koulun yhteistyön kannalta on välttämätöntä, että kodit ovat riittävästi selvillä koulun pyrkimyksistä ja toimintata-

voista. Tämän vuoksi koulun tulee tiedottaa niin yksittäistä oppilasta koskevista kuin koko koulun toimintaan liittyvistä asioista. Myös vanhempien aktiivinen osallistuminen retkien ja leirikoulun järjestämiseen, erilaiset yhteiset tapahtumat koulussa ja kuuntelupäivät ovat toimintamuotoja, joilla voidaan edistää kodin ja koulun yhteistyötä. Nimenomaan koulun tehtävänä ja vastuulla on aktiivisesti etsiä kuhunkin kouluyhteisöön parhaiten soveltuvat kodin ja koulun yhteistyömuodot.

4.10.5 Kerhotoiminta ja nuorisotyö

Peruskoululaki 26 § 3 mom, 85 § 1 mom.

Peruskouluasetus 30 §, 146 §, 147 §

Peruskouluasetuksen 146 §:n mukaan peruskoulun oppilaille, joiden päivittäinen työaika on päättynyt tai joilla ei ole työjärjestyksen mukaista työskentelyä, voidaan opetusministeriön määräämin perustein järjestää vapaaehtoisia koulun työtä edistäviä kerhoja, joihin voi osallistua muunkin kuin asianomaisen peruskoulun oppilaita sekä lukion oppilaita.

Vastaavasti peruskouluasetuksen 147 §:n mukaan nuorisotyötä voidaan järjestää, mikäli toimintaan ilmoittautuu vähintään kahdeksan peruskoulunkäyntinsä päättänyttä nuorta tai vähintään viisi erityisluokilla ollutta peruskoulunkäyntinsä päättänyttä nuorta. Aloitettua toimintaa saadaan molemmissa tapauksissa jatkaa niin kauan kuin siihen säännöllisesti osallistuu vähintään neljä nuorta. Tämän toiminnan tulee peruskoululain 85 §:n mukaisesti olla sellaista opinto- ja sivistysharrastuksia edistävää toimintaa, joka on sopusoinnussa peruskoulun tavoitteiden kanssa ja jonka järjestämiseen koululla on riittävät edellytykset.

Opetusministeriön opettajien erityistehtäviä koskevassa päätöksessä (liite 6) on määrätty perusteet, joiden mukaan oppilaskerho- ja nuorisotyöhön tarkoitettu tuntikehys määräytyy.

Peruskoululain 2 §:n 2 momentin mukaan peruskoulun opetus ja muu toiminta tulee järjestää siten, että se antaa oppilaille valmiuksia laissa määriteltyjen tavoitteiden saavuttamiseen. Oppilaskerho- ja nuorisotyön avulla peruskoulussa voidaan

- täydentää ja syventää sitä oppiaineiden opetusta, jossa koulutuntien aikana ei pystytä tarjoamaan riittävän pitkälle eriytyvää tietoa ja taitoa ainetta erityisesti harrastaville oppilaille
- tarjota oppilaille sellaista tietoa ja opettaa sellaisia taitoja, jotka eivät sisälly muuten opetussuunnitelmaan
- tarjota oppilaille koulutyöstä poikkeavaa, virkistystä ja sosiaalisia kontakteja luovaa ohjattua toimintaa ja
- järjestää peruskoulunsa päättäneille jatkuvaa harrastustoimintaa keskiasteen koulutuksen tai työelämän rinnalle.

Oppilaskerho- ja nuorisotoimintaa suunniteltaessa otetaan yhdessä muiden harrastustoimintaa järjestävien yhteisöjen ja järjestöjen

kanssa huomioon erityisesti ne nuoret, joille eivät muut tahot tarjoa virikkeitä eivätkä toimintaa ja myös sellaiset kunnan alueen osat, joissa lasten ja nuorten harrastustoiminta on syystä tai toisesta vähäistä. Kerhojen harrastusaloja valittaessa kiinnitetään samoin erityishuomio sellaisiin aloihin, joiden voidaan katsoa liittyvän erityisen hyvin koulun kasvatustavoitteisiin, mutta joiden järjestämisestä muut yhteisöt eivät ole kiinnostuneita.

Oppilas- ja nuorisokerhoja perustettaessa pyritään takaamaan kunnassa sekä alueellinen että oppilasikäluokittainen ja harrastusaloittainen tasapuolisuus.

Peruskouluasetuksen 30 §:n mukaan oppilas- ja nuorisokerhotyöstä päätetään vuosittain koulun työsuunnitelmaa laadittaessa. Koululautakunnan on syytä erityisesti kiinnittää huomiota kerhotyöhön saatavan tuntikiintiön tasapuoliseen jakamiseen edellä mainittujen periaatteiden mukaisesti. Kun yläasteen kouluyhteistyökokous peruskouluasetuksen 75 §:n 1 momentin mukaisesti kokoontuu kevätlukukauden lopulla käsittelemään seuraavan lukuvuoden työsuunnitelman laadinnan perusteita, on aiheellista tutkia myös oppilas- ja nuorisokerhotyöstä saatuja kokemuksia ja laatia niidenkin pohjalta seuraavan lukuvuoden kerhotyön perusteita.

5 Opettaja ja opetussuunnitelma

5.1 Opettaja opetussuunnitelman toteuttajana

Peruskouluasetuksen 115 §:n mukaan opettajan tulee noudattaa vahvistettua opetussuunnitelmaa ja käsitellä vahvistetut oppimäärät. Hänen tulee pyrkiä saavuttamaan peruskoululle asetetut tavoitteet yhteistyössä oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa.

Myös kunnan opetussuunnitelmasta tulee asiakirja, jota opettajan on säädösten ohella opetuksessaan noudatettava. Vaikka tilanne on tähänkin asti ollut muodollisesti samanlainen, ovat oppimateriaalit ja erilaiset oppaat olleet opettajan toimivallan rajojen epäselvyyden takia ensisijaisesti opetuksen lähtökohtina. Kunnan opetussuunnitelmalla ei ole ollut ratkaisevaa asemaa opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa.

Uudessa lainsäädännössä on kunnan opetussuunnitelmalle annettu peruskoulun opetuksen ja kasvatuksen tavoitteiden toteutumisen kannalta varsin keskeinen asema. Asetettuja tavoitteita ei voida kokonaan saavuttaa, mikäli opetus ja kasvatust perustuu vain valtakunnalliseen oppimäärään. Tämän johdosta opettajan on virkavastuulla noudatettava toimipaikkakuntansa opetussuunnitelmaa. Hän on myös velvollinen perehtymään tähän opetussuunnitelmaan ja sen toteuttamisen edellyttämässä laajuudessa paikkakunnan elinkeinoelämään, kulttuuriin ja perinteisiin.

Oppimäärät muodostuvat kouluhallituksen päättämistä valtakunnallisista ja kunnan valmistamista osista. Opettajan opetustyön kannalta molemmat ovat yhtä tärkeitä eikä hän saa nojautua pelkästään valtakunnallisiin oppimäärän osiin.

Eri oppiaineiden oppimäärissä opetettavat sisällöt on ilmaistu sisältöalueittain, ja eräissä oppiaineissa näitä on vielä täsmennetty osa-alueilla. Kuhunkin sisältöalueeseen kuuluvan tiedon määrä on periaatteessa lähes rajaton. Käsiteltävän tiedon määrää ei voida eikä ole tarkoituksenmukaista rajata valtakunnallisessa oppimäärässä eikä kunnan opetussuunnitelmassakaan.

Tämän johdosta opettajan tai opettajien yhteissuunnittelun avulla tapahtuva oppiaineiden valinta on varsin tärkeä oppimäärän toteutuksen kannalta. Lopullinen tavoitteiden tulkinta tapahtuu aina koulussa, ja yhteys opetussuunnitelmasta opetustyöhön tapahtuu opettajan välityksellä. Opettajan oikeus ja velvollisuus on suorittaa tällaista valintaa. Vasta se mahdollistaa keskittymisen olennaisimpiin tietoihin ja takaa rauhallisen työrytmin sekä luo edellytyksiä koulukasvatuksen kaikkien osa-alueiden huomioon ottamiseen.

Suunnitellessaan opetusta ja valitessaan oppiainesta opettajan tulisi noudattaa seuraavia periaatteita:

1. Oppiaineksen sisällön valinta lähtee valtakunnallisessa oppimäärässä määritellyistä tiedollisista ja taidollisista tavoitteista ja sisällön valinnan perusteista.

2. Peruskoulun tiedollisen kasvatuksen tavoitteet korostavat formaalisten taitojen saavuttamista, joihin liittyy olennaisesti tiedon hankkimisen ja sen analysoinnin sekä soveltamisen taito. Näin ollen sisältöä valittaessa ja sen käsittelytapaa ja laajuutta arvioitaessa tulisi keskeisenä kriteerinä pitää sen merkitystä edellä mainittujen tavoitteiden saavuttamisen kannalta. Koulun opetuksessa esillä olevan tiedon tulisi ensisijaisesti olla väline edellä mainittujen valmiuksien saavuttamisessa.

3. Oppiaineksen sisällön valintaa koskevista ratkaisuisista tulee ottaa huomioon myös se, miten läheisesti käsiteltävä asia liittyy oppilaiden omaan kokemuspiiriin, kotiseudun tapahtumiin ja elämään.

4. Opetussisällön valinnan perusteina voidaan pitää myös opetettavan asian ajankohtaisuutta ja merkitystä nuorille tämän päivän yhteiskunnassa sekä merkitystä jatko-opintojen kannalta.

Opetusta suunnitellessaan opettaja ei ole sidottu opetussuunnitelmassa esitettyyn asioiden käsittelyjärjestykseen, vaan hän voi käsitellä vuosiluokalle määrättyjä asioita kuhunkin tilanteeseen parhaiten sopivassa järjestyksessä.

5.2 Oppimateriaalin asema opetuksessa

Oppimateriaalit ja niihin liittyvät erilaiset oppaat laaditaan pääasiassa valtakunnallisen oppimäärän pohjalta. Niihin pyritään sisällyttämään runsaasti virikkeitä, jotta niistä olisi hyötyä opetukselle erilaisissa olosuhteissa. Ne eivät kuitenkaan kata koko tiedon alaa eivätkä useinkaan sisällä kunnan opetussuunnitelmassa määrättyä kuntakohtaista osuutta. Opettaja voi itse ratkaista, miten paljon hän käyttää oppimateriaalia opetuksessa.

Oppimateriaalin käytössä ei pidä rajoittua pelkästään tiedollisten ja taidollisten tavoitteiden saavuttamiseen. Opetuksessa tulee ottaa huomioon myös muut tavoitteet ja oppilaan arvomaailman kehittyminen. Tämän johdosta opettaja joutuu jatkuvasti muokkaamaan oppiainesta kuhunkin tilanteeseen sopivaksi ja valitsemaan soveltuvimmat työtavat.

5.3 Työtavat ja toimintamuodot

Koulukasvatukselle asetettujen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että opetuksessa käytetään erilaisia työtapoja ja monipuolisia koulun toimintamuotoja. Varsinkaan työtapaa ei voida eikä ole syytäkään määrätä yksityiskohtaisesti opetussuunnitelmassa, koska se riippuu opettavasta asiasta ja tilanteesta.

Opettajalla on opetussuunnitelmaa toteuttaessaan menetelmällinen vapaus. Se ei kuitenkaan merkitse sitä, että opettaja voisi jättää jotkin tavoitteet huomioon ottamatta. Menetelmällinen vapaus merkitsee siis ensisijaisesti opetustilanteeseen opettajalle parhaiten sopivien keinojen

valinnan vapautta. Viranomaisten ohjeissa ja koulutuksessa tästä voidaan antaa vain menetelmällisiä vihjeitä.

Uusi koululaki luo edellytykset eräiden uusien tähän mennessä vain kokeilussa käytettyjen työtapojen ja koulun toimintamuotojen toteuttamiseen kaikissa kouluissa. Koulun ulkopuolella annettavan opetuksen ja työelämään tutustumisen jaksojen järjestäminen tulisi ottaa huomioon kunnan opetussuunnitelmaa laadittaessa. Myös oppilaskuntatoiminta ja kerhot tukevat koulun kasvatustyötä.

Varsinkin peruskoulun yläasteella tuntikehys sallii aikaisempaa monipuolisemmat toimintamuodot ja työtavat. Opetusta suunniteltaessa tulisikin tavoitteista lähtien ensin valita toimintamuoto (opintokäynti, leirikoulu) ja vasta sen jälkeen yksityiskohtaisemmat sisällöt sekä päättää opetustilanteeseen parhaiten soveltuvista työtavoista.

Monipuolisten työtapojen ja koulun toimintamuotojen käyttäminen saattaa edellyttää joustavuutta myös oppituntien pituutta koskevien määräysten soveltamisessa. Peruskouluasetuksen 23 §:ssä on määräykset oppi- ja välitunnin pituudesta. Kuitenkin opetukseen käytettävä aika ja välitunnit voidaan kouluhallituksen ohjeiden mukaan järjestää toisinkin sekä peruskoululain 5 §:ssä tarkoitetulla esiasteella että muutoinkin, jos se on oppilaiden ikä tai kehitystaso, opetettava aine tai opetuksessa käytettävä työtapo huomioon ottaen tai muusta erityisestä syystä tarkoituksenmukaista. Työpäivää voidaan kuitenkin lyhentää vain työpäivän loppuun sijoitetun kaksoistunnin vuoksi. Kouluhallituksen ohjeen mukaan asetuksessa mainituissa tapauksissa oppi- ja välitunnit voidaan järjestää toisinkin, mikäli järjestelyllä ei vaikeuteta oppiaineiden tavoitteiden saavuttamista.

6 Oppiaineiden oppimäärät

6.1 Peruskoulun vuosiluokat 1–9

Äidinkieli

1 Äidinkieli oppiaineena

Äidinkielen opetusta on luontevaa tarkastella taitojen, tietojen ja taiteen näkökulmasta. Taidot voidaan jakaa vastaanottaviin taitoihin: kuuntelemiseen ja lukemiseen sekä tuottaviin taitoihin: suulliseen ja kirjalliseen ilmaisuun. Näiden kehittymisen tueksi tarvitaan kielentuntemusta: tietoa kielen käytöstä, merkitys- ja rakennetekijöistä. Lisäksi on tarpeen runsas ja monipuolinen tutustuminen kirjallisuuteen.

Peruskoulun äidinkielen opetuksessa korostuu taitojen aktiivinen harjoittelu. Oppilaille tulee tarjota tilaisuuksia tutustua kielen erilaisiin käyttö- ja ilmenemismuotoihin sekä mahdollisuuksia omaan ilmaisuun. Pyrkimyksenä on kehittää oppilaiden taitoa ja halua puhua ja kirjoittaa erilaisissa yhteyksissä sekä kuunnella ja lukea hyödyksi ja virkistykseksi.

Sanataide, kirjallisuus, antaa taide-elämyksiä ja tutustuttaa oppilaat taiteelliseen tarkastelu- ja esitystapaan. Se avartaa oppilaan kokemuspiiriä sekä antaa aineksiä minä-, ihmis- ja maailmankäsityksen rakentamiseen. Myös omakohtaiset taideharrastukset saavat virikkeitä. Rikastuttamalla ja täsmentämällä ilmaisua sanataide kehittää äidinkielen hallintaa.

Äidinkieli on oppiaineena erikoisasemassa, koska se on oppimisen kohde, opetuksen väline ja kaiken opiskelun perusta. Monipuolinen kielen hallinta on kouluopetuksen tavoite, ei lähtökohta. Siksi oppilaiden kielellinen tausta ja kehitys on otettava äidinkielen opetuksessa huomioon.

Äidinkielen opetuksella on yhtymäkohtia varsinkin vieraisiin kielisiin, taideaineisiin ja orientoiviin aineisiin. Useat läpäisyaiheet tarjoavat aineksia myös äidinkielen opetukseen. Koulun ja luokan opetuksen suunnittelussa näitä yhteyksiä voidaan käyttää hyödyksi.

Äidinkielen opetukseen soveltuu menetelmällinen eriyttäminen: heterogeenisessä ryhmässä oppilaat saavat ikäisiltäänkin hyviä kielenkäytön malleja. Oppilaskeskeiset työtavat luontuvat hyvin äidinkie-

leen; lopullisesti työtavan ratkaisee kuitenkin tarkoituksenmukaisuus kussakin tilanteessa. Opetuksessa tulee tarjota mahdollisuuksia kaikkien kielenkäyttötaitojen harjoitteluun.

Kunnan ja koulun opetusta suunniteltaessa otetaan huomioon seudun perinne ja kielen erityispiirteet sekä pyritään käyttämään saatavissa olevia kulttuuripalveluja (kirjasto, teatteri jne.).

2 Yleistavoitteet ja oppisisältöjen valinnan perusteet

Äidinkielen opetuksen yleistavoitteet pohjautuvat peruskoulun kokonaistavoitteisiin. Opetuksen tavoitteena on, että peruskoulun käynyt — osaa kuunnella, katsella ja lukea aktiivisesti, valikoivasti ja arvostelukykyisesti

- osaa puhua ja kirjoittaa luontevasti ja johdonmukaisesti
- tuntee monipuolisesti äidinkieltä käyttäen ja rakennetta
- rohkenee kielen keinoin ilmaista mielipiteitään ja tunteitaan
- on kiinnostunut kielen eri ilmenemismuodoista ja arvostaa kielitaitonsa kehittämistä sekä sanataidetta
- ymmärtää kielen ja kirjallisuuden merkityksen yksilölle ja kansalle.

Yleistavoitteet ovat etäistavoitteita, joihin oppilas suotuisissa tapauksissa yltyä. Ne osoittavat opetuksen suunnan ja ovat pohjana oppiaineiden valinnalle. Keskeistä on aines, joka tukee kielenkäyttötaitojen ja ajattelun kehittymistä sekä persoonallisuuden ehyttä kasvua.

Opetukseen tulee sisällyttää harjoituksia kielenkäyttötaidon kaikilta alueilta; niiden painotukset vain vaihtelevat vuosiluokan mukaan. Kuuntelemisen ja suullisen ilmaisun harjoitukset ovat erityisen tärkeitä alemmilla luokilla; kirjallisen ilmaisun osuus kasvaa vähitellen ja harjoitukset monipuolistuvat. Lukemisen taidon määrätietoinen kehittäminen on tärkeää kaikilla vuosiluokilla.

Opetukseen tulee sisällyttää tietoa kielen käytöstä erilaisissa tilanteissa, ilmaisuvarojen kasvuun, sanojen merkityksen täsmentämiseen ja käsitevaraston kartuttamiseen tähtäävää opiskelua sekä lauseen ja tekstin rakentamisen harjoittelua. Asteittain edetään suppeista kokonaisuuksista laajempiin.

Sanataide sisältyy opetukseen kaikilla asteilla. Kirjallisuuteen tutustutaan aluksi ja myöhemminkin kuuntelemalla, mutta lukutaidon kehittyessä oppilaat saavat itse lukea runsaasti ja myös omavalintaisesti. Luettavan etsimistä ja valitsemista harjoitellaan. Asteittain pyritään sanataiteen syvenevään ymmärtämiseen.

Sekä kielen että kirjallisuuden opetukseen tulee sisällyttää ainesta, joka avartaa kokemuspäiriä, tarjoaa eläytymistilaisuuksia ja mahdollistaa mielikuvien rikastumisen sekä tukee minäkäsityksen muodostumista.

3 Äidinkielen alueiden tavoitteet ja opetusjärjestelyjen perusteet

Kieli, kirjallisuus ja taidot (kuunteleminen, lukeminen, suullinen ja kirjallinen ilmaisu) lomittuvat luonnostaan. Alueita ei voi eikä ole syytä pitää opetuksessa jyrkästi erillään, vaikka jokin niistä painottuikin opetustilanteessa tai -jaksossa. Käytettävissä oleva aika ja kaantuu joustavasti oppilaiden tarpeiden ja tilanteen mukaan; samalla pidetään silmällä opetuksen kokonaistavoitteiden toteutumista. Lukemista ja kirjallisuutta painotetaan kaikilla vuosiluokilla.

3.1 Kieli, kielentuntemus

Kieli on monimuotoinen kokonaisuus, jossa ovat mukana ihmisen ajattelu, kiinnostuksen kohteet ja toiminta. Kielentuntemuksen tehtävänä on laajentaa, syventää ja jäsentää oppilaan kokemusta kielestä ja kielenkäytöstä.

Opetuksen tavoitteena on

- auttaa oppilasta puhumaan ja kirjoittamaan luontevasti ja tarkoituksenmukaisesti
- tukea kuuntelemisen ja lukemisen oppimista
- antaa käsitys kielen rakenteesta ja toiminnasta sekä kielimme ominaislaadusta
- tukea vieraiden kielten opiskelua
- herättää kiinnostusta kielen ilmiöitä kohtaan
- selvittää kielen merkitystä yksilön ja kansan elämässä.

Kielentuntemuksen aines on tietoa kielen käytöstä, merkitys- ja rakennetekijöistä sekä kielestä yleensä.

Keskeistä koko peruskoulun aikana on kielenkäyttöön liittyvä aines, joka muodostaa luontevan pohjan myös vieraiden kielten opiskelulle. Se selvittää kielen tehtäviä ja toimintaa erilaisissa tilanteissa sekä tekstien rakentumista ja käyttöä. Tähän ainekseen sisältyy myös joukkoviestintä.

Yleinen tieto kielestä kuvaa kielen kehitystä ja merkitystä sekä suomen kielen asemaa ja ominaislaatua. Kielen merkitys- ja rakennetekijöitä koskeva aines antaa tietoa äänteistöstä, sanastosta, lauseista ja teksteistä.

Kielenkäytön tarkkailu liittyy taitojen oppimiseen ja varmentamiseen. Kielen merkitys- ja rakennetekijöiden havainnointi ja opiskelu tukevat taitojen kehittymistä. Myös kielen käytön ja rakenteen tarkastelu liittyvät opetuksessa toisiinsa.

Äidinkielen ja vieraan kielen käytön ja rakenteen vertailu auttaa oppilasta ymmärtämään kielen toimintaa yleensä ja oman kielen ominaislaatua. Kielen rakennetekijöitä koskevan aineksen jakaminen äidinkielen ja vieraiden kielten opetuksen kesken on paljolti sopimuksenvaraista. Äidinkielen perustaitojen hyvä hallinta tukee vieraiden kielten opiskelua paremmin kuin joidenkin yksittäisten rakenteiden tunteminen.

Ainesta valittaessa otetaan huomioon, että rakenteiden tietoinen erittely on monelle oppilaalle mahdollista vasta yläasteen aikana. Siksi

ala-asteen opetuksen lähtökohtana ovat havainnot ja harjoittelu. Niiden pohjalta edetään yleistykseen, kun se on tarpeen ja siihen on mahdollisuuksia. Oppilaille osoitetaan myös, mihin he opittua tietoa tarvitsevat.

Opetuksessa pyritään antamaan mahdollisimman monipuolinen kuva kielestä. Huolehditaan siitä, että oppilaat saavat tilaisuuden tarkkailla ja harjoitella kaikkia kielen tehtäviä ja erilaisia kielenkäyttötilanteita. Koulun yhtenä tehtävänä on opastaa oppilaita luontevan yleiskielen hallintaan silti yhdenmukaistamatta heidän kielenkäyttöään kaavamaiseksi. Oman murteen arvostaminen on yksi opetuksen tavoite.

Kaikilla vuosiluokilla kiinnitetään huomiota ilmaisuvarojen kartuttamiseen ja sanojen merkityksen täsmentämiseen. Tekstien laadintaa harjoitellaan vaihe vaiheelta edeten pienistä kokonaisuuksista laajempiin. Opetuksessa käytetään hyväksi myös runsasta kuuntelemista ja lukemista, sillä ne antavat oppilaille kuvan erilaisten tekstien rakentumisesta ja monenlaisesta kielenkäytöstä.

3.2 Kirjallisuus

Kirjallisuus tarjoaa esteettisiä kokemuksia, tietoja, ajattelun ja mielikuvituksen aineksia sekä virkeitä arvokysymysten pohdintaan ja oppilaan omaan ilmaisuun. Se auttaa oppilasta paremmin tuntemaan itseään ja muita ihmisiä, omaa maata ja kansaa sekä erilaisia ajattelutapoja ja elämäntapojen. Kirjallisuuden lukeminen voi lisätä oman kulttuurin arvostusta sekä suvaitsevuutta ja ymmärtämystä toisia ihmisiä kohtaan.

Opetuksen tavoitteena on, että oppilas

- harrastaa kirjallisuutta hyödykseen ja virkistykseen
- tuntee monipuolisesti kirjallisuutta ja osaa tehdä valintoja
- pohtii ja arvioi lukemaansa
- ymmärtää ja arvostaa sanataidetta.

Kaikilla asteilla luetaan runsaasti lasten ja nuorten elämään ja ongelmiin liittyvää mielikuvitusta sekä kokemus- ja tietopiiriä avartavaa kirjallisuutta. Samalla ohjataan oppilaita sanataiteen vastaanottamiseen ja ymmärtämiseen.

Ainekseen kuuluu monenlaista kaunokirjallisuutta, myös kansanrunoutta, oppilaiden omia sepitteitä sekä tietokirjoja ja muita asiatekstejä. Opetukseen pyritään liittämään harrastuslukemista; sopivantasoisien kirjallisuuden saatavilla olosta huolehditaan. Esitettävä sanataide sisältyy äidinkielen opetukseen samoin kuin opastus kulttuuripalvelujen, erityisesti kirjaston käyttöön. Yhteydet muihin taiteisiin rikastuttavat sanataiteesta saatuja kokemuksia.

Luettavaa valittaessa pidetään tavoitteiden mukaisesti silmällä lukemismotivaation herättämistä ja vahvistamista, kehitysvirikkeiden tarjoamista, lukemisharrastuksen monipuolistamista ja syventämistä sekä kaunokirjallisuuden taiteellista tasoa.

3.3 Kielenkäyttötaidot

Suullinen ilmaisu, kuunteleminen, lukeminen ja kirjallinen ilmaisu ovat

taitoja, jotka perustuvat jatkuvaan harjoitteluun. Harjoitusten aines valitaan siten, että se liittyy oppilaan kokemus-, mielikuvitus- tai tietopiiriin. Useimmiten harjoitukset integroituvat kielentuntemuksen tai kirjallisuuden opetukseen.

Suullinen ilmaisu ja kuunteleminen

Opetuksen tavoitteena on, että oppilas

- ymmärtää kuuntelemisen tärkeyden vuorovaikutuksessa
- pystyy kuuntelemaan sekä arvioiden että arvostavasti
- osaa ääntää selkeästi ja huolellisesti
- osaa käyttää luontevaa yleiskieltä
- osaa esittää asiansa luontevasti ja kohteliaasti erilaisissa tilanteissa ja tilanteen vaatimusten mukaan
- rohkenee ilmaista puhumalla mielipiteitään ja tunteitaan
- rohkenee osallistua suullista ilmaisua edellyttäviin tehtäviin.

Lukeminen ja kuunteleminen

Opetuksen tavoitteena on, että oppilas

- osaa lukea/kuunnella eri tavoin erilaisia tekstejä
- osaa liittää lukemansa/kuulemansa omaan kokemustaustansa ja suhtautua arvioiden lukemaansa ja kuulemaansa
- osaa eläytyä lukemaansa/kuulemaansa ja kehittää uusia ajatuksia sen perusteella
- löytää lukemastaan/kuulemastaan mielikuvitustaan rikastuttavia ja todellisuudentajuaan kehittäviä tietoja ja virikkeitä
- harrastaa lukemista hyödykseen ja virkistykseen.

Kirjallinen ilmaisu

Opetuksen tavoitteena on, että oppilas

- tottuu ilmaisemaan ajatuksiaan kirjallisesti
- osaa kirjoittaa selkeää käsialaa ja asemoida kirjoituksensa tarkoituksenmukaisesti
- pystyy asioimaan ja selostamaan
- pystyy laatimaan mielikuvitus-, kokemus- ja/tai tietopiiristään melko virheettömiä, kirjoitetun yleiskielen mukaisia kirjoitelmia.

4 Oppiaines

4.1 Ensimmäinen vuosiluokka

Kieli

Ilmaisuvarojen kartuttaminen ja mielikuvien rikastuttaminen. äänteet ja kirjaimet. Lausetajun kokonaisvaltainen kehittäminen.

Kirjallisuus

Kiinnostuminen kirjoista ja lukemisesta. Runsaasti tilaisuuksia eläytyvään kuuntelemiseen; kuullusta (luetusta) kertominen ja keskusteleminen.

Taidot

Keskittyminen kuuntelutilanteessa, eläytyvä kuunteleminen.

Rohkaistuminen suulliseen ilmaisuun; tilaisuuksia puhua ja tulla kuulluksi.

Lukutaidon alkeiden oppiminen ja taidon kehittyminen kunkin oppilaan edellytysten mukaan.

Kirjoitustaidon alkeiden oppiminen: suuraakkoset, alustavasti pieniä kirjoituskirjaimia. Omaa kirjoittamista kunkin oppilaan edellytysten mukaan: sanoja, virkkeitä.

Onnistumisen elämykset, myönteisen opiskeluasenteen kehittyminen.

4.2 Toinen vuosiluokka

Kieli

Ilmaisuvarojen kartuttaminen ja mielikuvien rikastuttaminen. Lause-tajun kokonaisvaltainen kehittäminen.

Kirjallisuus

Lukemishalun ja -ilon säilyminen. Eläytyvä kuunteleminen ja lukeminen; kuullusta/luetusta kertominen ja keskusteleminen sekä sen elävöittäminen.

Taidot

Keskittyminen kuuntelutilanteessa, eläytyvä kuunteleminen.

Osallistuminen luokan/ryhmän yhteisiin ilmaisuharjoituksiin. Kysyminen.

Lukutaidon varmentuminen ja taidon kehittyminen kunkin oppilaan edellytysten mukaan; huomiota luetun ymmärtämisen harjoitte-luun.

Kirjoitustaidon varmentuminen; isot ja pienet kirjoituskirjaimet. Omaa kirjoittamista kunkin oppilaan edellytysten mukaan: sanoja, virkkeitä, tekstejä.

Ilmaisuhalun ja -ilon säilyminen.

4.3 Kolmas vuosiluokka

Kieli

Mielikuvien rikastuttaminen ja ilmaisuvarojen monipuolistaminen.

Erilaisiin kielenkäyttötilanteisiin tutustumista. Sanaston kartuttamista ja ryhmittelyä. Lauseiden muodostamista ja yhdistelyä.

Kirjallisuus

Runsaasti kirjallisuuden kuuntelua ja lukemista. Luetun tarkastelua ja elävoittämistä.

Taidot

Keskittyminen kuuntelutilanteessa, eläytyvä kuunteleminen, tarkka kuunteleminen.

Osallistuminen luokan/ryhmän yhteisiin ilmaisharjoituksiin ja opetukseen liittyvään keskusteluun. Kysyminen, kertominen.

Alkuopetuksessa saavutetun lukutaidon varmentaminen eriyttäen ja edeten oppilaan edellytysten mukaan luetun syvempään ymmärtämiseen. Lukemishalun säilyttäminen.

Alkuopetuksessa saavutetun kirjoitustaidon vahvistaminen; erityisesti virkkeiden harjoittelua ja sisällön rikastuttamista. Kirjoittamishalun säilyttäminen.

Itseluottamuksen ja ilmaishalun säilyttäminen.

4.4 Neljäs vuosiluokka

Kieli

Kielenkäytön harjoittelua erilaisissa tilanteissa. Ilmaisuvarojen kartuttamista, sanaston havainnointia ja ryhmittelyä, sanaluokat.

Kirjallisuus

Runsas eläytyvä lukeminen; sopivan mieleisen luettavan löytäminen ja valitseminen, luetun elävoittäminen. Tutustuminen kirjaston käyttöön.

Taidot

Keskittyminen kuuntelutilanteessa, toisten puheenvuorojen kuunteleminen.

Osallistuminen suullisen ilmaisun harjoituksiin ja esityksiin sekä opetukseen liittyvään keskusteluun. Kertominen ja selostaminen.

Luetun ymmärtämisen monipuolinen harjoittelu.

Runsaasti omien tekstien kirjoittamista, vaihtelevaa harjoittelua; päähuomio lausetajun varmentamiseen ja sisällön rikastuttamiseen.

Taitojen monipuolinen käyttö ja kokeilu, oma-aloitteinen toiminta.

4.5 Viides vuosiluokka

Kieli

Kielenkäyttötehtävien ja -tilanteiden tarkastelu, lausetyypit. Sanojen merkityksen täsmentämistä, sanaluokkajaon varmentamista, nominiin taipumisen tarkastelua. Lauseen tarkastelua: lauseen rakentuminen persoonamuotoisen verbin varaan, lauselajit.

Kirjallisuus

Lukemisharrastuksen kehittyminen ja luettavan monipuolistuminen. Kirjojen tarkastelua ja esittelyä.

Taidot

Keskittyminen kuuntelutilanteessa, toisten puheenvuorojen kuunteleminen; huomiota kuullun ymmärtämiseen.

Osallistuminen opetukseen liittyvään keskusteluun ja yhteisiin ilmaisuharjoituksiin, rohkaistuminen myös yksilölliseen esittämiseen.

Erilaisten tekstien lukeminen, tekstin ymmärtämisen monipuolinen harjoittelu.

Runsaasti omien tekstien kirjoittamista, päähuomio tekstin rakentamiseen sekä ajatusten selkeään ja havainnolliseen esittämiseen.

Ilmaisuhalun säilyttäminen, oma-aloitteinen toiminta.

4.6 Kuudes vuosiluokka

Kieli

Kielenkäyttötehtävien ja -tilanteiden tarkastelua. Sanojen merkityksen täsmentäminen, verbin taivutuksen tarkastelu. Lauseen pääosat.

Kirjallisuus

Lukemisharrastuksen kehittyminen ja luettavan monipuolistuminen. Kirjojen tarkastelua ja esittelyä.

Taidot

Toisten puheenvuorojen kuunteleminen, päättelevän ja arvioivan kuuntelemisen harjoittelu.

Osallistuminen ryhmäkeskusteluun ja yhteisiin ilmaisuharjoituksiin. Rohkaistuminen myös yksilölliseen esittämiseen.

Lukutaidon varmentaminen ja kehittäminen asiatarinan, päättelevän, arvioivan ja luovan lukemisen harjoitusten avulla.

Runsaasti omien tekstien kirjoittamista, monipuolista harjoittelua, eri kirjoitelmatyyppejä, päähuomio asioiden selkeään ja havainnolliseen esittämiseen.

Harrastuksiin liittyvän ilmaisen tukeminen. Kielenkäyttötaitojen varmentaminen yläasteen opintoja varten.

4.7 Seitsemäs vuosiluokka

Kieli

Viestintätapahtuma, puhuttu ja kirjoitettu kieli, yleiskielen tehtävät. Sanaston tarkastelu merkityksen ja muodon kannalta, sanaluokkien merkitystehtävät.

Kirjallisuus

Harjaantuminen kokonaisteosten lukemiseen. Luettavan ominaislaadun mukaisia tehtäviä yksilöllisinä ja ryhmätöinä. Kirjan olennaisen sisällön selostaminen suullisesti tai kirjallisesti.

Taidot

Tarkka ja aktiivinen kuunteleminen. Kuunteleminen opiskelutaitona.

Suppeita yksilöllisiä ja ryhmäesityksiä. Osallistuminen keskusteluun ja toimiminen pienryhmässä. Avoimen ja luottamuksellisen ilmapiirin luominen.

Lukutaidon varmentaminen ja syventäminen asiatarkan, päättelevän, arvioivan ja luovan lukemisen harjoitusten avulla, aineksena etenkin pitkät kertovat tekstit. Harjoitteluun liittyy myös opiskelulukemisen jatkuva kehittäminen.

Erityyppisten lauseiden ja virkkeiden harjoittelu. Tekstin sisällön rikastuttaminen, huomiota yksityisen jakson rakentamiseen ja tekstin jaksottamiseen. Kertomus, selostus, kuvaus.

4.8 Kahdeksas vuosiluokka

Kieli

Vaikuttamaan tarkoitetun kielenkäytön havainnointi ja harjoittelu. Verbi lauseen keskuksena; verbi suhtautumistavan ilmaisijana. Lauseen ja virkkeen rakentuminen.

Kirjallisuus

Kokonaisteosten lukemista, monipuolista työskentelyä kirjojen parissa. Pohtivaan asenteeseen ohjaaminen. Kaunokirjallisuuden pääjaottelu: kertomakirjallisuus, runot, näytelmät.

Taidot

Kuunteleminen vuorovaikutustilanteessa. Olennaisen erottaminen kuullusta. Kuunneltavan valikointi ja arviointi.

Keskustelutaidon harjoittelua: asiallisen puheenvuoron käyttäminen, mielipide, perustelu. Yksilöllisiä ja pariesityksiä.

Päättelevän ja arvioivan lukemisen harjoittelua, erilaisten tekstien vertailua. Pää- ja sivuasioiden erottaminen erityyppisistä teksteistä.

Monipuolinen kirjoittaminen, sisällön rikastuttaminen. Tekstin rakentamista: pyrkimys jäsentyneeseen kokonaisuuteen, jaksottamisen ja yksityisen jakson rakentamisen harjoittelu. Kuvaus, selostus, mielipidekirjoitelma.

4.9 Yhdeksäs vuosiluokka

Kieli

Kielen vaihtelu tarkoituksen ja tilanteen mukaan. Käsitys äidinkielen ominaispiirteistä. Äidinkielen merkitys yksilölle ja yhteisölle.

Kirjallisuus

Monen lajin kirjallisuutta, myös tutustumista oman maan klassisiin teoksiin ja niiden taustaan. Harjaantumista valintoihin ja niiden perustelemiseen. Luettavan ominaislaadun mukaista työskentelyä yksilöllisesti ja ryhmissä.

Taidot

Kuunteleminen opiskelutaitona. Tarkoituksenmukainen kuuntelutapa. Kuullun kokonaisuuden erittely ja arviointi.

Puheviestinnän harjoittelua; korostetaan suullisen ilmaisun merkitystä vuorovaikutuksessa ja opiskelussa. Tottuminen yksilölliseen esittämiseen ja esityksen huolelliseen suunnitteluun. Selkeä, luonteva äänenkäyttö.

Erilaisten lukutapojen soveltamista: sekä syventävää että nopeasti etenevää lukemista. Laajahkon tekstin tarkastelu useasta näkökulmasta.

Kirjoittaminen opiskelutaitona. Kirjoitelman sisällön rikastuttaminen ja pyrkimys jäsentyneeseen kokonaisuuteen sekä tilanteenmukaiseen tyyliin. Asiatyypinen kirjoitelma, omakohtainen pohtiva kirjoitelma.

5 Oppimäärän kuntakohtainen soveltaminen

Opetussuunnitelmaa laatiessaan kunta voi täsmentää äidinkielen oppimäärää ottamalla siihen mukaan paikallisia erityispiirteitä. Esimerkiksi kirjallisuudessa voidaan käsitellä paikakunnan kirjailijoita ja heidän tuotantoaan. Äidinkielen ilmaisua ja taitoja opeteltaessa voidaan kiinnittää huomiota paikallisen murteen, sekä nimistön ja tarinaston käsittelyyn.

6 Aihekokonaisuudet

Aihekokonaisuudet, joissa äidinkielen alueet ovat osana, kuuluvat perinnäisesti opetukseen ja koulun juhla- ja harrastustoimintaan. Ehkä rikkain integraatiomuoto on näytelmä, joka olemalla kirjallisuutta ja suullista esitystä myös usein sisältää liikuntaa, musiikkia ja monenlaisia kuvataiteen elementtejä; lavastus ja rekvisiitta puolestaan ovat osa kuvaamataitoa ja käsitöitä, valaistus osa sähköoppiakin.

Käytäntö tarjoaa kekseliäälle yhteistyöryhmälle lukemattomia mahdollisuuksia integraatioon äidinkielen alueiden kesken sekä äidinkielen ja lähes minkä tahansa muun oppiaineen välillä. Näitä temaattisia elävöittämiskeinoja, jotka ajoittain voivat laajeta koko kuntaakin koskeviksi projekteiksi, löytää alkuideoina oppimääristä. Hyvän sommittelutaidon keinoin tavanomaisiin opetuskokonaisuuksiin saadaan uutta, paikallista väriä.

A-kieli

Kolmannelta vuosiluokalta alkava vieras kieli ja toinen kotimainen kieli (ruotsi)

1 Tavoitteet

1.1 Peruskoulun kielikasvatuksen tavoitteet

Peruskoulun yleisen kielikasvatuksen tavoitteena on kehittää oppilaiden halua ja taitoa käyttää kieltä erilaisissa yhteyksissä ja eri tarkoituksiin. Oppilaille opetetaan asiallista ja käsillä oleviin tilanteisiin sopivaa kielenkäyttöä. Edelleen tavoitteena on saada oppilaat arvostamaan kieltä kulttuurin välittäjänä. Vastuu kielikasvatuksesta on äidinkielen ja vieraiden kielten opettajien lisäksi myös muiden aineiden opettajilla. Kaikki opettajat rikastuttavat oppilaiden käsitteistöä ja täsmentävät heidän yleiskielen hallintaansa.

Äidinkielen opetus antaa oppilaille edellytykset päästä osallisiksi oman kielen rikkaudesta ja sen välittämästä henkisestä pääomasta. Vieraiden kielten opetuksen tavoitteena on antaa yksilöille tietoa muista kulttuureista ja edellytykset solmia kontakteja muita kieliä puhuviin ihmisiin. Toisaalta tavoitteena on huolehtia siitä, että kansallamme kokonaisuutena on riittävästi kielitaitoa, jotta voimme osallistua kansainväliseen yhteistyöhön sekä saavana että antavana osapuolena.

Tavoitteiden saavuttamiseksi oppilaille tulee antaa tietoja kielen erilaisista tehtävistä sekä merkitys- ja rakennetekijöistä. Oppilaiden on myös saatava tutustua kielen erilaisiin käyttö- ja ilmenemismuotoihin. Toisaalta kieli opitaan parhaiten vuorovaikutuksen kautta. Oppilaille on ennen kaikkea annettava mahdollisuus aktiivisesti harjoittaa omaa ilmaisuaan, jotta heidän kielitaitonsa ja kielenkäytön varmuutensa kehittyisi.

1.2 Kieltenopetuksen tavoitteet

1.2.1 Kieltenopetus ja peruskoulun yleiset kasvatustavoitteet

Peruskoulun kieltenopetus tukee peruskoulun yleisten kasvatustavoitteiden saavuttamista.

Koska kieli ja sosiaaliset kontaktit liittyvät kiinteästi toisiinsa, kielenopetus kehittää oppilaan yhteistyökykyä. Kielenopiskeluun sisältyy myös runsaasti kotona ja koulussa tehtävää itsenäistä työtä, joka totuttaa oppilasta työntekoon ja kehittää hänen vastuuntuntoaan ja omatoimisuuttaan.

Kielenopiskelussa uusi tieto ja uudet taidot rakentuvat jo omakutun varaan. Opiskelun edetessä oppilas joutuu yhä enemmän käyttämään päättelykykyään ja hankkimaan kielen kautta uusia

tietoja ja taitoja; hän tiedostaa siten kielen välinearvon. Kielen käyttäminen on yleensä luovaa toimintaa. Oppilas joutuu siinä soveltamaan tietojaan ja käyttämään kekseliäisyyttäänkin. Näin kielenopetus kehittää ajattelukykyä ja luovuutta.

Oppiessaan viestintätilanteisiin sopivaa ja asiallista kieltä oppilas oppii samalla hyvää käytöstä. Hän tutustuu eri kulttuureissa vallitseviin käytänteisiin ja oppii myös arvostamaan suomalaista kulttuuria ja sen ominaispiirteitä. Erilaisiin kulttuureihin tutustuminen avartaa näköpiiriä ja edistää suvaitsevuutta ja rauhantahtoisuutta.

1.2.2 Peruskoulun A-kielten opetuksen tavoitteet

Peruskoulun A-kielten opetuksen tavoitteena on antaa oppilaille käyttökelpoinen, yleisluonteinen peruskielitaito, joka on samalla hyvä lähtökohta kielen myöhemmälle harrastamiselle ja opiskelemiselle.

Englannin kielen opetuksessa oppilaat tulee tutustuttaa englantia puhuvien kansojen ja ao. maiden (ensisijaisesti Ison-Britannian ja Yhdysvaltojen) elämänoloihin, tapoihin ja kulttuuriin. Opetuksessa tulee tuoda esille englannin kielen merkitys kansainvälisessä viestinnässä.

Ruotsin kielen opetuksen yhteydessä oppilaat tutustutetaan Pohjoismaiden oloihin ja pohjoismaiseen yhteistyöhön, jotta he ymmärtäisivät ruotsin kielen merkityksen pohjoismaisissa yhteyksissä. Pohjoismaista kielialuetta voidaan käsitellä laajemminkin esittämällä näytteitä tanskan ja norjan kielistä. Oppilaille annetaan tietoa myös maamme ruotsinkielisestä väestöstä, sen elinoloista ja kulttuurista sekä ruotsin kielen asemasta maan toisena virallisena kielenä.

Ranskan, saksan ja venäjän opetuksessa oppilaat tutustutetaan näitä kieliä puhuvien kansojen elämänoloihin, tapoihin ja kulttuuriin.

2 Oppiaines

Oppiaineksen valinnan lähtökohtana pidetään viestintätehtäviä ja kielenkäyttötilanteita. Aineksen tulee olla yleisluonteista ja samalla monipuolista ja virikkeellistä. Siinä on otettava huomioon toisaalta oppilaiden ikä sekä käsite- ja harrastusmaailma ja toisaalta ennakoituvat tulevat viestintätarpeet. Oppiaineksen tulee sisältää eettistä, esteettistä, sosiaalista ja emotionaalista kasvua tukevaa ainesta, jonka välityksellä oppilas saa kosketuksen opiskeltavan kielialueen kulttuuriin ja henkiseen rikkauteen. Tämän vuoksi ainekseen tulee sisältyä autenttista materiaalia.

2.1 Oppiaineksen valintakriteerejä

- Oppiainesta valittaessa on kiinnitettävä huomiota seuraaviin seikkoihin:
- viestintätehtävät: mihin tarkoitukseen oppilas tarvitsee kieltä ja mitä hänen tulisi osata tehdä kielen avulla
 - aihepiirit: mitä ajatuksia, käsitteitä ja asiasisältöjä oppilaan tulisi ymmärtää ja osata ilmaista
 - kielenkäyttötilanteet: millaisissa oloissa (roolit, aika, paikka) oppilaan tulisi osata käyttää kieltä
 - sanastollinen sisältö: kuinka paljon ja millaisia sanoja ja sanontoja oppilaan tulisi ymmärtää ja osata käyttää
 - kieliopillinen sisältö: mitä kielen rakenteita oppilaan tulisi ymmärtää ja osata käyttää
 - kielenkäyttötaidot: mitä kieliainesta oppilaan tulisi ymmärtää ja mitä itse tuottaa suullisesti ja/tai kirjallisesti.

2.2 Oppiaineksen sisältö

Seuraavassa esitellään yksityiskohtaisemmin oppiaineeseen sisältyviä viestintätehtäviä, aihepiirejä ja kielenkäyttötaitoja.

2.2.1 Viestintätehtäviä

Sosiaalinen vuorovaikutus

- puhuttelu
- tervehtiminen, hyvästely
- esittäytyminen
- kiittäminen
- anteeksipyyntö
- kysyminen, vastaaminen
- toivotukset
- kutsuminen
- tarjoaminen
- keskustelun aloittaminen ja lopettaminen

Toiminnan ohjaaminen

- käskeminen, kehottaminen
- kieltäminen
- varoittaminen
- pyytäminen
- neuvominen
- ehdottaminen
- suostuttelu, suostuminen

Mielipiteiden, asenteiden ja tunteiden ilmaiseminen

- mieltymys
- mielihyvä, -paha
- kehuminen, moite
- yllättyneisyys

- pettymys, huoli
- osanotto
- välttämättömyys
- toivomus
- tarkoitus, aikomus
- samaa/eri mieltä oleminen
- varmuus/epävarmuus

Tiedon hankkiminen ja välittäminen

- nimeäminen
- toteaminen
- tietojen tarkentaminen ja oikaiseminen
- kuvaileminen, selostaminen, kertominen

2.2.2 Kielenkäyttötaitoja

Suullinen viestintä

Puheen ymmärtäminen:

Oppilas

- ymmärtää suullisessa viestinnässä käytettäviä yksittäisiä ilmaisuja (osoittaen ymmärtämisensä reagoimalla niihin)
- ymmärtää yksinkertaisia keskusteluja
- ymmärtää lähes normaalitempoisia yhtenäisiä esityksiä, jotka perustuvat kokonaan tuttuun kielelliseen ainekseen tai jotka voivat sisältää hieman uutta kieliainesta

Puhuminen:

Oppilas

- käyttää tavoitekielisiä ilmaisuja
- osallistuu tuttuun kieliainekseen perustuvaan keskusteluun
- tuottaa lyhyitä yhtenäisiä esityksiä

Kirjallinen viestintä

Kirjoitetun kielen ymmärtäminen:

Oppilas

- ymmärtää kirjallisessa viestinnässä käytettäviä kielellisiä ilmaisuja ja osaa reagoida niihin
- ymmärtää lyhyiden, tuttuun kieliainekseen perustuvien tekstien sisällön
- ymmärtää tuttuun kieliainekseen perustuvien tekstien pääsisällön; tekstit voivat sisältää hieman uutta kieliainesta

Kirjoittaminen:

Oppilas

- kirjoittaa yhden tai useamman sanan käsittävän lauseen vastauksena kirjallisesti tai suullisesti esitettyihin kysymyksiin
- kirjoittaa lyhyitä viestejä mallin tai ohjeen mukaan
- kirjoittaa itsenäisesti lyhyitä viestejä
- kirjoittaa kuvauksia, selostuksia ja kertomuksia ohjeiden mukaan tai itsenäisesti

2.2.3 Aihepiirejä

Ihminen ja hänen lähiympäristönsä

- oma minä
- perhe, suku, ystävät
- muut henkilöt
- asuminen, koti, jokapäiväiset toimet
- ravinto ja ruokailu
- vaatteet ja tarvikkeet
- kehon osat, terveys, sairaus, siisteys
- aistimukset, tunne-elämä
- ajattelu

Oleminen ja toiminta

- oleminen, omistaminen
- tekeminen
- liikkuminen
- koulutyö ja opiskelu
- työelämä ja ammatit
- vapaa-aika ja harrastukset
- asioiminen
- liikenne ja matkustaminen
- joukkotiedotus

Luonto, maat ja kansat

- luonto, sää
- maaseutu ja kaupunki
- Suomi ja suomalaiset
- tavoitekielen maat ja kansat
- muut maat ja kansat

Määrä ja laatu

- luvut ja määrät
- ikä
- rahayksiköt ja hinta
- ominaisuuksia: väri, koko, muoto, laatu

Aika

- ajankohta ja samanaikaisuus
- nykyisyys
- menneisyys
- tulevaisuus
- useus, yleisyys
- kesto

Paikka ja tapa

- sijainti ja suunta
- tapa, keino, väline

Suhteet

- laadulliset suhteet (rinnastus ja vertailu)
- ajalliset, paikalliset ja viittaussuhteet (aika/nyt-sitten: paikka/tässä-tuolla: henkilö/pronominit)
- järjestys: sijaluku ja päivämäärä
- määrälliset suhteet
- syy, seuraus ja ehto
- yhdistely, erottelu
- määräisyys: epämääräinen-määräinen

2.3 Kielitaidon osa-alueiden painotus

Kielitaidon osa-alueet on ollut tapana ryhmitellä puheen ja kirjoitetun kielen ymmärtämiseen sekä puhumiseen ja kirjoittamiseen. Kieli on kuitenkin kokonaisuus, jossa osa-alueet kytkeytyvät kiinteästi toisiinsa. Tämän tulee heijastua myös opetukseen.

Kielenkäyttötaitoja on ensisijaisesti painotettava sen perusteella, mil-laista käyttöarvoa niillä on missäkin kielitaitoa vaativassa tilanteessa. Jotkin kielenkäyttötilanteet edellyttävät vain ymmärtämistä, jotkin taas suullista tai kirjallista tuottamista. Ymmärtämistaidot ovat tuottamistaidon perustana. Oppilaiden edellytetään ymmärtävän vaativampaa kieltä kuin he pystyvät tuottamaan. Suullisen kielenkäytön yhtenä kriteerinä on myös hyvä ääntämistaito.

Osa-alueita painotetaan lisäksi opiskeluvaiheen ja oppilaiden edellytyk-sen mukaan. Aluksi painottuvat puheen ymmärtäminen ja puhuminen; myöhemmin painotetaan yhä enemmän tekstin ymmärtämistä ja kirjoit-tamista. Osa-alueiden hallinta kehittyy yksilöllisesti. Oppilaalle vaikeuk-sia tuottavaa aluetta tulee harjoittaa mahdollisuuksien mukaan. Erityises-ti häntä on kannustettava niiden taitojen harjoittamiseen, joihin hänellä on parhaat edellytykset.

2.4 Ääntäminen ja oikeinkirjoitus

Suullisen kielenkäytön yhtenä perustana on hyvä ääntämistaito. Virheel-linen äänneasu heikentää ratkaisevasti ymmärrettävyyttä, joka on viestin-nän onnistumisen perusedellytys.

Opetuksessa pyritään siihen, että oppilas alusta alkaen omaksuisi mahdollisimman luontevan ja opiskeltavalle kielelle ominaisen ääntämi-sen, painoituksen, rytmin ja intonaation. Myöhemmin virheellisten ääntämistottumusten korjaaminen on huomattavasti vaikeampaa. Ään-tämiseen tulee kiinnittää jatkuvasti huomiota. Sellaiset äänteet ja äänne-ryhmät, jotka puuttuvat oppilaan äidinkielestä, vaativat erityistä harjoit-telua.

Päästäkseen tavoitteisiin oppilaan tulee saada usein kuulla opeteltavaa kieltä, mieluiten syntyperäisen puhujan esittämänä. Englannin kielessä oppilaat tutustutetaan britti- ja amerikanenglannin ja ruotsin kielessä suomen- ja ruotsinruotsin ääntämiseroihin. Opetuksessa tulee kuitenkin käyttää johdonmukaisesti yhtä ääntämistapaa.

Kielissä, joissa ääntäminen ja oikeinkirjoitus poikkeavat paljon toisistaan, oikeinkirjoitukseen on kiinnitettävä riittävästi huomiota. Vaikka kielenopiskelu aluksi perustuukin suulliseen kielenkäyttöön, oppilaan tulee ajoissa saada tutustua kielen kirjalliseen asuun ja vähitellen sen tuottamiseen. Venäjän kielessä on kirjaimiston opetteluun ja harjoittamiseen varattava tarvittavassa määrin aikaa. Huomiota on kiinnitettävä paitsi painokirjainten myös kurrentti- l. käsialakirjoituksen opetteluun.

2.5 Sanasto

Englannin ja ruotsin kielessä on tavoitteena, että oppilaat oppivat 900—1 200 sanaa ja ranskan, saksan ja venäjän kielessä 800—1 000 sanaa mahdollisimman hyvin.

Sanaston valinnan lähtökohtana on pidettävä sanojen viestintäarvoa ja soveltuvuutta oppiaineuksessa esitettyihin viestintätehtäviin ja aihepiireihin. Ikäkauden vaatimukset tulee ottaa huomioon. Lisäksi tulee käyttää hyväksi tietoa sanojen yleisyydestä, kattavuudesta ja ajanmukaisuudesta sekä kiinnittää huomiota sellaisiin ilmauksiin, joissa äidinkielen ja opiskeltavan kielen välillä on eroja.

Oppiaineeseen tulee sisällyttää myös sanastoa, jonka aktiivista osamista ei oppilailta vaadita. Sen valinnassa voidaan aiheen kiinnostavuuden mukaan poiketa edellä esitetyistä kriteereistä. Oppilaita tulee ohjata myös sananmuodostuksen alkeiden omaksumiseen, lähinnä yhdyssanojen muodostamiseen sekä joidenkin tärkeimpien etu- ja jälkiliitteiden ymmärtämiseen.

Tarvittaessa tulee kiinnittää huomiota sanastossa ilmeneviin alueellisiin eroihin. Esimerkiksi britti- ja amerikanenglannin sekä suomen- ja ruotsinruotsin keskeiset sanastolliset eroavuudet tulee selvittää.

2.6 Rakenteet

Rakenteilla tarkoitetaan toisaalta kieliopillista ainesta sellaisenaan, esimerkiksi jonkin sanan taivutettua muotoa, toisaalta kieliopillisia nimityksiä, ts. korostetaan kielentuntemuksellisia seikkoja.

Oppiaineeseen tulee sisällyttää sellaisia kielelle ominaisia rakenteita, jotka auttavat oppilasta selviytymään yleisluonteisista kielenkäyttötilanteista ja luovat pohjan myöhemmille opinnoille. Rakenteiden valinnan kriteerinä on pidettävä niiden viestintäarvoa, hyödyllisyyttä ja esiintymistiheyttä ja tällöin ei rakenteiden vaikeustaso ole ratkaiseva, vaan huomiota on kiinnitettävä siihen, miten käyttökelpoinen rakenne on eri yhteyksissä. Sama koskee rakenteiden esittämisjärjestystä.

Rakenteet yhdistetään viestintätehtäviin ja luonteviin kielenkäyttötilanteisiin, jotta oppilaat saisivat käsityksen siitä, mitä he minkin rakenteen avulla voivat ilmaista.

Myöhemmin rakenteita tulee tarkastella myös kielentuntemuksen kannalta ja antaa oppilaille järjestelmällisempää tietoa rakenteiden käytöstä. Äidinkielen ja opiskeltavan kielen välisiin yhtäläisyyksiin ja

eroihin tulee kiinnittää huomiota. Koska kielenopetuksen tavoitteena on viestintätaito, päähuomio tulee kiinnittää viestin ymmärrettävyyteen eikä kieliopilliseen virheettömyyteen. Vaikka opetuksen lopullinen tavoite on suhteellisen virheetön kielenhallinta, pikkutarkka rakenteiden korrektiuden vaatimus häiritsee kielen luontevaa käyttöä ja saattaa jopa estää sen.

Koska oppilaiden omaksumiskyky vaihtelee, opetus on yritettävä sopeuttaa oppilaiden yksilölliseen etenemistähtiin. Nopeasti eteneville oppilaille tulisi tarjota syventävää ja täydentävää ainesta.

3 Opetusjärjestelyt

3.1 Opetuksen suunnittelu

Opetuksen onnistuminen edellyttää, että opettajat suunnittelevat lukuvuoden työskentelyä yhdessä. On suositeltavaa laatia aine- ja ikäluokka-kohtainen runkosuunnitelma, josta ilmenevät tärkeimmät oppisisällöt, etenemisvauhti ja yhteiset arviointitilanteet sekä mahdolliset integraatiokohtat muihin aineisiin. Suunnitelma on syytä laatia joustavaksi, jotta kertaukseen ja syventävän ja laajentavan oppiaineksen käsittelyyn jää aikaa ja jotta opetuksessa voidaan oppilaiden erilaisuudesta huolimatta edetä suunnilleen samassa tahdissa. Oppilaille on annettava tilaisuus esittää suunnitelmasta oma mielipiteensä.

3.2 Opetuksen toteuttaminen

Keskeinen oppiaines opetetaan kaikille oppilaille. Pyritään siihen, että he hallitsisivat sen mahdollisimman hyvin, sillä keskeinen oppiaines on toimivan kielitaidon perusta. Opetusta on eriytettävä oppilaiden yksilöllisten edellytysten mukaisesti. Eriyttävässä opetuksessa on oppilaille tarjottava mahdollisuus keskeisen aineksen kertaamiseen ja vahvistamiseen. Toisaalta oppilaita tulee rohkaista myös syventävän ja laajentavan aineksen opiskeluun. Kaikilla luokka-asteilla opetusta integroidaan äidin- kieleen ja mahdollisuuksien mukaan muihinkin oppiaineisiin.

Opetuksessa tulee noudattaa yleisesti hyväksyttyjä didaktisia periaatteita ja käyttää oppilaiden ikäkaudelle sopivia, tarkoituksenmukaisia ja vaihtelevia työtapoja. Opettajajohtoisen yhteisen opetuksen ohella käytetään oppilaskeskeisiä työskentelymuotoja kuten pari- ja ryhmätyöskentelyä, työpisteopiskelua ja pienimuotoista projektiopiskelua. Opettajan tulee hankkia tietoa oppilaiden henkilökohtaisista kielenopiskelun edellytyksistä ja järjestää opetustaan niiden mukaan.

Kielen opetus tulee liittää luonteviin viestintätehtäviin ja -tilanteisiin. Viestintätilanteissa käytettävään kieliainekseen vaikuttavat viestintäkumppanien väliset roolit sekä viestinnän aika, paikka ja muut ulkoiset tekijät.

Vieraan kielen opetus aloitetaan yksinkertaisesta, oppilaalle tuttuun

käsitteistöön ja kokemuspiiriin liittyvästä viestinnästä. Kielenkäyttö on pääasiallisesti suullista ja sanasto konkreettista. Oikeiden ääntämistottumusten juurruttamiseen kiinnitetään erityistä huomiota.

Rakenneainesta on aluksi tarkoituksenmukaista opettaa jäljittelyn, havaintojen ja harjoittelun avulla. Niistä edetään vähitellen yleistyksien ja analogiapäätelmien kautta yksinkertaisiin kieliopillisiin sääntöihin.

Opetuksen edetessä siirrytään runsaammin kielellistä ainesta sisältäviin viestintätehtäviin, lähipiirin ulkopuolelle liittyviin tilanteisiin ja laajempiin kokonaisuuksiin. Viestinnän harjoittamisen on oltava luontevaa: suullista silloin, kun viesti todellisessakin tilanteessa esitettäisiin suullisesti ja kirjallista silloin, kun viesti välitettäisiin kirjallisesti. Kirjoittamista harjoitetaan ensin ohjeiden mukaan, myöhemmin oppilaita kannustetaan myös omintakeiseen, vapaampaan esitykseen.

Sitä mukaa kuin kielen ja sen rakenteiden tietoinen erittely tulee oppilaille mahdolliseksi, heille tulee antaa enemmän kielentuntemukseen liittyvää ainesta, ts. tietoa kielen käytöstä sekä merkitys- ja rakennetekijöistä. Keskeisiä kielioppitermejä voidaan käyttää kohtuullisesti vaikka rakenteiden oppiminen liitetään viestintätehtäviin, rakenneseikkoja on suositeltavaa aika ajoin koota systemaattisesti.

Koska sanaston hallinta on viestinnän onnistumisen kannalta monesti tärkeämpää kuin kieliopillisten muotojen oikea käyttö, sanojen ja sanontojen opetteluun on kiinnitettävä runsaasti huomiota. Oppilaita ohjataan myös mahdollisimman laajan passiivisen sanavaraston omaksumiseen.

Oppilaita kannustetaan harrastamaan kieltä koulun ulkopuolellakin. Heitä ohjataan myös lähdeteosten, apuvälineiden ja uuden teknologian käyttöön.

3.3. Tukitoimet

Oppilaat ovat oppimisedellytyksiltään ja -tyyleiltään erilaisia. Oppilas-keskeisten työtapojen käyttö antaa opettajalle mahdollisuuden tukea erityistä ohjantaa tarvitsevia oppilaita ja toisaalta myös jakaa nopeasti edistyville oppilaille uusia virikkeitä. Opetusryhmän sisäisen eriyttämisen ohella opetusta voidaan tehostaa ja monipuolistaa apuopettajan, samanaikaisopetuksen ja tilapäisten uudelleenryhmittelyjen avulla. Tukiopetusta järjestetään sitä tarvitseville.

Puhumis-, lukemis- ja kirjoittamisvaikeuksista kärsivien oppilaiden tulee saada lisäohjausta näihin ongelmiin perehtyneeltä opettajalta tai muulta asiantuntijalta.

4 Arviointi

Arviointi on oppimistapahtuman luonnollinen osa. Se on myös osa kasvatuskokonaisuutta, minkä vuoksi sen tulee olla oppilaan edisty-

misen laaja-alaista seurantaa. Arvioinnin tärkein tehtävä on edistää ja kannustaa oppilasta ja antaa hänelle palautetta hänen etenemisestään kohti tavoitteita. Siksi arvioinnin tulee olla myönteistä ja ohjata, ei luokitella eikä takertua virheisiin.

Kielenopetuksessa tulee ottaa huomioon oppilaan kokonaisedellytykset ja -saavutukset kielenopiskelijana sekä hänen motivaationsa ja työntekoasenteensa. Arvioinnin lähtökohtana on pidettävä viestin perillemenoja ja ymmärrettävyyttä. Viesti voi olla käsitettävä ja hyväksyttävä monen eri tasoisena sekä suullisessa että kirjallisessa viestinnässä.

Arviointi ei saa perustua pelkästään kirjallisiin kokeisiin, vaan olennaisen osan arviointia tulee pohjautua jatkuvaan näyttöön. Jatkuva näyttö on oppilaan päivittäisen työskentelyn seurantaa ja palautteen antamista siitä. Palautteen antaminen motivoi oppilasta ja ohjaa häntä samalla itse arvioimaan työnsä tuloksia.

5 Oppimäärän kuntakohtainen soveltaminen

Kunta voi myös täydentää tätä valtakunnallista oppimäärää sisällyttämällä siihen esimerkiksi paikkakuntaan liittyvää sanastollista ainesta.

B-kieli

Seitsemänneltä vuosiluokalta alkava ruotsin ja englannin kieli

1 Tavoitteet

1.1 Peruskoulun kielikasvatuksen tavoitteet

Peruskoulun kielikasvatuksen tavoitteena on kehittää oppilaiden taitoa ja halua käyttää kieltä erilaisissa yhteyksissä ja eri tarkoituksiin. Oppilaille opetetaan asiallista ja käsillä oleviin tilanteisiin sopivaa kielenkäyttöä. Edelleen tavoitteena on saada oppilaat arvostamaan kieltä kulttuurin välittäjänä. Vastuu kielikasvatuksesta on äidinkielen ja vieraiden kielten opettajien lisäksi myös muiden aineiden opettajilla. Kaikki opettajat rikastuttavat oppilaiden käsitteistöä ja täsmentävät heidän yleiskielen hallintaansa.

Äidinkielen opetus antaa oppilaille edellytykset päästä osallisiksi oman kielen rikkaudesta ja sen välittämästä henkisestä pääomasta. Vieraiden kielten opetuksen tavoitteena on antaa yksilölle tietoa muista kulttuureista ja edellytykset solmia kontakteja muita kieliä puhuviin ihmisiin. Toisaalta tavoitteena on huolehtia siitä, että kansallamme kokonaisuutena on riittävästi kielitaitoa, jotta voimme osallistua kansainväliseen yhteistyöhön sekä saavana että antavana osapuolena.

Tavoitteiden saavuttamiseksi oppilaille tulee antaa tietoja kielen erilaisista tehtävistä sekä merkitys- ja rakennetekijöistä. Näin he oppivat tarkoituksenmukaista kielenkäyttöä. Toisaalta kieli opitaan kuitenkin parhaiten vuorovaikutuksen kautta. Oppilaiden on saatava runsaasti tilaisuuksia tutustua kielen erilaisiin käyttö- ja ilmenemismuotoihin sekä mahdollisuuksia harjoitella kieltä monipuolisesti, jotta heidän oma kielitaitonsa ja kielenkäytön varmuutensa kehittyisi.

1.2 Vieraiden kielten opetuksen tavoitteet

1.2.1 Kieltenopetus ja peruskoulun yleiset kasvatustavoitteet

Peruskoulun kieltenopetus tukee peruskoulun yleisten kasvatustavoitteiden saavuttamista.

Kieli on viestintäväline. Koska kieli ja sosiaaliset kontaktit liittyvät kiinteästi toisiinsa, kielenopetus kehittää oppilaan yhteistyökykyä. Kielenopiskeluun sisältyy myös runsaasti sekä koulussa että kotona tehtävää itsenäistä työtä, joka kasvattaa oppilasta ymmärtämään työnteon ja oman vastuun merkityksen ja kehittää hänen omatoimisuuttaan.

Kielenopiskelussa uusi tieto ja uudet taidot rakentuvat jo omak-
sutun varaan. Opiskelun edetessä oppilas joutuu yhä enemmän
käyttämään ajattelu- ja päättelykykyään ja hankkimaan uusia
tietoja ja taitoja kielen avulla. Kielen käyttäminen on aina myös
luovaa toimintaa, jossa oppilaalla on mahdollisuus tietojensa
ohella käyttää kekseliäisyyttään. Näin kielenopetus tukee sekä
itsenäisyyden että luovuuden kehittymistä.

Oppiessaan viestintätilanteisiin sopivaa, asiallista kieltä oppilas
oppii hyviä tapoja. Samalla hän tutustuu eri kulttuureissa hyväk-
syttyihin käytänteisiin ja oppii arvostamaan suomalaista kulttuuria
ja sen ominaispiirteitä. Erilaisiin kulttuureihin tutustuminen avar-
taa näköpiiriä ja edistää suvaitsevuutta ja rauhantahtoisuutta.

1.2.2 Peruskoulun B-kielen opetuksen tavoitteet

Peruskoulun B-kielen opetuksen tavoitteena on antaa oppilaille
käyttökelpoinen, keskeisissä viestintätilanteissa tarvittava peruskie-
litalito. Se antaa valmiuden kielitaidon ylläpitämiseen ja jatkuvaan
kehittämiseen sekä pohjan myöhemmille opinnoille. Oppilaissa
pyritään herättämään kiinnostus opiskeltavaa kieltä kohtaan ja
heidät tutustutetaan sitä puhuvien kansojen elinympäristöön, ta-
poihin ja kulttuuriin.

Ruotsin kielen opetuksen yhteydessä oppilaat tutustutetaan Poh-
joismaiden oloihin ja pohjoismaiseen yhteistyöhön, jotta he ym-
märtäisivät ruotsin kielen merkityksen pohjoismaisissa yhteyksissä.
Pohjoismaista kielialuetta voidaan käsitellä laajemminkin esittä-
mällä näytteitä tanskan ja norjan kielistä. Oppilaille annetaan
tietoa myös maamme ruotsinkielisestä väestöstä, sen elinoloista ja
kulttuurista sekä ruotsin kielen asemasta maamme toisena virallise-
na kielenä.

Englannin kielen opetuksessa oppilaat tutustutetaan englantia
puhuvien kansojen, ensisijaisesti Ison-Britannian ja Yhdysvaltojen,
oloihin, tapoihin ja kulttuuriin. Opetuksessa tulee tuoda esille
myös englannin kielen merkitys kansainvälisessä viestinnässä.

2 Oppiaines

Oppiaineksen valinnan lähtökohtana pidetään viestintätehtäviä ja
kielenkäyttötilanteita. Aineksen tulee olla riittävän yleisluonteista,
mutta samalla monipuolista, motivoivaa ja virikkeellistä. Siinä on
otettava huomioon toisaalta oppilaiden ikä sekä käsite- ja harrastus-
maailma, toisaalta tulevat viestintätarpeet. Oppiaineksen tulee sisältää
eettistä, esteettistä, sosiaalista ja emotionaalista kasvua tukevaa
ainesta, jonka välityksellä oppilas saa kosketuksen opiskeltavan
kielialueen kulttuuriin ja henkiseen rikkauteen. Tämän vuoksi ainek-
seen tulee sisältyä autenttista materiaalia.

2.1 Oppiaineeseen liittyviä käsitteitä

- Oppiainesta valittaessa on kiinnitettävä huomiota seuraaviin seikkoihin:
- viestintätehtävät: mihin tarkoitukseen oppilas tarvitsee kieltä ja mitä hänen tulisi osata tehdä kielen avulla
 - aihepiirit: mitä ajatuksia, käsitteitä ja asiasisältöjä oppilaan tulisi ymmärtää ja osata ilmaista
 - kielenkäyttötilanteet: millaisissa oloissa (roolit, aika, paikka) oppilaan tulisi osata kieltä käyttää
 - sanastollinen sisältö: kuinka paljon ja millaisia sanoja ja sanontoja oppilaan tulisi ymmärtää ja osata käyttää
 - kieliopillinen sisältö: mitä kielen rakenteita oppilaan tulisi ymmärtää ja osata käyttää
 - kielenkäyttötaidot: mitä kieliainesta oppilaan tulisi ymmärtää ja itse tuottaa suullisesti tai kirjallisesti.

2.2 Oppiaineen sisältö

Seuraavassa esitellään yksityiskohtaisemmin oppiaineeseen sisällytettäviä viestintätehtäviä, aihepiirejä ja kielenkäyttötilanteita.

2.2.1 Viestintätehtäviä

Sosiaalinen vuorovaikutus

- tervehdykset
- esittäytyminen ja esittely
- kiittäminen
- anteeksipyyntö
- toivotukset
- kutsuminen

Toiminnan ohjaaminen

- pyytäminen
- tarjoaminen
- käskeminen ja kehottaminen
- kieltäminen
- varoittaminen
- neuvominen
- ehdottaminen ja suostuttelu
- asioiminen

Mielipiteiden, asenteiden ja tunteiden ilmaiseminen

- mieltymys
- mielihyvä/mielipaha
- kehuminen/moite
- yllättyneisyys
- pettymys
- huoli
- osanotto

- tarkoitus ja aikomus
- toivomus
- samaa/eri mieltä oleminen
- varmuus/epävarmuus

Tiedon hankinta ja välittäminen

- kuunteleminen
- lukeminen
- nimeäminen
- toteaminen
- kysyminen/vastaaminen
- tietojen tarkentaminen ja oikaiseminen
- kerronta
- kuvailu
- selostaminen

2.2.2 Aihepiirejä

Yksilö

- fyysinen olemus
- aistimukset
- tuntemukset
- ajattelu
- terveys/sairaus

Elämisen välttämättömyys

- ravinto ja ruokailu
- asuminen
- vaatteet
- siisteys
- kulutustavarat ja maksuvälineet

Yhteisö

- perhe, suku ja tuttavat
- koulu ja opiskelu
- työelämä ja ammatit
- vapaa-aika ja harrastukset
- liikenne ja matkustaminen
- ajanlasku ja kalenterivuoden tapahtumat
- Pohjoismaat, niiden kansat ja kielet/englannin kielinen maailma
- virastot, laitokset ja hallinto
- joukkotiedotus

Luonto

- luonnonmuodostus
- kasveja ja eläimiä
- sää, ilmansuunnat
- vuodenaajat

2.2.3 Kielenkäyttötilanteita

Tuttavalliset keskustelutilanteet

- perhe ja suku
- toveripiiri ja ystävät
- naapurit ja työtoverit

Muodolliset keskustelutilanteet

- tutustuminen
- puhelinkontaktit
- vierailut
- juhlat ja tilaisuudet

Asialliset, suulliset ja kirjalliset viestintätilanteet

- koulu
- työpaikka
- asioimis- ja palvelupaikat
- tuntemattomien henkilöiden satunnainen tapaaminen

Yksisuuntaiset suulliset ja kirjalliset viestintätilanteet

- ohjeet ja opasteet
- seloste
- joukkotiedotus
- kirjallisuus
- kirje
- vapaa suullinen esittäminen
- vapaa kirjallinen esittäminen

Opetuksen lähtökohtana ovat peruskielitaitoa edellyttävät viestintätehtävät ja kielenkäyttötilanteet, joihin keskeinen aines luontevasti liitetään. Viestintään vaikuttavat viestijöiden väliset roolit sekä aika, paikka ja muut ulkoiset tekijät. Viestin kieliasu riippuu viestijän taidoista sekä tilanteen ja käsiteltävän aiheen tuttuudesta ja aitoudesta.

Vieraan kielen opetus aloitetaan yksinkertaisista oppilaan kokemuspiiriin ja tuttuun käsitteistöön liittyvistä viestintätehtävistä. Aluksi kielenkäyttö on pääasiassa suullista. Tekstin lukemista ja kirjoittamista käytetään suullisen kielitaidon tukena. Käytettävä sanasto ja sanonnat liittyvät lähipiiriin ja tuttuihin jokapäiväisiin toimiin, aihepiirit lähiympäristöön. Oikeiden ääntämistottumusten omaksumiseen kiinnitetään runsaasti huomiota.

Vähitellen viestintään aletaan sisällyttää yhä enemmän kieliainesta, kielenkäyttötilanteet laajenevat lähipiirin ulkopuolelle ja aiheet muuttuvat yleisemmiksi. Vaikka suullista kielitaitoa edelleen harjoitetaan, oppilasta ohjataan samalla lukemaan itsenäisesti, kuuntelemaan ja kirjoittamaan sekä omaksumaan mahdollisimman laajan passiivisen sanavaraston. Kirjoittamista harjoitetaan ensin ohjeiden mukaan, myöhemmin oppilaita kannustetaan myös omintakeiseen, vapaampaan esitykseen. Oppilaita ohjataan myös käyttämään apuvälineitä ja lähdeteoksia.

2.3 Kielitaidon osa-alueiden painotus

Kieli on kokonaisuus, jossa suullisessa ja kirjallisessa viestinnässä tarvittavat ymmärtämis- ja tuottamistaidot liittyvät kiinteästi toisiinsa. Tämän tulee heijastua opetukseen ja arviointiin. Kielenkäyttötaitoja on ensisijaisesti painotettava sen perusteella, minkälaista käyttöarvoa niillä on kyseisissä kielitaitoa vaativissa tilanteissa. Jotkin kielenkäyttötilanteet edellyttävät vain ymmärtämistä, jotkin taas suullista tai kirjallista tuottamista. Ymmärtämistaidot ovat tuottamistaitojen perustana ja siirtymisen ymmärtämisestä tuottamiseen on tapahduttava oppilaiden edellytysten mukaisesti. Oppilaiden edellytetään ymmärtävän vaativampaa kieltä, kuin he pystyvät tuottamaan. Suullisen kielenkäytön yhtenä kriteerinä on pidettävä myös hyvää ääntämistaitoa.

Kielitaidon osa-alueita painotetaan lisäksi opiskeluvaiheen ja oppilaiden edellytysten mukaisesti. Aluksi painottuvat puheen ymmärtäminen ja puhuminen, myöhemmin painotetaan yhä enemmän tekstin ymmärtämistä ja kirjoittamista. Osa-alueiden hallinta kehittyy yksilöllisesti. Oppilaalle vaikeuksia tuottavaa aluetta tulee harjoittaa mahdollisuuksien mukaan. Erityisesti häntä on kannustettava niiden taitojen harjoittamiseen, joihin hänellä on parhaat edellytykset.

Seuraavassa esitellään yksityiskohtaisemmin kielenkäytön eri taitojen tasoja.

PUHEEN YMMÄRTÄMINEN

PUHUMINEN

Keskeiset oppisisällöt opiskeltuaan oppilas

- ymmärtää normaalitempoisesti esitettyjä kysymyksiä, vastauksia, kieltoja, käskyjä, pyyntöjä, tiedusteluja, ohjeita, ehdotuksia ja väitteitä
- ymmärtää normaalitempoisesti esitettyjä keskusteluja, jotka käsittelevät jokapäiväiseen elämään liittyviä asioita
- ymmärtää lähinnä tuttua kieliaiaineista sisältäviä tapahtumien selostuksia.

- vastaa tai muuten reagoi tilanteen edellyttämällä tavalla väitteisiin, kysymyksiin, tiedusteluihin, pyyntöihin, ehdotuksiin, ohjeisiin, käskyihin ja kieltoihin
- esittää itse yksinkertaisia kysymyksiä, väitteitä, pyyntöjä, käskyjä, kieltoja, ehdotuksia, ohjeita ja tiedusteluja
- osallistuu pikku keskusteluun, joka käsittelee omaan elämänpäi-riin läheisesti liittyviä asioita.

Syventävät ja täydentävät oppisisällöt opiskeltuaan oppilas

- ymmärtää suppeita, yhtäjaksoisia esityksiä ja kertomuksia, jotka tutun kieliaiineksen ohella voivat sisältää jossakin määrin myös uutta kieliaiainesta.

- kuvailee lyhyehköissä keskusteluissa omaan elämänpäiriinsä läheisesti liittyviä henkilöitä, asioita, tilanteita ja tapahtumia sekä omaan maahan liittyviä asioita ja tekee kysymyksiä vieraan maan oloista
- kertoo lyhyehköissä keskusteluissa kuulemistaan ja lukemistaan tilanteista ja tapahtumista

— selostaa suppean kuulemansa tai lukemansa, lähinnä tuttua kieliaineesta sisältävän tekstin pääsisällön apuvälineitä hyväksi käyttäen ja valmistautumisen jälkeen.

LUKEMINEN

Keskeiset oppisisällöt opiskeltuaan oppilas

— lukee sisällön tarkasti ymmärtäen viestejä, jotka koskevat pyydettyjä toimia, ohjeita, ilmoituksia yms.

— lukee oleellisen sisällön ymmärtäen helpohkoa tekstiä, joka sisältää pääasiassa tuttua kieliaineesta

— lukee apuvälineitä hyväksi käyttäen ja oleellisen sisällön ymmärtäen helpohkoa tekstiä, joka tutun kieliaineen ohella saattaa sisältää jonkin verran uutta kieliaineesta.

KIRJOITTAMINEN

— kirjoittaa vastauksen suullisesti tai kirjallisesti tehtyyn yksinkertaiseen kysymykseen tai tiedusteluun

— kirjoittaa itse kysymyksiä ja lyhyehköjä tiedusteluja

— kirjoittaa muistiin vastaanottamansa lyhyen viestin

— kirjoittaa lyhyehkön, lähinnä henkilökohtaisia asioita käsittelevän viestin tai kirjeen.

Syventävät ja täydentävät oppisisällöt opiskeltuaan oppilas

— lukee ilman apuvälineitä ja oleellisen sisällön ymmärtäen helpohkoa tekstiä, joka tutun kieliaineen ohella sisältää jonkin verran myös uutta kieliainesta

— lukee apuvälineitä hyväksi käyttäen pieniä tarinoita ja kertomuksia, oheislukemistoja ja lehdissä esiintyvää helpohkoa tekstiä

— kirjoittaa apuvälineitä hyväksi käyttäen lyhyen selostuksen tilanteesta, jonka on nähnyt, kuullut, kokenut tai josta on luenut.

2.4 Ääntäminen

Opetuksessa pyritään siihen, että oppilas alusta alkaen omaksuisi mahdollisimman luontevan ja opiskeltavalle kielelle ominaisen ääntämisen, painotuksen, rytmin ja intonaation. Myöhemmin virheellisten ääntämistottumusten korjaaminen on huomattavasti vaikeampaa. Ääntämiseen kiinnitetään jatkuvasti huomiota. Sellaiset äänteet ja äänneryhmät, jotka puuttuvat oppilaan äidinkielestä, vaativat erityistä harjoittelua.

Päästäkseen tavoitteisiin oppilaan tulee saada kuulla runsaasti hyvin äännettyä vierasta kieltä, mieluiten syntyperäisen puhujan esittämänä. Ruotsin kielessä oppilaille opetetaan huoliteltu suomenruotsalainen ääntäminen, mutta heidät totutetaan ymmärtämään myös ruotsinruotsia. Heidän tulee mahdollisuuksien mukaan saada tutustua myös tärkeimpiin alueellisiin ääntämiseroihin sekä norjan ja tanskan kieliin.

Englannin kielen opetuksessa käytetään pääasiassa yhtä ääntämistapaa, mutta oppilaat tutustutetaan myös englannin ääntämiseroihin eri puolilla maailmaa.

2.5 Sanasto

Peruskoulun B-kielen oppimäärässä pyritään siihen, että oppilaat oppivat 700-900 keskeistä sanaa ja sanontaa mahdollisimman hyvin. Viestinnän onnistumisessa sanaston hallinta on yleensä tärkeämpää kuin kieliopillisten muotojen virheetön käyttö. Tämän vuoksi sanaston valinnan lähtökohdaksi on otettava sanojen viestintäarvo ja soveltuvuus oppiaineuksessa esitettyihin viestintätehtäviin ja aihepiireihin. Ikäkauden vaatimukset on samoin otettava huomioon. Lisäksi tulee käyttää hyväksi tietoa sanojen yleisyydestä, kattavuudesta ja ajanmukaisuudesta sekä kiinnittää huomiota sellaisiin ilmauksiin, joissa äidinkielen ja vieraan kielen välillä on eroja.

Oppiaineeseen tulee sisällyttää myös sanastoa, jonka aktiivista osaa-mista oppilaalta ei vaadita. Sen valinnassa voidaan aiheen kiinnostavuuden mukaan osin poiketa edellä esitetyistä kriteereistä. Oppilaita tulee ohjata myös sananmuodostuksen alkeiden omaksumiseen.

2.6 Rakenteet

Oppiaineeseen tulee sisällyttää sellaisia kielelle olennaisia rakenteita, jotka toteuttavat keskeisiä viestintätarpeita, auttavat oppilasta selviytymään yleisluontoisista kielenkäyttötilanteista ja luovat pohjan myöhemmille opinnoille. Rakenteiden valinnan pohjana on pidettävä niiden viestintäarvoa, hyödyllisyyttä ja esiintymistiheyttä ja tällöin rakenteiden vaikeustaso ei ole ratkaiseva, vaan on kiinnitettävä huomiota siihen, miten käyttökelpoinen rakenne on eri yhteyksissä. Sama koskee rakenteiden esiintymisjärjestystä.

Rakenteet yhdistetään viestintätehtäviin ja luonteviin kielenkäyttötilanteisiin, jotta oppilaat saisivat käsityksen siitä, mitä he minkin rakenteiden avulla voivat ilmaista. Keskeisen aineksen harjoittelussa on kiinnitettävä päähuomio viestinnän ymmärrettävyyteen. Ymmärtämisestä tuottamiseen edetään oppilaiden edellytysten mukaisesti. Myöhemmin rakenteita voidaan tarkastella myös kielentuntemuksen kannalta ja antaa oppilaille järjestelmällisempää tietoa eri rakenteiden käyttömahdollisuuksista. Äidinkielen ja vieraan kielen välisiin yhtäläisyyksiin ja eroihin kiinnitetään huomiota.

3 Opetusjärjestelyt

Peruskoulun kielenopetuksen tavoitteena on suullisessa ja kirjallisessa viestinnässä tarvittava peruskielitaito. Opetus järjestetään niin, että tällainen kielitaito on mahdollista saavuttaa.

3.1 Opetuksen suunnittelu

Opiskelun onnistuminen edellyttää, että opettajat suunnittelevat lukuvouden opetusta yhdessä. On suositeltavaa laatia aine- ja ikäluokkakohmainen runkosuunnitelma, josta ilmenevät tärkeimmät oppisisällöt, etenemisvauhti ja yhteiset arviointitilanteet sekä mahdolliset integraatiokohdat muihin aineisiin. Suunnitelma on syytä laatia riittävän joustavaksi, jotta kertaukseen ja syventävän ja laajentavan oppiaineen käsittelyyn jää aikaa ja jotta opetuksessa voidaan oppilaiden erilaisuudesta huolimatta edetä suunnilleen samassa tahdissa. Oppilaille on annettava tilaisuus esittää oma mielipiteensä suunnitelmasta.

3.2 Opetuksen toteuttaminen

Vieraan kielen opetuksen lähtökohtana ovat peruskielitaidon rakentamiseksi tarvittavat viestintätehtävät ja kielenkäyttötilanteet. Keskeinen oppiaine opetetaan kaikille oppilaille. Pyritään siihen, että he hallitsisivat sen mahdollisimman hyvin, sillä keskeinen oppiaine on toimivan kielitaidon perusta. Opetus on eriytettävä oppilaiden yksilöllisten edellytysten mukaisesti. Eriytävässä opetuksessa on oppilaille tarjottava mahdollisuus keskeisen aineksen kertaamiseen ja vahvistamiseen. Toisaalta heitä tulee rohkaista myös syventävän ja laajentavan aineksen opiskeluun. Kaikilla vuosiluokilla opetusta integroidaan äidinkielen ja mahdollisuuksien mukaan muihinkin oppiaineisiin.

Opetuksessa tulee noudattaa yleisesti hyväksyttyjä didaktisia periaatteita ja käyttää oppilaiden ikäkaudelle sopivia, tarkoituksenmukaisia ja vaihtelevia työtapoja. Opettajajohtoisen yhteisen opetuksen ohella käytetään oppilaskeskeisiä työskentelymuotoja, kuten pari- ja ryhmätyöskentelyä, työpisteopiskelua ja pienimuotoista projektiopiskelua. Opettajan tulee hankkia tietoa oppilaiden henkilökohtaisista kielenopiskelun edellytyksistä ja järjestää opetustaan niiden mukaisesti.

3.3 Tukitoimet

Oppilaat ovat oppimisedellytyksiltään ja oppimistyylyltään erilaisia. Oppilaskeskeisten työtapojen käyttö antaa opettajalle mahdollisuuden tukea erityistä ohjantaa tarvitsevia oppilaita, mutta myös jakaa nopeasti edistyville oppilaille uusia virikkeitä. Opetusryhmän sisäisen eriyttämisen ohella opetusta voidaan tehostaa ja monipuolistaa apuopettajan, samanaikaisopetuksen ja tilapäisten uudelleenryhmittelyn avulla. Tarvittaessa järjestetään tukiovetusta.

Puhumis-, lukemis- ja kirjoittamisvaikeuksista kärsivien oppilaiden tulee saada lisäohjausta näihin ongelmiin perehtyneeltä opettajalta.

4 Arviointi

Arviointi on oppimistapahtuman luonnollinen osa. Se on myös osa kasvatuskokonaisuutta, minkä vuoksi sen tulee olla oppilaan edistymisen laaja-alaista seurantaa. Arvioinnin tärkein tehtävä on edistää ja kannustaa oppilasta ja antaa hänelle palautetta hänen etenemisestään kohti tavoitteita. Siksi arvioinnin tulee olla myönteistä ja ohjata, ei luokitella eikä takertua virheisiin.

Kielenopetuksessa otetaan huomioon oppilaan kokonaisedellytykset ja saavutukset kielenopiskelijana sekä hänen motivaationsa ja työskentelytottumuksensa. Opetus perustuu viestinnälliseen käsitykseen kielen olemuksesta. Arvioinnin lähtökohtana on pidettävä viestin perillemeno. Viesti voi olla käsitettävä ja hyväksyttävä monella eri kielitaidon tasolla sekä suullisessa että kirjallisessa viestinnässä. Arviointi ei siis voi perustua pelkkiin kirjallisiin näyttöihin; oppilaan päivittäistä työskentelyä on seurattava laajemmin. Jatkuvan palautteen antaminen motivoi oppilasta ja ohjaa häntä samalla itse arvioimaan oman työnsä tuloksia.

5 Oppimäärän kuntakohtainen soveltaminen

Kunta voi myös täydentää tätä valtakunnallista oppimäärää sisällyttämällä siihen esimerkiksi paikkakuntaan liittyvää sanastollista ainesta.

C-kieli

Peruskoulun yläasteella valinnaisena opiskeltavat kielet (englanti, ranska, saksa, venäjä)

1 Tavoitteet

Valinnaiskielten opetus tukee peruskoulun yleisten kasvatustavoitteiden saavuttamista. Opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle yksinkertaisia jokapäiväisen elämän tilanteita varten käyttökelpoinen alkeiskielitaito. Valinnaisuuden vuoksi on tärkeää ottaa huomioon oppilaiden esittämät opetuksen sisältöä ja menetelmiä koskevat toivomukset. Näin tuetaan myönteisen asenteen syntymistä opiskelua kohtaan. Valinnaiskielten opetuksessa pyritään siihen, että oppilaat oppisivat käyttämään kieltä arastelematta ja ylläpitäisivät ja kehittäisivät peruskoulussa saavuttamaansa kielitaitoa.

Valinnaiskielen opinnot avartavat oppilaiden näkemyksiä ja edistävät kansainvälistä yhteisymmärrystä. Opetuksessa on huolehdittava siitä, että oppilaat tutustuvat opiskeltavan kielen kielialueeseen ja sen kulttuuritietoon.

2 Oppiaines

Oppiaineksen valinnan lähtökohtana pidetään viestintätehtäviä ja kielenkäyttötilanteita. Aineksen tulee olla riittävän yleisluonteista, mutta samalla monipuolista, motivoivaa ja virikkeellistä. Siinä on otettava huomioon toisaalta oppilaiden ikä sekä käsite- ja harrastusmaailma, toisaalta heidän tulevat viestintätarpeensa. Oppiaineksen tulee sisältää eettistä, esteettistä, sosiaalista ja emotionaalista kasvua tukevaa ainesta, jonka välityksellä oppilas saa kosketuksen opiskeltavan kielialueen kulttuuriin ja henkiseen rikkauteen. Tämän vuoksi ainekseen tulee sisältyä autenttista materiaalia.

2.1 Oppiaineksen valintakriteerejä

- viestintätehtävät: mihin tarkoitukseen oppilas tarvitsee kieltä ja mitä hänen tulisi osata tehdä kielen avulla
- aihepiirit: mitä ajatuksia, käsitteitä ja asiasisältöjä oppilaan tulisi ymmärtää ja osata ilmaista
- kielenkäyttötilanteet: millaisissa oloissa (roolit, aika, paikka) oppilaan tulisi osata kieltä käyttää
- sanastollinen sisältö: kuinka paljon ja millaisia sanoja ja sanontoja oppilaan tulisi ymmärtää ja osata käyttää

- kieliopillinen sisältö: mitä kielen rakenteita oppilaan tulisi ymmärtää ja osata käyttää
- kielenkäyttötaidot: mitä kieliainesta oppilaan tulisi ymmärtää ja itse tuottaa suullisesti tai kirjallisesti.

2.2 Opetuksen sisältö

Seuraavassa esitellään yksityiskohtaisesti oppiainekseen sisältyviä aihepiirejä, kielenkäyttötilanteita ja viestintätehtäviä.

2.2.1 Aihepiirejä

Ihminen

- fyysinen olemus
- aistimukset ja tuntemukset
- terveys ja sairaus

Jokapäiväinen elämä

- asuminen, koti, askareet
- ravinto, ateriat, ruokailuvälineet
- vaatteita, tarvikkeita

Ihmisen ympäristö

- perhe, suku, ystävät
- koulu, opiskelu, työ
- vapaa-aika, harrastukset
- asioiminen, palvelut
- liikenne, liikennevälineet, matkustaminen
- aika, vuodenajat, sää, luonto
- oma maa, opiskeltavan kielen kielialue

2.2.2 Kielenkäyttötilanteita ja viestintätehtäviä

Asioimis- ja palvelutilanteita

- matkustamiseen liittyviä tilanteita
- majoittumiseen ja aterioimiseen liittyviä tilanteita
- liikkeissä ym. asioimista
- paikan, osoitteen, kulkuneuvon ym. tiedusteleminen ja näissä asioissa opastaminen
- kellon-, lähtö- ja kestoajan tiedusteleminen ja ilmoittaminen

Tapaamisiin liittyviä tilanteita

- tervehtiminen ja hyvästely
- esittäytyminen, esitteleminen ja esittelyyn vastaaminen
- kuulumisien kysyminen ja kertominen
- itsestä kertominen (esim. koti, koulu, päivittäiset toimet, vapaa-aika, harrastukset) ja vastaavien asioiden kysyminen

- kotipaikkakunnasta ja omasta maasta kertominen ja vastaavien asioiden kysyminen
- kiittäminen ja anteeksipyyttäminen sekä niihin vastaaminen
- onnitteleminen, pahoitteleminen
- kutsun, ehdotuksen yms. esittäminen, vastaanottaminen ja kohtelias torjuminen
- tapaamisesta sopiminen

2.3 Suullinen viestintä

Tavoitteena on, että oppilas

- ymmärtää yksinkertaisia kysymyksiä, vastauksia, kieltoja, pyyntöjä, ohjeita ja väitteitä
- ymmärtää lyhyitä, yksinkertaisia keskusteluja, jotka käsittelevät jokapäiväiseen elämään kuuluvia asioita
- vastaa ja reagoi tilanteen edellyttämällä tavalla yksinkertaisiin kysymyksiin, käskyihin, pyyntöihin ja kieltöihin.

2.4 Kirjallinen viestintä

Tavoitteena on, että oppilas

- lukee sisällön ymmärtäen tapaamisia, pyydettyjä toimia, ohjeita ja ilmoituksia koskevia viestejä
- lukee oleellisen sisällön ymmärtäen helppoa kertovaa ja kuvailevaa tekstiä, joka sisältää pääasiassa tuttua kieliaainesta
- kirjoittaa lyhyen vastauksen suullisesti tai kirjallisesti esitettyihin kysymyksiin ja tiedusteluihin
- kirjoittaa lyhyitä viestejä ohjeiden mukaan ja vähitellen myös itsenäisesti.

Kirjoittamista käytetään ensisijaisesti suullisen harjoittelun tukena.

2.5 Ääntäminen

Opetuksessa pyritään siihen, että oppilas alusta alkaen omaksuisi mahdollisimman luontevan ja opiskeltavalle kielelle ominaisen ääntämisen, painotuksen, rytmin ja intonaation. Myöhemmin virheellisten ääntämistottumusten korjaaminen on huomattavasti vaikeampaa.

Ääntämiseen kiinnitetään jatkuvasti huomiota. Sellaiset äänteet ja äänneryhmät, jotka puuttuvat äidinkielestä, vaativat erityistä harjoittelua. Päästäkseen tavoitteisiin oppilaan tulee saada kuulla runsaasti hyvin äännettyä vierasta kieltä, mieluummin syntyperäisen puhujan esittämänä.

2.6 Sanasto

Opetettavia sanoja ja sanontoja tulee voida käyttää mahdollisimman monissa tilanteissa. Sanojen yleisyys, kattavuus ja viestintäarvo ovat tärkeimpiä valintakriteerejä. Uuden sanaston omaksumista edistää se,

että oppilaat ovat oppineet jo aikaisemmin joukon vieraille kielille yhteisiä kulttuurisanoja.

Englantia valinnaiskielenä opiskelevien tulisi oppia mahdollisimman hyvin 700-800 keskeistä englanninkielistä sanaa ja sanontaa. Ranskan, saksan ja venäjän opiskelun tavoitteena on 600-700 sanan ja sanonnan mahdollisimman hyvä hallinta. Niiden lisäksi opetuksessa käsitellään myös sellaista sanastoa, jonka aktiivista hallintaa ei vaadita.

2.7 Rakenteet

Oppiainekseen tulee sisällyttää sellaisia kielelle ominaisia rakenteita, jotka tyydyttävät keskeisiä viestintätarpeita, auttavat oppilasta selviytymään yleisluonteisista kielenkäyttötilanteista ja luovat perustan myöhemmille opinnoille. Rakenteiden valinnan pohjana on pidettävä niiden viestintäarvoa, hyödyllisyyttä ja esiintymistiheyttä. Valintaa ei tällöin ratkaise rakenteiden vaikeustaso, vaan rakenteiden käyttökelpoisuus eri yhteyksissä. Sama pätee rakenteiden esiintymisjärjestykseen. Rakenteet yhdistetään viestintätehtäviin ja luonteviin kielenkäyttötilanteisiin, jotta oppilaat saisivat käsityksen siitä, mitä he minkin rakenteen avulla voivat ilmaista.

3 Opetusjärjestelyt

Opetusjärjestelyjen osalta voidaan soveltuvin osin käyttää ohjeena vastaavia A- ja B-kielten lukuja.

4 Arviointi

Valinnaiskielten arvioinnissa noudatetaan peruskoulun yleisiä opilasarvioinnin ohjeita. Erityisesti painotetaan tuntityöskentelyn havainnointia. Opetuksen tavoitteena on ensisijaisesti suullisen ilmaisuvalmiuden kehittäminen, mikä edellyttää suullisen työskentelyn painottamista. Oppilaan arvosana ei saa määräytyä pelkästään kirjallisen kokeen perusteella.

Muuten arvioinnin osalta sovelletaan A- ja B-kielten vastaavia ohjeita.

5 Oppimäärän kuntakohtainen soveltaminen

Kunta voi myös täydentää tätä valtakunnallista oppimäärää sisällyttämällä siihen esimerkiksi paikkakuntaan liittyvää sanastollista ainesta.

Latinan kieli

1 Tavoitteet

Peruskoulun yläasteelta alkavan kolmivuotisen latinan kielen oppimäärä muodostaa kokonaisuuden. Sen tavoitteena on antaa tietoja ja taitoja, jotka

- välittävät kulttuurimme antiikista periytyviä muotoja ja sisällystä ja ovat siten yleissivistyksellisesti arvokkaita
- muodostavat riittävän pohjan peruskoulun jälkeisille latinan opinnoille
- luovat myönteisen asenteen ja harrastuksen latinan kieltä kohtaan ja halun jatkaa sen opiskelua.

Opetuksessa pyritään siihen, että oppimäärän suoritettuaan oppilas — ymmärtää yksinkertaista latinankielistä tekstiä käyttäen apuneuvoina lähinnä sanakirjaa ja kielioppia

- tuntee kulttuuriympäristössämme elävää latinan kielen perintöä sekä havaitsee latinan kielen yhteyksiä äidinkieleen ja vieraisiin kieliin
- tuntee antiikin oloja ja kulttuurisaavutuksia, varsinkin niiltä osin kuin nykyinen sivistyksemme rakentuu niille
- on saanut kielellisen peruskoulutuksen, joka muodostaa pohjan latinan kielen opintojen jatkamiselle sekä auttaa muiden vieraiden kielten opiskelussa
- osaa tuottaa suullisesti ja (lähinnä harjoittelutilanteissa) kirjallisesti jonkin verran latinan kieltä.

2 Oppiaines

Peruskoulun latinan oppimäärään kuuluu suppeahkon sanavaraston omaksuminen. Tavoitteena on, että ensimmäisenä vuonna opitaan noin 400 sanaa, toisena ja kolmantena vuonna 300-400 sanaa kumpanakin. Käytettävät tekstit voivat sisältää runsaamminkin sanastoa, mutta aktiivisesti omaksuttaviksi opetetaan lähinnä vain keskeiset sanat. Opettamalla sanojen johtamista etu- ja jälkiliitteillä kehitetään lisäksi kykyä omaksua edellistä laajempikin sanavarasto.

Muoto-opin pääkohdat käydään läpi niin, että aines jaetaan nominien osalta etupäässä kahdelle ensimmäiselle vuodelle, verbien ja pronominiinien osalta koko oppijaksolle. Muoto-oppi opetetaan yksinkertaisissa lauseyhteyksissä.

Lauseenjäsennyksen avulla opetetaan perustavat lauseopin ilmiöt: pääkohdat sijojen käytöstä, tärkeimmät lauseiden lajit sekä verbien nominaalimuodoille rakentuvat ilmaisut. Yksinkertaisimpiin infinitiivi- ja partisiippirakenteisiin oppilaat tutustutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Opetuksen alkaessa lauseiden tulee olla lyhyitä ja yksinkertaisia. Loppuvaiheessa koetetaan mahdollisuuksien mukaan lähestyä autenttista tekstiä; yleensä sitä joudutaan muokkaamaan helpommaksi. Oppilaita on tutustutettava myös runouteen luettamalla helppoja antiikin runosäkeitä sekä keski- ja uuden ajan lauluja ja runoja.

Oppiaineeseen kuuluu myös teksteihin liittyviä reaalityietoja antiikin oloista ja myöhemmästä antiikille rakentuvasta kulttuurista. Tiedot tarjotaan luontevimmin vaihtelevan kieliaineksen yhteydessä. Myös uuden ajan latinan tarjoamaa opetusaineistoa käytetään hyväksi, esim. paikallisia piirtokirjoituksia (inskriptioita). Reaalitiedot liitetään mahdollisuuksien mukaan mielekkäästi oppilaan muissa peruskoulun oppiaineissa saamaan tietoihin.

3 Opetusjärjestelyt

3.1 Yleistä

Oppikirjalla on keskeinen asema työskentelyssä. Käsiteltävän aineksen tulee olla sellaista, että se kiinnostaa oppilaita ja samalla avartaa heidän näkemyksiään. Eriyttämistä varten voidaan antaa lisäoppiainesta niille oppilaille, jotka ehtivät ja haluavat opiskella muita enemmän. Sanasto-osassa voidaan alleviivaten merkitä keskeiset, aktiivisesti opeteltavat sanat.

Koska kuvat helpottavat oppimista ja antavat arvokasta taustatietoa, opetuksessa tulee käyttää mahdollisimman paljon hyväksi visuaalista aineistoa ja muita elävöittämiskeinoja.

Viimeistään ylimmällä vuosiluokalla oppilaat tutustutetaan latinalais-suomalaisen sanakirjan käyttöön.

3.2 Työtavat

Latinan kieltä opetetaan pääasiassa perehdyttämällä oppilaat kirjalliseen kieliaineeseen. Tätä työskentelymuotoa tulee alkuvaiheessa täydentää harjoittelemalla suullisesti muoto- ja lauseopin tärkeimpiä kohtia ja latinalaisia ilmaisutapoja. Tekstin lukemista tulee harjoituttaa runsaasti. Antiikin latinaa äännetään klassisen kauden ääntämyksen mukaisesti, mutta oppilaat tutustutetaan myös keski- ja uuden ajan latinan ääntämiseen.

Opetuksessa tulee pyrkiä siihen, että oppilaat ymmärtävät luetut tekstit tarkoin. Tällöin painotetaan analyysia, joka johtaa kielen rakenteen selkeään tajuamiseen. Kaikille asteille sopivia harjoittelumuotoja ovat vaihtelevat täydennys-, muuntelu- ja monivalintatehtävät. Käännösten tekeminen varsinkin alussa äidinkielestä latinaan ja myöhemmin latinasta äidinkieleen on tärkeää. Äidinkielistä ja latinan ilmaisutapaa verrataan aina toisiinsa.

Sanaston opetuksessa kiinnitetään jo alussa huomiota sanojen johtopuoliin esittelemällä oppilaille saman käsitealan sanaryhmiä. Työskentely pohjautuu tässä kuten yleensäkin enemmän loogiseen ajatteluun kuin mekaaniseen mieleenpainamiseen, joskin jälkimmäisellä on tärkeä osuus mm. muoto-opin omaksumisessa.

Koulutyöskentelyn lisäksi oppilaille annetaan kotitehtäväksi erilaisia harjoituksia, jotka tarkastetaan oppitunnilla. Varsinkin käännošharjoittelu sopii silloin tällöin tunnilla ryhmätyönä tehtäväksi. Oppilaat voivat myös halutessaan pitää opettajan ohjauksen mukaan pienimuotoisia esitelmiä antiikin kulttuuriin kuuluvista aiheista kuten roomalaisesta perheyhteisöstä, kouluista, antiikin keittotaidosta, kansanhuveista yms.

Latinan opetusta tulee integroida muihin oppiaineisiin aina kun tähän tarjoutuu tilaisuus. Esimerkiksi antiikin historiaa ja yhteiskunnallisia oloja sekä klassista kulttuuria käsitellään latinan tunneilla laajemminkin kuin luettavat tekstit edellyttävät. Antiikin ja nykypäivän välisiin yhteyksiin kiinnitetään jatkuvasti huomiota. Muiden kielten latinalaisperäisiä sanoja otetaan tarkasteltaviksi, esim. latinan sana cultura 'viljelys', ranskan ja englannin culture, venäjän kul'tura, ruotsin kultur, suomen kulttuuri; samoin pannaan merkeille esim. yhteisiä indoeurooppalaisia sukulaisuutta ilmaisevia sanoja kuten pater, père, father, Vater, fader.

Äidinkielen opettajan kanssa yhteistyössä varmistetaan, että oppilaat ymmärtävät äidinkielen kieliopin kannalta sellaiset nimitykset, jotka tulevat heille eteen latinan kieliopissa, esimerkiksi objekti, akkusatiivi, komparatiivi, imperfekti ja infinitiivi. Kuvaamataidon tunneilla voidaan kuvittaa latinan lukukappaleita tai ottaa esille roomalaisaiheita ja roomalaista arkkitehtuuria.

3.3 Arviointi

Samalla kun kirjalliset harjoitukset edistävät jatkuvasti oppimista, ne palvelevat myös oppimistulosten arviointia. Sopivin väliajoin annettavat formatiiviset tehtävät, jotka ovat osa jatkuvaa näyttöä (johon kuuluu lisäksi tuntiosaaminen, kotitehtävien suorittaminen ym.), motivoivat oppimista. Perusosana voi olla käännoštehtävä (ylimmällä luokalla mahdollisesti sanakirjaa apuna käyttäen) sekä lisäosina sanakuulusteluja, muoto-opillisia taivutuksia ja reaalityöjien kyselyä. Sopivan pituisten oppijaksojen lopussa pidetään summatiivinen koe; sen avulla saadaan selville, miten hyvin oppilas on saavuttanut kyseisen opiskelujakson tavoitteet. Koe voidaan myös jakaa osiin, etenkin jos se muuten sijoittuisi lukukauden raskaimpaan työaikaan.

Oppilaiden suullisen kielitaidon kehitystä tarkkaillaan jatkuvasti. Tämän seuranta on osa edellä mainittua jatkuvaa näyttöä.

Ympäristöoppi

1 Tavoitteet

Ympäristöopin opetuksen yleistavoitteena on antaa oppilaalle tietoja, taitoja ja arvoja, joita jokainen tarvitsee sosiaalistumisessa yhteiskuntaan ja inhimilliseen kulttuuriin sekä orientoitumisessa biologiseen ja fyysiseen ympäristöön.

Tiedollisen kasvatuksen alueella tavoitteena on

- auttaa sopeutumaan kouluun ja muuhun ympäristöön antamalla tietoa ihmisten välisistä sekä ihmisten ja luonnon välisistä vaikutussuhteista, oikeista liikenne- ja terveystottumuksista sekä hyvistä tavoista
- opettaa tekemään havaintoja, luokittelemaan havaintoja ja kokemuksia sekä lisäämään käsitevarastoa ja täten kehittämään kielellistä ilmaisua
- osoittaa ympäristön ilmiötä ongelmina, joiden ratkaiseminen on havaittujen tosiasoiden sekä johdonmukaisen ajattelun ja päättelyn varaista
- edistää maailmankuvan muodostumista ja jäsentymistä.

Taidollisen kasvatuksen alueella tavoitteena on

- harjaantua turvalliseen liikenteeseen ja hyviin tapoihin
- ohjata kaikilla aisteilla tapahtuvaan havaintojen tekemiseen
- harjaantua havaintojen ja kokemusten vertailemiseen, järjestämiseen sekä monipuoliseen ilmaisemiseen
- perehtyä kokeelliseen menetelmään ongelmanratkaisussa ja muihin työtapoihin sekä tietolähteiden käyttämiseen
- harjaantua välineistön huolelliseen käyttämiseen, tarkkuuteen mitaamisessa sekä järjestykseen ja siisteyteen työpaikalla
- tottua välttämään tuhlausta ja hoitamaan omaa elinympäristöä.

Asenteellisen kasvatuksen alueella tavoitteena on

- kehittää myönteistä suhtautumista koulutyöhön, ihmisten keskeiseen vuorovaikutukseen ja hyviin tapoihin. liikenneturvallisuuteen sekä oikeihin terveystottumuksiin
- korostaa yhteistyökykyä ja toisten mielipiteiden kunnioittamista ja huomioonottamista sekä asiallista suhtautumista tosiasioihin
- herättää vastuuntuntainen suhtautuminen elinympäristön suojelemiseen, elinehtojen säilyttämiseen sekä luonnonvarojen säästämiseen
- vahvistaa tutkimus- ja tiedonhalua sekä tukea harrastumista ympäristön ilmiöiden moninaisuuteen.

2 Sisällön valinnan perusteet ja oppiaines

Ympäristöopin oppiaines valitaan sosiaalisen elämän sekä biologisen ja luonnonopillisen tiedon pääalueilta ja ryhmitellään kouluvuoteen ja

vuodenaikarytmiin niveltäviksi sisältöalueiksi. Opetuksen painotus vaihtelee sosiaalisella, luonnontieteellisellä ja kulttuurihistoriallisella alueella. Joillakin sisältöalueilla painotus on samanaikaisesti monikerrosteista, jolloin asioita lähestytään kaikista tarkastelukulmista.

2.1. Ensimmäinen vuosiluokka

Koulutyöni alkaa

Luodaan lämmin alku koulutyölle ja ohjataan turvalliseen koulutien käyttämiseen. Perehdytään luokan toimintoihin, koulutyön ohjeisiin ja henkilöstöön.

Kesästä syksyyn ympäristössäni

Ilmaistaan havaintoja kesästä ja tutustutaan puutarhan syötäviin kasveihin. Havainnoidaan lähestyvän syksyn merkkejä ja tarkastellaan tuttuja eläimiä. Tutkitaan oman ympäristön puhtautta ja pohditaan sen merkitystä.

Minä ja terveyteni

Tarkastellaan lapsen kehittymistä, kasvamista, työntekoa, harrastuksia ja lepoa. Perehdytään terveelliseen aamuateriaan ja asianmukaiseen pukeutumiseen sekä oman maan lasten erilaisiin oloihin. Pohditaan raittiin elämäntavan merkitystä.

Isänmaani — itsenäisyyspäivä

Keskustellaan itsenäisyyspäivästä. Tutustutaan Suomen lippuun ja Maamme-lauluun. Tarkastellaan kotiseudun maisemalle ominaisia piirteitä ja Suomen karttakuvaa. Pohditaan asioita, joista Suomi tunnetaan ulkomailla.

Joulunaika

Tutustutaan vanhoihin ja nykyisiin joulutapoihin sekä lasten jouluvalmisteluihin. Tuetaan joulunajan lämmihenkeä ja turvallisen ilmapiirin luomista.

Maapallomme ja Aurinko

Pohditaan Maan pallonmuotoisuutta ja todetaan Auringon keskeinen merkitys maapallon valon ja lämmön lähteenä sekä vertaillaan yön ja päivän eroja. Tutustutaan aikakäsitteisiin.

Talvinen ympäristöni

Kuvaillaan omia havaintoja talvesta ja säästä sekä tutustutaan eläinten olosuhteisiin talvella. Tarkastellaan kotiseudun talviolosuhteita ja omia talviharrastuksia.

Kartan alkeet

Piirretään esineen sivu- ja pohjakuva sekä vertaillaan niitä. Valmiste-

taan luokkatilan malli ja pohjapiirros. Harjoitellaan toimimaan luokan pohjapiirroksen avulla. Tutustutaan koulualueen ilmavalokuvaan ja vastaavaan karttaan.

Miten ennen elettiin

Tutustutaan kotiseudun vanhoihin esineisiin, elintapoihin arkena ja juhlina sekä entisajan tiedonvälitykseen. Tarkastellaan maiseman muutoksia aikojen kuluessa. Keskutellaan kansallisista juhlapäivistä.

Kotiseutuni työelämää

Tutustutaan aikuisten työssäkäymiseen, työnteon merkitykseen ja vastuuseen. Pohditaan säästämisen tarvetta ja omia mahdollisuuksia. Tarkastellaan valmistusvaiheita raaka-aineesta tuotteeksi ja kauppaan.

Luonnonilmiöitä ympäristössäni

Tutkitaan elävän ja elottoman luonnon eroja sekä luokitellaan kappaleita havaittujen ominaisuuksien mukaan. Tutustutaan veden käyttämiseen ja esiintymiseen sekä kokeillaan virtaavan veden voiman vaikutuksia sekä magneetin voiman vaikutuksia. Luokitellaan havaintojen perusteella kappaleiden siirtämistapoja. Tutkitaan kappaleiden painoa ja tutustutaan työkaluihin.

Kevään tapahtumia ympäristössäni

Havainnoidaan kevään ensimmäisiä merkkejä, seurataan muuttolistujen paluuta sekä ohjataan suojelemaan elinympäristöä. Kasvatetaan siemenestä kasvi. Piirretään oma koulureitti lähikartalle, kerrataan liikennesääntöjä ja keskustellaan tulevan kesän suunnitelmista.

2.2 Toinen vuosiluokka

Koulutyöni jatkuu

Tutustutaan koulutyön muutoksiin ja kerrataan koululaisen liikenneohjeita. Käsitellään koulun sääntöjä ja tehtävien tekemistä sekä harjoitellaan kellontuntemista ja suuntakäsitteitä.

Kesästä syksyyn ympäristössäni

Kerrataan kesän kokemuksia ja tutustutaan pellon sadosta ruokapöytään saataviin kasveihin. Perehdytään tärkeimpiin maalajeihin sekä tarkkaillaan kasvien ja eläinten valmistautumista talveen. Todetaan, että ihminen on osa luontoa, jonka hoitamisesta ihminen on vastuussa.

Lapset ja terveys

Perehdytään lapsen kehittymiseen, sekä erilaisiin lapsiin ja erilaisiin koteihin. Ohjataan turvallisuuteen leikeissä ja muissa toiminnoissa. Selvennetään terveystarkastuksen ja terveellisen ruuan merkitystä sekä

tutustutaan sairaan hoitamiseen. Pohditaan raittiin elämäntavan merkitystä. Perehdytään muiden maiden lasten oloihin sekä omiin mahdollisuuksiimme auttaa tarvittaessa ja luodaan perustaa kansainvälisyysajattelulle.

Isänmaani — itsenäisyyspäivä

Selkiytetään itsenäisen kansakunnan ja valtion käsitteitä, tutustutaan valtion tunnusmerkkeihin sekä valtion asioiden hoitamiseen. Tarkastellaan suomalaisen maiseman tyypillisiä piirteitä ja luonnonkauneutta. Tarkastellaan Suomen sijaintia ja rajoja kartalla. Keskutellaan itsenäisyyden ja isänmaan merkityksestä.

Joulunaika

Tutustutaan perinteisiin jouluruokiin sekä joulunviettopoihin eri maissa. Keskustellaan turvallisesta ja myönteisestä joulunvietosta.

Maapallomme ja Aurinko

Tarkastellaan karttapalloa ja todetaan, että se on Maan (maapallon) malli. Opetetaan Auringon säteilemän valon ja lämmön välttämättömyys eliöille. Opetetaan vuodenajat ja aikakäsitteitä.

Talvinen ympäristöni

Tarkastellaan kokemuksia talvisesta luonnosta ja harjoitellaan yksinkertaisia säähavaintoja. Tutkitaan kasvien talvehtimistä. Tutustutaan talviolosuhteisiin Suomen eri osissa. Ohjataan turvallisuuteen talviharrastuksissa.

Kartan alkeet

Hahmotetaan luokan pohjapiirros ylhäältä nähdyksi kuvaksi, harjoitellaan lukemaan pohjapiirrosta karttana ja toimimaan sen avulla. Harjoitellaan löytämään Suomi karttapallolta.

Miten ennen elettiin

Tutustutaan entisajan asumukseen kotiseudulla. Tutustutaan kotiseudun vanhoihin tarinoihin ja esineisiin sekä perehdytään kulkuneuvojen ja kulkuyhteyksien muuttumiseen. Käsitellään kotiseudun tai Suomen merkkihenkilöitä.

Kotiseutuni työelämää

Tutustutaan erilaisiin ammatteihin ja tehdään työpaikkakäynti. Keskustellaan siitä, miksi kaikki eivät käy työssä. Pohditaan tavaroiden hintoja sekä harkittua ostamista ja harjoitellaan asioimista kaupassa. Perehdytään hylättyjen tuotteiden uudelleenkäyttöön.

Luonnonilmiöitä ympäristössäni

Opetetaan eliöiden elinehdot ja ryhmitetään aineita havaittujen ominaisuuksien mukaan. Pohditaan, mihin ilmaa tarvitaan, sekä sen ominaisuuksia ja esiintymistä. Kokeillaan tuulen voiman vaikutusta.

Opetetaan pääilmansuunnat magneetin kokeilujen yhteydessä. Tutkitaan varjon muodostumisen edellytyksiä ja perehdytään valaistukseen. Kokeillaan pyörän ja akselin vaikutusta kappaleen siirtämiseen. Tarkastellaan työntekoa helpottavia työkaluja.

Kevät luonnossa

Havainnoidaan lähestyvän kesän merkkejä. Seurataan eläinten valmistautumista kesään ja niiden lisääntymistä sekä ohjataan luonnon säilyttämiseen ja hoitamiseen. Kasvatetaan kasvi sipulista ja mukulasta. Piirretään turvallisin koulureitti lähikartalle ja kerrataan erityisesti polkupyöräilijän liikennesäännöt sekä keskustellaan turvallisen kesäloman viettämisestä.

2.3 Oppimäärän kuntakohtainen soveltaminen

Kunnan opetussuunnitelmassa oppiainesta voidaan painottaa ja täsmentää sisältöalueittain siten, että oppilaan oma elinympäristö ja kotiseutu ovat opetuksen lähtökohtana. Tämä voidaan osoittaa kunnan opetussuunnitelmassa annettavilla soveltamisohjeilla.

3 Ala-asteen oppimääriin sisältyvä luonnonopillinen oppiaines

Kolmannelta vuosiluokalta lähtien ala-asteella opetettava luonnonopillinen oppiaines on sisällytetty pääasiassa biologian, maantiedon ja käsityön oppimääriin.

Oppiaines on valittu luonnonilmiöiden esiintymisestä ja lainalaisuuksista, eliöiden elinehtojen tarkastelusta sekä vuorovaikutussuhteista luonnossa. Sisältöjen opettaminen jokaiselle on välttämätöntä maailmankuvan selkiyttämiseksi ja muiden oppiaineiden opetuksen tukemiseksi. Eri oppiaineissa toteutuvan hajautetun opetuksen tarkoituksena on käsitellä sisältöjä omissa asiayhteyksissään, jolloin voidaan edistää asian ymmärtämistä ja soveltamista.

3.1 Kolmas vuosiluokka

Veden ominaisuuksia (BG)

Opetetaan veden olomuodot ja kokeillaan lämpötilan vaikutus veden olomuotoon. Perehdytään vaakasuora-käsitteeseen.

Ihminen ja sähkö (KS)

Todetaan hankaussähkö ja tutkitaan taskusähkölamppua sekä paristoa sen virtalähteenä. Ohjataan varovaisuuteen sähkölaitteiden käsittelyssä.

Sääilmiöitä (BG)

Todetaan salama sähkökipinäksi. Havainnoidaan tuulisuutta, pilvisyyttä ja sateisuutta. Perehdytään lämpömittareihin.

Työnteko ja työkalut (KS)

Kokeillaan virtaavan veden ja tuulen kykyä tehdä työtä. Tutkitaan työkalujen käyttöä työnteon helpottamiseen. Kokeillaan rakenteiden avulla voimansiirtoa ja pyörimissuuntaa.

3.2 Neljäs vuosiluokka

Aineen ominaisuuksia (BG)

Opetetaan aineen kolme olomuotoa ja havainnoidaan kokeillen olomuotojen ominaisuuksia. Harjoitellaan nesteiden käsittelemistä.

Ihminen ja sähkö (KS)

Tutustutaan sähköjohteisiin ja eristeisiin sekä rakennetaan virtapiiri. Tarkastellaan kodin sähkölaitteita ja ohjataan varovaisuuteen niiden käsittelyssä.

Sääilmiöitä (BG)

Havainnoidaan tuulen suuntaa, voimakkuutta ja lämpötilaa. Tarkastellaan muita sääilmiöitä.

Työnteko ja koneet (KS)

Todetaan sähkövirran kyky tehdä työtä. Kokeillaan jousen kykyä tehdä työtä.

Tehdään yksinkertaisia työntekoa helpottavia koneita ja vaaka punnitsemiseen.

3.3 Viides vuosiluokka

Aineen rakenne (BG)

Harjoitellaan seoksen tekemistä ja suodattamista. Tarkastellaan erilaisia aineita. Todetaan aineen pienet rakenneosat.

Valo ja ääni (BG, MU, KU)

Tarkastellaan erilaisia valonlähteitä ja kokeillaan valon suoraviivainen eteneminen. Havainnoidaan valon heijastumista. Kokeillaan äänen syntymistä, etenemistä ja voimaa.

Magnetismi ja sähkö (BG,KS)

Opetetaan maapallon magneettisuus ja valmistetaan yksinkertainen magneetti ja kerrataan magneetin käyttö. Tarkastellaan erilaisia

virtalähteitä ja pariston jännite. Ohjataan varovaisuuteen sähkölaitteiden käsittelyssä.

Palaminen ja lämpö (BG)

Havainnoidaan palamisen ulkoisia ilmiöitä sekä tutustutaan lämmön lähteisiin ja eristeisiin. Ohjataan tulen turvalliseen käsittelyyn.

Työ ja energia (KS)

Havainnoidaan kokeillen, että työntekoon tarvitaan voimaa. Tarkastellaan kitkaa sekä kokeillaan jarrua ja voitelemista. Pehdytään uudelleenkäyttöön.

3.4 Kuudes vuosiluokka

Aineen rakenne (BG)

Valmistellaan liuos ja harjoitellaan sen ainesosien erottamista haihduttamalla. Havainnoidaan lämpötilan vaikutusta liukenemiseen. Harjoitellaan nesteiden käsittelyä ja pipetin käyttämistä.

Valo ja ääni (BG,MU,KS)

Havainnoidaan valonsäteiden taittumista ja valon hajoamista väreiksi. Tarkastellaan linssijä apuvälineinä. Kokeillaan äänen voimaa, korkeutta ja suuntaamista. Pehdytään melun haittoihin.

Magnetismi ja sähkö (KS)

Valmistetaan sähkömagneetti ja kokeillaan sen ominaisuuksia. Pehdytään pariston ja sähköverkon jännitteen eroihin ja sulakkeen merkitykseen.

Palaminen ja lämpö (BG)

Kokeillaan palamisen edellytyksiä ja lämmön kolmea siirtymistapaa. Tarkastellaan energian säästämistapoja.

Työ ja energia (BG, KS)

Tutustutaan energian muotoihin ja painovoiman vaikutuksiin sekä aineen kierrätykseen.

Luonnonopillinen oppiaines on pääosiltaan jo sijoitettu eri aineiden oppimääriin, jolloin on myös tarkemmin voitu määrätä, missä yhteydessä kukin asiakohta opetetaan. Kunnan opetussuunnitelmassa oppiainesta eri aineissa voidaan tältä osin täsmentää. Kunnan opetussuunnitelmassa luonnonopillinen oppiaines voidaan myös koota aihekokonaisuudeksi, jolloin oppiaines käsitellään yhtenä tai useampana kokonaisuutena joko osittain biologian ja maantiedon ja osittain käsityön yhteydessä tai kokonaan biologian ja maantiedon yhteydessä. Kunnan opetussuunnitelma tulee kaikissa tapauksissa laatia siten, että luonnonopillinen oppiaines on kaikille oppilaille yhteistä.

4 Opetusjärjestelyt

Ympäristöopin opetuksessa noudatetaan konkreettisuuden, havainnollisuuden ja elämänläheisyyden periaatteita.

Opetuksen lähtökohtana pidetään oppilaan omasta elinympäristöstä sekä kotiseudulta saatavia havaintoja, kokemuksia ja tietoja, jolloin tarkastellaan lähiympäristön maisemaa, eliöitä, ilmiöitä, yhteisöjä ja rakennelmia.

Ympäristöopin yhtenä tavoitteena on perehdyttää erilaisiin työtapoihin ja oppiaines tarjoaakin mahdollisuuksia vaihtelevien työtapojen käyttämiseen. Kuitenkin korostetaan oppilastyökeskeisten opetusmenetelmien käyttöä. Omakohtainen ja toiminnallinen työskentely auttaa opittavan asian omaksumista ja edistää havainnoinnin, ajattelun ja päättelyn taitojen kehittymistä.

Ympäristöopin opetusta ei ole tarkoitettu millään vuosiluokalla tukeutumaan pelkästään kirjalliseen oppimateriaaliin.

Oppilasarvioinnin perustana ovat ympäristöopin opetukselle asetetut tiedolliset, taidolliset ja asenteelliset tavoitteet.

Jatkuvan näytön havainnointi on oppiaineksen ja opetuksen ominaisuuteen takia erityisesti ympäristöoppiin soveltuva arviointimenetelmä.

Laajojen summatiivisten kokeiden käyttäminen ei ole ympäristöopin tavoitteiden saavuttamisen kannalta tarkoituksenmukaista.

Yhdysluokissa voidaan noudattaa joko vuorokurssi- tai vuosikurssiopetusta.

Kansalaistaito

1 Tavoitteet ja sisällön valinnan perusteet

Kansalaistaidon opetuksen tavoitteena on antaa oppilaille heidän itsensä ja ympäristönsä terveyttä, turvallisuutta ja taloudellisuutta säilyttäviä ja edistäviä sekä uranvalintaa pohjustavia tietoja ja taitoja.

Tämän toteuttamiseksi kansalaistaidon opetuksessa käsitellään ihmisen kasvua ja kehitystä, ihmissuhteiden luomista ja säilyttämistä, terveellisiä elämäntapoja, turvallista käyttäytymistä ja liikkumista, vaaratilanteiden ehkäisemistä, taloudellisia näkökohtia sekä uranvalintaa pohjustavia asioita. Sisältöjä valittaessa kiinnitetään erityisesti huomiota niihin asioihin, joilla on oppilaan kasvuun ja kehitykselle, terveydelle ja turvallisuudelle keskeinen merkitys.

Kansalaistaito on käytännöllinen ja arkipäivän asioita käsittelevä oppiaine. Jotta sen opetuksessa voitaisiin saavuttaa sille asetetut tavoitteet, käsiteltävän oppiaineen tulee lähteä toisaalta todellisista ja ajankohtaisista tilanteista ja oppilaan kokemuspiiriin kuuluvista asioista, toisaalta opetuksen tulee sisällöltään olla oppilaiden ikä- ja kehitystasolle merkityksellistä ja oppilaiden kasvua ja kehitystä tukevaa.

2 Oppiaines

2.1 Kolmas ja neljäs vuosiluokka

Liikenteessä

- jalankulkijana, matkustajana ja pyöräilijänä

Elämme yhdessä toisten kanssa

- kouluyhteisö ja yhteisön säännöt
- toisten ihmisten huomioon ottaminen
- erilaisia ammatteja lähiympäristössä

Minä itse

- oma kasvu ja kehittyminen
- oman käyttäytymisen sääteleminen ja tunteiden ilmaiseminen
- vapaa-ajan toimet (kotityöt, perheen työt, harrastukset)

Terveellinen ravinto

- ravinnon monipuolisuus
- ruokailutavat

Koululaisten tavallisimmat sairaudet ja lääkkeiden oikea käyttö

- tavallisimmat sairaudet
- sairauksien ehkäisy ja hoito
- lääkkeiden oikea käyttö
- kodin lääkekaappi

Taloudellisuus

- säästäminen

Vaaralliset tilanteet ja toiminnot

2.2 Viides ja kuudes vuosiluokka

Liikenteessä

- sujuvan ja turvallisen liikenteen edellytyksiä
- ihmisen toiminnan periaatteet liikenteessä
- jalankulkuun, pyöräilemiseen ja matkustamiseen liittyvät riskit
- ajoneuvon ja turvalaitteiden merkitys
- liikenneympäristön merkitys— liikenteen sääntelyn merkitys

Minä itse

- murrosikä
- ihmisten erilaisuus ja samanlaisuus
- ihmissuhteet
- muiden huomioonottaminen ja hyvät tavat eri tilanteissa
- turvallisuus
- vastuu ja velvollisuus
- väkivalta

Terveelliset elämäntavat

- ravinto
- lepo ja virkistys
- suhtautuminen tupakoimiseen, alkoholiin ja huumeisiin

Omaehtoinen terveydenhuolto

- omakohtainen terveydentilan tarkkailu
- elintoimintojen tunteminen ja havainnointi
- murrosiän vaivat
- psykosomaattiset oireet
- terveydenhuoltopalvelujen tarkoituksenmukainen käyttö

Tapaturmat

- koululaisten tavallisimmat vammat koulussa ja niiden ehkäisy
- onnettomuuksia aiheuttava käyttäytyminen
- käyttäytyminen onnettomuustilanteissa
- veden varaan joutuneen pelastaminen

Nuori kuluttajana

- suunnitelmallisuus rahojen käytössä
- tarkoituksenmukaiset hankinnat

Erityyppiset työt

Yläasteelle siirtyminen

3 Opetusjärjestelyt

Kansalaistaidon opetus on pitkälti asennekasvatusta. Tiedollisen ja taidollisen pohjan luomiseksi perusaines opetetaan keskitetysti kansalaistaidon tunneilla. Kansalaistaidon sisällöillä on runsaasti liittymäkohtia muihin oppiaineisiin, jonka vuoksi niitä voidaan luontevasti integroida niihin. Koulunkäyntiin ja sen ulkopuolisiin toimintoihin liittyvät erilaiset tilaisuudet ja tilanteet tarjoavat luontevia mahdollisuuksia kansalaistaidon opetuksessa saatujen tietojen ja taitojen harjoitteluun ja soveltamiseen käytännössä. Tällaisia ovat esimerkiksi juhlat, retket, opintokäynnit ja -matkat.

Jotta kansalaistaidon opetukselle asetetut tavoitteet voitaisiin saavuttaa, tulee opetuksen olla elävää, monimuotoista ja toiminnallista. Omakohtaisten havaintojen tekeminen, jokapäiväisten ongelmien ratkaiseminen ja erilaisiin elämäntilanteisiin harjaantuminen ovat olennainen osa opetusta. Käytännön harjoituksille ja oppilaiden omatoimisuudelle on myös varattava aikaa. Kansalaistaidon opetuksessa on tärkeää käsiteltävien asioiden pohdinta, opetuskeskustelut, demonstraatiot, dramatisoinnit, ryhmä- ja parityöskentely. Lisäksi on otettava huomioon mahdollisuudet käyttää myös oppilashuoltoa (esimerkiksi kouluterveydenhuoltoa ja hammashuoltoa) avuksi opetuksessa.

Evangelis-luterilainen uskonto

1 Tavoitteet

Peruskoulun evangelis-luterilaisen uskonnon opetuksen tavoitteena on peruskoulun kasvatuspäämäärää ja keskeisiä kasvatustavoitteita toteuttaen

- perehdyttää oppilaat Raamatun ja kirkon opetukseen, jotta he saisivat virikkeitä henkilökohtaisen vakaumuksensa muodostamiseen
- ohjata oppilaat sisäistämään oman kirkkonsa perinnettä ja tapoja sekä ymmärtämään jumalanpalvelus- ja rukouselämää sekä muuta hengellistä toimintaa

- antaa oppilaille kokonaiskuva oman kirkkonsa tehtävästä nyky-yhteiskunnassa

- tutustuttaa oppilaat muiden kristillisten yhteisöjen uskonnolliseen elämään ekumeenisessa hengessä, antaa tietoja ei-kristillisistä uskonnoista ja ohjata kunnioittamaan toisten ihmisten uskonnollista vakautusta Yhdistyneiden Kansakuntien ihmisoikeuksien julistuksen hengessä

- kasvattaa rakkauteen kaikkia lähimmäisiä ja kansoja kohtaan sekä elämään ja tekemään työtä myös eri tavoin ajattelevien kanssa moniarvoisessa yhteiskunnassa

- kasvattaa oppilaita ihmisarvon ja elämän kunnioittamiseen

- opettaa oppilaille valoisaa kristillistä maailmankatsomusta, jotta he saisivat rohkeutta kohdata uudet ja yllättävät elämäntilanteet.

2 Sisällön valinnan perusteet ja oppiaines

2.1 Ensimmäinen vuosiluokka

Elämä Jumalan lahjana

Tavoitteena on auttaa lasta ymmärtämään, että elämä on hyvän Jumalan lahja meille ja että Jumala on meidän kaikkien turvallinen Taivaallinen Isä.

Lapsi ja hänen lähimmäisensä

Tavoitteena on rakentaa kristillistä käsitystä ihmisestä. Keskitytään lapsille läheisten asioiden ja ihmissuhteiden tarkasteluun. Pyritään siihen, että elämästä kodissa, toveripiirissä ja koulussa opittaisiin löytämään iloisia ja turvallisia asioita.

Hyvyyttä ja pahuutta lasten maailmassa

Tavoitteena on käsitellä alustavasti hyvyyden ja pahuuden todellisuutta lasten maailmassa ja heidän kokemanaan.

Jeesus Nasaretilaisen esittely

Tavoitteena on esitellä uskonnon opetuksen päähenkilö luontevalla tavalla lapsille. Pyritään siihen, että lapset kokisivat Jeesuksen turvalliseksi ystäväksi. Tarkastellaan erityisesti sitä, millainen Jeesus oli lapsena ja miten hän aikuisena otti lapsia syliinsä ja oli sellainen ihminen, jota lasten ei tarvinnut pelätä. Pohditaan, mitä asioita nykyajan lapsi voisi kertoa Jeesukselle.

Kotiseurakunnan esittely

Tavoitteena on tutustuminen kotiseurakuntaan siltä pohjalta, että myös me olemme seurakuntaa.

Rukous

Tavoitteena on, että lapset kokevat rukouksen turvallisuutta ja yhteyttä luovaksi asiaksi.

Kirkkovuosi

Tavoitteena on kaikilla luokilla kirkkovuoden luonteva huomioon ottaminen lasten elämänpiirin puitteissa kirkon juhlakalenterin mukaisesti.

2.2 Toinen vuosiluokka

Jeesuksen kotimaa

Tavoitteena on kuvata Jeesuksen ajan elämää ja Palestiinan luontoa, koska kristillinen pelastushistoria erottamattomasti liittyy tiettyyn maahan, sen olosuhteisiin ja ihmisiin.

Jeesus ihmisten keskellä

Tavoitteena on kertoa, miten Jeesus opetti olevansa Hyvä Paimen ja miten hän kohtasi erilaisia ihmisiä.

Iloa ja surua lasten maailmassa

Tavoitteena on käsitellä ilon ja surun todellisuutta lasten maailmassa ja heidän kokemanaan.

Raamattu

Tavoitteena on esitellä oppilaille alustavasti Raamattu. Todetaan, että Raamatussa on Vanha testamentti, jota Jeesus luki, ja Uusi testamentti, joka kertoo Jeesuksesta ja hänen opetuksistaan. Opetetaan, että Raamattu on kristillisen elämän ja uskon peruskirja, jota on käsiteltävä kunnioittavasti.

Virsi

Tavoitteena on tutustua alustavasti virsiin. Opetetaan, että se on samalla rukouskirja, jota on käsiteltävä kunnioittavasti.

Lasten jumalanpalvelus

Tavoitteena on alustava tutustuminen kristilliseen jumalanpalvelukseen. Selvitetään sunnuntain merkitys kristillisessä perinteessä.

Kristittyjä eri puolilla maailmaa

Tavoitteena on kiinnittää huomiota Jeesuksen lähetyskäskyyn ja kristinuskoon maailmanlaajana todellisuutena. Opetuskokonaisuus integroituu koulun muuhun kansainvälisyyskasvatukseen.

Vastauksia lasten kysymyksiin

Tavoitteena on kaikilla vuosiluokilla keskustella luonteissa yhteyksissä rehellisesti ja selkeästi kaikista uskonnollisista kysymyksistä, joita lapset ja nuoret esittävät. Tällä luokka-asteella pyritään keskustelemaan erityisesti kysymyksestä ”lapsi ja hänen lähimmäisensä”.

2.3 Kolmas vuosiluokka

Vanhan testamentin kertomuksia

Tavoitteena on perehtyä Vanhan testamentin pelastushistoriaan. Käsiteltäväksi valitaan sellaista elämänläheistä tapahtuma-aineistoa, jossa kuvataan, miten Jumala on puhutellut ja johdattanut yksityisiä ihmisiä, sukua, heimoa ja kansaa. Kysymykseen tulevat patriarkka-kertomukset, Joosef ja erämaavaellus. Lisäksi voidaan ottaa joitakin VT:n keskeisiä henkilöitä, mm. Samuel, Daavid ja Salomo.

Paimenpsalmi

Tavoitteena on opettaa paimenpsalmi (23) Vanhasta testamentista esimerkkinä siitä, mitä Jeesus luki Raamatusta.

Kymmenen käskyä meidän maailmassamme

Tavoitteena on tutustua kymmeneen käskyyn ja nähdä ne elämää suojelevana Jumalan lakina meidän omassa maailmassamme. Käskyt pyritään opettelemaan ulkoa.

Herran siunaus meidän elämässämme

Tavoitteena on tutustua Herran siunaukseen ja oppia ymmärtämään sen sanomaa ja siunauksen merkitystä meidän omassa elämässämme. Herran siunaus pyritään opettelemaan ulkoa.

2.4 Neljäs vuosiluokka

Jeesuksen elämäkerta Uudesta testamentista

Tavoitteena on antaa Jeesuksen elämästä ja toiminnasta yhtenäinen kuva, joka perustuu Uuden testamentin teksteihin. Tässä yhteydessä opetetaan tapahtumiin liittyviä hengellisiä lauluja.

Oma seurakuntani

Tavoitteena on tutustua omaan seurakuntaan, sen toimintaan ja sen tarjoamiin osallistumismahdollisuuksiin.

Isä meidän -rukous

Tavoitteena on tutustua Vapahtajan opettamaan Isä meidän -rukoukseen, joka pyritään opettelemaan ulkoa.

2.5 Viides vuosiluokka

Jeesuksen opetuksia Jumalan valtakunnasta

Tavoitteena on Jeesuksen keskeisten opetusten käsitteleminen siten, että lapset ymmärtäisivät niiden sanomaa.

Apostolien tekoja

Tavoitteena on käsitellä Apostolien tekojen avulla kristillisen kirkon synty, alkuvaiheet ja leviäminen Rooman valtakunnassa sekä tutustua apostoli Paavaliin.

Kirkkovuoden juhlakalenteri

Tavoitteena on kirkkovuoden juhlakalenterin kokonaisvaltainen opettaminen.

2.6 Kuudes vuosiluokka

Kristinuskko eri maanosissa

Tavoitteena on tarkastella valikoiden kristinuskon historian ja nykhetken tärkeitä henkilöitä sekä mielenkiintoisia tapahtumia eri maanosista. Kiinnitetään erityisesti huomiota siihen, miten kristinuskko on muuttanut yksityisten ihmisten ja kansojen elämää.

Kristikunta

Tavoitteena on kristillisten kirkkokuntien alustava esittely. Opetetaan myös yleiskirkollista käsitteistöä kuten kirkko, seurakunta, pappi, piispa, patriarkka, paavi.

Kristittynä eläminen

Tavoitteena on tutustua joihinkin Jeesuksen Vuorisaarnan opetuksiin. Todetaan, kuinka Vuorisaarnan ohjeita seurataan myös kirkon ulkopuolella ja kuinka ei-kristityt voivat usein olla näiden ihanteiden noudattamisessa kristitylle esikuvana (Gandhi). Vuorisaarnan opettamisen yhteydessä kiinnitetään erityisesti huomiota kristilliseen rauhankasvatukseen.

2.7 Seitsemäs vuosiluokka

Suuret maailmanuskonnot

Tavoitteena on tutustua suuriin maailmanuskontoihin siten, että oppilaiden edellytysten mukaisesti kiinnitetään erityisesti huomiota niiden levinneisyyteen sekä siihen, kuinka näiden uskontojen peruskatsomukset ilmenevät eri kansojen ja yksityisten ihmisten elämäntavoissa ja yhteiskunnassa.

Kristittyjen pyhä kirja

Tavoitteena on antaa eksegeettisiä perustietoja Raamatusta kristittyjen pyhänä kirjana ja opettaa oppilaat käyttämään sitä elämänskysymysten selvittelyyn.

2.8 Kahdeksas vuosiluokka

Kirkkohistoriaa

Tavoitteena on opettaa kirkkohistorian keskeisiä kohtia, joita ovat mm.

- kristinuskon synty ja leviäminen
- Euroopan kansojen kääntyminen kristinuskoon
- luostarilaitos
- uskonpuhdistus ja luterilainen kirkko
- ortodoksinen kristikunta
- roomalaiskatolinen kirkko
- protestanttiset kirkot ja muita uskonnollisia yhteisöjä
- ekumeeninen liike
- nuoret kirkot.

Miten kristityt uskovat

Tavoitteena on pohtia oppilaiden kanssa, mitä kristityt uskovat ja ajattelevat elämän perimmäisistä kysymyksistä. Esimerkiksi: Miten maailma on syntynyt? Mitä on synty? Mitä tapahtuu kuoleman jälkeen? Jos Jumala on kaikkivaltias, miksi hän ei lopeta kärsimyksiä?

2.9 Yhdeksäs vuosiluokka

Kirkkotietoa Suomesta

Tavoitteena on käsitellä kotimaan kirkkotiedon pääpiirteet kotiseutupainotteisesti. Opetetaan kirkon hallinnon keskeiset asiat. Tutkitaan myös muita uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä suomalaisessa yhteiskunnassa.

Yksilö- ja yhteisöetiikka

Tavoitteena on selvittää eettisen ajattelun luonnetta ja keskeisiä käsitteitä sekä opastaa nuoria huomaamaan oman elämänsä, perheen-

sä ja lähiyhteisönsä sekä koko ihmiskunnan moraalisia ongelmia ja etsimään niihin vastauksia kristillisen ihmiskäsityksen pohjalta. Tässä yhteydessä voidaan käsitellä myös Vuorisaaunan keskeisiä kohtia.

Apostolinen uskontunnustus

Tavoitteena on palauttaa mieliin uskontunnustus ja vielä kokoavasti tarkastella, mihin kristityt uskovat.

2.10 Oppimäärän kuntakohtainen soveltaminen

Saman vuosiluokan sisältöalueet voidaan opettaa halutussa järjestyksessä ja painottaa laajuudeltaan tarkoituksenmukaisella tavalla.

Kuntakohtaisia kotiseutuperiaatteen soveltamismahdollisuuksia oppimäärän täsmennykseksi tarjoavat erityisesti seuraavat eri vuosiluokkien asiat:

- *Kotiseurakunnan esittely*
- *Lasten jumalanpalvelus*
- *Oma seurakuntani*
- *Kirkkovuoden juhlakalenteri*
- *Kirkkohistoriaa*
- *Kirkkotietoa Suomesta*
- *Yhteisöetiikkaa*

3 Opetusjärjestelyt

3.1 Oppimistulosten arvioinnista

Peruskoulun uskonnon opetuksella on tavoitteita, joiden saavuttamisen mittaaminen ei ole tarkoituksenmukaista eikä edes inhimillisesti mahdollista. Tietotavoitteiden saavuttamisen mittaaminen on mahdollista, mutta suurin osa taito- ja asennetavoitteista koskettaa uskonnossa sellaisia persoonallisuuden alueita, joita varten ei ole olemassa koulun toistuviin arvostelutilanteisiin sovellettavia arviontijärjestelmän mittareita.

Silloin kun uskonnossa pidetään kirjallisia kokeita, oppilaille pyritään myös niiden avulla antamaan onnistumisen ja mielihyvän kokemuksia.

Arvostelussakin kunnioitetaan oppilaiden yksilöllisyyttä; näytöt voivat olla erilaisia.

Ortodoksinen uskonto

1 Tavoitteet

Peruskoulun ortodoksisen uskonnon opetuksen tavoitteena on peruskoulun kasvatuspäämäärää ja keskeisiä kasvatustavoitteita toteuttaen — kasvattaa oppilaista aktiivisia seurakunnan jäseniä sekä synnyttää ja kehittää omakohtaista kristillistä vakaumusta ja siltä pohjalta kasvavaa kristillis-eettistä mieltä

— ohjata oppilaat perehtymään Raamatun sanomaan, omaksumaan kirkon pyhät tavat, ymmärtämään jumalanpalveluselämää ja saada syntymään rukousmieltä sekä herättää heissä kiinnostusta ja myönteistä suhtautumista isien kirkkoa kohtaan

— antaa oppilaille kokonaiskuva ortodoksisen kirkon vaiheista, asemasta ja tehtävästä nyky-yhteiskunnassa sekä harjaannuttaa heitä myös itse hankkimaan tietoja ortodoksisen vakaumuksen pohjaksi

— tutustuttaa oppilaat evankelis-luterilaisen kirkon ja muiden kristillisten yhteisöjen uskonnolliseen elämään ekumeenisessa hengessä, antaa tietoja ei-kristillisistä uskonnoista ja ohjata kunnioittamaan toisten ihmisten uskonnollista vakaumusta

— kasvattaa lähimmäisenrakkauteen ja sopeutuvuuteen toisin ajattelevien kanssa

— opettaa nuoria huomaamaan nyky-yhteiskunnan eettisiä ongelmia ja etsiä ratkaisuja, jotka lisäävät jokaisen yksilön ihmisarvon toteutumista eri elämänalueilla

— kohdella oppilaita niin, että luokasta ja koulusta muodostuisi yhteisö, jossa jokaisen oppilaan ihmisarvo tunnustetaan suoritustasosta riippumatta

— luoda sosiaalista mieltä ja valoisaa ortodoksista maailmankatsomusta sekä vaalia oppilaiden tunne-elämän kehittämistä.

2 Sisällön valinnan perusteet ja oppiaines

2.1 Kaikilla vuosiluokilla

Kirkkovuosi

Joulu. Vuosittain syvennyttään joulun sanomaan käyttäen vaihtelevasti eri materiaaleja, kuten evankeliumikertomuksia, profeettain ennustuksia Messiaasta tai joulutapoja ja ortodoksisia joululauluja ym.

Pääsiäinen. Vuosittain syvennyttään suuren paaston ja piina-
viikon tapahtumiin sekä pääsiäisjuhlaan kirkkovuoden ajankohtaan
liittyen. Tällöin voidaan käyttää vuosittain vaihtelevasti kärsimys-
historian ja ylösnousemustapahtuman evankeliumikertomuksia, kirkko-

veisuja ja jumalanpalveluksia sekä kodin juhlaperinnettä. Pääsiäista-
pahtumassa on pääpaino ylösnousemuksen ilosanomassa.

Muut suuret juhlat. Kaikilla vuosiluokilla otetaan huomioon
myös muut ajankohtaiset kirkkovuoden juhlapäivät. Nämä voidaan
tuoda esille esim. alkurukouksissa, juhla-aiheeseen liittyvän ikonin
avulla ja juhlistamalla opetustilannetta tuohuksilla ym. keinoilla. On
myös suositeltavaa viedä oppilaat ajoittain jumalanpalvelukseen.

2.2 Ensimmäinen vuosiluokka

Kirkon perinnetapoja

Tavoitteena on johdattaa koulutulokkaat ortodoksiseen uskonnon-
petukseen perehdyttämällä heitä ortodoksisiin tapoihin.
Tällaisia ovat mm. ristinmerkki, ikoni, lampukka, tuohus ja kotialtta-
ri. Pyritään sisäistämään niiden käyttöä uskontotunnin alun ja lopun
pikku hartauksissa, joihin liitetään opeteltavia rukouksia ja kirkko-
lauluja. Konkreettisista ja havainnollisista kirkollisista tavoista voi-
daan siirtyä käsittelemään kodin ihmissuhteita, arkeen ja pyhään
liittyviä asioita, rukousta ym. opetuksen tapahtuessa hienovaraisesti
ns. ekumeenisten kotien omia perinteitä kunnioittaen.

Raamattu ja sen maailma

Tavoitteena on alustavasti tarkastella Raamattua. Todetaan, että se
kertoo Jumalasta, joka on luonut maailman, ja Jeesuksesta ihmisen
hyvän ystävänä ja auttajana. Raamatun esittelyä pyritään elävöittä-
mään kuvaamalla Jeesuksen ajan elämää ja Palestiinan luontoa,
joihin sen tapahtumat ajoittuvat.

Joosef-kertomukset

Tavoitteena on Joosef-kertomusten värikkäiden tapahtumien avulla
saada havainnollinen käsitys Jumalan johdattamasta ja luoda pohjaa
oppilaiden eettiselle ajattelulle, johon monet kertomusten kohdat
antavat virikkeitä.

Kirkkoperheen jäsenenä

Tavoitteena on tutustua kotiseurakunnan pyhättöön ja siihen pyhään
ihmiseen tai tapahtumaan, jolle tämä on pyhitetty. Opetellaan juma-
lanpalveluksiin kuuluvaa käyttäytymisperinnettä ja pyritään järjestä-
mään myös kirkkomatkoja esimerkiksi ns. ”arkipyhien” sattuessa.
Pappia opetetaan kunnioittamaan seurakunnan hengellisenä isänä ja
kerrotaan, miten hänen kuuluu huolehtia kaittavistaan. Annetaan
tietoa myös luterilaisen kirkon tavoista ja kirkkorakennuksesta.

Jeesus auttajana

Tavoitteena on muutamien evankeliumikertomusten avulla osoittaa,
kuinka Jeesus auttoi hätään ja ahdistukseen joutuneita ihmisiä ja
kuinka Hän edelleenkin on Häneen turvautuvien tukena. Samalla

Jeesuksen toiminnasta pyritään löytämään eettisiä periaatteita lähimmäisenrakkauden toteuttamiseen.

2.3 Toinen vuosiluokka

Kotielämää

Tavoitteena on lukukauden aluksi tarkastella lapselle läheisiä ihmissuhteita koulussa, toveripiirissä ja kodissa sekä löytää niistä iloisia ja turvallisia asioita. Tästä näkökulmasta lähtien perehdytään myös kodin arkeen ja juhlatapahtumiin sekä kotiin liittyviin kirkollisiin toimituksiin, esimerkiksi kodin siunaamiseen pyhitetyllä vedellä.

Rukouksia ja kirkkolauluja

Tavoitteena on opetetella yleisimpiä rukouksia (esimerkiksi Isä meidän, aamu- ja ilta- ja esirukous) sekä kirkkoveisuja ja hengellisiä lauluja. Näitä pyritään soveltamaan jatkuvasti erilaisissa opetustilanteissa, myös oppitunnin alun ja päätöksen rukouksissa. Ohjataan myös käyttämään rukouksia kotona.

Raamattu ja Pyhä maa

Tavoitteena on antaa tietoa Vanhasta ja Uudesta testamentista sekä kertoa myös, kuinka niitä luetaan ja käytetään jumalanpalveluksissa (psalmit, epistola ja evankeliumi). Perehdytään Pyhän maan luontoon, Jeesuksen ajan elämään kaupungeissa ja maaseudulla sekä verrataan sitä tämän päivän tilanteeseen Israelissa.

Jeesuksen toiminta ihmisten keskuudessa

Tutustutaan Jeesuksen elämään, opetukseen ja tunnustekoihin tavoitteena oppia kuuntelemaan Raamatun sanomaa ja kyselemään sen ohjeita erilaisissa elämäntilanteissa.

Sakramentit hengellisen elämän lähteinä

Tavoitteena on tutustua sakramentteihin lähinnä nimeltä. Tarkemmin tutustutaan niihin sakramentteihin, joihin lapsilla on mahdollisuus osallistua. Pyritään antamaan neuvoja erityisesti ehtoolliseen osallistumista varten ja järjestämään oppilaille mahdollisuuksia osallistua yhteiseen ehtoollisliturgiaan.

2.4 Kolmas vuosiluokka

Osa 1

Vanhan testamentin kertomuksia

Tavoitteena on perehtyä Vanhan testamentin pelastushistoriaan. Kysymyksen tulevat alkukertomukset, patriarkkakertomukset, erämaavaellus sekä suuret kuninkaat ja jotkut valitut profeetat. Pyritään kiinnittämään huomiota siihen, kuinka Jumala puhutteli ja johdatti yksityisiä ihmisiä ja kokonaisia kansakuntia.

Rukous ja kirkkolaulu

Tavoitteena on opetella ja syvennellä tavallisimpia kirkon rukouksia. Kysymykseen tulevat esimerkiksi ns. alkurukoukset, aamu-, ilta- ja paastorukous, rukous ehtoollisen edellä sekä rukouksia ja veisuja Jumalanäidille. Myös harrastetaan kirkkolaulua niin tällä kuin muillakin luokka-asteilla. Rukousten ja veisujen opetteleminen voi tapahtua joko systemaattisesti sopivin väliajoin tai hajautuvasti sisällöltään vastaaviin aiheisiin liittäen. Opittuja rukouksia pyritään ottamaan esille aina uudestaan syvennellen ja mieleen palauttaen eri luokka-asteilla sopivissa yhteyksissä.

Osa 2

Sakramentit eli mysteerit

Tavoitteena on oppia ymmärtämään sakramenttien liittyminen elämän eri tilanteisiin pyhitystä ja siunausta välittävinä pyhinä toimituksina. Kutakin sakramenttia pyritään tarkastelemaan siihen liittyvistä Raamatun kertomuksista käsin sekä toimitusten merkitystä ja rukousten sisältöä selittäen. Opetukseen pyritään liittämään eettisiä keskusteluja, jotka niveltyvät läheisesti eri sakramentteihin.

Kymmenen käskyä

Tavoitteena on tutustua kymmeneen käskyyn ja nähdä ne elämäämme suojaavina ja ohjaavina. Käskyt opetellaan ulkoa.

2.5 Neljäs vuosiluokka

Osa 1

Jeesuksen elämä Uudessa testamentissa

Tavoitteena on syventyä evankeliumien kertomuksiin, jotka käsittelevät Herran Edelläkävijänä Johannes Kastajaa, Jeesuksen vertauksia, tunnustekoja, kärsimyshistoriaa ja ylösnousemustapahtumia. Pyrkimyksenä on ohjata oppilaita näkemään Jeesuksen toiminnassa hänen inhimillinen puolensa ja jumalallinen arvovaltansa, totuttaa oppilaita Raamatun käyttöön sekä ohjata heitä kuuntelemaan ja kyselemään evankeliumin opetuksia elämän eri tilanteissa.

Osa 2

Oma kirkkomme

Tavoitteena on antaa oppilaille tietoa Suomen ortodoksisesta kirkosta ja perehdyttää heitä seurakunnan toimintamuotoihin. Tutustutaan myös ortodoksiseen pyhättöön ja kirkolliseen esineistöön. Näiden tarkastelu pyritään suorittamaan paitsi liturgisesti jumalanpalvelusten toimittamisen kannalta myös kiinnittäen huomiota niiden esteettisiin arvoihin.

Muut kirkot

Annetaan tietoa eri kirkoista ja ns. vapaista uskonsuunnista esimerkiksi paikalliset olosuhteet huomioon ottaen.

Raamattutietoa ja kirkon historiaa

Tavoitteena on antaa oppilaiden ikäkaudelle sopivaa yleisluontoista raamattutietoa ja kertoa heille marttyyreista ja pyhistä ihmisistä, erityisesti Karjalan valistajista, jotka levittivät uskonsanomaa maamme.

2.6 Viides vuosiluokka

Jeesuksen opetuksia

Tällä vuosiluokalla tarkastellaan edelleen Jeesuksen opetustoimintaa. Ensin on tavoitteena tutustua autuudenlauseisiin, syventyä Herran rukoukseen ja oppia Vuorisaarnasta edelleen keskeisiä kohtia lähimmäisenrakkaudesta sovellettuna nykypäivän todellisuuteen. Sen jälkeen käsitellään Jeesuksen opetuksia, jotka liittyvät maailman lopun aikaan.

Ylösnousemuskertomukset

Tavoitteena on syventyä ylösnousemuskertomuksiin ottaen huomioon, että ne muodostivat apostolien julistuksen ja kirkon opetuksen keskeisen sisällön.

Apostolien tekoja

Tavoitteena on käsitellä Apostolien tekojen avulla kirkon syntyä ja alkuvaiheita sekä apostoli Paavalin lähetystyötä. Paavalin lähetyskirjeistä poimituilla kohdilla pyritään saamaan lisävalaistusta hänen toimintaansa ja persoonallisuuteensa.

2.7 Kuudes vuosiluokka

Jumalanpalvelusoppi eli liturgiikka

Tavoitteena on perehdyttää oppilaat tärkeimpiin jumalanpalveluksiin (vigilia, liturgia) ja kirkollisiin toimituksiin sekä edistää heidän valmiuksiaan ja harrastustaan osallistua niihin. Pyrkimyksenä on myös oppia tietämään kirkkovuoteen liittyvät suuret juhlat ja paastot sekä niiden pelastushistoriallinen sanoma. Jaksoon voidaan luontevasti liittää kirkkolaulujen opetusta.

Uskonoppi

Tavoitteena on, että oppilaat perehtyvät keskeisiin uskonkappaleisiin, saavat virikkeitä omakohtaista uskonelämäänsä varten ja aineksia arvomaailmansa muodostumiseen. Syvennellen käsitellään myös aiheisiin liittyviä rukouksia. Usko ja rukous pyritään liittämään toisiinsa.

2.8 Seitsemäs vuosiluokka

Ortodoksisen kirkon historia

Oppilaat saavat tietoa ortodoksisen kirkon eri aikakausilta apostolien ajoista tähän päivään. Perehdytään myös tapahtumiin, jotka johtivat kirkkojen eroon ja jakaantumiseen. Muodostetaan kuva ortodoksisen kirkon nykytilanteesta ja levinneisyydestä.

2.9 Kahdeksas vuosiluokka

Suomen ortodoksisen kirkon historia

Tavoitteena on tutustua Suomen ortodoksisen kirkon vaiheisiin alkaen kristinuskon saapumisesta maahamme ja lännen kirkkojen kohtaamisesta, aina 1800-luvun kansalliseen valistustoimintaan, kirkollisen autonomian saavuttamiseen ja sotien jälkeiseen jälleenrakentamiseen asti. Perehdytään myös luostarien historiaan, kirkkokunnan järjestötoimintaan sekä seurakunnan ja kirkkokunnan hallintoon.

Raamattutietoa

Tavoitteena on antaa oppilaiden edellytysten mukaisesti tietoa Vanhan ja Uuden testamentin synnystä ja sisällöstä sekä ohjata heitä löytämään Pyhästä kirjasta rakennusaineiksia elämäänsä varten.

Suuret maailmanuskonnot

Tavoitteena on tutustua valikoidusti maailmanuskontoihin ottaen huomioon, että uskontojen tuntemus on ihmisten maailmantuntemusta ja että oppilaat ymmärtäisivät uskontojen merkityksen henkilökohdaisesti ihmisille itselleen, yhteiskunnalle ja sivistyselämälle.

2.10 Yhdeksäs vuosiluokka

Yksilö- ja yhteiskuntaetiikka

Tavoitteena on syventyä Vuorisaarnan etiikkaan sekä ortodoksisesta ihmiskuvasta käsin tarkastella yksilöeettisiä kysymyksiä, jotka liittyvät nuorten aikuistumiseen sekä ihmis- ja jumalasuhteisiin.

Tarkastellaan myös yhteisöeettisiä, perheeseen, yhteiskuntaan ja koko maailmaan liittyviä ongelmia ja etsitään niihin kristillisen etiikan mukaisia ratkaisuja. Yhtäältä opitaan näkemään sosiaalisessa elämässä ristiriitojen todellisuus. Toisaalta pidetään tavoitteena ohjata oppilaita etsimään siveellisesti oikeita ratkaisuja maailmassa, jossa elämän arvot nopeasti muuttuvat. Neuvotaan myös löytämään kristillisestä etiikasta aineksia, jotka auttavat oppilaiden elämänarvojen selkiintymistä.

Liturgiikkaa ja kirkkotaidetta

Tavoitteena on kokoavasti syventyä vigilian ja liturgian keskeiseen

sisältöön, ikonien sanomaan ja ortodoksiseen kirkkorakennustaiteeseen.

2.11 Oppimäärän kuntakohtainen soveltaminen

Ortodoksisen uskonnon eri vuosiluokkien oppimääriä voidaan joustavasti sopeuttaa ja laajuudeltaan painottaa tarkoituksenmukaisella tavalla opetusryhmien kokoonpanosta, vuosikurssijärjestelyistä ym. syistä.

Kuntakohtaisia soveltamismahdollisuuksia oppimäärän täsmentämiseksi tarjoavat mm. seuraavat sisältöalueet:

- kotiseurakunnan esittely
- kirkolliset juhlat
- sakramentit
- oma kirkkomme
- jumalanpalvelusoppi
- kirkkohistorian kysymykset
- Suomen ortodoksisen kirkon historiaan liittyvät kysymykset mm. luostarit, kirkkokunnan nuorisotoiminta, lähetystyö
- kirkkotaide, lähinnä ikonitaide
- kirkkolaulu

3 Opetusjärjestelyt

Ensimmäisen ja toisen vuosiluokan ortodoksioppilaat ovat tavallisesti samassa opetusryhmässä, joka noudattaa vuorokurssijärjestelmää. Siksi molemmilla vuosiluokilla on joitakin osittain samoja aihepiirejä. Niitä alueita, jotka tulevat osalle oppilaista toistuvasti, pyritään käsittelemään täydentäen tai uudesta näkökulmasta.

Kolmannen vuosiluokan oppimäärä on jaettu kahteen osaan, niin että 1. osaa hallitsee Vanhan testamentin aineisto ja 2. osaan kuuluvat sakramenttien ja kymmenen käskyn selitykset.

Vastaavanlainen jako on tehty neljännen vuosiluokan oppimäärään. Tällainen jako on tehty vuorokurssijärjestelyiden helpottamiseksi.

3.1 Oppimistulosten arvioinnista

Peruskoulun uskonnon opetuksella on tavoitteita, joiden saavuttamisen mittaaminen ei ole tarkoituksenmukaista eikä edes inhimillisesti mahdollista. Tietotavoitteiden saavuttamisen mittaaminen on mahdollista, mutta suurin osa taito- ja asennetavoitteista koskettaa uskonnossa sellaisia persoonallisuuden alueita, joita varten ei ole olemassa koulun toistuviin arviolutilanteisiin sovellettavia arviointijärjestelmän mittareita.

Silloin kun uskonnossa pidetään kirjallisia kokeita, oppilaille pyritään myös niiden avulla antamaan onnistumisen ja mielihyvän kokemuksia.

Elämänkatsomustieto

1 Tavoitteet

Peruskoulun elämänkatsomustiedon opetuksessa tulee pyrkiä peruskoulun kasvatuspäämäärään ja noudattaa kasvatuseriaatteita tarkoituksena

— auttaa oppilaita kasvamaan myönteisiin ihmissuhteisiin kykeneviksi, oman yksilöllisen, yhteisöllisen ja yhteiskunnallisen vastuun tunteviksi, suvaitseviksi, elämänsä mielekkääksi kokeviksi ihmisiksi

— auttaa oppilaita kasvamaan rauhantahtoiksi, isänmaallisiksi ja kansainvälisesti ajatteleviksi sekä edistämään omalla toiminnallaan Yhdistyneitten Kansakuntien ihmisoikeusasiakirjoista ilmeneviä periaatteita

— antaa tietoja erilaisista maailmankatsomuksista ja uskonnoista, erityisesti humanistiseen perinteeseen liittyen

— edistää oppilaiden valmiuksia käsitellä katsomuksellisia kysymyksiä, jotka liittyvät yksilö- ja yhteiskuntaetiikkaan ja ihmisen asemaan luonnossa sekä tietämyksen rajoihin.

2 Sisällön valinnan perusteet

Elämänkatsomustiedon opetus pyrkii tukemaan oppilaan persoonallisuuden monipuolista kehitystä antamalla valmiuksia oman elämänkatsomuksen muodostamiseen. Näin opetus antaa yhteiskunnan ja työelämän, ammatinvalinnan sekä jatko-opintojen kannalta tarpeellisia eettisiä ja sosiaalisia valmiuksia.

Oppiaineen opetus pyrkii peruskoulun kasvatuseriaatteiden mukaisesti osoittamaan eettisen näkökulman merkityksen arvioitaessa elinympäristön ja luonnon suojelemista, kansallista kulttuuria ja kansallisia arvoja sekä kansainvälisen yhteistyön, rauhan ja sukupuolten välisen tasa-arvon edistämistä.

2.1 Oppiaineen valinnasta

Peruskoulun elämänkatsomustiedon oppiaines koostuu elämäkatsomusten sisällöllisistä osa-alueista, joita ovat käsitykset hyvästä ja pahasta, maailman ja ihmisen menneisyydestä ja tulevaisuudesta, luonnosta sekä yhteiskunnasta.

Oppiaineen valinnassa on otettava huomioon, että oppiainetta opetetaan uskontokuntiin kuulumattomille oppilaille. Opetuksen tulee tukea kotikasvatusta ja kunnioittaa kotien katsomuperinteitä. Samalla on otettava huomioon oppiaineen sijoittelussa eri luokka-asteilla oppilaiden valmiudet käsitellä katsomuksellisia kysymyksiä.

3 Oppiaines

3.1 Vuosiluokat 1–4

Peruskoulun ala-asteen vuosiluokkien 1–4 oppiaineeseen tulee sisältää pääosin oppilaan omaan elämänpiiriin piittyviä sisältöjä. Oppilaan elämäncatsomusta laajennetaan esittelemällä muiden kulttuurien tapoja ja elinolosuhteita. Näille luokille tulee valita vain vähän uskontoja sivuavaa oppiainesta eikä lainkaan uskontojen oppeja käsittelevää aines- ta.

Ala-asteen 1. ja 2. luokan oppisisältöihin kuuluvat

Oppilaan minä-kuva

Tarkastellaan koululaisen mahdollisuuksia ja velvollisuuksia. Tuetaan oppilaan terveen itsetunnon kehitystä. Selvitetään levon ja työn rytmiä ihmisen elämässä. Käsitellään lasten kannalta ystävyyden ja toveruuden tunnusmerkkejä ja ihmisen vastuuta ihmissuhteissa. Pohditaan rakkauden, surun ja ilon sekä pelkojen osuutta elämässä.

Kulttuuriperinnettä

Käsitellään oppilaiden kotien juhlatapoja, koulun juhlia kuten luku- kauden päättäjäisiä sekä kansallisia juhlia kuten itsenäisyyspäivää. Tutustutaan satujen ja kertomusten välityksellä erilaisiin elämäntapoi- hin ja asuinympäristöihin.

Maailman kansojen ystävyys

Tarkastellaan myönteiseen rauhantilaan liittyvää kansojen yhteistoi- mintaa ja ihmisten välistä kanssakäymistä.

Vastuu itsestä, muista ihmisistä ja luonnosta

Tarkoituksena on selittää oppilaille, että maailman synnystä on olemassa tutkimukseen perustuvaa tietoa. Pohditaan ihmisen suhdetta luonnon kiertokulkuun, myös kuolemaan. Pyritään ymmärtämään tulevaisuus ihmisten päätösten seurauksena. Tarkastellaan eläinten ja kasvien suojelua.

Ala-asteen 3. ja 4. luokan sisältöihin kuuluvat

Oman persoonallisuuden kasvu

Tarkoituksena on perehtyä keinoihin hankkia tietoa itsenäisesti sekä kehittää omaa kriittistä arviointikykyä.

Kulttuuriperinnettä

Tutustutaan kansalliseen juhla- ja työperinteeseen sekä muinaissuo- malaisen uskonnon peruspiirteisiin. Tutustutaan uskonnottomuuteen liittyvään perinteeseen.

Ihmis- ja kansalaisoikeuksien toteutuminen

Tarkoituksena on oppilaiden kokemusmaailman kautta huomata yksilöllinen erilaisuus sekä kaikkia yhdistävä ihmisyyys. Tarkastellaan syrjintää ja suosintaa toveripiirissä sekä käsityksiä onnellisuudesta. Pyritään ymmärtämään, että kaikkialla ihmisen oikeuksien toteutuminen ei ole itsestään selvää. Käsitellään toimintaa ihmis- ja kansalaisoikeuksien puolesta.

Luonto ja ihminen

Käsitellään elämän syntyä maapallolla sekä ihmisen kehityshistoriaa. Tarkastellaan ihmisen asemaa luonnossa, erityisesti luonnon kestävästä käytöstä.

3.2 Vuosiluokat 5 ja 6

Oppilaan itsetuntemuksen kehittymisen tukemiseksi oppiaineeseen sisältyy eettisten ongelmien pohdintaa ja niihin liittyvien käsitteiden selvittelyä. Oppiaines käsittelee toimintaa ihmisoikeuksien toteutumisen puolesta sekä tutustuttaa oppilaan ei-uskonnollisiin katsomuksiin ja historiallisesti merkittävimpiin uskontoihin.

Eettisten ongelmien ratkaiseminen

Pohditaan nuorten identiteetin etsimistä, nuorisokulttuuria sekä esikuvien vaikutusta omaan elämään. Tarkastellaan eettisen arviointikyvyn kypsymistä ja suomalaisena olemista.

Elämänkatsomuksen perusteita

Tarkastellaan ei-uskonnollisen ja uskonnollisen elämänkatsomuksen perustana olevia ratkaisuja. Käsitellään tieteellisen ja uskonnollisen ajattelun eriytymistä omiksi perinteikseen länsimaisessa kulttuurissa. Selvitetään uskonnonvapauden sisältö.

Yhteiskunnan ja yhteisön moraalinen vastuu

Pohditaan vastuun rajoja sekä yksilön, erityisesti nuoren, vaikuttamismahdollisuuksia omaan ja yhteiskunnan tulevaisuuteen. Käsitellään kansojen vapautumisen sosiaalisia ja kulttuurisia seurauksia sekä tähän liittyen yksilöiden ja yhteisöjen eettisesti arvokasta toimintaa.

Kulttuuripiirien katsomuksellinen perinne

Käsitellään historiallisesti merkittävimpiä uskontoja, erityisesti hindulaisuuden, buddhalaisuuden, Kiinan ja Japanin perinteiden, juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin taustaa, historiaa ja tärkeimpiä erityispiirteitä sekä näiden kulttuuripiirien ei-uskonnollista katsomuksellista perinnettä.

3.3 Peruskoulun yläaste

Oppiaineuksessa pyritään osoittamaan elämänkatsomuksen osa-alueiden riippuvuus toisistaan. Ihmisoikeusnormiston käsittely yhdistetään yleisiin

eettisiin periaatteisiin. Asioiden monipuolisella ja tulevaisuuteen suuntautuvalla tarkastelulla edistetään oppilaan elämäkatsomuksen muodostumista ja eettistä kasvua.

Yläasteen 7. ja 8. luokan sisältöihin kuuluvat

Tiedostettu elämäkatsomus

Käsitellään tietoisuuteen kasvamista, omien päätösten, vaikutusmahdollisuuksien ja tekojen seurausten ymmärtämistä. Pohditaan taiteeseen ja nuorisokulttuuriin liittyviä eettisiä arvoja.

Maailmankatsomus ja etiikka

Selvitellään maailmankatsomusten sisäistä rakennetta. Tarkastellaan uskonnollisia ja ei-uskonnollisia eettisiä katsomuksia sekä niiden suhdetta luontoon, maailmankaikkeuteen ja ihmiskäsityksiin. Pohditaan ihmissuhteiden rakentumista.

Uskonto ja ateismi

Käsitellään uskontojen ja ateististen katsomusten ratkaisuja olemassaolevan ongelmaan, ihmisen ja luonnon tulevaisuuteen. Tarkastellaan maailmankuvan muutosta uuden ajan alusta nykypäivään.

Oikeudenmukaisuus ja oikeus

Tarkastellaan käsityksiä oikeudenmukaisuudesta, normeista ja laeista. Pohditaan vähemmistöjen perusoikeuksien toteutumista.

Maailman tulevaisuus

Tarkastellaan tulevaisuutta maailmankaikkeuden, maapallon ekoyrjestelmän ja ihmisen sosiaalisen yrjestelmän suhteen. Tutkitaan asevarusteluun, energiaan ja väestönkasvuun liittyviä ongelmia sekä pohditaan, kuinka ihminen kykenee vaikuttamaan tulevaisuuteen.

Yläasteen 9. luokka

Olemassaolevan rajat ja eettinen arviointi

Selvitetään tiedon ja totuuden käsitteitä. Tarkastellaan käsityksiä olemassaolevan rajoista ja eettisten normien pätevyydestä. Pohditaan elämän mielekkyyteen ja kuolemaan liittyviä kysymyksiä.

Maailmankatsomus ja yhteiskunta

Tarkastellaan eri katsomusten käsityksiä ihanneyhteiskunnasta. Tarkastellaan, kuinka asioita käsitellään filosofisessa tutkimuksessa, sekä tutkitaan jotain ajankohtaista ja merkittävää elämäkatsomuksellista ongelmaa.

Oikeus elämään ja vapauteen

Pohditaan ihmisen perustarpeita ja perusoikeuksia. Tutkitaan ihmis-

ten ja kansojen perusoikeuksien toteutumista. Selvitetään uskonto-
kuntiin kuulumattomien katsomukselliset oikeudet.

Kokoava katsaus yläasteen oppisisällöstä

Pyritään saamaan kokonais käsitys elämän- ja maailmankatsomuksen merkityksestä ihmiselle. Pohditaan yksilön ja koko maailman tulevaisuuden todennäköisiä ja toivottavia vaihtoehtoja.

3.4 Elämäkatsomustiedon oppiaines kunnan opetussuunnitelmassa

Elämäkatsomustiedon opetuksen tavoitteiden saavuttamista tukee opetuksen sisältöjen yhdistyminen oppilaan kokemusmaailmaan. Siten paikallisten olosuhteiden ottaminen huomioon opetuksessa on aiheellista. Kunta voi täsmentää oppiainesta ottamalla huomioon paikallista kulttuuri- ja elämäkatsomusperinnettä.

4 Opetuksen järjestäminen

Peruskoulun elämäkatsomustiedon opetus voidaan järjestää sekä ala-asteella että yläasteella usean vuosiluokan oppilaista muodostetuissa opetusryhmissä. Opetuksen järjestämisessä tulee ottaa huomioon alkuopetuksen ja yläasteella 9. luokan opetuksen erityistarpeet.

Oppiaineen opetus voidaan toteuttaa vuosikurssilukuna tai vuorokurssilukuna. Vuorokurssilukuna toteutettavassa opetuksessa muodostavat vuosiluokat 1 ja 2, 3 ja 4, 5 ja 6 sekä yläasteella 7 ja 8 vuorokurssiparit.

Historia ja yhteiskuntaoppi

1 Tavoitteet

Historian ja yhteiskuntaopin opetus pyrkii toteuttamaan peruskoulun kasvatustavoitteita ja kasvatuspäämäärää

— välittämällä eri aikojen ihmiselämän antamien esimerkkien avulla virikkeitä oppilaan oman persoonallisuuden rakennusaineiksi ja luomalla siten oppilaaseen historiallisten ja yhteiskunnallisten kysymysten harrastusta ja myönteisiä yhteiskuntaeettisiä asenteita, kuten sosiaalista vastuuntuntoa sekä nykyaikaa että tulevaisuutta silmällä pitäen ja yhteenkuuluvuuden tunnetta kotiseutuun, omaan kansaan ja koko ihmiskuntaan niin, että oppilas oppii arvostamaan työtä, tasa-arvoa, ihmisoikeuksia sekä rauhaa ja kansainvälistä yhteisymmärrystä

— tutustuttamalla oppilas ihmiskunnan, oman kansan ja kotiseudun kulttuuriperinteeseen, nykyistä yhteiskuntaa ja maailmantilannetta selittäviin historian kehitysvaiheisiin sekä nyky-yhteiskuntaan ja yksilön asemaan yhteiskunnan jäsenenä

— välittämällä oppilaalle historiallisen ja yhteiskuntaopillisen tietoaineksen käsittelyvalmiuksia.

Tämän pohjalta historian ja yhteiskuntaopin opetuksen tavoitteena on

— oppilaan mielenkiinnon virittäminen historiallisiin ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin; oppilaan ohjaaminen oman aikansa ilmiöiden ja kysymysten ymmärtämiseen historiallisen kehityksen tuloksena ja menneisyydestä saatua tietoa avukseen käyttäen

— oppilaan ajan ulottuvuuden tajun vähittäinen kypsyttäminen; oppilaan ohjaaminen ymmärtämään ihmiskunnan elämässä, erityisesti yhteiskuntalaitoksessa ilmenevää jatkuvaa muuttumista sekä sopeutumaan tähän muuttumiseen myös omassa elämässä

— aineksen välittäminen oppilaan ihmiskuvan syventämiseksi ja monipuolistamiseksi siten, että hänelle muodostuu käsitys omasta asemastaan historian kehityksessä ja nyky-yhteiskunnassa sekä siten, että hän tutustuu eri aikojen ihmisiin erilaisissa yhteiskunnissa, myös omalla kotiseudullaan

— oppilaan perehdyttäminen eräisiin ihmiskunnan historian tärkeimpiin ilmiöihin ja hänen ohjaamisensa ymmärtämään ihmiskunnan yhteisen kulttuuriperinnön arvoa ja sen säilyttämisen ja kehittämisen tärkeyttä sekä kunnioittamaan kulttuurien erilaisuutta

— oppilaan oman, paikallisen ja kansallisen identiteetin kehittämiseksi hänen perehdyttämisensä kotimaan, kotimaakunnan ja kotiseudun historiaan ja kulttuuriperinteeseen

— oppilaan tutustuttaminen ajankohtaisiin kotimaan ja maailman kysymyksiin ja esiintyvien ongelmien ratkaisumahdollisuuksiin; oppilaan ohjaaminen säännölliseen ajankohtaisen ja historiallisen tiedon hankintaan ja sen analysoimiseen

— oppilaan perehdyttäminen nykyiseen yhteiskuntaan ja talouselämään, niiden rakenteeseen, tärkeimpiin instituutioihin ja yhteis-

kunnallisiin ajattelutapoihin, erityisesti nuorison nyky-yhteiskunnassa tarvitsemaan tietoaainekseen; oppilaan ohjaaminen hallitsemaan käytännön yhteiskunnallisessa toiminnassa tarvittavia toiminta- ja asiomistaitoja

— oppilaan ohjaaminen ymmärtämään yksilökohtaisten poliittisten ja taloudellisten ratkaisujen sekä valtiollisten ja kansantaloudellisten tapahtumien keskinäistä vuorovaikutusta

— oppilaan arvostelukyvyn ja suhteellisuudentajun kehittäminen; oppilaan ohjaaminen vastuulliseen suhtautumiseen omaan kotiseutuun ja yhteiskuntaan; oppilaan ohjaaminen osallistumaan kansainväliseen ja maailmanlaajuisen yhteisvastuun ymmärtämiseen

— oppilaan ohjaaminen vastaanottamaan eläytyen ihmiselämään liittyviä virikkeitä ja omaksumaan ihmistä ja hänen työtään kunnioittava asenne sekä pyrkimyksen herättäminen yhteiskunnan rakentamaan ja demokraattiseen uudistamiseen sekä tasa-arvon ja rauhan puolesta toimimiseen.

2 Sisällön valinnan yleiset perusteet

2.1 Historian saarekkeita sisältöalueina

Saarekejaon perusta

Oppimäärän sisältöalueet on koottu siten, että kukin niistä muodostaa sisällyksellisesti rajoitetun osion, saarekkeen. Niissä on yhdistetty konkreettisen keskusaiheen ympärille historiallisesti merkittävää ja samalla myös kasvatuksellisesti arvokasta ja oppilaita kiinnostavaa tietoaainesta. Tarkoitus on, että kunkin saarekkeen tarkasteluun keskitytään siten, että sen sisältöä voidaan käsitellä syventävästi ja ilman kiirettä.

Peruskouluikäisen oppilaan on ajantajun keskeneräisen kehitymisprosessin vuoksi vaikeata vielä tajuta pitkiä ajallisia kehityslinjoja. Siksi ei oppimäärässä varsinkaan ala-asteella pyrikään historian ehjästi kronologiseen esitykseen. Saareke on varsin irrallinen kokonaisuus, jota käsitellään muista saarekkeista riippumattomasti. Ala-asteella vanhan ajan ja keskiajan saarekkeiden ajalliset välit voivat olla pitkiäkin, kun taas yläasteella ne saattavat olla niin lähellä toisiaan, että oppilaalle muodostuu yhtenäisempi kuva kehityksestä.

Mikrohistoria

Oppilaan omaksumisedellytysten kannalta on tärkeää, että tarkasteltavan saarekkeen aines on mahdollisimman konkreettista ja toiminnallista. Sitä on voitava esitellä käytännön toimintana ja tapahtumina, autenttisina menneisyyden jäännöksinä tai tosiasioita täydentävää mielikuvitusta käyttäen. Nämä vaatimukset täyttää parhaiten mikrohistoriallinen aines, ne historian tiedot, jotka liittyvät tavalliseen arkielämään eri aikoina. Mikrohistoria selvittää, miten tietyt yleisluontoiset historialliset ilmiöt on koettu arkielämän piirissä. Mikrohis-

toriallisen aineksen avulla voidaan myös esitellä inhimillisen toiminnan eri muotoja elämän ylläpitämisestä ja työnteosta alkaen.

Mikrohistorian etuna on se, että arkielämään liittyvänä se voi rinnastua oppilaan oman arkitodellisuuden ja kokemusten kanssa. Tästä syystä on oppiainekseen koetettava sisällyttää mahdollisimman paljon lasten ja nuorten historiaa. Samoin tarvitaan naisen näkökulmaa ja naisen historiaa.

Mikrohistorian piiriin kuuluu erityisesti oppilaan kotiseudun historia. Paikallinen historia elävöittää sitä tosiasiaa, että menneisyys on aitoa todellisuutta, ei mielikuvituksellista tarua. Tämän vuoksi oppimäärässä pyritään seuraamaan kotimaisen historian ilmiöitä oppilaan kotiseudulle saakka. Ihmisen arkielämän historian esimerkit saadaan oppilaan kotoisesta ympäristöstä. Kotiseudun historian tutkiminen johtaa oppilaan myös luontevalla tavalla kosketuksiin aitojen menneisyyden todistuskappaleiden kanssa.

Makrohistoria

Makrohistoriallinen aines sisältää selvityksiä yleishistoriallisista ilmiöistä, kuten valtiollisesta ja yhteiskunnallisesta kehityksestä. Tällainen aines kuuluu myös oppimäärän sisältöön.

Kansallisen identiteetin selventäminen on keskeinen kasvatustavoite. On tarpeen, että oppilaat saavat perustietoja Suomen kansan tärkeimmistä aikaisemmista vaiheista ja niistä tekijöistä, jotka ovat luoneet nykyiset elämänmuodot. Tämän vuoksi osa saarekkeista on omistettu Suomen valtiollisen historian merkittäville jaksoille. Vastavasti eräät maailmanhistorian käännekohtat ja keskeiset kulttuuripiirit ovat omina saarekkeinaan sisällöissä. Niiden avulla oppilaat pyritään tutustuttamaan ihmiskunnan yhteiseen kulttuuriperinteeseen sekä valtiollisen ja yhteiskunnallisen elämän varhaisempiin asteisiin. Tältä pohjalta oppilaita pyritään kasvattamaan nykyisen maailmantilanteen ja sen tarkastelun kautta maailmanlaajuisen yhteisvastuun ymmärtäjiksi ja aikanaan sen aktiivisiksi, vastuullisiksi kantajiksi.

2.2 Ihmisen tarina

Ajassa tapahtuva muuttuminen

Vaikka oppimäärän sisällöistä ei sisältöalueiden saarekkeisuudesta johtuen muodostukaan eheää kronologista linjaa, saarekkeet ovat kuitenkin aikajärjestyksessä. Oppimäärä hahmottaa historian ihmisen tarinana ihmiskunnan varhaisvaiheista päättyen nykyhetkeen. Ajalliseen kehitykseen olennaisesti liittyvä muuttuminen nousee esille niissä saarekkeissa, jossa käsitellään yhteiskunnan toimintaan tai yksilön arkielämään liittyviä konkreetteja ilmiöitä. Eri saarekkeiden avulla rakentuva kuva ihmisten polvesta toiseen jatkuneesta työstä ja taistelusta syventää nykyhetken ajallista perspektiiviä.

Makrohistoria kollektiivi-ilmiönä

Ihmisen tarina tarkoittaa käsitteenä myös sitä, että historian oppiai-

nekseen on saatava asiatietoihin perustuvaa elävyyttä, värikkyyttä ja toiminnan dynamiikkaa. Tämä koskee myös kollektiivi-ilmiötä ja tärkeitä valtiollisen kehityksen perusasioita. Ne täydentävät oppilaan historiakuva ja ovat osa hänen yhteiskunnallista kasvatustaan. Vaikeaselkoisen teoreettisuuden välttämiseksi myös tällaiset ainekset voidaan projisoida ihmisten tavalliseen käytännön elämään.

Orientoituminen nykyhetkeen

Oppimäärän sisällöt tuovat historiallisen kehityksen sekä yleisesti että Suomen osalta aivan nykyhetkeen saakka. Jos opetus päättyisi mihin tahansa aikaisempaan vaiheeseen, oppilaalle ei syntyisi opetuksen keskeisen tavoitteen mukaista käsitystä katkeamattomasta ja vielä nykyisyydessäkin jatkuvasta muutoskehityksestä. Historia on myös nykyhetken ymmärtämiseen orientoiva aine. Jos historianopetuksen sisällöistä ei käy ilmi, miten nykyinen valtiollinen tilanne, nyky-yhteiskunta ja nykykulttuuri sekä kotimaassa että kansainvälisesti tarkastellen ovat kehittyneet, jää suuri osa sisällöistä kuolleeksi, motivoimattomaksi muistitiedoksi. Samalla tavoin on asian laita myös kotiseutuhistorian kohdalla.

Saarekkeiden sisällön kokoamisessa ei ratkaiseva valintaperuste kuitenkaan voi olla pelkkä aiheen liittyminen nykyhetkeen. Tärkeämpää on aiheen pedagoginen merkitys. Vaikka oppimäärän sisältöjen ajallinen painopiste onkin sijoitettu omaa aikaamme lähimpinä oleviin vuosisatoihin, on myös kaukaisempien ajanjaksojen historiallisen ja pedagogisen itseisarvon päästävä opetuksessa oikeuksiinsa.

2.3 Yhteiskuntaopin oppimäärä

Oppimäärässä on yhteiskuntaopin sisältö keskitetty toiminnallisiksi sisältöalueiksi. Oppimäärään on pyritty sisällyttämään myös niitä asioita, jotka oppilaan iän ja elämäkokemuksen kannalta ovat hänelle läheisiä ja helpotajuisia. Samoin sisältöalueiden käsittelyn perusjärjestys on pyritty rakentamaan siten, että edetään oppilaan ja hänen kotinsa jokapäiväiseen elämään liittyvien kysymysten kautta kohti laajempia ja kauempana olevia asioita.

Yhteiskuntaopin olemukseen kuuluu keskeisenä piirteenä tottuminen tiettyjen peruskäsitteiden käyttöön. Niiden havainnollistamiseksi ja elävöittämiseksi on opetettavat sisällöt konkretisoitava oppilaan kotiseutuun ja kotimaakuntaan sekä käytettävä hyväksi ympäröivän yhteisön antama esimerkkiaines. Yhteiskuntaopin tulee myös kiinteästi kytkeytyä toimivaan yhteiskuntaan, johon tutustutaan myös joukkotiedotuksen välityksellä. Tämä edellyttää tarvittaessa joustavuutta sisältöalueiden käsittelyjärjestetystä suunniteltaessa.

2.4 Aineksen ryhmittely vuosiluokittain

Ala-asteella käsitellään historian sisältöalueita varhaishistoriasta 1800-luvun alkuun. Oppilaiden ajantajun kehittämiseksi ja myös yhdysluokkaopetuksen tarpeita varten on oppiaines ryhmittelty siten, että viidennel-

lä vuosiluokalla tarkastellaan Suomen historiaa ja kuudennella vuosiluokalla yleistä historiaa. Kummankin vuosiluokan ensimmäisenä sisältöalueena on johdantokurssi.

Yläasteen seitsemännellä ja kahdeksannella vuosiluokalla jatketaan historian sisältöalueiden käsittelyä siten, että Suomen historiaa ja yleistä historiaa käsitellään rinnakkain. Ajallinen kronologia etenee seitsemännellä vuosiluokalla 1800-luvun alusta 1900-luvun alkuun ja kahdeksannella vuosiluokalla 1900-luvun alusta (I maailmansota, Suomen itsenäistyminen) nykypäivään. Yhteiskuntaopin sisältöalueet käsitellään yhdeksännellä vuosiluokalla.

Oppiaineeseen sisältyy myös ajankohtaisten uutisaiheiden seuraaminen kaikilla luokka-asteilla, mutta aivan erityisesti kahdeksannella ja yhdeksännellä vuosiluokalla joukkotiedotusta hyväksi käyttäen. Uutisaiheiden seuraamista ei ole merkitty erikseen sisältöalueeksi eri luokkien kohdalle, koska tämä seuraaminen tapahtuu joustavasti opetuksen lomassa ja sitä tukien.

Kunkin vuosiluokan yhteydessä on annettu ohjeet oppimäärän kunta-kohtaisesta soveltamisesta. Sen perusteella laaditaan kotiseutuun ja kotimaakuntaan liittyvät sovellukset sopiviin sisältöalueisiin ja osa-alueisiin. Oman kotiseudun erikoispiirteiden ymmärtämiseksi voidaan tarvittaessa lisätä joitakin sisältöjä, joissa tarkastellaan erikseen kotiseudun tai kotimaakunnan historiaan tai nyky-yhteiskuntaan liittyviä asioita. Jos osa-alueita näin lisätään, tiivistetään oppimäärään kuuluvien muiden sisältöalueiden käsittelyä.

Sisältöalueet käsitellään oppimäärään osoittamassa järjestyksessä, jollei paikallisten tai alueellisten erikoispiirteiden huomioon ottaminen, ajankohtaiskysymysten käsittely ja hyväksikäyttö opetuksessa, yhteistyö jonkin toisen oppiaineen kanssa tai muu painava syy edellytä jossain kohdin toisenlaista ratkaisua. Erityisesti yhteiskuntaopin yhteydessä on kuitenkin kiinnitettävä huomiota käsittelyjärjestyksen joustavuuteen, jotta toiminnallinen esimerkkiaine, jota eri yhteiskunnalliset tapahtumat tarjoavat, voidaan hyödyntää tehokkaasti.

3 Oppiaines

3.1 Viides vuosiluokka

Johdantokurssi

Johdantokurssin avulla oppilas ohjataan ymmärtämään ajan kulkua ja kehitystä sekä nykypäivän sitoutumista menneisyyteen. Johdantokurssissa tarkastellaan oppilaalle omakohtaisesti tuttuja ilmiöiden aikaisempia muotoja, kuten kotiympäristöä, vapaa-ajan viettoa, lasten harrastuksia, koulunkäyntiä, elinkeinoja, työntekoa ja liikenneoloja oppilaan isovanhempien lapsuuden ja nuoruuden vuosina ja/tai 1800-luvulla (oppilaan isovanhempien isovanhemmat). Samalla oppi-

las tutustutetaan omaan sukutaustaansa ja omaan asemaansa sukupolvien ketjussa.

Muinaissuomalainen yhteiskunta

- kivikauden asuinpaikalla; asumukset, eläminen, aseet, työkalut
- pronssikauden hiidenkiuas ja sen rakentajat
- keitä me olemme? - suomalaisten sukujuuria
- pohjoisen vaeltavat saamelaiset
- rautakauden erämies
- viikingit Suomen rannikoilla ja idän kauppateillä

Suomi liitetään Ruotsiin

- ristiretket Suomeen
- Pähkinäsaaren rauha
- linna ja linnanisäntä
- Turun piispa Suomen johtajana

Elämää keskiajan Suomessa

- keskiajan kirkossa ja luostarissa
- keskiaikaisessa suomalaisessa kaupungissa
- elämää aateliskartanossa
- maaseudun elämää: suurperheessä, pelloilla ja kaskimaalla, talkoita ja muuta yhteistoimintaa, oikeudenkäyttö ja käräjät lautamiehin

Uuden ajan alku Suomessa

- Kustaa Vaasa maan isänä; erämaiden asutus ja kaupunkien perustaminen
- Mikael Agricola ja ABC-kirja
- Turun katedraalikoulussa, Keski-Euroopan yliopistoissa
- herrat ja talonpojat

Kreivin aika

- Ruotsi suurvaltana laajimmillaan (karttakatsaus)
- sotilaan paluu 1640-luvun Suomeen
- Pietari Brahen toiminta Suomessa; kaupungit, maantiet, kievarit, posti — yliopisto
- metsä suomalaisten toimeentulon lähteenä

Muutoksia Itämeren piirissä

- Pietari Suuri, Venäjän suurvallan perustan rakentaja
- pyrkimys merelle
- Pietarin kaupungin perustaminen
- suuri Pohjan sota
- isoviha
- Uudenkaupungin rauha
- Ruotsin rajojen muutokset 1700-luvulla (karttakatsaus)

Elämää ja edistystoimia 1700-luvun Suomessa

- Kustaa III Suomessa
- suomalainen valtiopäivämies Tukholmassa
- rautaruukissa ja vesisahalla
- sarkajaosta isojakoon
- elämää Viaporissa, kartanoissa, pappiloissa, upseerinpuustelleissa ja ruotutorpissa
- Suomenkieliset Tieto-Sanomats

Oppimäärän kuntakohtainen soveltaminen

Kotiseudun ja kotimaakunnan kehityksen keskeisiä piirteitä käsitellään esihistoriasta 1700-luvun loppuun. Erityisesti neljän viimeisen sisältöalueen yhteydessä tarkasteltujen ilmiöiden esiintyminen kotiseudun ja kotimaakunnan historiassa.

Mikäli opetussuunnitelmassa varataan historialle yksi viikkotunti, tiivistetään sisältöalueiden käsittelyä siten, että oppilaalle hahmottuu pääpiirtettäin kuva elämästä Suomessa esihistoriallisena aikana, keskiajalla ja uuden ajan alkupuolella. Kotiseudun tarjoaminen mahdollisuuksien mukaisesti haetaan painopistealueet näille kausille. Valtiolaisen historian merkittävimmät muutosvaiheet tarkastellaan painotetusti (Suomen liittäminen Ruotsiin, Kustaa Vaasan aika, 1700-luvun alkupuoli).

Mikäli opetussuunnitelmassa varataan historialle kolme viikkotuntia, voidaan eri sisältöalueita tai tiettyjä osa-alueita tarkastella myös yksityiskohtaisemmin, erityisesti kotiseudun ja/tai kotimaakunnan näkökulmasta. On mahdollista lisätä kotiseutuun ja/tai kansalliseen kulttuuriin ja kansalliseen perinteeseen liittyvien osa-alueiden määrää. Tällaisiin osa-alueisiin voi silloin sisältyä myös sellaisia tarkastelukohteita, joiden kehitystä seurataan lähemmäksi nykypäivää kuin viiden vuoden vuosiluokan muissa sisältöalueissa.

3.2 Kuudes vuosiluokka

Johdantokurssi

Johdantokurssin avulla orientoidaan oppilaat yleiseen historiaan ja samalla pyritään kehittämään heidän ajantajuun ja kykyään ymmärtää historian olemusta. Johdantokurssissa otetaan tarkasteltavaksi jokin tai joitakin kohteita kuudennen vuosiluokan sisältöalueista, sellainen kohde, joka tunnetaan nykyisin kulttuurihistoriallisesti arvokkaana muistomerkkinä, esim. Egyptin pyramidit, Ateenan Akropolis, Rooman Colosseum. Tarkastelussa kiinnitetään huomiota kohteen ajalliseen ja maantieteelliseen etäisyyteen. Etsitään myös esimerkiksi tapauksia menneisyyden ja nykyisyyden yhteyksistä ja yhtäläisyyksistä, esim. temppeli — kirkko, roomalainen kylpylä - uimahalli, kreikkalainen teatteri — teatteri, stadion - urheilukenttä, Olympian kisat - olympiakisat.

Muinainen Egypti

- pyramidi, kuningashauta ja muumio
- faarao, jumalan poika
- Niili elämän virtana

Antiikin Kreikka

- tarujen Kreikka
- Ateenan Akropolis
- elämää kaupunkivaltiossa
- kreikkalaisessa teatterissa
- Olympian kisat

Rooman maailmanvalta

- tarujen Rooma
- roomalainen suurvalta
 - Caesar valtakunnan laajentajana
 - kaikki tiet vievät Roomaan
 - Rooma, antiikin suurkaupunki
- Rooman maailmanvallan jakaantuminen ja tuho

Elämää keskiajalla

- linna ja kylä
- ristiretket ja ristiritari

Vieraiden maanosien historia

- Kiina
 - Kiinan muuri
 - kirjoitustaito avaimena virkamiehen uralle
 - silkkitiellä; kompassi, ruuti, paperi
- arabialaiset
 - Muhammed ja islam
 - arabialainen kulttuuri - Tuhat ja yksi yötä
- Amerikan intiaanikulttuurit
 - Andien inkat
 - atsteekit ja mayat

Uuden ajan murros

- eurooppalaiset hakeutuvat merille; Euroopan johtavat suurvallat, saksalainen Hansa, eristetty Venäjä
- kulttuurien kohtaamisen aikakausi (meritie Intiaan, Kolumbus löytää Amerikan, espanjalaiset valloittajat)
- keskiaikaisen maailmankuvan muuttuminen; Kopernikus, Galilei, Newton
- renessanssin kuvataide

Itsevaltiut Ranskassa

- Aurinkokuninkaan loisteessa Versailles'ssa
- barokki ja rokokoo

Englantilaiset maailman merillä ja Amerikan Yhdysvaltojen synty

- kuningatar Elisabet ja sir Francis Drake
- orjakauppa
- Mayflowerin matkustajat uudessa maailmassa
- Washington ja Franklin Amerikan Yhdysvaltoja perustamassa

Vapaus, veljeys, tasa-arvo - Ranskan suuri vallankumous

- vallankumousvuosien taustaa Ranskassa
- kuningaskunnasta tasavallaksi
- Napoleonin keisarikunta

Oppimäärän kuntakohtainen soveltaminen

Käsitellään eri sisältöalueiden yhteydessä tarkasteltujen, erityisesti kulttuurihistoriaan liittyvien ilmiöiden heijastumia Suomessa, kotimaakunnassa ja kotiseudulla aikaisemmin ja nykyisin.

Mikäli opetussuunnitelmassa varataan historialle yksi viikkotunti, tiivistetään sisältöalueiden käsittelyä siten, että oppilaalle muodostuu yleisluonteinen kuva eurooppalaisen kulttuuripiirin keskeisistä historiallisista jaksoista ja toisten kulttuuripiirien omaleimaisesta historiallisesta taustasta ja näiden kulttuuripiirien asemasta eurooppalaisten löytöretkien jälkeen.

Mikäli opetussuunnitelmassa varataan historialle kolme viikkotuntia, voidaan eri sisältöalueita tai tiettyjä osa-alueita tarkastella myös yksityiskohtaisemmin. Yksityiskohtaisemmassa tarkastelussa on mahdollista myös luoda painopistealueita lisäämällä osa-alueita. Yksi painopistesuunta voi olla kulttuurihistoria, esimerkiksi antiikin ja/tai uuden ajan alkuvuosisatoihin painottuva kulttuurin ilmiöiden käsittely (teatteri, kuvataiteet, musiikki, renessanssi, tyyliuunnat). Painopisteen voi asettaa myös vieraisiin kulttuuripiireihin tarkastelemalla niiden historiaa ja kulttuurin omaleimaisuutta seikkaperäisemmin. Painopiste voidaan asettaa myös jollain muulla kunnan päättämällä tavalla.

3.3 Seitsemäs vuosiluokka

Eurooppa Wienin kongressin jälkeen; karttakatsaus

Euroopan levoton vuosi 1848

- vallankumousten osapuolet; vanhat ja uudet yhteiskunnalliset voimat
- vallankumousliikkeiden vaatimukset
- helmikuun vallankumous Pariisissa
- kapinaliikkeiden esiintyminen Euroopan eri osissa, esim. Unkarissa

Industrialismi ja työväenliike

- teollistumisen edellytykset, keksinnöt tuotannossa ja liikenteessä, myös Suomessa
- työn kaupunki: kuvaus teollistuvasta yhteiskunnasta ja sen ongelmista
- sosialistinen työväenliike: Karl Marx
- Suomen työväenliike

Porvoon valtiopäivät

- Suomen sota
- Suomen uusi asema Venäjän yhteydessä ja hallinnon keskeiset piirteet

Kansallinen herääminen

- Lönnrot, Runeberg, Snellman
- suomen kielen asema ja kieliasetus vuonna 1863
- koululaitos, oma raha ja sotaväki
- sanomalehdistön kehittyminen, kansalaisten harrastus- ja järjestötoiminnan viriäminen

Teollisuuden murros Suomessa

- sahayhdyskunnan synty
- maalaisväestön elämän muutos
- maassamuutto ja siirtolaisuus

Pohjoismaiden kulttuurielämää 1800-luvulla

- romantiikan ja realismin edustajia Pohjoismaissa
- napaseutujen tutkijoita
- Pohjoismaat rauhan asialla

Pohjois-Amerikka 1800-luvulla

- siirtolaisuus Euroopasta: muuton vaikuttimet, sijoittuminen
- asutuksen leviäminen ja intiaanien asema
- sisällissota ja neekereiden aseman kehitys
- taloudellinen nousu ja suuryhtiöt

Afrikan muuttuminen siirtomaa-alueeksi

- Afrikka houkuttelee eurooppalaisia
- kilpajuoksu Afrikkaan ja mantereen jako
- alkuperäisväestön asema

Imperialismi Kaukoidässä

- pyrkimykset Kiinan taloudelliseen hyväksikäyttöön
- Venäjän laajentuminen Aasiaan
- Japanin muutos uudenaikaiseksi valtioksi

Venäjän yhteiskunta vuonna 1905

- Venäjä kuohuntatilassa: vanha järjestelmä ja uudistusten vaatijat
- elämä vallankumouksellisella Venäjällä

Sortovuodet Suomessa 1899-1917

- ensimmäinen sortokausi: helmikuun manifesti, asevelvollisuuslaki ja kielimanifesti - suomalaisen vastarinnan muodot
- suurlakko ja eduskuntauudistus
- toinen sortokausi ja jääkäriliike

Oppimäärän kuntakohtainen soveltaminen

Käsitellään kotiseudun ja kotimaakunnan kehityksen keskeisiä piirteitä Suomen autonomian aikana. Eri sisältöalueiden yhteydessä tarkasteltujen ilmiöiden esiintyminen kotiseudun ja kotimaakunnan historiassa.

3.4 Kahdeksas vuosiluokka

Ensimmäinen maailmansota

- Euroopan kartta 1914
- sodan taustaa: Saksan-Ranskan suhteet, liittoutumat ja kilpavarustelu
- sodan alueellinen ulottuvuus
- uudet valtiot sodan jälkeen
- rauhanajatus ja -liike

Neuvostoliiton syntyvaiheet

- vallankumoukseen johtanut kehitys
- vuosi 1917 ja Lenin
- neuvostovallan vakiintuminen ja Stalin

Suomen itsenäistyminen ja alkuvaiheet

- Venäjän vallankumousten vaikutukset Suomessa 1917
- itsenäisyysjulistus ja itsenäisyyden tunnustaminen
- jakaantuminen eri leireihin
- kansalaissodan päävaiheita
- sisäinen ja ulkoinen ratkaisu: sodan jälkiselvittelyt, hallitusmuoto, K. J. Ståhlberg ja Tarton rauha 1920, Ahvenanmaa

Suomi vuonna 1936—1937

- sisäistä rakentamista: presidentin vaihdos, ”punamultahallitus”, Imatran valjastaminen jatkuu — taloudellinen kehitys vakiintuu
- ulkoista kunniaa: urheilumenestykset
- teknistynvä kulttuuri muuttaa elämää: radio, auto, elokuva

Saksan ”Kolmas valtakunta”

- Hitlerin valtaannousu

- kansallissosialismi käytännössä
- Suur-Saksan rakentaminen: tie toiseen maailmansotaan

Toinen maailmansota

- Saksan valloitukset: Atlantilta Volgalle ja Saharasta Jäämerelle
- voimasuhteet muuttuvat vuonna 1942
- ihminen sodan jaloissa: totaalinen sota, miehitysvalta, keskitysleirit, vastarintaliikkeet
- Kolmannen valtakunnan tuho
- Tyynen meren sota; Hirošima
- YK:n perustaminen

Suomi toisessa maailmansodassa

- sotaan johtanut kehitys
- talvisota
- välirauhan aika
- jatkosota
- rauhansopimuksen täytäntöönpano
- suhteet Neuvostoliittoon muuttuvat, YYA-sopimus

Suurvaltasuhteet toisesta maailmansodasta nykypäiviin

- USA ja Neuvostoliitto — johtavat suurvallat
- kylmä sota, NATO ja Varsovan liitto
- liennytyskehitys: Saksan kysymys, SALT, ETYK
- suurvaltasuhteiden nykytila

Suomen ulkopolitiikka laajenee

- Paasikivestä nykypäivään
- Suomen ja neuvostoliiton yhteistoimintaa
- pohjoismainen yhteistyö
- Suomi ja YK

Elämä Suomessa 1950-luvun alkupuoliskolla

- talouselämä vapautuu säännöstelystä
- Helsingin olympialaisten aikaan: uutuudet muuttavat suomalaisen elämää

Suomi hyvinvointivaltiona

- elinkeinorakenteen kehittyminen, muuttoliike
- elintaso, elämisen taso
- välimatkat lyhenevät
- kohti informaatioyhteiskuntaa
- pyrkimys tasa-arvon yhteiskuntaan

Kolmannen maailman esiinnousu

- Kiinan kansantasavalta
- Intia
- Afrikan maiden itsenäistyminen

- Lähi-itä
- Latinalainen Amerikka

Ristiriitojen ja yhteistyön maailma

- rikas pohjoinen ja köyhä etelä
- kilpavarustelu, rauhanliikkeet
- ihmisoikeudet ja niiden toteutuminen nykymaailmassa
- YK vastakohtien tasoittajana

Oppimäärän kuntakohtainen soveltaminen

Käsitellään kotiseudun ja kotimaakunnan kehityksen keskeisiä piirteitä Suomen itsenäisyyden ajalta. Eri sisältöalueiden yhteydessä tarkasteltujen ilmiöiden esiintyminen kotiseudun ja kotimaakunnan historiassa.

3.5 Yhdeksäs vuosiluokka

Perhe ja yhteiskunta

- perheyhteisö
- yhteiskunnan tuki perheelle
- koulutus

Työelämä

- työsuhde
- työmarkkinajärjestöjen toiminta
- työsuojaus
- tasa-arvo työelämässä
- työttömyys, muuttoliike

Elämän laatu ja elintaso

- elintaso aineellisenä ja henkisenä käsitteenä
- yhteiskunnan teknistymiskehitys ja yksilö
- tuki sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden varalle

Kuntademokratia/paikallishallinto

- tehtävät
- päätöksentekokoneiston pääpiirteet: luottamushenkilöt ja viranhaltijat
- kunnan talous: veroäyri

Tuotantotoiminta

- tuotannontekijät
- toimiva yritys
- hyödyke ja sen hinta
- tuotantotoiminnan kehityslinjoja: teknologian kehityksen vaikutuksia tuotantotoimintaan (ATK, rationalisointi ja automaatio), elinkeinorakenne, energiatalous

Kulutus ja säästäminen

- mitä on raha?
- harkitseva kuluttaja
- säästäminen ja rahalaitokset
- Suomen Pankki

Suomen ulkomaankauppa

- vienti ja tuonti, taloudellinen yhteistyö
- kauppataase ja vaihtotase, devalvaatio

Kansantalouden muutoksia

- suhdannevaihtelut
- inflaatio
- bruttokansantuote

Julkinen talous

- verotus
- valtion tulot ja menot

Suomen tasavalta

- kolme valtiomahtia: eduskunta, tasavallan presidentti, hallitus
- kansalaisen oikeudet ja velvollisuudet

Joukkotiedotus yhteiskunnallisena vaikuttajana

- lehdistö
- sähköiset viestimet
- viestintäteknologian tulevaisuudennäkymiä

Suomen poliittiset puolueet

Vaalijärjestelmä

- äänioikeus ja vaalikelpoisuus
- välitön ja välillinen vaali
- suhteellinen vaalitapa

Eduskunta

- valinta ja keskeiset tehtävät
- työskentelymuotojen pääpiirteitä: täysistunto ja valiokunnat
- parlamentaarinen valvonta

Tasavallan presidentti

- valinta
- asema ja tehtävät

Valtioneuvosto ja hallinto

- hallituksen muodostaminen ja tehtävät
- keskushallinto ja läänit
- Ahvenanmaa itsehallintoalueena

Laki ja järjestys

- oikeuslaitos
- oikeusasiamies ja oikeuskansleri
- poliisi
- nuoret ja laki

Turvallisuuspolitiikka

- ulkopoliitiikka
- maanpuolustus

Oppimäärän kuntakohtainen soveltaminen

Käsitellään kotikunnan ja kotimaakunnan yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin oloihin liittyviä erityispiirteitä. Kotikunnan ja kotimaakunnan tarjoamaa esimerkkiainesta tarkastellaan eri sisältöalueiden yhteydessä.

3.6 Eri vuosiluokilla käsiteltävät aihekokonaisuudet

Yhteiskuntaopin yhteydessä käsitellään perheen asemaa yhteiskunnassa, keskeisintä perhelainsäädäntöä ja yhteiskunnan perheelle antamaa tukea, jotka aihepiirinä muodostavat osan koulun perhekasvatusta. Lisäksi historiassa tarkastellaan paikallisen mikrohistoriallisen aineksen yhteydessä myös perhettä ja perhe-elämää eri aikoina.

Kuluttajakasvatus on osa taloudellisuuskasvatusta, joka sisältyy yhdeksännen vuosiluokan yhteiskuntaoppiin, erityisesti sen taloustietoon. Taloustiedon opetuksessa selvitetään Suomen kansantaloutta ja sen toimintaa sekä keskeisiä talouselämän käsitteitä. Pohjaa tälle käsitteilylle on luotu aikaisemmin historian oppiaineen yhteydessä, jossa on tarkasteltu taloudellisia peruskysymyksiä, kuten esimerkiksi Suomen elinkeinorakenteen kehittymistä.

Keskitetymmin tuotantoon, kulutukseen ja kuluttajaan liittyvät kysymykset ovat esillä yhteiskuntaopin sisältöalueissa Tuotantotoiminta ja Kulutus ja säästäminen.

Historian ja yhteiskuntaopin opetus liittyy joukkotiedotuskasvatukseen selvittämällä historian yhteydessä nykyaikaisen joukkotiedotuksen kehitystä ja sen vaikutuksia 1800- ja 1900-luvulla. Yhteiskuntaopissa käsitellään yhdeksännellä vuosiluokalla Suomen nykyisiä joukkotiedotusinstituutioita ja niiden asemaa ja merkitystä suomalaisessa yhteiskunnassa.

Historian ja yhteiskuntaopin opetus tukee joukkotiedotuskasvatusta käyttämällä hyväksi ajankohtaisten asioiden seuraamisessa joukkotiedotusta, erityisesti sanomalehdistöä. Oppilaita ohjataan näin kriittiseen ja vertailevaan joukkotiedotuksen vastaanottamiseen. Erityistä huomiota kiinnitetään siihen, että oppilaat ohjataan eri lehtiä keskenään vertailemalla ymmärtämään yhteiskunnassa esiintyvien monien erilaisten mielipiteiden ja katsomusten merkitys ja yhteiskuntaelämälle tyypillinen tarve eri mielipiteitä sovitellen löytää yhteinen pohja yhteiskunnan kehittämiseksi.

Terveyskasvatukseen sisältyvät yhteiskunnan terveyspalvelut ja muut sosiaalipalvelut ovat osa historian ja yhteiskuntaopin sisältöjä yhdeksännen vuosiluokan yhteiskuntaopin opetuksessa.

Historian ja yhteiskuntaopin opetus tarjoaa runsaasti suoria ja välillisiä aineksia laillisuuskasvatukseen. Yhteiskuntaoppiin yhdeksännellä vuosiluokalla sisältyy useita laillisuuskasvatukseen liittyviä sisältöalueita ja osa-alueita. Toisaalta historian sisältöalueisiin eri vuosiluokilla kuuluu runsaasti sellaista ainesta, joka selvittää yhteiskunnan toimintamuotoja, lainmukaisen yhteiskuntaelämän periaatteita ja yksilön ja yhteiskunnan välistä vuorovaikutusta.

Matematiikka

1 Tavoitteet

Matemaattisen tiedon nopea lisääntyminen ja matematiikan jakaantuminen useiksi haaroiksi on johtanut siihen, että vain pieni osa nykyisestä matematiikasta on koulukurssiemme tavoitettavissa. Matematiikkaa sovelletaan yhä useammilla ammattialoilla, mikä lisää matematiikan yhteiskunnallista merkitystä. Matemaattisten menetelmien ja mallien käyttö on lisääntynyt mm. tietojenkäsittelyn nopean kehityksen myötä. Samanaikaisesti arkielämässä tarvittavan matematiikan määrä on kasvanut ja sen luonne on muuttunut.

Matematiikan sekä muun henkisen ja aineellisen kulttuurin vuorovaikutuksen tunteminen auttaa ymmärtämään matematiikan asemaa inhimillisen kulttuurin osana ja matematiikkaa tyydytystä tuottavana, hyötyä tavoittelemattomana älyllisenä harrastuksena. Uutta luova, keksivä toiminta sekä matematiikan käyttömahdollisuuksiin perehtyminen luovat pohjan yksilön kehitysmahdollisuuksien huomioonottamiselle matematiikan opetuksessa. Perinteisten tehtäviensä lisäksi koulumatematiikan on valmistauduttava vastaamaan moniin uusiin ja yhä laajeneviin haasteisiin.

Peruskoulun matematiikan opetuksen päämääränä on tukea oppilaan persoonallisuuden monipuolista ja tasapainoista kehittymistä ja antaa hänelle sellaisia tietoja ja taitoja, jotka luovat pohjan itsensä kehittämiseksi ja jatko-opinnoille ja joita hän tarvitsee toimiessaan yhteiskunnan jäsenenä. Matematiikan opetuksen mahdollisuudet tässä tehtävässä on käsitettävä laaja-alaisesti ja nähtävä sekä matemaattisten tietojen ja taitojen opettamisena että peruskoulun kasvatuspäämäärien suuntaisiin elämäntapoihin ja työskentelytottumuksiin kasvattamisena. Matemaattisten tietojen ja taitojen opettamiseen liittyy erottamattomasti ajattelutoimintojen ja myönteisten asenteiden kehittäminen.

Peruskoulun matematiikan opetuksen tavoitteena on

- antaa oppilaille yksilön ja yhteiskunnan kannalta tarkoituksenmukaisesti valitut matemaattiset tiedot ja varma laskutaito
- totuttaa oppilaat käyttämään matematiikkaa ympäristönsä jäsentämiseen ja ongelmien ratkaisemiseen
- kehittää oppilaiden päättely- ja arviointitaitoa sekä edistää luovuuden kehittymistä
- harjoittaa oppilaita johdonmukaiseen ja täsmälliseen ajatteluun ja asioiden esittämiseen
- ohjata oppilaita oikeisiin työskentelytottumuksiin ja oman työn laadun arvostamiseen
- herättää oppilaissa myönteistä asennoitumista ja harrastusta matematiikkaa kohtaan.

2 Sisällön valinnan perusteet

Matematiikan opetuksen tavoitteita ovat laskutaidon lisäksi luovan ajattelun kehittäminen, ongelmanratkaisuun liittyvien taitojen harjoittaminen ja matematiikan soveltaminen jokapäiväiseen elämään. Aihealueiden käsittelytavalla, tehtävien sisältöaineiksella sekä soveltamiskohteiden ja käytännön esimerkkitilanteiden valinnalla voidaan vaikuttaa siihen, miten matematiikan opetus kehittää oppilaan asenteita ja arvomaailmaa. Sopivia aiheita ovat mm. oman maan tuntemus, kansainvälisyys, rauhankasvatus, sukupuolten välinen tasa-arvo, ympäristönsuojelu, taloudellisuus sekä erilaiset työtehtävät ja yhteiskunnalliset roolit. Opetusta suunniteltaessa on pyrittävä ottamaan huomioon myös matematiikan integroiminen muihin oppiaineisiin.

Varma laskutaito on keskeinen matematiikan opetuksen tavoite. Laskutaidon sisältö on kuitenkin koko ajan muuttumassa. Moninumeroisten lukujen laskutoimitusten mekaaninen harjoittelu on menettämässä merkitystään laskimien yleistymisen vuoksi. Sen sijaan on entistä tärkeämmäksi käynyt laskutoimitusten ja niiden välisten yhteyksien ymmärtäminen sekä peruslaskutoimitusten sujuva osaaminen myös päässä laskuna. Päässä laskutaitoa edellyttää mm. moniin jokapäiväisen elämän tilanteisiin liittyvä tuloksen suuruusluokan ja järkevyyden arviointi. Päässä laskulla voidaan kehittää myös keskittävän kuuntelemisen, soveltamisen, ongelmanratkaisun ja loogisen ajattelun taitoja. Suullisen esittämisen lisäksi oppilaita on matematiikan opetuksessa harjaannutettava myös selkeään ja huolelliseen kirjalliseen esittämiseen.

Tiedollisella alueella koulumatematiikan tehtävänä on antaa ne tiedot ja taidot, joita oppilas tarvitsee jatko-opintojensa pohjaksi ja yhteiskunnan jäsenenä toimiessaan. Näiden tietojen laajuuden ja syvyyden määräävät ensisijaisesti opetukseen käytettävissä oleva aika ja oppilaan kehitysvaihe. Kehitysvaihe vaikuttaa oppiaineen valintaan ja käsittelytapaan erityisesti yläasteella, missä oppilaiden välillä on mm. kehitysvaiheesta johtuvia eroja siinä, miten he suoriutuvat abstrakteja käsitteitä ja näiden välisiä yhteyksiä sisältävistä tehtävistä.

Luovuuden ja muiden ajattelutoimintojen kehittymistä voidaan matematiikan opetuksessa edistää mm. järjestämällä jokaiselle oppilaalle riittävästi sellaisia tilanteita, joissa hän joutuu muotoilemaan ja ratkaisemaan ongemia, joihin ei ole annettu valmista ratkaisumallia, selostamaan ja perustelemaan menettelytapojaan, laatimaan ja käyttämän matemaattisia malleja sekä soveltamaan tietojaan ja taitojaan uusiin tilanteisiin.

Pysyviä tuloksia tuottavalle kasvattamiselle ja opettamiselle on tärkeää oppilaiden aktiivinen osallistuminen opetustapahtumaan. Tunne osaamisesta lisää motivoitumista, aktivoitumista ja oppimisen miелuisuutta. Turvallisen ja myönteisen opiskeluilmapiiriin syntymiseen vaikuttaa osaltaan myös se, että oppisisällöistä muodostetaan lähitavoitteita, joihin kukin oppilas voi pyrkiä opiskellen rauhallisesti omien oppimisedellytystensä mukaisesti. Tavoitteellisuus, oppiaineen jäsentäminen oppimista tukeviksi kokonaisuuksiksi ja oppilaan

kehitysvaiheen huomioon ottaminen auttavat opetusta etenemään kiireettömästi.

Opetuksen tulokselliselle etenemiselle on tärkeää, että perusasiat opitaan kunnolla ja oppimisvaikeuksien syntymistä pyritään ehkäisemään ennakolta niin, että kasautuva jälkeenjääminen ei estä oppilasta osallistumasta yhteiseen opetukseen. Tämä ei koske vain laskutaidon opettamista, vaan ja ehkä vielä enemmän käsitteenmuodostustapahtuman järjestelmällistä ohjaamista kunkin oppilaan oppimisedellytysten mukaisesti. Oppimisprosessien ja oppimistulosten erilaisuus on pyrittävä ottamaan huomioon opetusta järjestettäessä ja opetuksen tuloksellisuutta arvioitaessa.

Peruskoulun matematiikan oppimäärä muodostaa yhtenäisen kokonaisuuden. Eri vuosiluokilla oppisisältöjä painotetaan ottaen huomioon lapsen kehitysvaihe, matematiikan sisäinen looginen rakenne ja oppimista tukeva käsittelyjärjestys.

Opettajan tehtävänä on toteuttaa opetussuunnitelmaa näiden periaatteiden mukaan paikalliset olot huomioon ottaen.

3 Oppiaines

Luonnolliset luvut peruslaskutoimituksineen opetetaan ala-asteella siten, että opetuksen pääpaino on vuosiluokilla 1-4. Käytössä olevaa lukualuetta laajennetaan oppilaiden ajattelukyvyyn kehittyessä ja laskutaidon varmistuessa. Soveltavat tehtävät valitaan pääasiassa lapsen omasta kokemusmaailmasta ja arkielämän tilanteista.

Kokonaislukuihin, niiden ominaisuuksiin ja käyttöön tutustutaan ala-asteella. Yläasteella aloitetaan kokonaislukujen algebrallinen käsittely, jolloin opetetaan mm. neljä peruslaskutoimitusta merkkisääntöineen.

Murto- ja desimaalilukujen laskutoimitukset positiivisella lukualueella opetetaan ala-asteella. Laskutoimitusten opettaminen keskittyy vuosiluokille 5-6. Rationaalilukujen laskutoimitusten harjoittelua jatketaan yläasteella ja laajennetaan myös negatiiviselle lukualueelle. Irrationaalilukuihin tutustutaan neliöjuuria käsiteltäessä.

Polynomien laskutoimituksia opetetaan yläasteen aikana.

Funktion käsitteeseen johdattelevia asioita opetetaan ala-asteella. Yläasteella funktioita käytetään aluksi käytännönläheisissä tilanteissa. Jatkossa keskitytään tarkastelemaan suoran piirtämistä koordinaatistoon. Tässä yhteydessä tutustutaan yhtälön graafiseen ratkaisemiseen. Muista funktioista voidaan tarkastella joitakin esimerkkejä.

Yhtälöitä käytetään ala-asteella lähinnä edistämään laskutoimitusten oppimista ja ymmärtämistä sekä epäyhtälöitä pääasiassa lukujen suuruusvertailuun. Samalla luodaan pohjaa muuttujan myöhemmälle käytölle yhtälö- ja funktio-opissa. Yhtälöiden algebrallinen käsittely

aloitetaan yläasteella, jolloin opetetaan yhtälön ratkaisemisen periaate ja kehitetään edelleen ensimmäisen asteen yhtälön ratkaisu- ja käyttötaitoa. Yhtälöiden opetuksen pääpaino on kahdeksannella luokalla.

Geometrian opetus aloitetaan tarkastelemalla kolmiulotteista ympäristöä. Oppiminen perustuu ensisijaisesti oppilaan omiin havaintoihin, piirtämiseen, mittaamiseen ja rakenteluun. Ala-asteen aikana opetetaan tunnistamaan, nimeämään ja piirtämään tavallisimpia tasokuvioita sekä laskemaan pinta-aloja ja tilavuuksia. Yläasteella käsitellään edelleen taso- ja avaruusgeometriaan liittyviä piirtämis-, mittaamis-, päättely- sekä laskutehtäviä ja opetetaan trigonometriaa.

Tilastojen tutkimiseen, keräämiseen ja käsittelyyn liittyviä tehtäviä käsitellään sopivissa yhteyksissä ala- ja yläasteen aikana.

Matematiikan soveltamista harjoitellaan koko peruskoulun ajan. Matematiikan tietoja ja taitoja opetetaan käyttämään sanallisesti, kuvallisesti tai muulla tavalla esitetyn ongelman matematisointiin ja ratkaisemiseen. Ongelmanratkaisuun liittyy läheisesti tuloksen suuruusluokan ja järkevyyden arviointi. Laskimia ja mahdollisuuksien mukaan myös tietokoneita käytetään opetuksen apuna.

Soveltavan matematiikan asioista opetetaan mm. suureita ja yksiköjärjestelmiä, prosenttilaskua ja verrannollisuutta. Yhteiskunnan vaatimusten, kuten aikuiselämän työtehtävien ja tietojenkäsittelyvälineiden, kehittyminen saattaa muuttaa soveltavan matematiikan osa-alueiden painotuksia ja tehdä tarpeelliseksi kokonaan uusien osa-alueiden opettamisen. Sovellusalueet on näin ollen valittava kulloistenkin olojen mukaan.

Vihkon käyttö aloitetaan jo ensimmäisellä luokalla. Kirjallisen esittämisen varmistuessa kielellisen valmiuden ja motoriikan kehittämisen myötä kolmannelta luokalta lähtien opetetaan vihkotyön periaatteita järjestelmällisesti. Tavoitteena on, että oppilas pystyy ala-asteen loppuvaiheessa työnsä jäsennettyyn kirjalliseen esittämiseen.

3.1 Ensimmäinen vuosiluokka

Lukukäsite ja laskutoimitukset

Opetetaan lukukäsite lukualueella $0-100$. Harjoitellaan lukujen kirjoittamista, kymmenjärjestelmän mukaisen lukumerkinnän lukemista ja lukujen suuruusvertailua.

Opetetaan yhteenlaskun ja vähennyslaskun käsite. Laskutoimituksissa keskeinen lukualue on $0-20$. Harjoitellaan yhteen- ja vähennyslaskua, myös päässälaskuna, sekä kymmeneksi täydentämistä ja kymmenylitystä lukualueella $0-20$.

Opetetaan yhteenlaskun vaihdannaisuus ja vähennyslaskun tarkistaminen yhteenlaskulla.

Harjoitellaan lapsen kokemusmaailmaan liittyviä soveltamistehtäviä, pääasiassa suullisesti ja kuvin esitettyinä.

Lausekkeet ja yhtälöt

Opetetaan laskemaan yhdistettyjä yhteen- ja vähennyslaskuja.

Opetetaan täydentämään yksinkertaisia yhtälöitä kokeilemalla.

Geometria

Kehitetään kolmiulotteisen avaruuden hahmottamista tarkastelemalla tuttua lähiympäristöä.

Opetetaan tunnistamaan geometrisia kuvioita ja käyttämään niihin kuuluvia nimityksiä (piste, viiva, suora, jana).

Opetaan piirtämään kuvioita myös viivaimen avulla.

Soveltava matematiikka

Opetetaan pituuden mittaamisen periaate.

Harjoitellaan pituuden mittaamista (cm) ja arviointia.

Opetetaan kellonajan ilmoittaminen tunteina ja puolina tunteina.

3.2 Toinen vuosiluokka

Lukukäsite ja laskutoimitukset

Opetetaan kymmenjärjestelmän lukuyksiköitä. Harjoitellaan lukujen lukemista ja merkitsemistä lukualueella 0—1 000.

Varmennetaan lukukäsitteen hallinta.

Varmennetaan yhteenlaskun ja vähennyslaskun käsitteen sekä kymmenylityksen hallinta.

Opetetaan sekä yhteen- että vähennyslaskuja lukualueella 0—1 000. Laskuharjoittelussa keskeinen lukualue on 0—100. Opetetaan laskemaan allekkain ja tarkastamaan vähennyslasku yhteenlaskun avulla. Yhteenlaskussa opetetaan muistinumeron käyttö ja vähennyslaskussa lainaaminen (ilman nollan yli ja peräkkäistä lainaamista).

Opetetaan kertolaskun käsite ja kertotaulut 1—5. Pohjustetaan jakolaskun käsitteen omaksumista.

Harjoitellaan päässälaskua ja laskutoimitusten käyttöä soveltamistehtävissä, pääasiassa suullisesti ja kuvin esitettynä.

Lausekkeet ja yhtälöt

Harjoitellaan yhdistettyjen yhteen- ja vähennyslaskujen laskemista.

Harjoitellaan matematiikan lauseiden lukemista ja yksinkertaisten yhtälöiden ratkaisemista kokeilemalla.

Geometria

Harjoitellaan lähiympäristöön sisältyvien geometrinen kuvioiden (kolmio, nelikulmio, ympyrä) tunnistamista ja niiden osien nimityksiä.

Opetetaan piirtämään geometrisia kuvioita viivaimella.

Tarjotaan virikkeitä luovuuden ja mielikuvituksen käytölle ja etsitään mahdollisuuksia opetuksen integroimiseen muiden oppiaineiden kanssa.

Soveltava matematiikka

Opetetaan arvioimaan ja mittaamaan pituutta (cm, m), massaa (kg) ja tilavuutta (dl, l).

Opetetaan pituuden (mm, cm, m) ja rahan (p, mk) yksiköitä ja niiden tavallisia muunnoksia.

Opetetaan kellonajan ilmoittaminen (tunteina ja minuutteina)

Harjoitellaan suureiden ja yksiköiden käyttöä soveltamistehtävissä.

3.3 Kolmas vuosiluokka

Lukukäsite ja laskutoimitukset

Opetetaan luonnollisten lukujen lukemista, kirjoittamista, suuruusvertailua ja pyöristämistä lukualueella 0—10 000. Laskutoimituksissa keskeinen lukualue on 0—1 000.

Harjoitellaan yhteen- ja vähennyslaskua sekä päässä että allekkain laskien.

Varmennetaan kertolaskun käsitteen hallinta sekä kertotaulujen 1—5 osaaminen. Opetetaan kertolaskun ominaisuuksia ja kertotaulut 6—10. Opetetaan luvun kertominen 10:llä, 100:lla ja 1 000:lla sekä kertominen allekkain (yksinumeroinen kertoja).

Opetetaan jakolaskun käsite ja jakolaskun tarkistaminen kertolaskun avulla. Harjoitellaan jakolaskua päässä laskuna (myös jakojäännös).

Opetetaan murtoluvun käsite ja kymmenesosien merkitseminen desimaalilukuna. Pohjustetaan samannimisten murtolukujen yhteen- ja vähennyslaskua ja opetetaan yksidesimaalisten desimaalilukujen yhteen- ja vähennyslaskua.

Harjoitellaan päässä laskua ja laskutoimitusten soveltamista.

Lausekkeet ja yhtälöt

Opetetaan laskutoimitusten keskinäinen järjestys ja sulkeiden merkitys laskujärjestyksessä.

Opetetaan kirjoittamaan lausekkeitä ja laskemaan lausekkeiden arvo.

Opetetaan käyttämään muuttujaa lausekkeessa ja yhtälössä sekä lukemaan näin saatuja lauseita.

Opetetaan ratkaisemaan yhtälöitä kokeilemalla.

Geometria

Opetetaan tunnistamaan ja nimeämään geometrisia kuvioita (kulma, kolmio, nelikulmio, neliö, suorakulmio, ympyrä) sekä niiden osia.

Harjoitellaan kuvioden piirtämistä viivaimella sekä opetetaan mitaamaan ja laskemaan kuvion piirin pituus.

Opetetaan lukuparin merkitseminen koordinaatistoon (ensimmäinen neljännes).

Soveltava matematiikka

Varmennetaan opittujen yksiköiden osaaminen.

Opetetaan pituuden (dm, km), massan (g) ja ajan (minuutti ja tunti) yksiköitä ja lyhenteitä sekä niiden tavallisimpia muunnoksia.

Opetetaan kellonajan ilmoittaminen yleistä merkintää käyttäen (esim. 8.20).

Harjoitellaan yksiköiden käyttöä arviointi- ja mittaamistehtävissä.

Sovelletaan matematiikan taitoja säännöllisesti käytännön tilanteisiin sekä päässälaskuna että kirjallisesti.

3.4 Neljäs vuosiluokka

Lukukäsite ja laskutoimitukset

Harjoitellaan luonnollisten lukujen lukemista, suuruusvertailuja ja pyöristämistä lukualueella 0—1 000 000. Laskutoimituksissa keskeinen lukualue on 0—10 000.

Varmennetaan kertolaskun ja jakolaskun käsitteen ja ominaisuuksien hallinta sekä kertotaulujen osaaminen. Harjoitellaan kertolaskua allekkain kertoen (useampinumeroinen kertoja) ja jakolaskua päässälaskuna. Opetetaan jakaminen jakokulmassa (yksinumeroinen jakaja).

Varmennetaan murtoluvun ja desimaaliluvun käsitteen omaksuminen. Opetetaan murto- ja desimaalilukujen suuruusvertailua sekä kymmenesosien ja sadasosien merkitseminen desimaalilukuna ja päinvastoin.

Opetetaan yhteen- ja vähennyslaskua samannimisillä murtoluvuilla ja desimaaliluvuilla (kymmenes- ja sadasosat).

Opetetaan kokonaisluvun käsite ja merkitseminen.

Harjoitellaan päässälaskua, arviointia ja laskutoimitusten soveltamista.

Lausekkeet ja yhtälöt

Opetetaan kirjoittamaan lausekkeitä sanallisista tehtävistä. Varmennetaan laskujärjestyssääntöjen ja sulkeiden käytön osaaminen lausekkeen arvoa laskettaessa.

Varmennetaan taitoa laskea muuttujan lausekkeen arvo.

Opetetaan yhteen- ja vähennyslaskuyhtälön ratkaisemista laskutoimitusten välisten yhteyksien avulla.

Geometria

Varmennetaan kulmaan, kolmioon ja nelikulmioihin liittyvien nimityksien osaaminen ja taito laskea piirin pituus.

Opetetaan kulmien luokittelua suuruuden mukaan.

Opetetaan geometrysten kuvioden (kolmio, ympyrä) ja niiden osien nimeämistä ja piirtämistä.

Harjoitellaan geometrysten kuvioden etsimistä kolmiulotteisesta lähiympäristöstä.

Opetetaan koordinaatiston kaikki neljännekset. Harjoitellaan lukuparin merkitsemistä koordinaatistoon ja koordinaattien lukemista.

Soveltava matematiikka

Opetetaan pituuden, massan ja tilavuuden yksiköiden muunnoksia.

Opetetaan ajan yksiköitä (sekunti, minuutti, tunti, vuorokausi, kuukausi, vuosi).

Harjoitellaan arviointia ja opittujen laskutoimitusten ja yksiköiden soveltamista käytännön mittaus- ja laskutehtävissä.

3.5 Viides vuosiluokka

Lukukäsite ja laskutoimitukset

Varmennetaan kymmenjärjestelmän omaksuminen paikkajärjestelmänä ja peruslaskutoimitusten hallinta. Opetetaan tavallisimpia jaollisuussääntöjä ja jakokulmassa jakaminen kaksinumeroisella jakajalla.

Opetetaan murtolukujen muunnoksia ja yhteen- ja vähennyslaskua sekä murtoluvun kertominen luonnollisella luvulla. Pohjustetaan murtoluvun jakamista luonnollisella luvulla.

Opetetaan desimaaliluvun (kymmenes-, sadas- ja tuhannesosat) katkaiseminen ja pyöristäminen, desimaalilukujen yhteen- ja vähennyslaskua sekä desimaaliluvun kertominen ja jakaminen luonnollisella luvulla, erityisesti luvuilla 10, 100 ja 1 000.

Varmennetaan kokonaisluvun käsitteen omaksuminen. Pohjustetaan kokonaislukujen yhteen- ja vähennyslaskua.

Harjoitellaan päässälaskua, tuloksen arviointia ja laskutoimitusten soveltamista.

Lausekkeet ja yhtälöt

Varmennetaan taito kirjoittaa lausekkeitä käytännön tilanteista, sekä laskujärjestyssääntöjen ja sulkeiden käytön osaaminen.

Opetetaan yhtälön ratkaisemista laskutoimitusten välisten yhteyksien avulla.

Opetetaan ratkaisemaan yksinkertaisia epäyhtälöitä kokeilemalla.

Geometria

Opetetaan kulman mittaaminen ja piirtäminen (suuruus asteina).

Harjoitellaan kuvioden (kolmio, suunnikas, ympyrä) ja niiden osien tunnistamista ja piirtämistä. Opetetaan piirtämään ympyrä harppia käyttäen.

Tutustutaan avaruuskappaleisiin (kuutio, laatikko).

Varmennetaan koordinaatiston käyttötaito ja opetetaan kuvioden piirtämistä koordinaatistoon.

Opetetaan neliön ja suorakulmion pinta-alan laskeminen.

Soveltava matematiikka

Varmennetaan taito käyttää opittuja yksiköitä ja niiden lyhenteitä.

Opetetaan pinta-alan käsite, mittaaminen, arvioiminen ja yksiköitä (mm^2 , cm^2 , dm^2 , m^2 , a, ha, km^2).

Opetetaan tilavuuden yksiköitä (ml, cl, hl), pituuden yksiköitä (dam, hm) ja massan yksikkö (mg).

Harjoitellaan yksiköiden käyttöä ja muunnoksia soveltamistehtävissä.

Harjoitellaan arviointia, päättelyä ja ongelmaratkaisua.

3.6 Kuudes vuosiluokka

Lukukäsite ja laskutoimitukset

Kerrataan ja täydennetään laskutoimitusten keskeiset ominaisuudet. Varmennetaan jaollisuussääntöjen ja jakokulmassa jakamisen osaaminen. Opetetaan potenssimerkintä ja potenssin arvon laskeminen.

Varmennetaan murtolukujen muunnosten ja suuruusvertailun sekä yhteen- ja vähennyslaskun osaaminen. Opetetaan murtolukujen kerto- ja jakolasku.

Varmennetaan desimaalilukujen pyöristämisen sekä yhteen- ja vähennyslaskun osaaminen. Opetetaan desimaalilukujen kerto- ja jakolasku.

Opetetaan kokonaislukujen yhteen- ja vähennyslaskua lukukäsitteen syventämiseksi (vähennyslaskussa vain positiivinen vähentäjä).

Lausekkeet ja yhtälöt

Opetetaan käyttämään yhdistettyjä laskutoimituksia sisältäviä lausekkeitä soveltamistehtävissä.

Varmennetaan taito ratkaista yhtälöitä laskutoimitusten välisten yhteyksien avulla.

Geometria

Harjoitellaan kuvioden (monikulmioita, ympyrä) piirtämistä ja niiden osien tunnistamista.

Varmennetaan neliön ja suorakulmion sekä opetetaan kolmion ja suunnikkaan pinta-alan laskeminen.

Opetetaan kuution ja laatikon piirtämistä sekä tilavuuden laskeminen.

Harjoitellaan pituuden, pinta-alan ja tilavuuden arvioimista ja käyttöä soveltamistehtävissä.

Soveltava matematiikka

Tarkastellaan yksikköjärjestelmiä kokoavasti ja varmennetaan opittujen yksiköiden ja niiden lyhenteiden osaaminen.

Opetetaan aikavälin laskeminen (esim. oma ikä).

Opetetaan tilavuuden yksiköitä (mm^3 , cm^3 , dm^3 , m^3) ja niiden muunnoksia.

Opetetaan keskiarvon laskeminen, osan ottaminen luvusta ja suhteen arvon määrittäminen.

Opetetaan prosentin käsite sekä prosenttiluvun ja prosenttiarvon laskeminen.

Harjoitellaan arviointia, ongelmanratkaisua ja opittujen asioiden käyttöä soveltamistehtävissä.

3.7 Seitsemäs vuosiluokka

Lukukäsite ja laskutoimitukset

Kerrataan luonnollisten lukujen peruslaskutoimitukset ja laskulait.

Kerrataan murtolukujen yhteen- ja vähennyslasku sekä varmennetaan kerto- ja jakolaskun osaaminen.

Opetetaan kokonaislukujen laskutoimitukset.

Kehitetään laskutaitoa edelleen, myös päässä laskemista ja arviointitaitoa. Opetetaan käyttämään teknisiä apuvälineitä numeerisissa laskuissa.

Algebraalliset lausekkeet

Varmennetaan potenssikäsitteen osaaminen ja harjoitellaan potenssilausekkeen arvon laskemista.

Opetetaan monomien yhteen-, vähennys- ja kertolasku, summan kertominen luvulla sekä samankantaisten potenssien kertominen.

Funktiot

Kerrataan koordinaatiston käyttö ja harjoitellaan tietojen lukemista kuvioista ja taulukoista.

Harjoitellaan muuttujan lausekkeen kirjoittamista, arvon laskemista ja käyttöä matemaattisena mallina.

Yhtälöt

Opetetaan ensimmäisen asteen yhtälön ratkaiseminen. Harjoitellaan yhtälön kirjoittamista ja ratkaisemista.

Geometria

Kerrataan tavallisimpien geometrinen kuvioiden nimityksiä ja ominaisuuksia. Harjoitellaan niihin liittyviä päättely-, piirtämis- ja laskemistehtäviä. Esitetään laskusäännöt myös kaavoina.

Kerrataan ja varmennetaan pinta-alan ja tilavuuden yksiköiden osaaminen ja niiden käyttö laskutehtävissä.

Opetetaan kulmiin, monikulmioihin ja ympyrään liittyviä piirtämis- ja laskemistehtäviä sekä avaruuskappaleiden ja niiden osien hahmotamista (mm. kappaleita rakentamalla).

Soveltava matematiikka

Harjoitellaan matematiikan tietojen ja taitojen käyttöä sanallisissa soveltamistehtävissä.

Kerrataan osan ottaminen luvusta, suhteen arvon laskeminen ja prosenttilaskuja.

Tutustutaan yksinkertaisten tilastojen tutkimiseen ja käsittelyyn (erilaiset diagrammit ja keskiarvo).

3.8 Kahdeksas vuosiluokka

Lukukäsite ja laskutoimitukset

Kehitetään laskutaitoa eri lukualueilla edelleen sanallisin sovellustehtävin ja päässälaskuin.

Harjoitellaan perustelujen, laskumenetelmien ja muiden ratkaisuvaiheiden esittämistä sekä kuvioiden ja piirrosten käyttöä ratkaisun apuna.

Harjoitellaan tuloksen suuruusluokan ja järkevyyden arviointia sekä ratkaisun suullista selostamista ja perustelemista.

Algebralliset lausekkeet

Varmennetaan samankantaisten potenssien laskusäännön osaaminen ja opetetaan tulon ja potenssin potenssin laskusäännöt.

Opetetaan neliöjuuren käsite.

Opetetaan polynomien yhteen-, vähennys- ja kertolaskua.

Funktiot

Opetetaan riippuvuuden esittäminen koordinaatistossa, funktion arvon laskeminen ja lukeminen kuvaajalta sekä suoran piirtäminen koordinaatistoon.

Yhtälöt

Varmennetaan ensimmäisen asteen yhtälön ratkaisutaito.

Harjoitellaan yhtälön käyttöä matemaattisena mallina ja ongelmanratkaisun apuvälineenä sanallisissa soveltamistehtävissä.

Opetetaan verrantomuotoisen yhtälön ratkaiseminen.

Geometria

Opetetaan Pythagoraan lause ja sen käyttöä.

Opetetaan symmetristen, yhtenevien ja yhdenmuotoisten kuvioiden ominaisuuksia sekä mittakaavan käyttöä.

Harjoitellaan pinta-alan ja tilavuuden laskemista soveltamistehtävissä.

Soveltava matematiikka

Opetetaan suureiden verrannollisuus.

Varmennetaan prosenttiluvun ja prosenttiarvon laskeminen. Harjoitellaan prosenttilaskua soveltamistehtävissä (korko, alennus, korotus tms.).

3.9 Yhdeksäs vuosiluokka

Lukukäsite ja laskutoimitukset

Kerrataan luonnollisten lukujen jaollisuussäännöt, murtolukujen laskutoimitukset (esitetään myös yleistykset kirjaimilla) ja neliöjuuri sekä tarkastellaan lukualueita kokoavasti.

Algebralliset lausekkeet

Varmennetaan opetettujen potenssien kertolaskusääntöjen osaaminen ja opetetaan potenssien jakolaskusäännöt.

Varmennetaan polynomien yhteen-, vähennys- ja kertolaskun osaaminen.

Funktiot

Harjoitellaan kuvaajan piirtämistä ja tulkitsemista, erityisesti soveltamistehtävissä.

Yhtälöt

Käytetään ensimmäisen asteen yhtälöitä apuna soveltamistehtävissä.

Opetetaan yksinkertaisen yhtälöparin ratkaiseminen ja sen käyttöä.

Opetetaan toisen asteen yhtälön ratkaisemista erikoistapauksissa.

Geometria

Kerrataan aikaisemmin opittuja geometrian asioita soveltamistehtävissä.

Varmennetaan taito käyttää Pythagoraan lausetta.

Opetetaan trigonometriaa.

Opetetaan ympyrään ja sen osiin liittyviä piirtämis- ja laskemistehtäviä (lähinnä ympyrän kehän pituus ja pinta-ala).

Opetetaan avaruuskappaleisin, kuten lieriöön, kartioon ja palloon, liittyviä pinta-ala- ja tilavuuslaskuja.

Soveltava matematiikka

Harjoitellaan matemaattisten tietojen ja taitojen soveltamista muiden aihealueiden yhteydessä.

Valinnaiset ja syventävät opinnot

Yhdeksännen luokan yhteisten aihealueiden opiskelu pyritään mitoittamaan niin, että matematiikan oppitunneista voitaisiin käyttää 15—20 prosenttia valinnaisiin ja syventäviin opintoihin oppilaan kiinnostuksen, harrastuneisuuden, oppimisedellytysten ja jatko-opiskeluun suunnitelmien mukaan. Tämä aika voidaan käyttää sellaisten yhteisten asioiden opiskeluun, joita oppilas ei tunne osaavansa, tai joita hän tietää jatko-opinnoissaan tarvitsevänsä enemmän kuin yhteisesti opetetaan, tai kokonaan uusiin aihealueisiin. Tällöin voidaan myös käsitellä läpäisyperiaatteella opetettavia asioita (kansainvälisyyskasvatus, ympäristökasvatus, yhteiskunnallinen toiminta jne.) tai integroida muutaman tunnin pituisia teemajaksoja muihin oppiaineisiin.

Jatko-opintojen perusteella syvennettäviä tai laajennettavia aihealueita ovat esimerkiksi murtolukujen laskutoimitukset, mittayksiköiden käsittely, verrannollisuus ja yhtälölaskut (erityisesti tekijäyhtälö), neliöjuurilausekkeet, yhtälöpari, funktioiden kuvaajat ja kaavojen käyttö sekä tilastojen kerääminen, tutkiminen ja käsittely.

Kokonaan uusina aihealueina voidaan käsitellä muun muassa lukujärjestelmiä, polynomien tekijöihin jakamista ja niiden jakolaskua, murtolausekkeiden laskutoimituksia, murtolausekeyhtälöitä, vektorilaskentaa, todennäköisyyslaskentaa ja tietokonegrafiikkaa.

4 Opetusjärjestelyt

Peruskoulun matematiikan opetuksen on yleensä lähdettävä lapsen kokemusmaailmasta ja hänelle tutuista tilanteista. Oppiainesta käsitellään niin, että opetus tukee ja avartaa lapsen henkistä kehitystä ja valmistaa häntä kohtaamaan matematiikan avulla ratkeavia ongel-

mia. On tärkeää, että lapsi ymmärtää opetettavien asioiden rakenteen ja muut yhteydet sekä osaa liittää matemaattiset tiedot ja taidon muuhun kokemusmaailmaansa sekä oppii käyttämään näitä valmiuksiaan luontevasti erilaisissa elämäntilanteissa.

Matemaattisten käsitteiden omaksumiseen ja taitojen harjoittamiseen on voitava käyttää riittävästi aikaa sekä erilaisille oppilaille sopivia opetusmenetelmiä ja lähestymistapoja, koska uusien matemaattisten asioiden oppiminen perustuu yleensä aikaisemmin opitun osaamiseen. Opiskelun edetessä oppilaiden erityisaipumukset näkyvät yhä selvemmin. Kaikille yhteistä opetusta järjestettäessä on otettava huomioon myös se, että oppimiseen tarvittava aika vaihtelee suuresti ja oppilaat omaksuvat asiat eri tavoin esimerkiksi kehitysvaiheen, oppimistyylin tai oppimisvaikeuksien takia.

Opetusta voidaan monipuolistaa käyttämällä aikaa uusien oppisäältöjen opettamisen ja laskuharjoittelun lisäksi ongelmien muotoiluun, ratkaisemiseen, ratkaisujen selittämiseen ja perustelemiseen sekä havaintojen kuvailemiseen ja luokitteluun. Vaihtelevat työtavat vaikuttavat osaltaan oppilaan omaehtoisen opiskeluhalan kehittymiseen. Myönteinen ilmapiiri edistää oppimista ja vahvistaa oppilaiden itseluottamusta. Tasapainoista kehittymistä tuetaan myös rohkaisemalla oppilaita tekemään aloitteita ja ratkaisuehdotuksia opetusta suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Yhteisen opetuksen peruseriaatteena on varmistaa, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus saavuttaa tavoitteiden toteuttamisen kannalta keskeisillä oppiainesalueilla riittävät tiedot ja taidot. Tämän lisäksi kiinnitetään erityistä huomiota sellaisen opetustilanteiden järjestämiseen, joissa voidaan tarjota kaikille oppilaille mahdollisuuksia soveltamis- ja ongelmanratkaistaidon kehittämiseen. Jotta opetus voitaisiin järjestää oppilaiden oppimisedellytysten mukaisesti on tarpeen vaatiessa voitava käyttää tuki- ja erityistoimia sekä joustavia ryhmäratkaisuja. Yläasteella tarvitaan lisäksi oppilaiden ryhmittelyä oppimisedellytysten, harrastuneisuuden ja jatko-opintosuunnitelmien mukaan eräitä oppiaineiden kohtia opetettaessa.

Ala-asteen yhdysluokkaopetus edellyttää erityistä suunnitelmallisuutta oppiaineiden jäsentelyssä oppimiskokonaisuuksiksi, työtapojen valinnassa, eriyttämistoimissa ja oppimateriaalin käytössä. Matematiikan opetuksessa on yleensä edettävä vuosikurssi kerrallaan, vaikka useampaa vuosiluokkaa opetettaisiinkin yhdessä. Yhteisten opetustuokioiden järjestämiseksi voi kuitenkin olla tarpeen poiketa oppiaineiden sijoittelusta annetuista ohjeista.

Arviointi on tavoitteellisen opetuksen olennainen osa. Opetustapahtuman aikana välittyvä monipuolinen tieto antaa opettajalle ja oppilaalle palautetta opetuksen ja opiskelun onnistumisesta sekä opetusjärjestelyn toimivuudesta. Opettajalle opetustapahtuman jatkuva arviointi antaa mahdollisuuden opetuksen välittömään korjaamiseen ja kehittämiseen. Opiskelun edistymisestä annettava välitön palaute tekee arvioinnista luonnollisen, oppilaalle myönteisen ja oppimista edistävän opetuksen osan, joka myös auttaa oppilasta tuntemaan omia kykyjään ja mahdollisuuksiaan.

Fysiikka ja kemia

1 Tavoitteet

Peruskoulun fysiikan ja kemian opetuksen tavoitteena on oppilaan luonnontieteellisen yleissivistyksen laajentaminen, persoonallisuuden kehittäminen ja jatko-opiskeluvalmiuksien antaminen.

Opetuksessa annetaan tietoa paitsi fysiikan ja kemian ilmiöistä myös niiden merkityksestä luonnossa ja käytännön elämässä. Samalla pyritään herättämään mielenkiintoa ja harrastusta omakohtaiseen havaitsevaan tiedon hankintaan. Oppilaille annetaan valmiuksia maailmankuvan muodostamiseksi ja mahdollisuuksia kehittää havaintokykyä, kätevyyttä, itsenäisyyttä, ongelmanratkaisukykyä, yhteistyökykyä ja vaikutusyhteyksien tajuamista.

2 Sisällön valinnan perusteet

Oppimäärien sisällöt ovat fysiikan ja kemian keskeistä ainesta. Ne ovat ympäristöön tutustumisen ja sen ymmärtämisen kannalta tärkeitä. Sisällöt sallivat mahdollisimman usein kokeellisen lähestymistavan, ja niillä on merkitystä jatko-opintojen kannalta.

3 Oppiaines

3.1 Seitsemäs vuosiluokka

3.1.1 Kemia

Laboratoriotyöskentely

- turvallinen työskentely
- välineiden ja aineiden käsittely
- havaintojen ja johtopäätösten tekeminen

Mitä kemia on

- erilaisia aineita
- aineiden välisiä reaktioita

Aineen rakenne

- atomi ja molekyyli
- alkuaineita ja yhdisteitä

- kemian merkkikielen perusteita
- puhtaat aineet, seokset, liuokset, seoksen aineosien erottaminen

Havaintoja kemiallisista reaktioista

- palaminen (käsitellään esimerkiksi vety, hiili ja rikki sekä niiden oksidit)
- hapoille ja emäksille luonteenomaisia reaktioita
- reaktionopeuteen vaikuttavia tekijöitä

3.1.2 Fysiikka

Mekaniikka

- perusmittaukset
- suureet ja niiden yksiköt: tiheys kvalitatiivisesti, voima, kitka kvalitatiivisesti
- vipu, kalteva taso
- painopiste, tasapainolajit

Ääni- ja aaltoliikeoppi

- aaltoliikkeen perusominaisuudet: poikittainen ja pitkittäinen aaltoliike, taajuus, aallonpituus
- äänen perusominaisuudet: äänen synty ja eteneminen, äänen korkeus ja väri
- ääni ympäristötekijänä: melu ja sen torjunta
- musiikin äänioppia

Lämpöoppi

- mitä lämpö on
- lämpötilan mittaaminen: lämpömittari, lämpötila
- lämpöenergia

Sähköoppi

- sähköturvallisuus
- jännitteen ja sähkövirran mittaaminen
- johteet ja eristeet
- sähkövirran lämpövaikutus
- yksinkertaisia kytkentöjä
- kestopagneetti
- sähkömagneetti

3.2 Kahdeksas vuosiluokka

3.2.1 Kemia

Aineen rakenne ja kemian merkkikieli

- atomin rakenne

— kemialliset sidokset: oktettisääntö, ioni- ja molekyyli-rakenteiset yhdisteet

Käytännön kannalta merkittäviä aineita

- tärkeitä yhdisteitä (joitakin seuraavista: typen, kalsiumin, rikin ja piin teollisesti tärkeimmät yhdisteet)
- metalleista: mineraalit, malmit, metallivarojen riittävyys, metallien yhteiset ominaisuudet
- ympäristöön haitallisesti vaikuttavia aineita

Kemiallisia reaktioita

- palamisreaktioita
- happojen ja emästen reaktioita: liuoksen happamuus ja emäksisyys, pH-asteikko, neutraloituminen
- ionireaktioita

Kokeellista sähkökemiasa

- metallien jaloussarja
- sähköparit
- korroosio
- elektrolyysi

Orgaaninen kemia

- orgaanisten yhdisteiden perusominaisuuksia: hiiliatomien sitoutuminen, tyydyttyneet ja tyydyttymättömät yhdisteet, fysikaalisia ja kemiallisia ominaisuuksia
- yksinkertaisia orgaanisia yhdisteitä: hiilivetyjä, petrokemian tuotteet poltto- ja raaka-aineina, alkoholeja ja karboksyylihappoja
- ravintoaineiden orgaanisia yhdisteitä: hiilihydraatit, rasvat, proteiinit
- käytännön orgaanista kemiaa: pesuaineet, selluloosa ja sen johdokset, muovit

3.3 Yhdeksäs vuosiluokka

3.3.1 Fysiikka

Mekaniikka

- matka, aika, nopeus
- putousliike
- työ, teho, energia
- paine, ilmanpaine

Lämpöoppi

- lämpölaajeneminen
- olomuotojen muutoslämmöt

- lämmön siirtyminen: kuljetus, säteily, johtuminen
- rakennusten lämpötalous

Valo-oppi

- ympäristön näkemiseen liittyvät fysiikan periaatteet: mitä valo on, valon eteneminen, värit, heijastuminen ja taittuminen
- kupera ja kovera linssi, silmälasit, suurennuslasi

Sähköoppi

- sähkövaraus
- johteet ja eristeet
- jännite, sähkövirta, resistanssi, Ohmin laki
- sähköteho ja -energia
- sähkömagneettinen induktio, vaihtovirta, muuntaja, sähköenergian siirto
- elektroniikan peruskomponentteja
- sähköturvallisuus

Ydinfysiikka

- säteilyn syntyminen, vaikutukset ja käyttö, säteilyltä suojautuminen
- ydinenergia

Tähtitiede

- maailmankaikkeuden rakenne

3.4 Oppimäärän kuntakohtainen soveltaminen

Kunnan opetussuunnitelmassa oppiainesta voidaan täsmentää kuntakohtaisesti ottamalla huomioon erityisesti paikkakunnalle ja alueelle tyypilliset elinkeinot ja teollisuustoiminta.

4 Opetusjärjestelyt

Opetuksen sisällön ohella työtapo vaikuttaa ratkaisevasti tavoitteiden saavuttamiseen. Tavoitteiden monipuolinen huomioon ottaminen edellyttää useiden erilaisten työtapojen käyttämistä, joissa laboratoriotyöskentelyllä ja demonstraatiolla tulee olla keskeinen asema.

Oppilasarvioinnissa tulee ottaa huomioon myös oppilaan edistymisen kokeellisessa työskentelyssä. Tämä voidaan tehdä mm. havainnoimalla oppilaan työskentelyä ja käyttämällä kokeelliseen työskentelyyn liittyviä tai kokeellista työskentelyä edellyttäviä koetehtäviä.

Biologia ja maantieto

1 Tavoitteet

Biologian opetuksen yleistavoitteena on antaa oppilaille valmiuksia luonnontieteellisen maailmankuvan muodostamiseen.

Tiedollisen kasvatuksen alueella tavoitteena on

- tutustuttaa oppilaat elävään luontoon, sen lajistoon ja ilmiöihin sekä biologiassa käytettyyn peruskäsitteistöön
- opettaa erityisesti ihmisen rakennetta ja elintoimintoja sekä ihmisen ekologiaa ja
- saada oppilaat ymmärtämään keskeiset ekologiset lainalaisuudet.

Taidollisen kasvatuksen alueella tavoitteena on

- harjoittaa biologialle ominaisia työskentelytapoja, havainnointia ja tiedonhankintaa
- harjoittaa havaintojen ja tietojen käyttökelpoisuuden arviointia ja
- kehittää kykyä käyttää opittuja käsitteitä ja hankittua tietoa päätelmien teossa sekä luonnontieteellistä ajattelua.

Asennekasvatuksen alueella tavoitteena on

- herättää oppilaissa harrastus ja kiintymys elävään luontoon ja
- herättää oppilaissa vastuu omasta terveydestään sekä saada heidät ymmärtämään velvollisuutensa elinympäristön ja elämän suojeluun sekä ihmisen vastuu luonnon muuttajana ja luonnonvarojen käyttäjänä.

Maantiedon opetuksen yleistavoitteena on antaa oppilaille valmiuksia todellisuutta vastaavan maailmankuvan muodostamiseen uusia näkemyksiä luovan ja vaihtoehtoisia ratkaisuja pohtivan opetuksen kautta.

Tiedollisen kasvatuksen alueella tavoitteena on

- rakentaa jäsentynyt karttakuva etenemällä kotiseudusta ja omasta maasta laajempiin alueellisiin kokonaisuuksiin
- opettaa sijaintiin, alueelliseen jakautumiseen ja eri tekijöiden vuorovaikutukseen perustuvia maantieteellisiä peruskäsitteitä ja
- antaa esimerkkejä siitä, miten ympäristön tarjoamat mahdollisuudet ja käytettävissä olevat luonnonvarat vaikuttavat ihmisen taloudelliseen, sosiaaliseen ja poliittiseen toimintaan.

Taidollisen kasvatuksen alueella tavoitteena on

- harjoittaa maantiedolle ominaisia työskentelytapoja, havainnointia, kartan ja kartastojen, tilastojen ja kirjallisten lähteiden käyttöä tiedonhankinnassa
- harjoittaa opittujen käsitteiden käyttöä sekä tietojen tulkintaa ja sovelluksia ja
- kehittää maantieteellistä ajattelua ja päättelyä sekä maantieteellistä tilatajua.

Asennekasvatuksen alueella tavoitteena on

- herättää oppilaissa kiintymys kotiseutuun ja omaan maahan sekä tietoisuus kuulumisesta Suomen kansaan

- vahvistaa oppilaissa ymmärtämystä ja arvontoa vieraita maita kansoja ja niiden kulttuureja kohtaan
- edistää kansainvälistä arvontoa, yhteistyötä ja rauhaa ja
- korostaa ihmisen vastuuta omasta elinympäristöstään ja maapallon luonnonvarojen riittävydestä.

2 Sisällön valinnan perusteet ja oppiaines: biologia

2.1 Kolmas ja neljäs vuosiluokka: eläimiä ja kasveja

Oppilaat tutustutetaan eläin- ja kasvimaailman peruskäsitteisiin, lähiympäristön eläin- ja kasvimaailmaan sekä eliöiden perusrakenteeseen. Tarkastellaan kotimaisia nisäkkäitä ja niiden elintapoja. Oppilaat tutustutetaan eliökunnan järjestelmän suuryhmiin, selkärangaisiin ja eliöiden sopeutumiseen vuodenaikojen vaihtelussa. Heidät ohjataan tekemään havaintoja luonnosta ja samalla laajentamaan lajintuntemustaan. Osoitetaan eläin- ja kasvimaailman yhteistoiminnan merkitys.

Oppilaissa herätetään kiinnostusta ja kunnioitusta elävään luontoon ja tuntemaan vastuuta myös lemmikkieläimistä.

2.1.1 Kolmas vuosiluokka

Lähiympäristön eläimiä ja kasveja

Eliöiden rakenne

- eläin, kasvi, sieni ja bakteeri

Nisäkä

Kasvikunnan talvehtiminen

- veden ominaisuudet, lumipeite ja kasvien lepoasteet

Lemmikkieläimiä ja huonekasveja

Ravintoketju

Luonto keväällä

2.1.2 Neljäs vuosiluokka

Luonto syksyllä

Eliökunnan järjestelmä rakennemallina

Selkärangaisia

Eläinkunnan talvi

- aineen ominaisuuksia, lumen merkitys, varustautuminen talveen, talviuni ja -horros

Kasvi- ja eläinmaailman yhteistoimintaa

— pölytys ja siementen leviäminen

Kevään eläin- ja kasvilajistoa

2.2 Viides ja kuudes vuosiluokka: luonto ja ihminen

Lajintuntemuksen täydentämiseksi tutustutaan kotiseudun pihamaan, puutarhan, puiston ja metsän lajistoon sekä luonnon keräilytuotteisiin. Samalla opetellaan maantiedon opetukseen liittyen ulkomaisia eläin- ja kasvilajeja. Tutustutaan ihmisen biologiaan, erityisesti murrosiän aiheuttamiin muutoksiin. Oppilaissa herätetään vastuuntuntoa omasta itsestään ja terveydestään.

Oppilaat tutustutetaan ihmisen harjoittamaan ravinnontuotantoon, peltoviljelyyn ja karjanhoitoon. Oppilaat opetetaan tuntemaan tärkeimmät viljelykasvit ja kotieläimet. Osoitetaan elämän riippuvuus ympäristöstä ja sen muutoksista. Oppilaita ohjataan ymmärtämään vastuunsa koko elinympäristöstä.

2.2.1 Viides vuosiluokka

Kotiseudun pihamaan, puutarhan, puiston ja metsän lajistoa

Luonnon keräilytuotteita

Ihmisen rakenne ja toiminta

- luusto ja lihakset
- hengitys ja verenkierto
- ruoansulatus pääpiirteittäin
- erityis
- aistit ja hermosto, valo ja ääni

Murrosikä — aikuinen

Mitä minussa tapahtuu

Lapsen syntymä

2.2.2 Kuudes vuosiluokka

Pelto ravinnontuottajana

- ravinto- ja rehukasveja

Kasvupaikkatekijät

- seos ja liuos
- pellon pieneliöstö
- palaminen ja kierrätys

Kasvien korjuu ja varastointi

Tärkeimpiä kotieläimiä

Uhanalaisia ja sukupuuttoon kuolleita eläin- ja kasvilajeja

Eliökunnan sukupuu rakennemallina

2.3 Seitsemäs vuosiluokka: suot ja vedet

Oppilaat tutustutetaan suon ja vesien ekologiaan ja eliöyhteisöihin sekä opetetaan heitä arvostamaan niiden suojelua.

Soiden synty

Soiden eliöyhteisöt

Turve

Soiden suojelu

Vesien eliöyhteisöt

Vesien suojelu

Itämeren biologiaa

2.4 Kahdeksas vuosiluokka: metsät

Oppilaat tutustutetaan metsien ekologiaan ja eliöyhteisöihin ja ohjataan heidät ymmärtämään metsien merkitys. Oppilaille selvitetään metsien arvo ympäristön suojelun kannalta ja metsien hoidon välttämättömyys.

Suomi — metsien maa

Metsien kasvutekijät

Kangasmetsä

Metsä ekosysteeminä

Kalliot kasvupaikkana

Tunturit

32.5 Yhdeksäs vuosiluokka: ihminen

Oppilaat perehdytetään ihmisen rakenteeseen ja elintoihintoihin, lisääntymisfysiologiaan ja erilaisiin sairauksiin sekä niitä ennalta ehkäiseviin toimenpiteisiin ja terveyden arvostamiseen.

Kurssin lopuksi tarkastellaan ympäristökysymyksiä integroiden muiden oppiaineiden opetukseen.

Kudokset ja elimet

Aineenvaihdunta

Aistit

Hermostollinen ja kemiallinen säätely

Lisääntyminen ja ihmissuhteet

Perinnöllisyys ja evoluutio

Ihminen ja ympäristö

2.6 Oppimäärän kuntakohtainen soveltaminen

Kunnan opetussuunnitelman tulee sisältää oppimäärän kaikki sisältöalueet. Osa-alueita valittaessa ja määriteltäessä on huolehdittava siitä, että

sisällöt mitoitetaan kullakin vuosiluokalla oppilaan kehitystason ja käytettävissä olevan tuntimäärän mukaisiksi.

Kuntakohtaisuus voidaan toteuttaa eri luokkien opetussisällöissä mm. seuraavasti:

Kolmannella ja neljännellä vuosiluokalla oppiaines voidaan valita sisältöalueittain lähes kokonaan kuntakohtaisesti. Lisäksi opetussuunnitelmassa voidaan muunnella eri osioiden laajuutta.

Viidennellä vuosiluokalla voidaan opettaa jokamiehen velvollisuuksia ja oikeuksia luonnossa painottaen paikallisia olosuhteita. Pihamaan, puiston, puutarhan ja metsän lajisto valitaan paikallisesti.

Kuudennella vuosiluokalla valitaan kohteeksi kotiseudun maataloudesta esim. viljely-, karja- tai puutarhatila, talousmetsä, kalanviljelylaitos, turkistarha, porotalous tms.

Seitsemännellä vuosiluokalla voidaan painottaa suo- ja vesibiologian opetussisältöjä kuntakohtaisten olosuhteiden mukaan.

*Kahdeksannalla vuosiluokalla voidaan opiskella metsätyyppinä paikallisten olosuhteiden mukaisesti joko kuiva kangasmetsä, tuore kangasmet-
sä, lehto tai pohjoisimmilla seuduilla tunturi.*

Yhdeksännellä vuosiluokalla jakso Ihminen ja ympäristö voidaan käsitellä kuntakohtaisia ympäristökysymyksiä painottaen.

3 Sisällön valinnan perusteet ja oppiaines: maantieto

3.1 Kolmas ja neljäs vuosiluokka: kotiseutu, Suomi ja muut Pohjoismaat

Käsitellään kotiseudun, Suomen ja muiden Pohjoismaiden aluemaantietoa. Opiskelun lähtökohtana on koulu, sen ympäristö ja kotiseutu, josta edetään Suomen valtiolliseen kokonaisuuteen ja edelleen muihin Pohjoismaihin.

Tavoitteena on rakentaa jäsentynyttä karttakuvaa sekä kehittää luonnontieteellistä ajattelukykyä. Se tapahtuu harjoittamalla kartanlukutaitoa ja piirrosten tulkintaa sekä maantieteellisten peruskäsitteiden käyttöä.

Herätetään kiintymystä kotiseutuun ja omaan maahan sekä tietoisuutta kuulumisesta Suomen kansaan ja pohjoismaiseen yhteisöön edistämällä arvontaa ja keskinäistä yhteistyötä.

3.1.1 Kolmas vuosiluokka

Karttaopetusta

— oman kotiseudun ilmakehä, osoite- ja peruskartta

Kotiseudun maantietoa

- retkeilyä maantieteellisiin kohteisiin ja kartan käyttöä
- sääilmiöiden havainnointia

Suomi valtiollisena kokonaisuutena

- Suomen karttakuva ja perusnimistää

Muut Pohjoismaat

- yleispiirteet ja nimistää

3.1.2 Neljäs vuosiluokka

Karttaopetusta

- eri mittakaavaisia Pohjoismaita käsittäviä karttoja ja kartaston käyttöä

Kotiseudun maantietoa

- kotikunta maantieteellisenä kokonaisuutena ja yhteydet kunnan ulkopuolelle
- sääilmiöitä

Suomen aluekuvaus

- maisemat ja ihmisen toiminta omaa aluetta painottaen

Pohjola maantieteellisenä kokonaisuutena

- keskinäistä vertailua yhteistyötä korostetaan

3.2 Viides ja kuudes vuosiluokka: maapallo, Afrikka, Aasia, Australia ja Oseania

Opiskellaan Afrikan, Aasian, Australian ja Oseanian aluemaantietoa.

Tehtävänä on harjoittaa maantieteellisiä työskentelytapoja, opettaa lapsen näkökulmasta sijaintiin, alueelliseen jakautumiseen sekä luonnon ja ihmisen vuorovaikutukseen perustuvia maantieteellisiä peruskäsitteitä. Tarkennetaan maapallon karttakuvaa, opetetaan Maan liikkeitä ja niiden vaikutuksia. Perehdytään teemakarttojen ja kuvallisten esitysten tulkintaan alueellisia kokonaisuuksia painottaen. Näin kehitetään päte-lykyä maantieteellisen sijainnin pohjalta.

Vahvistetaan ymmärtämystä ja arvontantoa vieraita maita, kansoja ja niiden kulttuureja kohtaan sekä edistetään kansainvälistä arvontantoa, yhteistyötä ja rauhaa.

3.2.1 Viides vuosiluokka

Maapallon karttakuva

- yleiskuva maapallosta, merten ja mannerten jakautuminen, nimistää

Euroopan perusnimistöä karttatyönä

- meret, tärkeimmät joet ja vuoristot, valtiot ja pääkaupungit

Maapallon liikkeet ja niiden seurausilmiöitä

- Maan liikkeiden yhteys vuorokauden- ja vuodenaikoihin
- painovoima ja magnetismi

Afrikan aluemaantietoa

3.2.2 Kuudes vuosiluokka

Maapallon karttakuva

- sijainnin määrittely asteverkon avulla, asteverkon laatimisperusteet

Maapallon liikkeet ja niiden seurausilmiöitä

- Maan planetaarisuus vyöhykkeisyyden perustana
- painovoima ja magnetismi

Aasian, Australian ja Oseanian aluemaantietoa

3.3 Seitsemäs vuosiluokka: Amerikat ja napa-alueet

Karttakuvaa täydennetään läntisen pallonpuoliskon osalta ja vahvistetaan maantieteellisten käsitteiden käyttöä ja tietojen soveltamista.

Tarkastellaan kehitysmaiden ongelmia ja siten autetaan oppilaita ymmärtämään teollistuneiden maiden vastuu tasapuolisesta kehityksestä ja kansojen välisestä yhteistyöstä.

Läntisen pallonpuoliskon kaksoismanner

- alueen karttakuva

Latinalainen Amerikka

- kehittyvien maiden ongelmia

Anglo-Amerikka

- teollistuneen maanosan piirteitä

Napa-alueet

3.4 Kahdeksas vuosiluokka: Eurooppa

Opetetaan Euroopan aluemaantietoa. Opetuksessa täydennetään oman maanosan karttakuvaa ja analysoidaan maanosan sijainnista johtuvia luonnon- ja kulttuurimaantieteellisiä ilmiötä sekä niiden alueellista levinneisyyttä.

Oppilaissa vahvistetaan arvontantoa Euroopan eri kansojen kulttuuri-perinteeseen rikkautena, mutta korostetaan myös taloudellisen ja poliittisen yhteistyön välttämättömyyttä valtioiden kesken niin Euroopassa kuin sen ulkopuolellakin.

Euroopan luonnonmaantieteelliset yleispiirteet
Länsi-, Keski-, Etelä- ja Itä-Euroopan valtiot
Neuvostoliitto Euroopan ja Aasian valtioneu-
yhteenvedo Euroopan kulttuurimaantieteellisistä piirteistä

3.5 Yhdeksäs vuosiluokka: Suomi ja muu Pohjola

Käsitellään Suomen maantietoa ja maamme asemaa Pohjolan osana soveltaen aikaisemmin opittuja asioita. Tarkoituksena on syventää maantieteellistä päättelykykyä ja pieni- ja suurimittakaavaisten karttojen tulkintaa. Pyritään tekemään yhteenvedo maantieteellisistä tekijöistä ja niiden välisistä vuorovaikutussuhteista.

Edistetään ymmärtämystä ja arvonantoa omaa maata ja sen asukkaita ja kulttuuriperinteitä sekä pohjoismaista yhteistyötä ja rauhanpyrkimystä kohtaan. Kurssin lopuksi selvitetään ympäristökysymyksiä yhteistyössä muiden oppiaineiden kanssa.

Yleispiirteet

— Suomen maantieteellinen sijainti

Luonnonmaantietoa

— Suomen geologinen kehitys ja luonnonmaantieteelliset alueet

Kulttuurimaantietoa

— ihmisen toiminnan maantieteelliset edellytykset
— kaksikiellisyys ja etniset vähemmistöt

Pohjolan asema maapallolla

Ympäristösuunnittelu

— kotikunnan maankäyttö ja ympäristöhoito

3.6 Oppimäärän kuntakohtainen soveltaminen

Kunnan opetussuunnitelman tulee sisältää oppimäärän kaikki sisältöalueet. Osa-alueita valittaessa ja määriteltäessä on huolehdittava siitä, että sisällöt mitoitetaan kullakin vuosiluokalla oppilaan kehitystason ja käytettävissä olevan tuntimäärän mukaisesti.

Kuntakohtaisuus voidaan toteuttaa eri vuosiluokkien opetussisällöissä mm. seuraavasti:

Kolmannella ja neljännellä vuosiluokalla voidaan toteuttaa kuntakohtaisuutta mm. karttaopetuksen ja kotiseudun maantiedon avulla sekä pohjoismaisia ystäväkuntia koskevaa aineistoa käsittelemällä.

Vuosiluokilla 5—8 voidaan eri osioiden laajuutta muunnella.

Yhdeksännellä vuosiluokalla painotetaan väestö- ja talousmaantiedon sekä ympäristön suunnittelun opetus alueellisesti.

4 Aihekokonaisuudet

Aihekokonaisuuksien käsittely toteutetaan koulukohtaisesti laaditun, eri oppiaineiden integraatiolle perustuvan suunnitelman pohjalta. Suunnitelmaan voidaan sisällyttää teemapäiviä, näyttelyitä ja opinto-retchiä.

Perhekasvatus liittyy biologiassa oleellisena osana viidennen ja kuudennen vuosiluokan sisältöihin Ihmisen rakenne ja toiminta, Murrosikä - aikuinen ja Lapsen syntymä sekä yhdeksännen vuosiluokan sisältöalueeseen Lisääntyminen ja ihmissuhteet. Biologisten asioiden yhteydessä käsitellään myös perhekasvatukseen liittyviä mielenterveydellisiä kysymyksiä sekä sukupuolielämään liittyen yksilön vastuuta itsestään ja läheisistään. Maantiedossa perhekasvatukseen liittyy eri kansojen, erityisesti kehitysmaiden perheiden ja lasten asemaan tutustuminen.

Kuluttajakasvatus liittyy biologiassa monin tavoin luonnon tuotteita ja tuotantoa sekä ihmisen ravitsemusta ja ravinnonkäyttöä koskeviin kysymyksiin vuosiluokilla 5—9. Maantiedossa kaikilla vuosiluokilla kuluttajakasvatuksen aihepiirit tulevat esille talousmaantiedossa luonnonvaroja, niiden riittävyyttä, elinkeinoja sekä kauppaa ja liikennettä opiskeltaessa.

Biologian ja maantiedon opetuksessa otetaan joukkotiedotusvälineiden tarjoaman aineiston käyttö ensisijaisesti huomioon tiedonhankinnan lähteenä. Sanomalehtiä ja muuta ajankohtaista aineistoa käytettäessä harjaannutaan kriittiseen tiedon valintaan ja monipuoliseen tiedotusaineiston käyttöön. Tietoliikenne talousmaantiedon osana liittyy myös joukkotiedotuskasvatukseen.

Terveyskasvatuksen sisältöjä liittyy viidennellä ja kuudennella vuosiluokalla biologian jaksoihin Ihmisen rakenne ja toiminta, Murrosikä — aikuinen sekä Lapsen syntymä sekä koko yhdeksännen vuosiluokan biologian kurssiin. Terveyskasvatukseen kuuluvan opetuksen tavoitteena on tutustuttaa oppilaat erilaisiin sairauksiin ja niiden ennalta ehkäisyyn sekä herättää oppilaat arvostamaan omaa terveyttään ja tuntemaan vastuuta siitä. Maastoretkien toimintaohjeiden ja jokamiehen velvollisuuksien ja oikeuksien opetuksen yhteydessä käsitellään myös tapaturmien ennalta välttämiseen ja ensiapuun liittyviä seikkoja.

5 Opetusjärjestelyt

Jokaisella vuosiluokalla opetetaan biologiaa ja maantietoa keskenään yhtäsuuret tuntimäärät. Opetus voidaan järjestää jaksotetusti siten, että biologiaa opiskellaan syyslukukauden alussa ja kevätlukukauden lopussa ja maantietoa yhtäjaksoisesti syyslukukauden puolivälistä kevätlukukauden puoliväliin. Poikkeuksen muodostaa vieraiden maa-

nosien lajiston opiskelu. Se tapahtuu luontevimmin maantiedon opiskelun yhteydessä. Vastaavasti maantiedon maastotunteja ja opintoretkeä voidaan järjestää biologian retkiin liittyen.

Yhdeksännellä vuosiluokalla voidaan maantieto opiskella syyslukukaudella lukuunottamatta sisältöaluetta Ympäristönsuunnittelu. Tämän jälkeen opiskellaan biologian oppimäärä ja sen viimeiseen jaksoon Ihminen ja ympäristö liitetään maantiedosta Ympäristönsuunnittelu. Näin peruskoulun oppimäärän päättää laaja-alainen, yhtenäinen ympäristökysymyksiä käsittelevä oppijakso.

Yhdysluokissa opetus voidaan toteuttaa joko vuosi- tai vuorokursseina. Opetuksen tapahtuessa vuorokursseittain on karttaopetus kolmasluokkalaisille ja maapallon karttakuvan opetus viidesluokkalaisille aina aloitettava ensimmäisen vuorokurssin sisällöstä. Ensimmäisen vuorokurssin muodostavat kolmannen ja viidennen ja toisen vuorokurssin neljännen ja kuudennen vuosiluokan oppimäärät.

Ala-asteella biologian ja maantiedon oppimääriin sisältyy myös ympäristöopin yhteydessä käsiteltyä luonnonopillista oppiainesta.

Liikunta

1 Tavoitteet

Liikuntakasvatuksen tehtävänä koulussa on antaa oppilaille sellaisia tietoja, taitoja ja asenteita, joiden pohjalta syntyy liikunnallinen elämäntapa, jatkuva liikunnan harrastus ja tarve ylläpitää toimintaja työkykyisyyttä kaikenpuolisen hyvinvoinnin, terveyden, kouluvireisyyden ja muun oppimisen edistämiseksi sekä kehittää yhteistoimintakykyä ja tarjota mahdollisuuksia liikunnalliseen ilmaisuun ja liikuntakulttuurin ymmärtämiseen.

Liikunta luo perustaa muulle koulutyölle. Vireä, hyväkuntoinen ja terve lapsi kykenee keskimääräistä paremmin opiskelemaan myös muita oppiaineita.

Liikunnan erityistehtävänä on huolehtia persoonallisuuden toiminnallisen alueen kehittamisestä eli kasvattaa liikuntaan. Toisena tärkeänä tehtävänä on yleisten kasvatustavoitteiden saavuttamisen varmistaminen käyttäen hyväksi liikunnan erityisluonnetta eli kasvattaa liikunnan avulla.

Opetuksen yleistavoitteen mukainen oppilaiden kasvattaminen liikuntaan merkitsee toimintakykyisyyden, ennen kaikkea kuntotekijöiden ja taitopohjan kehittämistä sekä jatkuvan liikuntaharrastuksen herättämistä opettamalla liikuntataitoja ja tietoja sekä tarjoamalla myönteisiä elämyksiä.

Kasvattaminen liikunnan avulla merkitsee opetuksen yleistarvoitteen mm. yhteistyökykyisyyden kehittämistä, persoonallisuuden eheyttämistä ja mielenterveyden edistämistä.

Oppilaista pyritään lisäksi kasvattamaan omatoimisia ja rauhantah-toisia perheen ja yhteiskunnan jäseniä. Ottamalla huomioon tyttöjen ja poikien kehityksen erilaisuus sekä erilaiset kiinnostuksen kohteet edistetään sukupuolten välistä tasa-arvoa.

Kasvattamista liikuntaan ja kasvattamista liikunnan avulla ei voida useinkaan käytännön toiminnassa erottaa toisistaan. Kuitenkin kasvattaminen liikuntaan on ensisijaisesti riippuvainen opetuksen sisäl-loistä ja kasvattaminen liikunnan avulla ilmapiiristä; opettajan ja oppilaan välisistä suhteista, opetusjärjestelyistä ja tilannekohtaisista ratkaisuista. Tavoitteita konkretisoitaessa on perinteisesti korostettu vain sisältöjen merkitystä, mutta liikunnan kasvatusmahdollisuuksien hyödyntäminen edellyttää myös opetusmenetelmien merkityksen ymmärtämistä ja niiden monipuolista käyttöä.

Koska liikkuminen, liikenne, terveys ja terveelliset elämäntavat liittyvät toisiinsa, on perusteltua, että liikunnan opetuksen yhteydessä käsitellään myös liikennekasvatuksen ja terveystkasvatuksen kysymyksiä.

Liikunnalla tulee pyrkiä vaikuttamaan oppilaan persoonallisuuden kaikkiin osa-alueisiin: psykomotoriseen, kognitiiviseen, affektiiviseen sekä eettis-sosiaaliseen kehittymiseen.

2 Sisällön valinnan perusteet

Oppiaines valitaan siten, että se

- kehittää lasta mahdollisimman monipuolisesti
- ottaa huomioon lapsen kehitysedellytykset, tarpeet ja kiinnostuksen kohteet
- ottaa huomioon eri liikuntalajien yleisyyden ja suosion
- antaa monipuolisia virikkeitä jatkuvan liikuntaharrastuksen herättämiseen
- välittää kulttuuriperinnettä
- ottaa huomioon kunnan maantieteellisen aseman ja luonnon olosuhteet.

Kunnan opetussuunnitelmaa laadittaessa ja oppiainesta valittaessa tulee kaikilla vuosiluokilla olla kaikkia liikuntamuotoja:

- voimistelua
- palloilua
- yleisurheilua
- maastoleikkejä, suunnistusta
- talvilajeja
- uintia sekä
- leikkejä

Lajien keskinäinen suhde riippuu vuosiluokasta, oppilaiden sukupuolesta ja paikkakunnan tarjoamista mahdollisuuksista ja liikuntaperinteestä.

Liikuntaan käytettävänä olevasta opetusajasta varataan tytöillä voimisteluun vajaa kolmannes ja palloiluun noin viidennes. Pojat käyttävät voimisteluun noin neljäsosan tunneista, samoin palloiluun. Talvilajeihin varataan sekä tytöille että pojille noin viidesosa lukuvuoden tunneista, minkä lisäksi yleisurheiluun, suunnistukseen ja mahdollisuuksien mukaan myös uintiin kuhunkin vajaa kymmenesosa tunneista.

3 Oppiaines: tyttöjen liikunta

Peruskoulussa painotetaan eniten voimistelun opettamista. Hiihto on ensisijainen talviliikuntamuoto. Uuniin opetus pyritään keskittämään 3. ja 4. vuosiluokille ja järjestetään mikäli mahdollista niin, että ala-asteen päätyttyä kaikki lapset ovat uimataitoisia

3.1 Järjestäytymismuodot ja leikit

- Järjestäytymismuodot
- Leikit

- * reaktio- ja juoksuleikkejä
- * pienpelejä
- * välineleikkejä

3.2 Voimistelu

Perus- ja kuntovoimistelu

- * käynti- ja juoksuharjoitteita
- * lihashallinta- ja liikkuvuusharjoitteita
- * lihaksia vahvistavia harjoitteita
- * rentoutusharjoitteita

Tanssi

- * laululeikkejä
- * tanhuja
- * ulkomaisia kansantansseja
- * vanhoja tansseja
- * vakiotansseja
- * latinalaisia tansseja

Telinevoimistelu

— Permanto/matto

- * pyörintäliikkeitä (kuperkeikkoja, rattaanpyöriä)
- * tasapainotehtäviä (vaaka, käsinseisonta)
- * nojajarjoitteita (niskaseisonta, kulmaistunta, päälläseisonta)
- * hyppyjä (arabialaishyppy, puolivolttiin johtavia harjoitteita)

— Penkki/puomi

- * käyntiä, juoksua, askeleita
- * aloituksia
- * hyppelyjä ja hyppyjä
- * käännöksiä
- * pysähdysasentoja
- * kuperkeikkoja
- * alastuloja

— Hyppy

- * valmistavia harjoitteita
- * hyppyjä pukilla (haarahyppy)
- * hyppyjä pitkittäisellä telineellä (jänis- ja kissanloikka, kuperkeikkahyppy)
- * hyppyjä poikittaisella telineellä (kynttilä-, kyykkyjänne- ja päinkäännosivuhyppy)

— Puolapuut

- * kiipeämis-, riipunta- ja siirtymisliikkeitä

- Köydet/renkaat
 - * kiipeämis- ja riipuntaliikkeitä
- Kohopuu/nojapuut/rekki
 - * riipunta-, siirtymis-, heilunta- ja nojaliikkeitä
- Eritasonojapuut
 - * aloituksia
 - * pyörähdyksiä, noja- ja heilahdusliikkeitä
 - * alastuloja

Välinevoimistelu

- Hernepussi/keilat
 - * heilahdus- ja pyöritysliikkeitä
 - * heittoja ja kiinniottoja
 - * vierityksiä
 - * rytmiharjoitteita
 - * tarkkuus- ja tasapainoharjoitteita
- Pallo
 - * pallon käsittelyharjoituksia
 - * heittoja ja kiinniottoja
 - * pompotuksia
 - * vierityksiä
 - * vientejä
- Hypinnaru
 - * hyppelyjä ja hyppyjä
 - * pyörityksiä
 - * vientejä ja heilautuksia
 - * heittoja ja kiinniottoja
- Vanne
 - * heilahduksia ja heittoja
 - * vientejä
 - * pyörityksiä
 - * vierityksiä
 - * läpimenoja
 - * hyppyjä vanteen yli
- Nauha
 - * isoja ympyröitä
 - * kahdeksikkoja
 - * heilahduksia
 - * spiraaleja

- * serpentiinejä
- * heittoja

3.3 Palloilu

Pesäpallo

- * pallon käsittelyharjoitteita
- * heitto
- * kiinniotto
- * lyönti
- * syöttö
- * peliajatus ja taktiikka
- * pelaaminen
- * säännöt ja tuomaritoiminta

Koripallo

- * pallon käsittelyharjoituksia
- * syöttö ja syötön vastaanotto
- * koriinheitto
- * jalkatyö
- * kuljetus
- * peliajatus ja taktiikka
- * pelaaminen
- * säännöt ja tuomaritoiminta

Lentopallo

- * pallon käsittelyharjoitteita
- * lyönnit
- * aloitus
- * peliajatus ja taktiikka
- * pelaaminen
- * säännöt ja tuomaritoiminta

Tutustumista muihin peleihin

3.4 Yleisurheilu

— Juokseminen

- * juoksuleikkejä
- * perusjuoksu
- * pikajuoksu
- * lähtö
- * aitajuoksu
- * kestävyysjuoksu
- * viestijuoksu
- * erilaisia juoksuharjoitteita ja -pelejä (esim. salamapalloa)

— Hyppääminen

- * hyppely- ja hyppyharjoitteita

- * pituushyppy
- * korkeushyppy

— Heittäminen

- * heittoleikkejä ja välineeseen totutteluharjoitteita
- * pallonheitto
- * kuulantöytä
- * tutustumista muihin heittolajeihin

3.5 Maastoleikit, suunnistus, retkeily

Maastoleikkejä

Suunnistus

- * kartanluku ja kartan suuntaaminen
- * matkan arviointi
- * kompassin käyttö
- * suunnanotto ja suunnassakulku
- * suunnistusratoja ja -harjoitteita

Retkeily

- * luonnossa liikkumisen alkeistaidot
- * retkeilyn alkeet
- * retkeilytietoutta
- * retkeilytietoutta

3.6 Talvilajit

Maastohiihto ja laskettelun alkeet

- * välineisiin totuttamisharjoitteita
- * hiihtotavat
- * mäkien nousut
- * mäkien laskut
- * vauhdin hillitseminen
- * käännökset
- * matkahiihtoa
- * hiihtotietoutta

Luistelu

- * välineisiin totuttamisharjoitteita
- * liukuminen
- * lähdöt
- * luistelutavat
- * jarrutukset
- * käännökset
- * pyörinnät ja piruetit
- * hypyt
- * matkaluistelua
- * jääpelejä

3.7 Uinti

- Uiminen
 - * veteen totuttautuminen
 - * liukuminen
 - * uintitavat
 - * käännökset

- Sukeltaminen
 - * pituussukellus
 - * syvyysukellus

- Hypyt
 - * jalat/pää edellä
 - * lähtöhyppy

- Hengenpelastustaidot
- Uintitietoutta

4 Oppiaines: poikien liikunta

4.1 Voimistelu

Telinevoimistelu

- Tasapainoliikkeet
 - * polvivaaka
 - * niskaseisonta
 - * vaaka
 - * päälläseisonta
 - * käsinseisonta
 - * kävely puomilla
 - * kyykkykäynti penkillä
- Pyöriminen
 - * kuperkeikka eteen ja taakse
 - * taittokuperkeikka
 - * kuperkeikka ohimenevään vaakaan
 - * mäkikuperkeikka käsinseisannon kautta
 - * rataanpyörä
- Riipunnat, kohonnat, nojat, kipit
 - * riipunta ja riipuntakäynti
 - * toispolviriipunta
 - * leuanveto
 - * oikonoja
 - * nojakäynti nojapuilla

- * polvi- ja haarakippi rekillä
- * polvikippi heilunnasta
- * turmariipunta renkailla
- * kyynärturmariipunta nojapuilla

— Heilunta, pyöräys

- * oikoheilunta
- * kaato/taittokaato eteen rekillä
- * kieppi rekillä
- * perusheilunta rekillä
- * kaarilasku, -hyppy
- * kiintopyöräys taakse
- * kiintopyöräys ja kaarihyppy

— Hypyt

- * tasaponnistus-jäniksenloikka ja jännehyppy telineeltä alas
- * hyppyjä telineeltä alas
- * kyykkyjännehyppy
- * kyykkyhyppy
- * haarahyppy pukilla ja poikittaisella telineellä
- * kyykkyhyppy kääntyen

Perus- ja kuntovoimistelu

- * yleisimmät alkuasennot
- * käyntiä, juoksua, hyppyjä, hyppelyjä
- * lihaksistoa vahvistavia liikkeitä
- * nivelten liikkuvuutta lisääviä liikkeitä
- * kunto- ja muokkausvoimistelun perustehtäviä tahdissa ja omassa suoritusrytmissä
- * rytmin ja liikkeen yhdistelmiä
- * voimistelua musiikin mukaan
- * helppoja kansantansseja ja vakiotansseja (tyttöjen kanssa)
- * liikesuunnittelun perusteita
- * kuntopiiri, -rata, telinerataharjoittelua
- * kuntopalloharjoitteita

Välinevoimistelu

- * harjoitteita hypinnarulla, palloilla, hernepusseilla, keiloilla, vanteilla, sauvoilla
- * pyörikyksiä, heittoja, venytyksiä

4.2 Yleisurheilu

— Juokseminen

- * perusjuoksu
- * kestävyysjuoksu
- * pystylähtö
- * kyyrylähtö
- * aitajuoksu

- * viestinvaihto
- * nopeusharjoitteita
- * kestävyysharjoitteita

— Hyppääminen

- * hyppely- ja hyppyharjoitteita
- * moniloikat
- * pituushyppy
- * korkeushyppy
- * kolmiloikka

— Heittäminen

- * perus- ja tarkkuusheitto (pallolla)
- * vauhdillinen pallonheitto
- * kuulantöntö
- * heitto-ottelut
- * keihäänheitto
- * kiekonheitto

Juoksujen, hyppyjen ja heittojen ohjelmoitu harjoittelu ja testaaminen

4.3 Suunnistus ja retkeily

— Suunnistus

- * karttamerkit
- * kartanluku
- * reitti-viiva-suunnistus
- * kompassin käyttö
- * suunnanotto ja suunnassa kulku
- * valkoisen kartan harjoitteet
- * reitin valinta
- * matkan arviointi
- * ratamestaritehtävät

— Retkeily

- * luontopolku
- * alkeisretki
- * retkitietoutta
- * pyöräretki
- * retkien suunnittelu

4.4 Palloilu

Ala-asteella tehdään perusharjoitteita erikokoisilla palloilla. Yläasteella jatketaan ala-asteella opittujen palloilutaitojen edelleen harjoittamista, taktiikan ja erikoistilanteiden tuntemisen syventämistä, omakohtaista pelien järjestämistä sekä johtamis- ja erotuomaritehtäviä.

Pesäpallo

- * heitto, taittoheitto
- * kiinniotto
- * syöttö
- * peruslyönti
- * näpäys
- * säännöt
- * alkeispelejä esim. PITSKU
- * taktiset perusteet

Koripallo

- * rannesyöttö
- * yhden ja kahden käden syöttö
- * heitot (yhdellä/kahdella kädellä)
- * kuljetus
- * tukijalan käyttö
- * kahden tahdin heitto
- * paikkapuolustus, pelaajavartiointi
- * hidas ja nopea hyökkäys
- * minikoripallopelejä
- * levypallopelejä
- * säännöt

Jalkapallo

- * kuljetus
- * sisäteräsyöttö
- * ulkoteräsyöttö
- * haltuunotto, kuoletukset
- * ponnauttelu
- * nilkkapotku
- * harhautukset
- * maalivahdin työskentely
- * taktiikan perusteet ja liikkuminen
- * reilu peli
- * pääpeli

Lentopallo

- * sormilyönti
- * ala- ja yläaloitus
- * hihalyönti
- * juju, iskulyönti
- * viitepeli (esim. minilentis)
- * erilaiset torjuntatavat
- * taktiset perusteet

Muitakin pelejä voidaan sijoittaa opetussuunnitelmaan, mutta tällöin on erittäin tarkasti harkittava näiden pelien harjoitteluolosuhteet ja -mahdollisuudet sekä käytettävissä oleva aika.

4.5 Hiihto

Maastohiihto

- * suksien hallintaharjoitteita
- * sauvoittahiihto
- * 2-vaiheinen vuorohiihto
- * potkuton tasahiihto
- * 1-potkuinen tasahiihto
- * 3-vaiheinen tasahiihto
- * oiko-, haara- ja viistonousu
- * askelkäännös
- * suksiluistelu
- * oikolasku, auralasku, viistolasku, kumpareen lasku
- * aurajarrutus
- * aurakäännös, peruskäännös
- * matkahiihto, tarkkuushiihto
- * hiihtoretkeily
- * hiihtomaisterisuorituksia

Hiihtotietous

- * välineet ja varusteet
- * voitelu

Mäenlasku

- * mäkihypyn alkeet
- * mäenlasku hyppyristä

Laskettelu

- * oikolasku ja käännökset maastosuksilla

4.6 Luistelu ja jääpelit

Luistelu

- * luisteluasento
- * lähtö — eteenpäinluistelu — pysähdys
- * Lähtö — taaksepäinluistelu — pysähdys
- * kaarreluistelu eteen, taakse (oikealle ja vasemmalle)
- * käännökset

Mailan käsittely, kiekon/pallon hallinta

- * ote mailasta
- * kiekon/pallon siirtely edellä, sivulla diagonaalisuuntaan
- * kiekon/pallon hallinta liikkeessä

Syöttäminen ja syötön vastaanotto

- * vetosyöttö kämmen- ja rystyspuolella
- * syötön vastaanotto
- * rannesyöttö

Pelajatus ja taktiikka

- * liikkuminen
- * vapaan paikan etsiminen
- * paikkapuolustus 2—1—2
- * hidas hyökkäys/nopeaan hyökkäykseen lähtö

Pelaaminen

- * pienpelit
- * pelaamista sovelletuin säännöin

4.7 Uinti

— Uiminen

- * veteen totuttautumista
- * vaaka-asento, perusliuku
- * koiranuinti
- * alkeisselkäuinti
- * krooli
- * rintauinti
- * matkauintitesti

— Hypyt, sukellukset

- * pituussukellus
- * syvyysukellus
- * hyppy jalat edellä
- * starttihyppy

— Hengenpelastustaidot

- * vedestä pelastautuminen
- * pelastamisen alkeet
- * väsyneen uimarin kuljetus
- * elvytystoimenpiteet

— Muuta

- * Uimakandidaatti- ja -maisterisuorituksia
- * Palloleikkejä vedessä

5 Yhteinen oppiaines: terveys- ja liikennekasvatus

5.1 Terveyskasvatus

Seitsemäs vuosiluokka

— terveellisten elämäntapojen ja elämäntyylin merkitys terveyden ylläpitämisessä ja sairauksien ehkäisemisessä

- omakohtainen terveydentilan tarkkailu ja terveystarkastukset, asiallinen suhtautuminen terveysinformaatioon
- oikeat terveystottumukset ja niiden tasapainottaminen päiväjärjestyksessä
- omakohtaiset keinot vaaratilanteiden välttämiseksi
- toiminta vaaratilanteissa, paloturvallisuus ja eksyneen pelastaminen
- nuoret ja tupakka
- nuoret ja alkoholi

Kahdeksas vuosiluokka

- ensiavun antaminen
- tavallisimmat kansantaudit, niiden syyt ja ehkäiseminen
- nuoret ja alkoholi

Yhdeksäs vuosiluokka

- terveyden ja sairauden kokeminen
- nuori ja huumeet sekä huumaavat aineet
- tilanneraittius (liikenne, työpaikka yms.)
- alkoholin käytössä huomioonotettavat seikat
- tupakoitsijaksi kehittyminen
- tupakkalain keskeinen sisältö

5.2 Liikennekasvatus

Kahdeksas vuosiluokka

- riskitilanteiden tunnistaminen
- liikennetilanteiden jäsentäminen (tavat, normit, lait)
- oman ja toisten toiminnan vaikutusten ymmärtäminen
- turvalliset käyttäytymistottumukset
- ympäristöön vaikuttaminen

Yhdeksäs vuosiluokka

- liikennejärjestelmä ja turvallisuus
- vesillä liikkuminen

6 Oppimäärän kuntakohtainen soveltaminen

*Liikunnan oppimäärän tulee kunnan opetussuunnitelmassa olla oppilaiden tasolla toteutuva ja opetustavoitteita ilmentävä. Eri liikuntamuotojen opetussisältöjen tulee olla johdonmukaisia niin aineen oman sisäisen rakenteen kuin eri vuosiluokille sijoittuvan aineksen osalta. Erityisen tärkeää on säilyttää opetuksessa tietty kokonaisuus niin, että oppimäärässä esitetty aines opetetaan kyseisten kouluvuosi-
sien aikana systemaattisesti luokkatasolta toiselle edeten.*

Oppimäärän tulee sisältää keskeisimmät liikuntamuodot. Liikunnan perusasiat pyritään opettamaan jokaiselle lapselle. Tämä tapahtuu parhaiten laatimalla kuntatasoinen ja tarvittaessa koulukohtainen oppimäärä. Siitä tulee ilmetä oppiaineksen jakaantuminen sekä vuosiluokkien että sukupuolten mukaisesti. Vaikka yleistavoitteet ovat samat tytöillä ja pojilla, niin sukupuolierot täytyy ottaa huomioon tavoitteita käytäntöön sovellettaessa sekä oppisisältöjä valittaessa. Erityisesti tulee ottaa huomioon se, että tyttöjen fyysis-motoriset kyvyt kehittyvät aikaisemmin kuin pojilla. Tyttöjen ja poikien välillä on lisäksi suorituseroja fyysis-motoristen kykyjen ja motoristen perustaitojen alueella. Myös eri sukupuolten liikuntapreferenssit ja suoritustiivit eroavat jossain määrin toisistaan.

Vaikka tyttöjen ja poikien lajisäällön rakenne on osin samankaltainen, painottuvat oppisisällöt eri luokilla eri tavoin. Oppimisen varmistamiseksi voidaan eri vuosiluokilla keskittyä painotetusti eri liikuntamuotojen ja -lajien opettamiseen.

Oppimäärää toteutettaessa tulee hyödyntää ajankohtaiset liikunta- ja urheilutapahtumat sekä paikkakunnan ja mahdollisesti oppilaiden erityisharrastukset.

Ala-asteella luodaan perusta sekä liikunnan opetukselle että lasten harrastustoiminnalle, koska lapset ovat silloin iässä, jolloin motorinen oppiminen on kaikkein helpointa. Painopiste on liikunnallisten valmiuksien kehittämisessä ja liikuntataitojen opettamisessa. Yläasteella varmennetaan ensin ala-asteen oppiaineksen hallinta ja vasta sen jälkeen siirrytään uusien asioiden opettamiseen. Yläasteella painopiste on liikuntataitojen vakiinnuttamisessa ja hiomisessa sekä fyysisen kunnan kehittämisessä.

7 Opetusjärjestelyt

Alkuopetuksen liikuntakasvatuksessa on painopiste taitavuuden (erityisesti rytmi-, tasapaino-, reaktio- ja erottelukykyjen) ja motoristen perustaitojen kehittämisessä sekä oppilaan opettamisessa.

Vuosiluokkien 3—6 aikana jatketaan taitavuuden kehittämistä ja varmistetaan motoristen perustaitojen kehittyneen vaiheen saavuttaminen. Lajitaitojen opettaminen aloitetaan 3. luokalta lähtien. Erityishuomiota tulee kiinnittää siihen, että lajivalikoima on monipuolista.

Tyttöjen liikunnan opetuksessa keskitytään erityisesti taidon ja aerobisen kestävyuden kehittämiseen. Aerobisessa kestävyysharjoittelussa painopiste on aluksi harjoitteluun totuttamisessa ja vasta ala-asteen viimeisillä luokilla ko. ominaisuuden kehittämisessä. Myös kestovoimaharjoitteita tulee sijoittaa opetusohjelmaan.

Myös poikien opetuksessa keskitytään taitavuuden kehittämiseen, jossa ala-asteella muista tärkeämpiä ovat liikunnallinen reaktio- ja

erottelukyky. Likkuvuusharjoitteita tulee myös sisältyä ohjelmaan runsaasti. Aerobisissa kestävyys- ja kestovoimaharjoituksissa päähuomio kiinnitetään harjoitteluun totuttamiseen ja erilaisiin harjoitteisiin tutustumiseen.

Yläasteella hiotaan, vaikeutetaan ja yhdistellään ala-asteella opittuja liikkeitä. Ohjelmaan sisällytetään myös uusia lajeja. Painopiste on harjoittelemisen ja omien harjoitusohjelmien tekemisen opettamisessa. Suunnittelussa otetaan huomioon myös oppilaiden mieltymykset. Omatoimisuuden hyväksikäyttö on tärkeää, koska perusmuodot tulee oppia ja kokea sekä itsenäisesti että omatoimisesti. Kuntoharjoittelun yhteydessä oppilaat perehdytetään erilaisin lihasvoiman, -kestävyyden, aerobisen kestävyyyden, liikkuvuuden ja rentouden kehittämismenetelmiin.

Sekä kunto- että taitotekijöiden kehittymisen edellytyksenä on systemaattinen, progressiivinen ohjelma ja harjoittelu. Tämä asettaa erillisvaatimuksia sekä opetuksen suunnittelulle että harjoittelun organisoinnille.

Suunnittelussa opetuksen pohjana voidaan kuntakohtaisen opetussuunnitelman lisäksi käyttää opettaja- tai luokkakohtaisia vuosi- tai lukukausisuunnitelmia. Liikuntaa tulee opettaa jaksoittain siten, että samaan liikuntamuotoon (esim. voimisteluun) tai lajiin (esim. pesäpalloon) pyritään perehtymään useamman viikon ajan. Taitojen harjoittamiseen tulee käyttää riittävästi aikaa.

Suunnittelussa ja opetuksessa otetaan huomioon liikunnan opettamisesta ja terveyskasvatuksen kehittämisestä annetut valtakunnalliset ohjeet ja suositukset. Harjoittelutilanteissa tulee muistaa ottaa huomioon opetukseen liittyvät turvallisuuskohdat.

Opetuksen suunnittelu- ja toteutusvaiheessa tulee myös ottaa huomioon tyttöjen ja poikien väliset kehitys-, suoritus- ja motivaatioerot. Tämä on erityisen tärkeää silloin, kun molempia sukupuolia opetetaan samassa ryhmässä.

Yhdysluokilla erot ovat luonnollisesti vieläkin suuremmat. Eriyttäminen voidaan toteuttaa antamalla oppilaille eritasoisia harjoitteita tai siten, että sama harjoite tehdään määrällisesti eri tavoin.

Tietopuolinen oppiaine kytetään konkreettisiin, toiminnallisiin tilanteisiin.

Kaikilla luokilla liikuntatuntien yhteydessä ja liikuntapaikoille siirryttäessä käsitellään tapakasvatuksen seuraavia teemoja:

- asiallinen, ystävällinen ja kohtelias kielenkäyttö ja käyttäytyminen
- käyttäytyminen julkisilla paikoilla
- suhtautuminen yhteiseen omaisuuteen
- lippukulttuuri.

Peruskoulun yläasteella tulee liikunnanopetukseen varatuista tunneista käyttää terveys- ja liikennekasvatukseen yhteensä vähintään 30 oppituntia (10 + 10 + 10).

Liikunnanopetusta toteutettaessa harjoitteiden valinnan lähtökoh-

tana on lapsen senhetkinen motorinen perustaitotaso sekä fyysinen kunto. Opetuksessa tulee didaktisten seikkojen ohella kiinnittää erityistä huomiota fysiologisiin näkökohtiin. Kaikki valitut harjoitteet tulee järjestää niin, että mahdollisimman monet oppilaat voivat samanaikaisesti suorittaa annettuja tehtäviä.

Koska yksilölliset positiiviset kokemukset ja elämykset ovat motorisen oppimisen ja tuloksellisen kasvatuksen edellytyksiä, tulee harjoittelu toteuttaa niin, että jokainen voi kokea onnistuvansa.

Tässä oppimäärässä esitetty oppiaines voidaan opettaa tuntien määrästä riippumatta. Kunto- ja taitotasovaatimukset on asetettava sen mukaan, kuinka paljon harjoittamiseen voidaan käyttää aikaa.

Oppimistulosten arviointi merkitsee keskeisten tavoitealueiden

- toimintakykyisyyden
- laaja-alaisen liikuntataitojen ja
- harrastuneisuuden

saavuttamisen toteamista.

Liikunnan opetuksen tulee olla tietoista ja tarkoituksellista toimintaa, jolla pyritään asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen.

Musiikki

1 Tavoitteet

Peruskoulun musiikkikasvatuksen tehtävänä on oppilaan koko persoonallisuuden kehittäminen antamalla hänelle esteettisiä kokemuksia ja valmiuksia musiikin kulttuuriperinnön omaksumiseen.

Opetuksen tehtävänä on luovan ilmaisukyvyn kehittäminen, musiikin perustaitojen ja -tietojen antaminen, oppilaan arviointi- ja valintakyvyn sekä yhteistoimintavalmiuksien, myönteisten asenteiden ja musiikin pysyvän harrastuksen edistäminen.

Tämä yleistavoite täsmentyy ala-asteella siten, että musiikinopetuksen tavoitteena on

- virittää oppilaiden kiinnostus musiikkiin tarjoamalla elämyksiä ja myönteisiä kokemuksia
- kehittää oppilaiden kuuntelukykä
- edistää oppilaiden musiikillista ajattelukykyä musiikkikäsitteiden omaksumisen yhteydessä
- kehittää oppilaiden musiikin taitoja kuuntelemisen, laulamisen, soittamisen ja liikunnan yhteydessä
- edistää oppilaiden musiikin tuntemusta
- kehittää oppilaiden luovaa musiikillista ilmaisua kaikilla musiikinopetuksen osa-alueilla ja
- antaa oppilaille valmiuksia musiikin keinoin tapahtuvaan yhteistoimintaan.

Peruskoulun yläasteen musiikinopetuksen tavoitteena on

- oppilaiden myönteisten asenteiden, luovan ilmaisun ja jatkuvan musiikin harrastuksen kehittäminen
- ala-asteella saavutettujen taitojen ja tietojen sekä yhteistoimintamahdollisuuksien edistäminen musiikin keinoin
- oppilaiden musiikin yleisen tuntemuksen kehittäminen ja arviointikyvyn sekä musiikin valintamahdollisuuksien edistäminen ja
- oppilaiden eriytyvien musiikin harrastusten ja toimintojen tukeminen.

2 Sisällön valinnan perusteet

Ala-asteen musiikinopetuksessa otetaan huomioon oppilaiden erilaiset valmiudet ja viriketausta musiikissa. Tehtävänä on tarjota kaikille oppilaille mahdollisimman monipuolista musiikinopetusta. Oppiaineksen ja työtapojen valinnassa otetaan huomioon se, että eri osa-alueet muodostavat kokonaisuuden. Ala-asteen oppiaine perustuu musiikin peruskäsitteiden, voiman, sointiväriin, keston ja tason,

sekä niistä johdettujen musiikkikäsitteiden, dynamiikan, rytmin, tempon, melodian, harmonian ja muodon, sisältämään kokonaisuuteen. Tämä kokonaisuus toteutuu sekä oppiaineen omana sisäisenä että eri oppiaineiden välisenä eheytymisinä.

Erityisesti alkuopetuksessa otetaan huomioon kokonaisopetus, joka tukee eri oppiaineiden välistä eheytymistä. Myös muilla peruskoulun luokilla opetus voidaan suunnitella aihekokonaisuuksien mukaan. Koulun yhteiset tapahtumat ja teemat lisäävät omalta osaltaan opetussuunnitelman eheytymistä. Oppiainesta ja työtapoja valittaessa tulee voida käyttää koulun ulkopuolisen ympäristön musiikkivirikkeitä.

Yläasteella musiikinopetuksessa tulee ottaa huomioon oppilaiden mahdollisuudet aikaisemmin opittujen musiikin taitojen ja tietojen soveltamiseen uusissa yhteyksissä. Tämä tapahtuu parhaiten oppiainesta syventäen ja laajentaen, jolloin voidaan käyttää monipuolisia työtapoja ja hyödyntää oppilaiden kiinnostusta opetettavaan aineeseen.

Yläasteen oppiaines voidaan keskittää tiettyihin aihekokonaisuuksiin tai sitä voidaan käsitellä jaksoittain. Aiheiden valinnassa on syytä kiinnittää huomiota oppilaiden ajankohtaista musiikkia kohtaan tuntemaan kiinnostukseen ja heidän valmiuksiinsa toimia ryhmässä. Yläasteen musiikinopetus on monille oppilaille viimeinen vaihe musiikinopetuksen saamiseen. Tästä syystä yläasteella tulee erityisesti pyrkiä kiinnostavan aineksen valintaan pysyvän harrastuksen virittämiseksi. Samoin oppilaille annetaan tietoja eri ammateissa tarvittavista musiikin valmiuksista.

3 Oppiaines

3.1 Ensimmäinen ja toinen vuosiluokka

Dynamiikka

Opitaan erottamaan hiljainen ääni voimakkaasta ja sen yhteydessä käsitteet hiljainen (piano, p) ja voimakas (forte, f). Havaitaan ja toteutetaan voimistuva ja hiljenevä.

Sointiväri

Opitaan käyttämään omaa ääntä eri tavoin. Tutustutaan ympäristön ääniin. Tuotetaan ja kuvataan erilaisia ääniä. Opitaan tuntemaan äänen perusteella tavallisimmat soittimet.

Rytmi ja tempo

Eläydytään eri rytmeihin. Toteutetaan sanarytmejä ja perusrytmin sykettä. Opitaan käyttämään rytmitavuja ja -merkkejä. Havaitaan tasa- ja kolmijakoisen rytmin ero. Koetaan tempon muuttuminen.

Melodia

Seurataan melodian linjaa eri tavoin ja opitaan erottamaan korkea ja matala ääni. Keksitään ja tunnistetaan sävelmiä.

Harmonia

Säestetään lauluja vapaasti ja kuunnellaan erilaisia soinnutustapoja. Koetaan duurin ja mollin ero.

Muoto

Koetaan erilaisia muotorakenteita laulujen ja leikkien yhteydessä. Tunnistetaan kuuntelun perusteella samanlaisia ja erilaisia säkeitä. Tuotetaan ja kuvataan omia äänisommitelmia.

3.2 Kolmas ja neljäs vuosiluokka

Dynamiikka

Havainnoidaan ja toteutetaan voiman vaihtelu. Opitaan voiman vaihtelua ilmaisevia käsitteitä ja niiden symboleja (pp - ff, crescendo - diminuendo). Koetaan voiman vaihtelun vaikutus musiikin tunnelmaan.

Sointiväri

Opitaan tuntemaan orkesterin tärkeimmät soittimet sointivärin perusteella. Tutustutaan kuuntelun perusteella äänityyppeihin (sopraano, alto, tenori, basso). Opitaan käyttämään äänentoistolaitteita.

Rytmi ja tempo

Opitaan iskusävelen ja tahdin käsitteet. Tutustutaan tasa- ja kolmijakoisen rytmin merkintään ja opitaan tahdinosoitusta. Opitaan neljäsosa-, puoli- ja kahdeksasosanuottien sekä niitä vastaavien taukojen merkinnät. Harjoitellaan rytmin merkintää kuuntelun perusteella. Koetaan ja opitaan pisteellinen rytmi ja yhdyskaaren merkitys.

Kuunnellaan eri tempoja, niiden vaihteluja ja opitaan merkinnät allegro, moderato, andante ja adagio.

Melodia

Soitetaan ja lauletaan lyhyitä sävelmiä korvakuulolta ja nuoteista. Sepitetään omia sävelmiä. Opitaan lukemaan ja merkitsemään nuotein lyhyitä sävelaiheita. Tunnistetaan perussävel, duuri- ja mollisävyt melodiassa.

Harmonia

Tunnistetaan duuri - ja mollikolmisointu ja opitaan tässä yhteydessä pienen ja suuren terssin ero. Kuunnellaan pääsointujen tehoja. Tutustutaan perinteisestä soinnutuksesta poikkeavaan soinnutukseen sekä nykymusiikin käyttämiin keinoihin. Harjoitetaan kaksiaanisyyttä laulaen ja soittaen.

Muoto

Opitaan tuntemaan parillinen ja kahdenpuolinen rakenne (AB, ABA) sekä rondomuoto. Seurataan musiikkia viitteellisten partituurien avulla.

3.3 Viides ja kuudes vuosiluokka

Dynamiikka

Kerrataan voimanvahtelusta opitut symbolit ja opitaan dynamiikan äärimuodot piano pianissimo (ppp) ja forte fortissimo (fff) sekä sforzato (sf). Tutustutaan äänen sähköiseen vahvistamiseen ja äänen voimakkuuden mittaamiseen.

Sointiväri

Opitaan tuntemaan perinteiset soitinluokitukset ja sinfoniaorkesterin soitinryhmitys. Tutustutaan uuden musiikin sävellysperaatteisiin ja sointiväriin merkitykseen eri musiikinlajeissa.

Rytmi ja tempo

Toteutetaan erilaisia tanssirytmiejä. Opitaan käyttämään tahtilajeja 4/4, 3/8, 6/8, $\frac{C}{2}$ (2/2), 5/4 ja 5/8. Tuotetaan rytmisommitelmia. Merkitään kuulolta rytmitehtäviä. Kuunnellaan sävellysten tempoja ja tutustuaan niiden merkintöihin.

Melodia

Siirretään sävelmiä eri korkeuksille. Opitaan erottamaan duuri- ja mollisävelmät sekä tuntemaan duuri- ja molliasteikon rakenne. Opitaan sävelalat C-a, G-e, F-d, D-h ja B-g. Kuunnellaan suomalaista, eri maiden ja maanosien tyypillistä melodiikkaa. Tutustutaan ei-tonaaliseen musiikkiin.

Harmonia

Valitaan säestyssointuja laulu- ja soittotehtäviin. Opitaan käyttämään sointutehoja I—IV—V. Tunnistetaan kuulon ja merkinnän perusteella intervallit priimistä oktaaviin.

Muoto

Tutustutaan erilaisiin muotoamisperiaatteisiin ja kuunnellaan laajempia musiikillisia kokonaisuuksia.

3.4 Seitsemäs vuosiluokka

Ääni

Ihmisääni

— äänialat

- kuorotyypit
- äänenkäyttö

Soittimet

- perinteiset eurooppalaiset soittimet
- sinfoniaorkesteri

Kansanmusiikki

Suomalainen ja muu eurooppalainen kansanmusiikki

- kansansoittimia, -lauluja ja -tansseja

Etelä- ja Väli-Amerikka

- latinalais-amerikkalaisia tanssirytmijä

Pohjois-Amerikka

- intiaanien musiikki
- eurooppalaisperäinen pohjoisamerikkalainen kansanmusiikki

Aikamme musiikki

Afroamerikkalainen musiikki

- blues
- pop- ja rock-musiikin kehitys 1950-luvulta nykyaikaan

Viihdemusiikki

Uusia musiikillisia ilmaisutapoja

- yhtyemuodot

Esittävä säveltaide

Soitinmusiikki

- sinfonia
- konsertto
- sonaatti
- kvartetto
- sinfoninen runo

Eri uskontojen musiikki

Suomen kansankirkkojen musiikki

- jumalanpalvelusmusiikkia ja kirkollisten juhlapäivien musiikkia

Eri kirkkokuntien musiikki

Muiden uskontojen ja eri elämänskatsomuksiin sisältyvää musiikkia

Musiikki elämänurana

Musiikki harrastuksena

- koulun tarjoamat harrastusmahdollisuudet

3.5 Kahdeksas vuosiluokka

Ääni

Ääni fysikaalisena ilmiönä

- äänen ominaisuudet

Sähkösoittimet

- sähkösoittimien toimintaperiaatteet

Kansanmusiikki

Afrikka

- afrikkalaisia rytmejä ja soittimia

Aasia

- aasialaisia soittimia ja melodiikkaa

Aikamme musiikki

Viihdemusiikki

Uusia musiikillisia ilmaisutapoja

- suomalainen iskelmä- ja tanssimusiikki
- suomalainen rock-musiikki

Esittävä säveltaide

Näyttämömusiikki

- musikaali
- operetti
- ooppera
- baletti

Eri uskontojen musiikki

Eri kirkkokuntien musiikki

- eri kirkkokuntien ja hengellisten liikkeiden musiikkia

Suomen kansankirkkojen musiikki

Muiden uskontojen ja eri elämäntapoihin sisältyvää musiikkia

Musiikki elämänurana

Musiikin ammattialat ja koulutustiet

- musiikkipalvelut
- varsinaiset musiikin ammattialat ja koulutuspaikat

3.6 Yhdeksäs vuosiluokka

Ääni

Luovan toiminnan projekti

- käytännössä toteutettava tuotos

Kansanmusiikki

Suomalaisten vähemmistöjen musiikki

- suomenruotsalainen musiikki
- saamelaiset, mustalaiset sekä muut vähemmistöt

Kansanmusiikin vaikutukset

- kansanmusiikin pohjalta syntynyttä musiikkia

Aikamme musiikki

Musiikkiteollisuus

Nykymusiikki

- nykysäveltäjiä ja heidän musiikkiaan
- jazz- ja rock-säveltäjiä ja heidän musiikkiaan

Esittävä säveltaide

Länsimaisen musiikin kehittyminen nykyaikaan

- esimerkkejä länsimaisesta musiikista

Eri uskontojen musiikki

Suomen kansankirkkojen musiikki

Eri kirkkokuntien musiikki

Muiden uskontojen ja eri elämäncatsomuksiin sisältyvää musiikkia

Musiikki elämänurana

Musiikkielämään vaikuttaminen

- musiikkialan järjestöt

Yläasteen musiikinopetuksen oppiaines on jaettu kuuteen sisältöalueeseen, jotka ovat ääni, kansanmusiikki, aikamme musiikki, esittävä säveltaide, eri uskontojen musiikki ja musiikki elämänurana.

Seitsemännellä vuosiluokalla* sisältöalueessa ääni käsitellään ääni- ja kuorotyypit ja kiinnitetään huomiota äänenkäyttöön liittyviin, oppilaan ikäkauden kannalta keskeisiin kysymyksiin. Kahdeksannella vuosiluokalla oppilaat tutustutetaan äänen fysiikkaalisiin ominaisuuksiin ja yläsävelsarjan merkitykseen. Yhdeksannen vuosiluokan ääneen liittyvät tehtävät painotetaan käytännön tuotoksiin.

Soittimien opetuksessa seitsemännellä vuosiluokalla käsitellään syventäen perinteisiä eurooppalaisia soittimia. Kahdeksannella vuosiluokalla soittimien opetuksessa tutustutaan rocksoittimiin kuten rummustoon, sähkökitaraan, -bassoon ja niiden peruslaitteistoon sekä saadaan kokemuksia niiden soittamisesta. Yhdeksännellä vuosiluokalla vahvistetaan oppilaiden laulu- ja soittotaitoa. Oppilaat tulee myös motivoida yhteissoittoon ja käyttämään soittimia improvisoiden.

Kansanmusiikissa tutustutaan seitsemännellä vuosiluokalla Suomen kansanmusiikin painotten oman ympäristön perinettä. Tämän lisäksi käsitellään valikoiden muuta eurooppalaista sekä Etelä-, Väli- ja Pohjois-Amerikan kansanmusiikkia. Kahdeksannella vuosiluokalla tutustutaan afrikkalaisen ja aasialaisen kulttuuripiirin jonkin alueen tai rituaalin musiikkiin ja soittimiin. Yhdeksännellä vuosiluokalla opetaan suomenruotsalaista musiikkia, kulttuurivähemmistöjen musiikkia sekä kansanmusiikin pohjalta syntynyttä musiikkia Suomesta ja muualta.

Aikamme musiikin opetuksessa seitsemännellä vuosiluokalla annetaan valmiuksia oman ympäristön musiikkitarjonnan jäsentämiseen. Tutustutaan pop- ja rockmusiikin kehitykseen. Kahdeksannella vuosiluokalla keskitytään suomalaiseen iskelmä-, tanssi- ja rockmusiikkiin. Yhdeksännellä vuosiluokalla opitaan tuntemaan nykysäveltäjiä ja heidän musiikkiaan. Tutustutaan äänitteiden valmistamiseen ja markkinointiin sekä äänentoistolaitteiden käyttämiseen ja huoltoon.

Esittävän säveltaiteen sisältöalueella seitsemännellä vuosiluokalla opitaan tuntemaan kuuntelemalla klassisen soitinmusiikin keskeisiä lajeja (sinfonia, konsertto, sonaatti, kvartetto ja sinfoninen runo). Kahdeksannen vuosiluokan opetuksessa tutustutaan vähintään yhteen musikaaliin tai operettiin, oopperaan ja balettiin. Yhdeksännellä vuosiluokalla tutustutaan eri aikakausiin joidenkin tyylikausille tyypillisten sävellysten avulla.

Eri uskontojen musiikin opetuksessa aloitetaan seitsemännellä vuosiluokalla jumalanpalvelusmusiikista ja kirkollisten juhlapäivien musiikista. Kahdeksannella vuosiluokalla tutustutaan eri kirkkokuntien ja hengellisten liikkeiden musiikkiin. Oppilaat tutustutaan eri elämänskatsomuksiin liittyvään musiikkiin siinä määrin kuin se liittyy omaan ympäristöön. Tavoitteena on tutustuttaa oppilaat peruskoulun musiikinopetuksessa joihinkin merkittäviin kirkkomusiikkiteoksiin. Muiden uskontojen musiikki pyritään liittämään kansanmusiikin käsittelyn yhteyteen.

Sisältöalueella musiikki elämänurana oppilaille annetaan seitsemännellä vuosiluokalla tietoja mahdollisuuksista osallistua koulun tarjoamiin musiikin harrastuksiin sekä oman elinympäristön muuhun musiikkitoimintaan. Kahdeksannella vuosiluokalla tutustutaan johonkin musiikin ammattiin ja sen erityispiirteisiin. Yhdeksännellä vuosiluokalla tutustutaan musiikkialan harrastajajärjestöihin sekä ohjataan oppilaita oman elinympäristön kulttuuritoiminnan tuntemukseen.

3.7 Oppimäärän kuntakohtainen soveltaminen

Kuntakohtaisessa musiikinopetuksen soveltamisessa suunnittelua toteutetaan siten, että

— päätetään musiikinopetukseen käytettävistä tuntimääristä, tavoitteista ja sisällöistä

- *tuetaan kodin ja koulun yhteistyötä musiikkikasvatukses-*
sa
- *ohjelmiston valinnassa painotetaan oman ympäristön mu-*
siikkia
- *valitaan paikalliseen perinteeseen liittyviä soittimia*
- *tutustutetaan oppilaat kunnan alueella asuvien kieli - ja*
kulttuurivähemmistöjen musiikkiin
- *ohjataan oppilaita käyttämään oman ympäristön musiik-*
kipalveluja
- *laaditaan suunnitelma musiikkioppilaitosten, kansalais-/*
työväen- ja kansanopistojen yhteistoiminnasta peruskoulun
musiikinopetuksen kanssa
- *koordinoidaan kunnan kulttuuri- ym. lautakuntien mah-*
dollisuudet koulukonserttien ja musiikkitoiminnan järjestä-
miseksi
- *toimitaan taidekasvatuksen eheyttämiseksi.*

Oppimäärää sovellettaessa on ala-asteella otettava huomioon myös ympäristöopin yhteydessä mainittu, musiikkiin kuuluva oppiaines.

4 Opetusjärjestelyt

Opetuksen järjestämisessä otetaan huomioon peruskoulun kullakin vuosiluokalla musiikinopetukseen käytettävä tuntimäärä. Kun käytetään tuntijaon mukaisia suurempia tuntimääriä, tulee alkuopetuksesta lähtien lisätä oppilaiden musiikin taidollisten harjoitusten mahdollisuuksia. Tällöin oppimäärän sisältöjen toteuttamisessa käytetään enemmän laulamista, soittamista, kuuntelua, liikuntaa ja musiikin keinoin tapahtuvaa luovaa tuottamista.

Peruskoulun yläasteen valinnaisen musiikin opetusryhmät tarjoavat luontevat, oppilaiden eriytyviä harrastuksia tukevat toimintamahdollisuudet, joissa oppilaiden omalla musiikin tuottamisella on keskeinen asema.

Laulaminen on keskeinen työtapo musiikinopetuksessa. Se kehittää kokonaisvaltaisesti oppilaan musiikillisia valmiuksia ja tunne-elämää. Se tukee myös soiton opiskelua. Laulamalla samoin kuin soittamalla opitaan luonnollisella tavalla musiikin lukemis- ja kirjoittamistaito.

Laulun opetuksen ohella on muistettava soiton opetuksen merkitys antamalla jokaiselle oppilaalle hänelle sopiva soitin. Näin luokasta muodostuu elävää musiikkia tuottava ryhmä, jossa jokainen oppilas soittaa tasoistansa tehtävää. Opetusjärjestelyissä käytetään joustavia opetusryhmiä. Soittamisen tulee tarjota mahdollisuuksia musiikilliseen keksintään ja monenlaiseen yhteistoimintaan. Soittamisen onnistuminen edellyttää runsaasti eriyttämistä. Myös niiden oppilaiden, jotka opiskelevat soittoa koulun ulkopuolella, tulee saada osallistua soittoharjoituksiin omalla soittimellaan.

Kuuntelutaito on musiikin oppimisen perusedellytys. Sitä tarvitaan sekä musiikin tuottamisessa että vastaanottamisessa. Elävän musiikin kuuntelutilanteita tulisi pyrkiä järjestämään mahdollisimman paljon. Oppilastovereiden esitykset, osallistuminen koulukonsertteihin ja muihin konsertti-, ooppera- tai musiikkitapahtumiin tukevat oppilaiden kuuntelukasvatusta ja edistävät heidän sosiaalista kasvatustaan ohjalla oikeisiin kuuntelutapoihin sekä suhtautumaan myönteisesti esitystilanteisiin ja musiikin esittäjiin. Suurempaa tuntimäärää opetuksessa toteutettaessa käytetään syventävään kuunteluun enemmän aikaa.

Liikkuminen on musiikinopetuksen työtapana. Sen avulla koetaan musiikkia ja opitaan sen lainalaisuuksia. Liikkuminen edistää myös oppilaiden affektiivista ja psykomotorista kehitystä.

Ohjelmiston valinnalla pyritään oppilaiden kiinnostuksen virittämiseen. Ohjelmiston tulee kaikin tavoin tukea oppilaiden esteettistä ja eettistä kasvatusta sekä auttaa heidän musiikillista kehitystään.

Kuvaamataito

1 Tavoitteet

Peruskoulun esteettisen kasvatuksen tehtävä on luoda perusteet oppilaan esteettiselle asennoitumiselle todellisuuteen sekä kehittää kykyä kokea kauneutta luonnossa, ihmissuhteissa, ihmisen toiminnassa ja taiteessa. Esteettisellä kasvatuksella on ensisijainen vastuu oppilaan kasvattamisesta taiteellisen kulttuurin avulla arvovalintoihin kykeneväksi, emotionaalisesti kypsäksi aikuiseksi.

Kuvaamataidon tehtävänä on tukea esteettistä kasvatusta herättäen kulttuuritarpeita ja luoden kuvataiteellisen sivistyksen perustaa.

Kuvaamataidon tehtävänä on kehittää katsomisen ja näkemisen taitoa. Sen tuloksena tiedostettu ja elämyksellisesti koettu havainto, mielikuva tai idea edistää kuvallista ajattelua. Kuvallisen ajattelun kehittyminen tapahtuu kuvataiteen arvostavan ja arvioivan vastaanottamisen sekä ennen kaikkea omakohtaisen työskentelyn avulla.

Peruskoulun kuvaamataidon opetuksen tavoitteena on

- luovan ilmaisun tukeminen, stereotypioista ja kaavoista irtaannuttaminen
- näkemisen harjoittaminen, motoriikan, tekniikkojen ja materiaalien hallinnan harjaannuttaminen aistinomaisen kokemisen ja mielikuvituksen pohjalta ja
- taiteellisen, luovan persoonallisen ilmaisun hakeminen ja arviointi.

2 Sisällön valinnan perusteet

Kuvaamataidon oppiaineksen valintaan vaikuttavat oppilaan kehitysvaihe ja ilmaisulliset erot. Kehitysvaiheella tarkoitetaan oppilaan motorisia valmiuksia, havaintokykyä ja ajattelun tasoja, jotka ovat tyypillisiä eri ikäkausien kuvailmaisulle. Ilmaisulliset erot tarkoittavat oppilaan persoonallista tapaa ilmaista itseään graafisesti, maalauksellisesti ja plastisesti. Kuvaustapa voi olla luonteeltaan erilainen, esim. realistinen, surrealistinen, ekspressionistinen tai konstruktivistinen.

Luova ilmaisu kuvaamataidossa on parhaimmillaan kuvataiteellista toimintaa, jossa yhdistyvät tunne, tiedon ja taidon hallinta sekä persoonallinen näkemys.

Kuvaamataito oppiaineena sisältää ilmaisualueen ja vastaanottavan alueen.

Ilmaisualueella tarkoitetaan oppilaan kuvallista tuottamista; piirtämistä, maalaamista, painamista, rakentelua, muovailua, valokuvaamista ja elokuvaamista.

Ilmaissuissa painottuvat:

- a) tekniset ja motoriset valmiudet (välineelliset tavoitteet)
 - menetelmät, tekniikka ym.
- b) visuaaliset valmiudet (formaaliset tavoitteet)
 - kuvantekemisen keinot
 - värioppi
 - tilataju jne.
- c) Sisällölliset ja asenteelliset valmiudet (sisällölliset tavoitteet)
 - taidehistoria
 - ympäristökasvatus
 - joukkotiedotuskasvatus jne.

Kuvaamataidossa välineelliset, formaaliset ja sisällölliset tavoitteet nivoutuvat toisiinsa, mutta opetuksessa tulisi painottaa yhtä tavoitealuetta kerrallaan.

Vastaanottamisen alueella tarkoitetaan havaintokyvyn kehittämistä näkemisen taitona. Vastaanottamisessa painottuvat taiteen, ympäristön ja oppilastöiden tarkastelu ja arviointi. Arviointikyvyn edellytyksenä on kuvallisen ilmaisun käsitteistön oppiminen.

Kuvaamataidon oppimistapahtumassa edetään perustaitojen harjoittamisesta ja näkemisen rikastuttamisesta kohti esteettistä ilmaisua.

Alkuopetuksessa korostetaan kuvailmaisun virittämistä, omaperäisen kuvankerronnan tukemista, motoristen taitojen harjaannuttamista ja erilaisiin työvälineisiin ja materiaaleihin tutustumista. Opetustapahtumassa painotetaan toiminnallisuuden periaatetta.

Vuosiluokilla 3-6 korostetaan toiminnallisuuden ohella havaintokyvyn kehittämistä näkemisen taitona. Kuvan tekemisessä pyritään vapautumaan kaavamaisesta kuvaamisesta todellisuuden tarkastelun avulla rikkaaseen ilmaisuun.

Yläasteella pyritään perustaitojen hallintaan ja kehittävään persoonalliseen ilmaisuun.

3 Oppiaines

3.1 Ensimmäinen ja toinen vuosiluokka

Piirustus ja grafiikka sekä tekninen piirustus

- elävän viivan harjoittaminen
- erilaisiin piirtimiin tutustuminen
- yksinkertaisimpiin painomenetelmiin perehdyttäminen

Maalaus ja kollaasit

- tutustutaan monipuolisesti siveltimen käyttöön
- perehdyttäminen väriopin alkeisiin, värien nimien opettaminen
- paperinleikkausharjoituksia

Muovailu ja rakentelu

- tutustutaan kolmiulotteisiin materiaaleihin
- kosketus- ja tuntoaistin harjaannuttaminen
- muovailun ja rakentelun alkeet

Taidehistoria ja kuvan tarkastelu, kuvataide ja arkkitehtuuri

- taidekuvat elämysten ja kokemusten virittäjänä
- näyttelykäynnit

Valokuva, elokuva, tv ja video

- todellisuus ja kuvitteellisuus elokuvissa (tv) ja valokuvissa

Kirjoitus ja tekstaus

- kuvan ja tekstin yhdistelyn harjoituksia

3.2 Vuosiluokat 3–6

Piirustus ja grafiikka sekä tekninen piirustus

- piirrosmenetelmiin tutustuttaminen eri piirtimien avulla
- valööriasteikot
- painomenetelmiin tutustuminen
- pelkistäminen

Maalaus ja kollaasit

- erilaiset maalaustekniikat
- asetelma-, maisema- ja muotokuvamaalaukseen tutustuttaminen
- värioppi (paikalliset, vivahde-erot)

Muovailu ja rakentelu

- muotojen kehittäminen
- tilatajun kehittäminen
- erilaisten pintarakenteiden tuottaminen

Taidehistoria ja kuvan tarkastelu, kuvataide ja arkkitehtuuri

- taiteen tarkastelun alkeet
- taiteilijaelämänkertoihin tutustuminen
- taidenäyttely- ja museokäynnit

Valokuva, elokuva, tv ja video

- kuvakoot ja kuvakulmat
- liikkeen syntyminen

Kirjoitus ja tekstaus

- taitto
- tekstauksen alkeet

3.3 Vuosiluokat 7—9

Kaikille yhteinen oppimäärä

Piirustus ja grafiikka sekä tekninen piirustus

- piirustus kuvataiteessa (viivan ja valöörin ilmaisun luonne)
- graafisuus kuvataiteessa (rikastaminen ja pelkistäminen)
- materiaalipainannasta metalligrafiikkaan

Maalaus ja kollaasit

- maalauksellisuus -käsitteen syventelyä
- värioppi (syvät, tummuusarvot, värivastakohdat)
- maalauksen ilmaisu- ja muotokieli (ekspressionismi, realismi, konstruktivismi jne.)
- erilaiset maalaustekniikat

Muovailu ja rakentelu

- kuvanveistotaiteeseen tutustuminen
- tila-ajattelun ja tilatajun syventäminen
- plastisuus kolmiulotteisessa ilmaisussa
- taidekäsityö ja taideteollisuus

Taidehistoria ja kuvan tarkastelu, kuvataide ja arkkitehtuuri

- taidehistoria
- taiteen arvioinnin alkeet
- kansanperinne
- näyttelyn rakentaminen
- taitelijan ammattikuvaan tutustuttaminen

Valokuva, elokuva, tv ja video

- elokuvan kielen perusteet
- valokuvauksen alkeet

Kirjoitus ja tekstaus

- käyttögrafiikan alkeet
- kuvallisen viestinnän perusteet

3.4 Vuosiluokat 8—9

Valinnainen oppimäärä

Valinnaisen kuvaamataidon tehtävänä on lisätä ja syventää oppilaiden valmiuksia yhteisenä aineena opiskellun kuvaamataidon

tavoitteiden saavuttamisessa. Valinnaisaineessa voidaan opiskella erikoistuen johonkin sisältöalueeseen paikallisten mahdollisuuksien ja oppilaiden harrastuneisuuden mukaan. Metodisesti opiskelussa syvennetään maalausten, grafiikan, taidekäsityön (esim. keramiikan), valokuvauksen, elokuvauksen, videon yms. sisältöjen ja menetelmien opiskelua.

3.5 Oppimäärän kuntakohtainen soveltaminen

Oppimäärää voidaan eri vuosiluokilla tämentää esimerkiksi paikkakunnan taide- ja kulttuurielämän erityispiirteiden mukaan. Kunnan opetussuunnitelmassa tulee kuvaamataidon oppimäärään kuulua kaikilla vuosiluokilla tässä oppimäärässä päätetyt sisältöalueet (piirustus ym., maalaus ja kollaasit, muovailu ja rakentelu, taidehistoria ym., valokuva, elokuva, tv ja video sekä kirjoitus ja tekstaus), mutta niihin kuuluvia osa-alueita voidaan korvata ja soveltaa ottaen huomioon kunnan mahdollisuudet opetuksen toteuttamiseksi. Täten voidaan opetuksessa käyttää hyväksi paikkakunnan museoiden, taidenäyttelyiden ja esim. maakunnan taide- ja kulttuurihistoriallisten kohteiden tarjoama apu opetuksen monipuolistamiseksi. Alä-asteen kuvaamataidon opetusta suunniteltaessa on otettava huomioon se oppiaines, joka ympäristöopin oppimäärässä on siirretty kuvaamataitoon.

Etenkin valinnaisen oppimäärän toteuttaminen sallii erilaisia toteutusvaihtoehtoja valittavaksi sen mukaan, millaisia mahdollisuuksia koulujen työtilat, työvälineet ja saatavana olevat materiaalit tarjoavat.

3.6 Aihekokonaisuudet

Kuvaamataito soveltuu erittäin hyvin joukkotiedotuskasvatuksen, kansainvälisyyskasvatuksen ja ympäristökasvatuksen aihekokonaisuuksien toteuttamiseen.

4 Opetusjärjestelyt

4.1 Oppimistulosten arviointi

Kuvaamataidon oppimistulosten arviointi tapahtuu pääasiassa kolmella tasolla:

a) Yhteisarviointi oppitunnilla. Oppilastöiden ja taidekuvien arvioiva tarkastelu osana opetustapahtumaa.

b) Arviointi arvosanojen antamiseksi. Todistusarvosanat annetaan sekä tieto- että taitokriteerien mutta myös oppilaan kuvataiteellisen kokonaisehityksen kannalta.

Oppilaan kuvataiteellinen kokonaisehitys arvostelussa huomioon otettavana tekijänä ilmenee vastuullisena suhtautumisena kouluympäristön kaunistamiseen ja kunnossapitoon.

c) Oppimistulosten yleinen arviointi opetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta.

Käsityö, tekninen työ ja tekstiilityö

1 Tavoitteet

Opetuksen tavoitteena on kehittää monipuolisesti oppilaan käden taitoa, suunnittelukykyä ja ongelmanratkaisutaitoa sekä myönteistä asennoitumista työntekoon ja tekniikkaan hänen ikäkautensa, edellytystensä ja taipumustensa mukaisesti. Oppilaan materiaali-, väri- ja muototajua sekä teknistä kykyä kehitetään suunnittelu- ja harjoitustehtävissä, joiden lähtökohtina ovat luonto, teknologia ja elinympäristö.

Oppilasta opetetaan tekemään työtä ja arvostamaan työntekoa. Käytännön työssä oppilas saa käsityön ja tekniikan perustiedot ja -taidot sekä harjaantuu osaamista edellyttäviin jatko-opintoihin, työtehtäviin ja harrastuksiin. Opetustilanteissa työskennellään sekä yksin että ryhmässä tavoitteena toiset hyväksyvä, oikeudenmukainen ja tasapainoinen yhteisön ja perheen jäsen.

Peruskoululain opetuksen järjestämistä koskeissa säännöksissä asetetaan yhdeksi tavoitteeksi sukupuolten tasa-arvon edistäminen. Käsityön, tekstiilityön ja teknisen työn osalta peruskoululain eduskuntakäsittelyn yhteydessä on otettu erikseen kantaa tämän tavoitteen saavuttamisen edellyttämiin järjestelyihin. Säännökset ja valtioneuvoston oppiaineiden tuntijakoa koskeva päätös edellyttävät näissä opetuksen järjestämistä tytöille ja pojille osittain yhteisenä opetusena. Koska kysymyksessä on näiden aineiden osalta osittain uudenlainen järjestely ja jotta nämä voitaisiin toteuttaa mahdollisimman hyvin kunkin kunnan ja koulun valmiuksista lähtien, kouluhallitus antaa kunnille mahdollisuuden päätyä järjestelyissään myös osittain erilaisiin ratkaisuihin.

Harjoitustehtävissä korostuu oppilaan persoonallisuuden monipuolinen kehittäminen. Oppilasta rohkaistaan luottamaan itseensä ja omiin kykyihinsä sekä kokemaan käsityössä tekemisen iloa tietopainotteisen opiskelun vastapainona.

Oppilaat tutustutetaan myös perinteisiin käsitöihin, joiden kautta häntä kasvatetaan arvostamaan omaa ja muiden kansojen kulttuuria.

2 Opetuksen yleiset järjestelyt

Ensimmäisellä ja toisella vuosiluokalla käsityö on luonteeltaan käsityöaskartelua, joka liittyy muuhun opetukseen kokonaisopetuksen yhteydessä. Kolmannella vuosiluokalla käsityö on kaikille oppilaille yhteistä ja sisältää sekä teknisen että tekstiilityön oppiainesta. Kunnan opetussuunnitelmassa määritellään peruskouluissa annettavan käsityön opetuksen järjestäminen 4-6 luokilla seuraavien periaatteiden mukaan:

- opetus eriytyy teknistä ja tekstiilikäsityötä sisältäväksi ja oppilaat valitsevat pääasiallisen sisältöalueensa 3:n luokan jälkeen.
- osa 4-6 luokkien oppimäärästä on sama kaikille oppilaille, osa on oppilaan valinnan mukaan eriytyvää teknistä ja tekstiilityötä.

Seitsemännellä vuosiluokalla tekninen työ ja tekstiilityö ovat kaikille yhteisiä oppiaineita. Tämän yhteisen opetuksen toteuttamiseksi kunnan opetussuunnitelmassa määrätään kaikille yhteinen oppiaines sekä teknisessä työssä että tekstiilityössä. Sisällöt valitaan teknisen ja tekstiilityön oppimäärästä ja niihin tulee kuulua teknisessä työssä teknistyneen elinympäristömme ja kodin kannalta tärkeitä käytännöllisiä ja teknisiä taitoja. Tekstiilityössä sen tulee lisäksi sisältää perheen ja yhteiskunnan jäsenille tarpeellista kuluttajan tekstiilitaitoa sekä vaatetuksen ja sisustuksen perusasioita. Kunnan opetussuunnitelmassa voidaan määrätä yksityiskohtaisesti tähän opetukseen käytettävä aika ja täsmennetään myös sisällöt. Tämän yhteisen opetuksen lisäksi seitsemännen luokan opetus voi eriytyä ala-asteella saavutettujen taitojen perusteella tekniseksi ja tekstiilityöksi, mikäli kunnan opetussuunnitelmassa näin määrätään.

3 Alkuopetuksen käsityö

Oppiaineen valinnassa tulee ottaa huomioon tasapuolisesti oppilaan kykyjen kehittäminen, erilaisten valmiuksien harjoittelu sekä erilaisiin muihin tieto- ja taitoaineisiin liittäminen.

Oppilaan hienomotorisia kykyjä, käden motoriikkaa, havaintokykyä sekä silmän ja käden yhteistoimintaa pyritään kehittämään monipuolisesti.

Oppilaan sekä tekstiilityön että teknisen työn alkeiden kautta kehitettäviä valmiuksia on vaalittava, esim. erilaiset pujottelu-, poimimis-, piirtämis-, leikkaamis-, ompelu-, palmikointi-, nauha- ja tupsutekniikat sekä erilaiset rakentelu- ja eri materiaalien käsittelytehtävät.

Työaiheet valitaan yleensä liittyen muiden ainealueiden opetukseen. Esim. ympäristöoppi, äidinkieli ja kuvaamataito tarjoavat monia liittymäkohtia. Kokonaisopetuksen tulokset voidaan suunnitella alunpitäin yhteistöiksi, jotka sijoitetaan koulun tiloihin viihtyisyyttä lisäämään.

4 Tekninen työ

4.1 Tavoitteet

Opetuksen tavoitteena peruskoulun yläasteen yhteisessä ja valinnaisessa teknisessä työssä ja siihen tähtäävässä ala-asteen käsityössä on

- opettaa arvioimaan, muokkaamaan ja työstämään erilaisia materiaaleja, suoriutumaan itsenäisesti jokapäiväisen elämän kätevyyttä ja teknistä taitoa vaativista tehtävistä sekä saada oppilas kiinnostumaan tekniikasta ja sen kehityksestä,
- opettaa arvostamaan tunnollisen ja turvallisen työnteon merkitystä sekä asennoitumaan yhteiskunnan jäsenenä vastuuntuntoisesti työhön ja työelämän perussääntöihin,
- opettaa kriittisesti arvioimaan ympäristöä sekä valitsemaan tarjolla olevia palveluja ja hyödykkeitä ottamalla huomioon tekniset ominaisuudet, esteettiset, taloudelliset ja ympäristötekijät,
- ohjata arvostamaan luovuutta ja ymmärtämään sen merkitystä sekä toimimaan luovasti eriasteisessa työssä,
- ohjata kokemaan käden työ ja tekniikka mieluisina ja valitsemaan niihin liittyvä harrastus, työ tai elämänura sukupuolesta riippumatta taipumusten mukaan,
- tutustuttaa esineelliseen kulttuuriperintöön sekä totuttaa sen vaalimiseen ja välittämiseen.

Tiedollisella alueella opiskellaan ympäristön ja ammatinvalinnan kannalta tärkeitä perustietoja, opitaan niitä soveltamaan sekä luodaan yhteyksiä teoreettisen ja käytännöllisen opetuksen välille.

Taidollisella alueella harjaannutetaan motoriikkaa ja kolmiulotteisuuden hahmottamista, jotka ovat työtaitojen ja teknologian hallinnassa perustavan tärkeitä.

Asenteiden kehittämisen alueella luodaan perustaa yksilön toiminnalliselle aktiivisuudelle, harrastuselämälle ja tulevalle ammatilliselle valmiudelle sekä motivoidaan oppilasta myös teoreettisluontoiseen opiskeluun.

4.2 Sisällön valinnan perusteet

Oppiaineksen valinnassa on tavoitteena tukea monipuolisesti oppilaan kokonaispersoonallisuuden kasvua kehittämällä valmiuksia monentasoiseen, mieluisaan luovaan työhön ja lisäämällä mahdollisuuksia erilaisiin harrastuksiin. Jotta asetetut tavoitteet saavutettaisiin, opetuksessa

- seurataan tekniikan kehitystä tutustumalla uusiin materiaaleihin ja työtapoihin sekä tutkimalla laitteiden ja koneiden toimintaa
- pyritään aina kehittämään opitun varassa myös uusia, omaperäisiä ratkaisuja sekä teknistä ajattelukykyä
- tutustutaan esineympäristöön esteettis-toiminnalliselta kannalta
- tutustutaan myös perinteisiin käsityötaitoihin.

4.3 Teknisen työn oppiaines

4.3.1 Ala-aste

Kolmas vuosiluokka

”Luovaa työskentelyä”

Neljäs vuosiluokka

”Täsmällisyyttä”

PUU

Opetetaan

- mittaaminen ja merkitseminen
- poikkisahaaminen
- sahauslaatikon käyttö
- poraaminen
- kairaaminen
- naulaaminen
- liimaaminen
- värittäminen
- petsaus

Opetetaan

- halkisahaus
 - suorakulman käyttö
 - naulauksin vahvistettu liima-liitos
 - kapean pinnan höyläys
 - vuoleminen
 - talttaaminen
 - hiominen
 - lakkaaminen
- Tutustutaan
- poraamiseen penkkioporako-neella

METALLI

Kokeillaan

- ohuen metallin leikkaamista ja lävistämistä
- sahaaminen
- pehmeän langan taivuttamista ja muotoilua

Opetetaan

- leikkaaminen
 - sahaaminen
 - ruuviliitos
- Tutustutaan
- poraamiseen penkkioporako-neella

MUOVI

Tutustutaan

- muoveihin levyinä
- sahaamiseen
- hiomiseen
- poraamiseen
- liittämistapoihin

Opetetaan

- sahaaminen
 - hiominen
- Kokeillaan
- liittämistapoja
- Tutustutaan
- poraamiseen penkkioporako-neella

SUUNNITTELU

Opetetaan suunnittelua

- materiaalia muokaten
- ainekseen piirtäen

Opetetaan

- mallin valmistamista ja käyttöä suunnittelussa

TEKNIikka/HUOLTO JA KORJAUS

Opetetaan

- virtapiiri
 - sulake
- Tutustutaan
- polkupyörän rakenteeseen ja toimintaan
 - polkupyörän valaistuslaitteisiin
 - taskulamppuihin
 - pöytälamppuihin

Opetetaan

- vastus
 - polkupyörän huoltoa
 - valot
 - etunapa
- Tutustutaan
- silitysrautaan
 - sähkölämmittimeen

Viides vuosiluokka

”Esineen suunnittelua”

PUU

- Opetetaan
- muotosahaaminen
 - ruuviliitos
 - pyörötappiliitos
 - höylääminen
 - maalaaminen

METALLI

- Opetetaan
- niittaminen
 - viilaaminen

MUOVI

- Opetetaan
- taivuttaminen
 - kiillottaminen

SUUNNITTELU JA PIIRTÄMINEN

- Opetetaan
- työsuunnitelman laatiminen

Kuudes vuosiluokka

”Eriytyvää itsenäistä työskentelyä”

- Opetetaan
- saranointi
 - lövileikkaus
 - sorvaus
- Tutustutaan
- perinteisiin puuliitoksiin
 - verhoilemiseen

- Opetetaan
- pakottaminen
 - pehmeäjuottaminen
 - emalointi

- Opetetaan
- kuumamuotoilu

- Opetetaan
- laatimaan mitoitettu luonnos

TEKNIikka/HUOLTO JA KORJAUS

- Opetetaan
- sähkömagneetti
 - polkupyörän korjausta
- Tutustutaan
- puhelimeen
 - kaiuttimeen
 - soittokellon rakenteeseen ja toimintaan

- Opetetaan
- tasavirtamoottorin rakenne ja toiminta
- Tutustutaan
- polkupyörän täydelliseen huoltoon
 - pölynimuriin, vatkaimen, partakoneeseen
 - yksinkertaisiin elektroniikan komponentteihin

4.3.2 Yläaste

Seitsemäs vuosiluokka

PUUTYÖ

- Opetetaan
- puun koneellista työstöä
 - teknistä piirustusta
- Harjoitellaan
- käsityötapoja
 - sorvausta

METALLITYÖ

Opetetaan

— metallityön perustyo- ja perustyöstötavat

— teknistä piirustusta

Harjoitellaan

— käsityötapoja

— työkalujen teroitusta ja huoltoa

KONEOPPI

Opetetaan

— koneopin mittaukset

— 2- ja 4-tahtimoottorien rakenne ja toiminta

— jokamiehen auton ja mopon huoltoa

— konepiirustusten tulkintaa ja tekemistä

Tutustutaan

— pienmoottoreiden sovellutuksiin

— poltto- ja sähkömoottoreihin harrasteissa

— kodin tekniikkaan

— rakennusten energiatalouteen.

SÄHKÖOPPI

(integroidaan fysiikan opetuksen kanssa)

Opetetaan ja kerrataan

— mitä sähkö on

— sähköön vaikutukset

— sähkö-, elektroniikka- ja yksinkertaisten LVI-piirustusten tulkintaa ja tekemistä

Kokeillaan

— elektroniikkaa rakentamalla yksinkertainen laite

MUOVITYÖ

Opetetaan

— muotin valmistus ja kuumamuotoilu

Tutustutaan

— muovin ja muiden materiaalien käyttöön esinesuunnittelussa

KAIKILLE YHTEINEN OPPIAINES

Opetetaan

— perheen ja yhteiskunnan jäsenille tarpeellista kuluttajataittoa

4.3.3 Valinnainen oppimäärä: vuosiluokat 8-9

PUUTYÖ

Työstötekniikan kurssi

— puun koneellisen työstön harjoittelua

— esineen ja työprosessin suunnittelua

— kodin kunnostustaitoja

Huonekalukurssi

- huonekalujen suunnittelua ja valmistusta

Harrastekurssi

- puutyöhön liittyvän harrastealueen esineistön suunnittelua ja valmistusta

Päättökurssi

- alan teollisuuteen tutustumista
- oman, vaativan työsuunnitelman toteuttaminen

METALLITYÖ

Työtekniikan kurssi

- metallin perustyö- ja työstötapojen harjoittelua
- esineen ja työprosessin suunnittelua
- kodin kunnostustaitoja

Sepän kurssi

- kansanomaiseen esineistöön tutustumista
- esineiden suunnittelua ja valmistusta

Harrastekurssi

- metallityöhön liittyvän harrastealueen esineistön suunnittelua ja valmistusta

Päättökurssi

- alan teollisuuteen tutustumista
- oman, vaativan työsuunnitelman toteuttaminen

KONEOPPI

Koneopin kurssi

- moottoreiden rakenteen opiskelua käytännöllisesti
- moottoreiden huollon harjoittelua
- kodin koneitten huollon harjoittelua

Mopo- ja moottoripyöräkurssi

- mopedin ja moottoripyörän rakenteen sekä liikenneturvallisuuden opiskelua
- huollon harjoittelua

Autokurssi

- auton rakenteen sekä liikenneturvallisuuden opiskelua
- huollon harjoittelua

Konetekniikan kurssi

- maa- ja metsätalouden tavallisimpien koneiden ja tekniikan opiskelua

SAHKÖOPPI

Elektroniikan kurssi

- elektroniikkarakentelu

Harraste-elektroniikan kurssi

- harraste- ja viihde-elektroniikan laitteiden rakenne, valinta ja rakentelu

- Ohjaus- ja säätötekniikan kurssi
 - työkoneiden automaation perusteet liittyen tietokonetekniikkaan
 - ohjaus- ja säätölaitteiden rakentelua

Sähköopin kurssi

- sähköopin perusteiden kertaus
- alan teollisuuteen tutustuminen
- kodin sähkökoneiden ja -laitteiden huoltoa

Luokilla 8-9 on teknisen työn opetus valinnaista (2-4 vt) sisältäen puutyötä, metallityötä, koneoppia tai sähköoppia.

Osa-alueen kursseista on ensin suoritettava ensimmäinen kurssi.

Lueteltujen kurssien lisäksi voidaan kunta- tai koulukohtaisesti suunnitella muitakin kursseja.

Mikäli oppilas valitsee teknistä työtä enemmän kuin 2 vt. on hänen valittava kursseja vähintään kahdelta osa-alueelta, esim. puutyöstä ja metallityöstä.

4

4.4 Teknisen työn oppimäärän kuntakohtainen soveltaminen

Paikkakunnan esineelliseen kulttuuriperintöön tutustutaan kullekin luokka-asteelle sopivalla tavalla.

Paikkakunnan elinkeinoelämän kehittämiseen voidaan osallistua esim. yrittäjähengen tukemisella, teknologiakylän tms. toimintaan osallistumisella, opetussuunnitelmien uudistamisella jne.

1—2 lk

Johonkin kodin tai vanhempien ammattien kannalta tärkeään tekniseen järjestelmään tutustumista.

3—6 lk

Kodin ja harrastusten kannalta tärkeitten huolto- ja korjaustaitojen oppimista.

Ohjaamista havaitsemaan tekniikan ja esineympäristön erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja ja niiden kehitystä sekä tekemään itsenäisiä käytännöllisiä ratkaisuja.

7—9 lk

Ammatinvalinnan edistämistä tutustumalla paikkakunnan tuotantolaitoksiin sekä maamme teknologian ja energiatekniikan uusimpiin saavutuksiin.

Ohjaus- ja säätötekniikkaan tutustumista tuotantotoiminnassa.

Kunnan opetussuunnitelmassa määrätään, mitä valinnaisen teknisen työn alueita ja kursseja oppilas voi valita. Niitä määrättäessä otetaan huomioon paikalliset mahdollisuudet ja tarpeet sekä tuntikehyksen riittävyys.

5 Tekstiilityö

5.1 Tavoitteet

Opetuksen tavoitteet yläasteen yhteisessä ja valinnaisessa tekstiilityössä ja siihen tähtäävässä ala-asteen käsityössä ovat

— Tekstiiliteknologiassa oppilaille opetetaan tekstiilityössä tarvittavien työvälineiden käyttö, työainesten tuntemus ja käsittely sekä tekstiilityön sisältöalueiden perustyötavat. Opetuksessa harjoitellaan tekstiilituotteiden valmistuksessa tarvittavien rationaalisten työtapojen perusteet. Opiskelua voidaan täydentää tutustumiskäynneillä alan laitoksiin. Suunnitelmallisessa työnteossa harjoitellaan sanallisten ja kuvitettujen työohjeiden ymmärtämistä alkaen yksinkertaisista menetelmistä laajentuen automaattisen tietojenkäsittelyn antamisiin mahdollisuuksiin. Tavoitteena on valmistaa tuotteita, joissa painotetaan työn laatua ja kauneutta, ainesten oikeaa valintaa, perusteltua tarkoitusta ja käyttökel- poisuutta

— Tekstiilisuunnittelussa oppilaille opetetaan tekstiilituotteiden suunnittelua. Tavoitteena on kehittää oppilaiden kykyä yhdistää käyttötarkoitus ja esteettisyys esinesuunnittelussa sekä taitoa ymmärtää värien, muotojen, rakenteiden, mittasuhteiden ja materiaalitunnon merkitys käsityönä valmistettavissa tuotteissa. Suunnittelun lähtökohtana monipuolinen ympäristön havainnointi luo pohjaa tuotesuunnittelun perusteiden oppimiselle. Samalla tutustutaan suomalaiseen muotoiluun ja tekstiilitaiteeseen.

— Tekstiilitaloudessa tekstiilityön eri sisältöalueissa opetetaan ainesten tuntemus ja käsittely, työvälineiden hankinta, käyttö ja huolto sekä kuluttajatieto ja -taito. Opetuksessa korostetaan tarkoituksenmukaista taloudellisuutta, esteettistä näkemystä ja ekologista vastuuntuntoa yksilönä ja yhteisön jäsenenä

— Tekstiiliperinteessä tekstiilityön opetuksessa ylläpidetään ja kehitetään omaleimaista suomalaista käsityö- ja työtapaperinnettä kotiseutu- ja maakunta-aiheisen kulttuurin kautta. Työskentelyn lähtökohtana käytetään omaan kansalliseen kulttuuriin sekä muiden kansojen ja kulttuuripiirien tekstiiliperinteeseen liittyviä aiheita, joiden kautta häntä kasvatetaan suomalaisena arvostamaan eri kansoja ja kansainvälistä yhteistyötä.

5.2 Sisällön valinnan perusteet

Alkuopetuksen käsityössä korostuu perustyötaitojen harjoittelu. Työtehtävissä painotetaan sorminäppäryyden lisäämistä ja sormilihasten vahvistamista, silmän ja käden yhteistyön kehittämistä sekä hienomotoriikkaa vaativien tekniikoiden opiskelua. Havaintokykyä kehitetään tarkastelemalla ja kokeilemalla erilaisia aineksia.

Oppiaines valitaan siten, että se kokonaisopetuksen osana avartaa ja tukee hänen ajatusmaailmansa eheää kehittymistä mm. visuaalis- motoriisia tehtäviä suorittamalla. Töitä toteutettaessa opitaan työnteon taidon perusteita ja luodaan pohjaa myöhemmin eriytyvälle tekstiilityön opiskelulle.

Kolmannelta vuosiluokalta alkavassa tekstiilityön opetuksessa oppilaita ohjataan suunnittelemaan työnsä toteuttamistapa ja -järjestys sekä käytännöllisesti että esteettisesti tyydyttävällä tavalla.

Oppilaita totutetaan tulkitsemaan sanallisia ja kuvin varustettuja työohjeita sekä suoriutumaan yksilöllisten edellytystensä mukaisesti as-teittain vaikeutuvista työtehtävistä. Heitä harjaannutetaan myös arvioimaan työskentelyä ja työn tuloksia sekä arvostamaan oppimiaan taitoja ja tietoja myös taloudellisesti arvokkaina.

Yläasteen tekstiilityön opetus pohjautuu ala-asteen käsityön opetukselle muodostaen ehjän kokonaisuuden sen kanssa siten, että aiheita käsitellään laajempina kokonaisuuksina ja valmistettavat työt ja tuotteet edellyttävät mm. rationaalisten työtapojen harjoittamista, tekstiilituotteiden suunnittelun perusteiden tietämistä sekä luovaa ongelmanratkaisutaitoa työskentelyn kaikissa vaiheissa.

Valinnaisen tekstiilityön opiskelu 8. ja 9. vuosiluokalla jatkuu seitsemännän vuosiluokan oppimäärän pohjalta. Opetus rakentuu eri tuntimäärävaihtoehtoissa samalle pohjalle, mutta oppilaan valitessa tekstiilityötä enemmän kuin kaksi viikkotuntia hänelle jää työn tekemiseen ja harjaantumiseen sekä aihepiireihin liittyviin lisätehtäviin enemmän aikaa.

5.3 Tekstiilityön oppiaines

Kullekin vuosiluokalle valitaan oppiaines siten, että sisältöalueista muodostetaan aihepiirejä, jotka laajuudeltaan vaihdellen painottuvat eri vuosiluokilla eri tavalla. Periaatteena on se, että uusi oppiaines pohjautuu aikaisemmin opittuun ja uuden oppiaineen käsityöharjoitukset lisäävät ja monipuolistavat kädentaitoa.

5.3.1 3—6 vuosiluokkien käsityö

Ompelussa opetetaan tarkoituksenmukaiset käsin- ja koneompelun perustyötavat. Käsin- ja koneompeluharjoituksina valmistetaan pienimuotoisia käyttötekstiilejä, yksinkertaisia vaatteita ja asusteita.

Käsin- ja konekirjonnassa opetetaan taidekäsityön perusteet. Kirjontatöiden suunnittelun lähtökohtina ovat väri- ja muoto-opin sekä sommittelun perusasiat. Kirjontatöinä valmistetaan esteettisesti kauniita tekstiilitöitä erilaisista aineksista.

Neulonnan ja virkkauksen perusasioita opettaessa oppilasta ohjataan sujuvaan työskentelyyn tavoitteena kätevyys ja taidon hallinta sekä tasainen käsiala. Valmistettavat neule- ja virkkaustyöt ovat pääasiassa oppilaan itselleen suunnittelemissa asusteissa. Neule- ja virkkausharjoitukset voidaan myös viimeistellä pieniksi koriste-esineiksi.

Kudonnan alkeisiin tutustutaan valmistamalla yksinkertaisia kudonnaisia. Lisäksi harjoitellaan kansanomaisten nauhojen kutoamista ja nyörien punomista.

Askartelussa oppilaita ohjataan erilaisten käsityöainesten luovaan ja esteettiseen käyttöön. Työskentelyn aiheissa korostuu suomalainen juhla- ja tapaperinne.

Tekstiilitietoa opetetaan ompelun, kirjonnun, neulonnan, virkkauksen, kudonnan ja askartelun sisältöalueisiin liittyneenä tekstiilitietona. Aiheina ovat aines- ja työvälinetieto, ostotaito ja vaatehuolto.

5.3.2 Tekstiilityö yläasteella

Yläastella painottuvat entistä laajemmat tekstiilityön sisältöalueet, joita ovat vaatetus ja pukeutuminen sekä sisustus ja asuminen.

Ala-asteella opittuja perustyötapoja sovelletaan monipuolisesti käyttäen koneita ja laitteita eri tyyppisten materiaalien käsittelyyn.

Suunniteltaessa vaatetuksen ja sisustuksen valmistamista kokonaisuuksina harjoitellaan oppilaan omiin lähtökohtiin pohjautuvia, käyttötarkoitukseltaan toimivien ja esteettisesti laadukkaiden tuotteiden suunnittelua.

Vaatetuksen ja pukeutumisen sisältöalueella opetetaan vaateen valmistamisen perusteet, jossa korostuu materiaalin käyttötarkoituksen tuntemukseen pohjautuva suunnittelu, erilaisten kaavojen käyttö, rationaaliset työtavat. Seitsemännellä luokalla valmistetaan perusvaatteina pusero ja hame tai housut. Valinnaisessa tekstiilityössä 8. ja 9. luokalla valmistetaan erilaisista materiaaleista vaatekokonaisuuksia.

Vaatetuksen opetuksessa korostuu seitsemännellä luokalla oma vaatetus ja vaateen uudistaminen. Valinnaisessa tekstiilityössä korostuu toteutettavien aihepiirien mukaan perheenvaatetus, vauvan varustus tai esiintymisvaatteet. Pukeutumisen opetuksessa korostuu seitsemännellä luokalla pukeutumisen tapakulttuuri ja muoto, kun taas valinnaisessa tekstiilityössä tarkastellaan suomalaisia kansan- ja kansallispukuja sekä eri kansallisuuksien pukeutumista.

Sisustuksen ja asumisen sisältöalueella sisustuksen aihepiireissä valmistetaan kodin tekstiilejä, jolloin opetetaan sisustustekstiilien ja liinavaatteiden valmistamista, hoitoa ja huoltoa sekä hankintaa. Tämän lisäksi opitaan tekstiilien merkitys sisustamisessa ja asumisviihtyisyyden lisääjänä. Sisustuksen opetuksessa korostuu seitsemännellä vuosiluokalla suomalaiseen asumiseen liittyvät kodin käyttö- ja koristetekstiilit. Valinnaisessa tekstiilityössä tarkastellaan perinnetekstiilejä ja taidetekstiilejä sekä tutustutaan suomalaiseen muotoiluun.

Valinnaisessa tekstiilityössä opetetaan lisäksi koneneulontaa, kankaankudontaa sekä värjäys- ja painantamenetelmiä.

Tekstiilityötaitojen lisäksi korostuu yläasteella kuluttajataitona niiden taitojen ja tietojen opiskelu, joita tarvitaan kotona, työelämässä ja harrastusaloilla. Kytännön työskentelyssä opitaan aines-

tuntemuksesta lähtevä kuluttajakäyttäytyminen sekä käsityön tekemisen arvostus mielenterveyden säilyttäjänä ja kansantalouden osana.

5.4 Tekstiilityön oppimäärän kuntakohtainen soveltaminen

Kunnan opetussuunnitelmassa tyttöjen ja poikien tekstiilityön perustaitojen ja -tietojen opiskelua rikastetaan paikkakuntaan ja sen kulttuuri- ja elinkeinoelämään, käsityöperinteeseen ja oppilaiden harrastuksiin liittyvillä aiheilla. Paikkakuntaan liittyvänä voidaan esimerkiksi opiskella paikkakunnalle ominaisia käsityötaitoja. Pukeutumisperinne, taide- ja kirkkotekstiilit sekä näyttämö- ja teatteripuvustus ovat tekstiilityön yhteydessä opiskeltavia paikkakunnan kulttuuriin liittyviä kokonaisuuksia. Elinkeinoelämään ja teknologian uusimpiin saavutuksiin tustustuminen käy luontevasti vierailemalla tuotantopaikoilla ja yrityksissä. Oman paikkakunnan museo, oman kodin tai isovanhempien käsityöt sekä käsityötaitajan vierailut koulussa ovat perinnevirikkeitä opiskeluun. Paikkakunnan erityisharrastukset tarjoavat innostavan virikkeen käsityötunneille, joilla voidaan valmistaa vaikkapa harrastukseen liittyvä asu.

Opetussuunnitelmaa laadittaessa kuntakohtaista oppiainesta voidaan sisällyttää tekstiilityön opetukseen joka luokka-asteella. Varsinkin määrän ylittäviä tuntiresursseja tulee käyttää nimenomaan kuntakohtaisen oppiaineen opetukseen ja siten saada opetuksen toteuttamiseen ja töiden valmistamiseen omaleimaisuutta sekä harjaantumiseen tarvittavaa lisääaikaa.

6 Arviointi

Käsityön, teknisen työn ja tekstiilityön opiskelussa on pääpaino työntekoon liittyvien valmiuksien oppimisessa.

Aihepiirien alussa ilmoitetaan ne tavoitteet, joiden toteutumista arvioidaan työskentelyn aikana ja sen päätyttyä.

Tuotos

1. Suunnittelu

Omaperäiset ratkaisut, suunnittelutaito, suunnitelman piirtämistaito

2. Prosessi eli työvaiheet

Omaaloitteisuus, oman suunnitelman toteuttaminen, tarkoituksenmukaisten työtapojen, -materiaalien ja -välineiden valinta, kriittisyys, suunnitelmallinen eteneminen, työohjeiden käyttämis- ja soveltamiskyky.

3. Tulos

Työn tekninen suoritus, suorituksen taso, sujuvuus, vaivattomuus, työn tyylillinen ja tekninen kokonaisuus.

Tietoaineksen hallinta

4. Tietojen hallinta, työtekniikkojen ja teknologian hallinta, työn yhteydessä esiintyvän kuluttajatiedon hallinta.

Harrastuneisuus ja työskentelyasenne

5. Asennoituminen työn opiskeluun, yleinen kiinnostuneisuus, positiivinen työskentelyasenne, kestävyys työssä, oma-aloitteisuus ja aktiivisuus.

7 Aihekokonaisuudet

Käsityön, teknisen työn, tekstiilityön ja muiden oppiaineiden välistä yhteistyötä voidaan toteuttaa ottamalla opetuksessa huomioon oppiainesten valinta ja ajoittaminen tarkoituksenmukaisella tavalla. Näin opetus voi suuntautua muissa oppiaineissa käsiteltyjen aiheiden mukaisesti. Toisaalta on mielekäästä myös itse työnopetuksen kannalta suunnitella toimivia aihekokonaisuuksia, joiden puitteissa opittujen asioitten tärkeys korostuu. Opettajakohtaisesti voidaan lukukausittain tai lukuvuosittain keskittyä johonkin erityisalueeseen, kuten kansainvälisyyskasvatukseen, erilaiseen kilpailutoimintaan, leirikoulun valmisteluun, koulupiikan suunnitteluun ja rakentamiseen jne. Opettajien ja oppilaitten harrastukset ohjaavat toimintaa luonnollisella tavalla.

7.1 Tekninen työ

Perhekasvatus toteutuu, kun tekniseen työhön voidaan osallistua tasavertaisesti sukupuolesta riippumatta. Yhdessä työskentely lisää valmiuksia jatkaa sitä myöhemmin työelämässä ja perheessä. Suoritettavat työt tulisi suunnitella mahdollisimman samanlaisiksi eri sukupuolille ottaen kuitenkin huomioon erilaisten lähtövalmiuksien vaatimat erilaiset lähestymistavat.

Kuluttajakasvatuksena teknisessä työssä harkitaan, vertaillaan ja kokeillaan erilaisten materiaalien käyttämistä tehtävissä töissä. Kouluun ja kotiin tehtävien hankintojen käsitteleminen tapahtuu luontevasti esim. sisustus-, huonekalu-, harraste-, kulkuneuvojen, kodin koneitten sekä kodin elektroniikkalaitteiden opetuksen yhteydessä.

Terveyskasvatus ja tapaturmien torjunta ovat tärkeitä opetettaviksi teknisen työn yhteydessä varsinkin konetyöhön liittyvänä. Työsuojelun perusteet on opetettava ja niihin liittyvää vastuullista asennetta on vaadittava jokaiselta oppilaalta.

Liikenneturvallisuuskasvatus tapahtuu (yhteistyö liikunnan kanssa) teknisessä työssä opettaessa polkupyörän, mopedin, moottoripyörän, maatalouskoneiden ja auton tekniikkaa, huoltoa ja käsittelyä.

Laillisuuskasvatus saa esimerkkejä teknisen työn työsuojelusta, liiken-

neturvallisuuskasvatuksesta, kuluttajakasvatuksesta sekä oman kodin rakentamiseen ja kunnostamiseen liittyvästä opetuksesta.

Joukkotiedotuskasvatus teknisessä työssä on omaleimaista. Sen lisäksi, että kaikissa oppiaineissa tapahtuva informaation valinta saa opetusta myös teknisessä työssä, on teknisessä työssä myös annettava viestinnän käyttäjän ja laitteiden ostajan kannalta oikeata kuluttajakasvatusta. Äänentoiston ja tiedonvälityksen tekniikan alkeet opitaan teknisessä työssä. Niitä voidaan käsitellä yhteistyössä musiikin opetuksen kanssa.

7.2 Tekstiilityö

Tekstiilityön ja muiden oppiaineiden välistä yhteistyötä voidaan toteuttaa ottamalla opetuksessa huomioon oppiainesten valinta ja ajoittaminen tarkoituksenmukaisella tavalla.

Tekstiilityön kuluttajakasvatuksessa opetetaan kuluttajalle tarpeellisia tietoja ja taitoja.

Terveyskasvatus kiinnittää huomiota terveelliseen ja tarkoituksenmukaiseen pukeutumiseen sekä henkilökohtaisen puhtauden merkitykseen. Työntekoon vaikuttavat ergonomiset seikat samoin kuin mielen tasapainoa edistävät tekijät ovat keskeistä oppiainesta.

Perhe-, ihmissuhde- ja tasa-arvokasvatus opettaa työnjakoa, yhteistyötä ja toisten huomioon ottamista sekä koulussa että kotona. Perhe- ja tapakasvatus ovat opetuksessa läpikäyvinä sisältöinä.

Hyvän työympäristön vaikutus työntekoon opitaan ympäristökasvatuksessa. Asuinympäristön viihtyisyyteen opitaan myös kiinnittämään huomiota. Samoin opitaan tiedostamaan tekstiilien kiertokulku yhteiskunnassa.

Tieto asumisesta ja pukeutumisesta käsityökulttuurin ilmentäjänä eri maissa ja epätasainen tekstiiliraaka-aineiden saanti ja jakautuminen maailmassa selvitetään kuitutiedon opetuksessa tekstiilityön kansainvälisyyskasvatuksessa.

Joukkotiedotuskasvatuksen sisältöjä ja menetelmiä ovat tekstiilityön muotiin ja mainontaan liittyvät kuvat, videot ja filmit, joilla oppilaita opetetaan kriittisesti tarkastelemaan ja tulkitsemaan pukeutumiseen ja asumiseen liittyvää tietoa. Työskentely perustuu erilaisten tietolähteiden sekä kuvallisten että sanallisten työohjeiden tulkitsemiseen.

Kotitalous

1 Tavoitteet

Kotitalouden opetuksen tavoitteena on edistää oppilaan kehittymistä vastuuntuntoiseksi ja yhteistyökykyiseksi ihmiseksi sekä perheen ja yhteiskunnan jäseneksi.

Opetuksen tehtävänä on herättää ja vahvistaa oppilaassa myönteisiä asenteita kodin tehtäviä ja tasapuolista työnjakoa kohtaan sekä auttaa omaksumaan tiedollisia ja taidollisia valmiuksia terveellisten elämäntapojen ylläpitämiseen ja kodin tehtävien hoitamisen. Tavoitteena on myös ohjata oppilasta kiinnittämään huomiota asuinympäristön turvallisuuteen ja viihtyisyyteen sekä kulttuuriperinteen säilyttämiseen. Opetukseen liittyvä toiminta kehittää myös ammatinvalinnan kannalta tarpeellisia valmiuksia sekä edistää merkittävällä tavalla sukupuolten välistä tasa-arvoa.

2 Sisällön valinnan perusteet

Oppimäärä muodostaa kokonaisuuden, joka koostuu sisältöalueista Ravinto ja terveys, Asuinympäristö ja hygienia, Kodin talous ja kuluttajatieto sekä Perhe ja ihmissuhteet. Sisältö rakentuu oppiaineen kannalta johdonmukaisesti ja nousujohteisesti ottaen huomioon oppilaan kehitysvaiheen. Sisällön valinnassa otetaan huomioon oppilaan harrastuksen ja kiinnostuksen herättäminen sekä valmiuksien luominen jatko-opinnoille.

Yhdeksännen vuosiluokan perhe- ja kuluttajakasvatuksessa käsitellään kodinhoitoon, kodin talouteen, lastenhoitoon ja kasvatukseen liittyviä aihepiirejä. Lisäksi opetuksessa tarkastellaan kasvamista aikuisuuteen, ihmissuhteita ja vastuuta perheenjäsenenä. Perhekasvatus niveltyy muiden aineiden, pääasiassa biologian, historian ja yhteiskuntaopin sekä uskonnon ja elämänkatsomustiedon opetukseen.

3 Oppiaines

3.1 Ravinto ja terveys

Tavoitteena on saada oppilas

— ymmärtämään monipuolisen ruokavalion merkitys sekä tiedostamaan puutteellisen tai virheellisen ravitsemuksen seurauksia

- soveltamaan käytäntöön kansanravitsemuksen kehittämiseksi annettuja suosituksia
- suhtautumaan kriittisesti tiedotusvälineiden jakamaan erilaiseen ravitsemusta käsittelevään informaatioon
- perehtymään oman maan ja myös muiden maiden kansalliseen ruokakulttuuriin sekä tutustumaan erityisesti oman kotiseudun ruokaperinteeseen ja
- kehittämään suunnitelu- ja käytännön työn taitojaan.

3.1.1 Kaikille yhteinen opetus

Seitsemäs vuosiluokka

- ravitsemustieto, ravinnon valintaan vaikuttavat tekijät
- kouluikäisen ravinnontarve
- monipuolinen ruokavalio ja siihen liittyvät suositukset
- suomalaisten ruokatottumukset ja niissä tapahtuneet muutokset
- peruselintarvikkeet
- teolliset elintarvikevalmisteet
- yleisimmät erityisruokavaliot
- maailman ravitsemusongelmia

Yhdeksäs vuosiluokka

- nuoret ja alkoholi
- terveelliset elintavat; ravinto ja liikunta
- juhlat ja perhetapahtumat

3.1.2 Valinnainen opetus

Kahdeksas ja yhdeksäs vuosiluokka

- ravinnontarve eri ikäkausina
- valtakunnalliset ravitsemussuositukset terveystieteiden kehittämiseksi
- säilöntä
- elintarvikkeiden turvallisuus (lisäaineet ja vieraat aineet)
- erilaiset ruokavaliot (kasvisruokavaliot, erityisruokavaliot)
- kotivara ruokahuollossa
- luonnonvaraisten tuotteiden keräily ja käyttö
- maakuntaruokia ja niihin liittyvää perinnettä, kulttuuritaustan vaikutus ruoan valintaan
- kansallinen ruokaperinne
- ruokakulttuuri eri maissa

3.2 Asuinympäristö ja hygienia

Tavoitteena on

- saada oppilas ymmärtämään hygienian merkitys työn ja viihtyisyyden kannalta

- harjaannuttaa kodinhoitoon ja vaatehuoltoon liittyvissä tehtävissä
- herättää huomaamaan kotitalouksien vastuu ympäristönsuojeluun vaikuttavana tekijänä ja
- ohjata kiinnittämään huomiota asunnon toimivuuteen ja asuinympäristön terveellisyteen, turvallisuuteen ja viihtyisyyteen.

3.2.1 Kaikille yhteinen opetus

Seitsemäs vuosiluokka

- elintarvike- ja keittiöhygienia
- kodin puhtaanapito
- ergonomia ja työturvallisuus
- oman asun ja tekstiilien hoito

Yhdeksäs vuosiluokka

- nuoren perheen asuminen; asumispalvelut

3.2.2 Valinnainen opetus

Kahdeksas ja yhdeksäs vuosiluokka

- kodin työ- ja säilytystilat
- kodinhoito ja palvelut
- vaatehuolto ja palvelut
- nuoren asunto (toimivuus, viihtyisyys)
- kodin perustaminen (perushankinnat)
- kodin sisustaminen

3.3 Kodin talous ja kuluttajatieto

Tavoitteena on ohjata ja aktivoida oppilas

- toimimaan taloudellisesti tarvehankinnoissa
- kiinnittämään huomiota elintarvikkeiden ja teknokemiallisten valmisteiden turvallisuuteen
- käyttämään kuluttajan vaikutusmahdollisuuksia
- suunnittelemaan ja tekemään päätöksiä itsenäisesti ja kriittisesti
- arvioimaan ajan, energian ja voimavarojen tarkoituksenmukaista käyttöä ja
- ymmärtämään kotitalouksien kansantaloudellinen merkitys.

3.3.1 Kaikille yhteinen opetus

Seitsemäs vuosiluokka

- kuluttajan oikeudet ja velvollisuudet (kuluttaja valintatilanteessa, valitusmenettely)
- energian käyttö kotitaloudessa

Yhdeksäs vuosiluokka

- perhe-elämässä onnistumisen edellytyksiä (nuoren perheen talous, lapsi ja kulutustottumukset)

3.3.2 Valinnainen opetus

Kahdeksas ja yhdeksäs vuosiluokka

- taloudellisuus tarvehankinnoissa
- oman työn vaikutus kodin talouteen
- elintaso ja elämisen laatu (rahankäytön suunnittelu; omatoimisuuteen perustuva ruokahuolto,

3.4 Perhe ja ihmissuhteet

Tavoitteena on ohjata oppilas

- kiinnittämään huomiota käyttäytymiseensä
- ymmärtämään myönteisten ihmissuhteiden ja tasa-arvon merkitys perheessä ja työelämässä
- tuntemaan omalta osaltaan vastuuta kodin tehtävien suorittamisesta
- vaalimaan kodin ja kotiseudun perinteitä
- arvostamaan perhettä yhteiskunnan perusyksikkönä ja
- ymmärtämään kodin henkisen ilmapiirin sekä vanhempien yhteisen kasvatustavustaan merkitys lapsen kehitykselle

3.4.1 Kaikille yhteinen opetus

Seitsemäs vuosiluokka

- yhdessä eläminen, vuorovaikutustilanteet kotona, hyvät tavat
- käyttäytyminen erilaisissa tilanteissa (myös kodin ulkopuolella)
- tasapuolinen työnjako

Yhdeksäs vuosiluokka

- aikuistuva nuori (ihmissuhteet omassa kodissa)
- erilaiset perheet (aikuisten ja lasten asema erilaisissa perheissä; yhteistoiminta ja tasa-arvo)
- lapsi perheessä (lastenhoito ja kasvatustavoitteiset lastenhuoltolait; lasten kotitapaturmat ja niiden ehkäisy)
- nuori ja lapset (käyttäytyminen ja esimerkin vaikutus; lastenkaitsijana toimiminen)
- koti ja perheyhteisö (kodin perinteet; eri kulttuuripiireistä lähtöisin olevat vanhemmat)

3.4.2 Valinnainen opetus

Kahdeksas ja yhdeksäs vuosiluokka

- roolijako ja tasa-arvo perheessä

- perheen ihmissuhteet (perhejuhlat; lastenhoito; virikkeinen kasvuympäristö)
- vuotuiset juhlat ja merkkipäivät sekä niihin liittyvä tapakulttuuri

3.5 Aihekokonaisuudet

Kuluttajakasvatukseen liittyviä kysymyksiä käsitellään kotitalouden kaikilla sisältöalueilla. Kodin talous ja kuluttajatieto -sisältöalueen opetuksessa oppilas perehdytetään käytännön harjoitustöiden yhteydessä mm. kuluttajalainsäädäntöön sekä työturvallisuuteen.

Oppilasta ohjataan myös arvioimaan kulutustottumusten seurauksia sekä yksityisen kuluttajan että yhteiskunnan ja koko elinympäristön kannalta.

Perhekasvatus liittyy kotitalouden opetukseen kahdella tavalla. Laajasti ymmärrettynä kotitalous kokonaisuudessaan on perhekasvatus. Lisäksi yhdeksännellä vuosiluokalla opetetaan kaikille oppilaille kotitalouden yhteydessä perhe- ja kuluttajakasvatusta. Tavoitteena on murrosikään soveltuvalla tavalla luoda pohjaa myös perhe-elämässä onnistumiselle.

Terveyskasvatus liittyy kaikkiin kotitalouden sisältöalueisiin. Ravinto ja terveys -sisältöalueella tavoitteena on mm. herättää oppilas tuntemaan vastuu omasta terveydestään. Oppilaan mahdollisia ravitsemusongelmia yritetään käytännössä selvittää yhdessä kodin sekä koulun terveydenhuoltohenkilöstön kanssa. Käytännön työharjoituksissa painotetaan työturvallisuutta sekä ergonomisia tekijöitä.

Joukkotiedotuskasvatuksen avulla voidaan kotitalouden opetuksessa lisätä motivaatiota. Kotitalouden eri sisältöalueita käsiteltäessä opetetaan kriittiseen, vertailevaan ja valikoivaan joukkotiedotuksen käyttöön. Opetuksessa hyödynnetään joukkotiedotusvälineissä käsiteltäviä ajankohtaisia aiheita.

3.6 Oppimäärän kuntakohtainen soveltaminen

Yhteisenä oppiaineena opetettavan kotitalouden oppimäärään tulee kunnan optussuunnitelmassa sisältyä valtakunnallisessa oppimäärässä esitetty keskeinen oppiaine jokaiselta neljältä sisältöalueelta. Kuntakohtainen osa rajoittuu tällöin käytännön sovelluksiin.

Valinnaisen kotitalouden opetuksessa on mahdollisuus sisältöjen erilaiseen panottamiseen paikallisten tarpeiden ja olojen mukaan. Tarvittaessa laaditaan oppimäärät erikseen eri tuntimääriä varten.

4 Opetusjärjestelyt

Opetuksessa tulee ottaa huomioon ravitsemus- ja terveystieteiden kehittämisiksi annetut valtakunnalliset suositukset sekä ajankohtaiset

kotitalouden kannalta merkittävät kuluttajalainsäädäntöön liittyvät asiat.

Opetuksessa on varattava riittävästi aikaa teorian tietojen soveltamiseen ja käytännön taitojen harjaannuttamiseen. Jotta tähän päästäisiin, opetus järjestetään seitsemännellä vuosiluokalla kolmen oppitunnin jaksoina. Samasta syystä tulee myös yhdeksännen vuosiluokan kaikille yhteinen opetus jaksottaa. Tältäkin opetukselta edellytetään käytännönläheisyyttä ja oppilaskeskeisiä työmenetelmiä.

Peruskoulun tasa-arvokasvatuksen vuoksi on tärkeätä, että kotitalouden opetus järjestetään tytöille ja pojille yhteisopetuksena yläasteen kaikilla vuosiluokilla. Oppilailla tulee olla mahdollisuus itsenäiseen suunnitteluun ja työskentelyyn esimerkiksi opetuskodissa.

Opetusjärjestelyissä tulee ottaa huomioon opetustilanteisiin ja työharjoituksiin liittyvät turvallisuusnäkökohdat.

Kodin ja koulun yhteistyöllä pyritään tukemaan opetuksen tavoitteiden saavuttamista.

Oppilaanohjaus

(katso myös luku 4.4)

Oppilaanohjaustuntien sisällöt yläasteella

Seitsemäs vuosiluokka

1 Tavoitteet

Oppilaanohjauksessa seitsemännen vuosiluokan tavoitteena on tukea oppilaan siirtymistä yläasteelle, perehdyttää hänet yläasteen opiskeluun, auttaa kohtaamaan murrosiän ilmiöitä, antaa ohjausta vapaa-ajan toimintaan sekä edistää hänen uranvalintaansa.

2 Sisällön valinnan perusteet

Yläasteen kouluun ja opiskelutapaan orientoitumiseksi oppilas on perehdytettävä uuden koulun työyhteisöön, tapoihin ja opiskelutaitoihin. Murrosiän kohtaamisen helpottamiseksi oppilaalle on annettava tietoa nuoruusikään liittyvistä asioista sekä tuettava terveen itsetunnon kehittymistä. Oppilaan uranvalintaprosessin edistämiseksi on lisättävä hänen itsetuntemustaan ja tehtävä työelämää tutuksi esimerkkiammattien kautta. Oppilaalle on annettava tietoa oman kunnan tarjoamista harrastusmahdollisuuksista, nuoria koskevista palveluista sekä soveltuvin osin kunnan järjestyssäännöistä.

3 Sisällöt

3.1 Koulu ja opiskelu

Kouluyhteisö

- kouluyhteisön jäsenet
- yläasteen pelisäännöt
- luokan järjestäytyminen
- kouluyhteistyö
- oppilaskunta, kerhot ja koulun muu toiminta

Koulutyö

- opiskelun taito
- oppimistulosten arviointi
- opinto-ohjelman valinnaisuus

- opiskelun merkitys
- koulutuksen kustannukset

3.2 Nuoruusikä

Murrosiän muutoksia

- fyysinen ja henkinen kasvu
- suhteet aikuisiin
- toverien ja muiden esikuvien vaikutus

Harrastukset ja ajankäyttö

Itsetuntemus ja itsetunto

- itsetuntemuksen merkitys
- terve itsetunto

Nuori ja yhteiskunnan normit

- nuoren oikeudet
- nuoren velvollisuudet
- tapojen merkitys yhteiselämässä

3.3 Erityyppiset työt

Ammattialoja ja ammatteja

- työn sisältö
- työn merkitys
- työn muuttuminen

Ennakkoluulot ja asenteet

4. Kuntakohtainen osuus

- *Nuoria koskevat palvelut kunnassa*
- *Nuorten harrastusmahdollisuudet kunnassa*
- *Nuorille tärkeitä kunnan järjestyssäännön kohtia*

5. Opetusjärjestelyjä

Luokanvalvojan tunteina voidaan käyttää enintään kuusi (6) oppilaanohjaustuntia aihepiiristä ”Kouluyhteisö”.

Työelämään tutustuttaminen voidaan aloittaa käytännön tutustumisena ammatteihin kunnan TET-ohjelman mukaan. Oppilaat voivat tutustua ammatteihin enintään yhden koulupäivän pituisia opintopäiviä kerrallaan.

Kahdeksas vuosiluokka

1 Tavoitteet

Oppilaanohjauksen tavoitteena kahdeksannella vuosiluokalla on antaa jäsentynyt käsitys työelämästä, ammateista ja koulutuksesta sekä tukea minäkuvan kehittymistä ja maailmankatsomuksen muodostumista.

2 Sisällön valinnan perusteet

Jäsentyneen käsityksen saamiseksi oppilaalle tulee antaa realistinen kuva työelämästä ja ammateista nyt ja lähitulevaisuudessa, tutustuttaa koulutusjärjestelmään sekä yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen väyliin. Erityisesti on selvitettävä oman kunnan ja lähiympäristön työelämää ja ammatteja. Persoonallisuuden kehittymistä tuetaan lisäämällä itsetuntemusta ja omien mahdollisuuksien arviointia sekä tarjoamalla aineksia maailmankatsomuksen muotoutumiselle.

3 Sisällöt

3.1 Työelämä ja ammatit

Työn käsite, historia ja tulevaisuus

Työt ja ammatit

- ammattien ryhmittely
- yrittäjäyys

3.2 Koulutus ja opiskelu

Nuori ja jatko-opinnot

- peruskoulun antamat lähtökohdat
- nuorten kiinnostukset ja ennakkoluulot
- nuorten kypsyminen uranvalintaan

Koulutusväylät

- keskiaste: yleissivistävä ja ammatillinen opiskelu
- korkea-aste

3.3 Itsetuntemus ja maailmankatsomuksen muotoutuminen

Minäkuva ja omat mahdollisuudet

- lahjakkuus, luonne ja kiinnostukset
- sukupuoli ja ammatillinen orientaatio

- terveyden, kodin ja asuinpaikan yhteydet uranvalintaan
- yhteistyötaidot ja ongelmien ratkaisu

Maailmankatsomuksen muotoutuminen

- pelon ja toivon maailma
- elämänarvot ja asenteet
- oikea ja väärä

4 Kuntakohtainen osuus

- *Oman kunnan ja lähiympäristön työelämä ja ammatit*

5 Opetusjärjestelyjä

Työelämään tutustuttaminen tapahtuu kunnan TET-suunnitelman mukaisesti tutustumiskäynteinä, -päivinä tai -jaksoina. Tutustumisjaksoihin käytettävästä ajasta päätettäessä on otettava huomioon, että yhteensä kahdeksannella ja yhdeksännellä vuosiluokalla tähän toimintaan voidaan käyttää 15 oppilaan koulupäivää.

Yhdeksäs vuosiluokka

1 Tavoitteet

Oppilaanohjauksen yhdeksännen vuosiluokan tavoitteena on antaa oppilaalle valmiuksia urasuunnitteluun, jatko-opintoihin ja työelämään siirtymiseen, sukupuolten tasa-arvon kehittämiseen ja monipuoliseen elämäntapaan.

2 Sisällön valinnan perusteet

Kypsän uranvalintaratkaisun pohjaksi oppilaan on saatava mahdollisimman omakohtainen kuva ammateista ja työelämän kysymyksistä, kaikenpuolinen keskiasteen koulutuksen tuntemus sekä erityisesti tieto kotiseudun ja oman kunnan koulutus- ja työmahdollisuuksista.

Tasa-arvon kehittämiseksi oppilaalle on annettava tietoa sukupuolirooleihin vaikuttavista tekijöistä.

Yksilöä tyydyttävän elämäntavan pohjaksi on käsiteltävä työn ja vapaa-ajan sekä ihmissuhteiden merkitystä, arvojen, asenteiden, tapojen ja tottumusten vaikutusta elämäntapojen muotoutumiseen sekä perehdytettävä oppilasta kulttuuri- ja vapaa-ajantoimintaan omassa kunnassa.

3 Sisällöt

3.1 Koulutustieto ja opiskelun merkitys

Päättöluokan opiskelu

- vuoden työsuunnitelma
- päättöarvostelun perusteet ja päästötodistuksen merkitys

Vaihtoehdot peruskoulun päättyessä

- jatko-opiskeluun pääsyn edellytykset
- keskiasteen koulutusvaihtoehdot
- muu ammatillinen koulutus
- vaihtoehtojen vertailu
- opintojen rahoitus

Jatkuvan koulutuksen periaate

- aikuiskoulutus

3.2 Sukupuoliroolit

Mies ja nainen työelämässä

- alat, asema ja palkkaus

Kotiroolit

- työnjako, rahankäyttö, päätöksenteko

Mies ja nainen yhteiskunnallisessa ja harrastustoiminnassa

3.3 Työelämäntietous ja uranvalinta

Työelämän pelisäännöt

- työpaikan hakeminen
- työttömyys, työelämän muutos, epävarmuuden aika
- palkka
- työaika
- työsuojelu
- ammatillinen järjestäytyminen

Tutustuminen ammatteihin ja työpaikkoihin

Uranvalintaratkaisu

- vaihtoehtojen vertailu ja omat mahdollisuudet
- oma suunnitelma ja päätöksenteko

3.4 Elämäntapa ja ajankäyttö

Muuttuva maailma ja muutokseen suhtautuminen

- tulevaisuuden vaihtoehtoja
- työ- ja vapaa-ajan suhteen muuttuminen
- lisääntyvän vapaa-ajan suomat mahdollisuudet

Itsenäistyminen

- oma arvomaailma ja elämäntyyli

4. Kuntakohtainen osuus

- *Kulttuuri- ja vapaa-ajantoiminta kunnassa*
- *Kotiseudun koulutusväylät*
- *Työelämää ja ammatteja*

5 Opetusjärjestelyjä

Työelämään tutustuttaminen järjestetään kunnan TET-ohjelman mukaisesti ottaen huomioon oppilaiden aikaisemmat työpaikkakokemukset ja pyrkien laajentamaan niitä. Lisäksi oppilaille tulee järjestää mahdollisuus omakohtaiseen tutustumiseen keskiasteen koulutusvaihtoehtoihin.

Maa- ja metsätalous sekä puutarhanhoito

1 Tavoitteet

Tavoitteena on

- herättää kiinnostusta ja arvostusta maa- ja metsätaloutta sekä puutarhanhoitoa kohtaan ja antaa niissä tarvittavia perustaitoja
- antaa valmiuksia ymmärtää maa- ja metsätalouden sekä puutarhanhoidon kansantaloudellinen merkitys
- saada oppilaat ymmärtämään luonnonolojen merkitys maa-, metsä- ja puutarhataloudelle sekä näiden peruselinkeinojen vaikutus luonnontalouteen, luonnonsuojeluun ja ihmisen terveelliseen ja viihtyisään elinympäristöön
- antaa virikkeitä luonnontieteiden sovelluksiin, omakohtaiseen kokeiluun ja vapaaseen harrastustoimintaan ja
- antaa valmiuksia hakeutua alan jatkokoulutukseen.

2 Sisällön valinnan perusteet

Kahdeksannella vuosiluokalla tutustutaan keskeisiin perustietoihin ja -taitoihin. Oppimäärä kokonaisuutena on varsin laaja. Siksi jokaisen opetusryhmän tulisi suunnitteluvaiheessa suorittaa oppiaineksen valinta ja painotus kunnan opetussuunnitelman pohjalta. Tällöin voidaan päätyä keskittymään maatalouden, metsätalouden tai puutarhatalouden oppiaineeseen. Mahdollista on myös valita nämä kaikki tai niiden painotettu yhdistelmä.

Yhdeksännellä vuosiluokalla tutustutaan maa-, metsä- ja puutarhatalouteen yrittäjän näkökulmasta käsin. Kaikissa kunnissa annetaan yleiskuva näistä aloista Suomessa. Jokaisessa kunnassa tulee tutustua metsätalouden sisältöalueeseen mahdollisimman yksityiskohtaisesti. Muiden sisältö- ja osa-alueiden kohdalta valinnan vapaus on sama kuin kahdeksannella vuosiluokalla.

3 Oppiaines

3.1 Kahdeksas vuosiluokka: perustietoja ja -taitoja

Luonnon edellytykset

- asema maapallolla; väli-ilmastot (liikkuvat matalapaineet), lämpö (muokkaus- ja kasvukausi), valoisuus (lyhyt ja pitkä päivä), sateisuus, vesitalous; lumipeite, routa; vuodenaikojen vaihtelu; maaperä, happamuus

Maalajit

— kivennäismaat, eloperäiset maat, sekoitteet, maanparannusaineet, ravinteisuus, viljavuustutkimus, ojitus, maanmuokkaus, maanhengitys (pieneliötoiminta)

Ravinteet ja lannoitus

— typpi, kali, fosfori, kalkki, hivenaineet, karjanlanta, asutusjätteet, lannoitesekoitteet; lannoitustavat (levitys ja määrät); biologinen ja biodynaaminen lannoitus

Viljelykasvit

— peltokasvit: viljat, rehut, peruna, juurikasvit, öljykasvit, kuitukasvit, lääke-, mauste- ym. kasvit; puutarhat: avomaan kasvit, kasvihuonekasvit, marjat, hedelmät, perunat ja viherkasvit; metsät; puulajit (metsätyypit), marjat ja sienet

Rikkakasvit, tuholaiset ja kasvitautit

— lajintuntemusta; kasvien ja eläinten hyödyllisyys ja vahingollisuus toisilleen; torjunta; viljelytekniinen, kemiallinen ja biologinen; torjuntatavat ja -välineet

Kotieläimet

— sorkkaeläimet (nautakarja jne.), karioeläimet, siipikarja, turkiseläimet, riistaeläimet, mehiläiset, viljeltyt kalat, lemmikkieläimet. Lisäksi voidaan käsitellä maapallolla tavattavat kotieläimet, jopa villit kantamuodot mainiten.

Rakennukset, laitteet ja koneet

— asuinrakennukset; eläinsuojat; kasvihuoneet ja lavat; varastot ja työskentelytilat (puimalat, konehallit, pajat, vilja- yms. varastot, ladot, säilörehuvarastot); rakennusten varustetason perustarve ja erikoislaitteisto

— maatilan ja puutarhan veden käyttö ja laitteistot; energiatalouden järjestelyt (lämpö, voima); koneet (maa-, metsä- ja puutarhatalouden) koneketjut; tilus- ja metsätiet (myös perinnetietoutta)

Maatilan työt

— päivittäin toistuvat työt; vuodenajoittain toistuvat työt; tilapäistyöt; korjaus-, parannus- ja uudistustyöt, sivutoimet; lomat ja virkistystoiminta; kevättöihin osallistumista ja työnäytöksiä

3.2 Yhdeksäs vuosiluokka: maatilan toimintaa lähinnä yritystoiminnan näkökulmasta

Maatilat ja puutarhat

— erityyppisten maatilojen ja puutarhojen esittelyä eri puolilta Suomea; merkitys kansantaloudelle, kansantuoteosuus, työvoimaosuus, pääomaosuus, tilakoko, tilatyypit jne.

Metsätalous

- metsätyypit; metsänhoidon perusteet; hoitotyöt;
- tarvittavat koneet ja laitteet (työturvallisuus); suunnitelmat; puukaupat; neuvontatyö, keskusjärjestöt; verotus; ammatit ja koulutus; metsien moninaiskäyttö (jokamiehen oikeudet ja vastuu)

Maanmittaus

- erityyppiset kartat (tilus- ja lohkokartat); karttojen laadinnasta ja käytöstä; rakennuspiirustusta

Suunnitelmia ja hankintoja

- suunnitelman perustaminen tuotantosuuntaan, esim. peltoalan käyttösuunnitelma, eri kasvien viljelysuunnitelma, lannoitteiden käyttösuunnitelma, koneiden hankinta-, käyttö- ja hoitosuunnitelmat, sadonkorjuusuunnitelma, karjanhoitosuunnitelma, puutarhan perustamis- tai hoitosuunnitelma, asuinrakennuksen ympäristön hoitosuunnitelma, kodin viherkasvien hankinta ja hoitosuunnitelma, parvekepuutarhan perustamis- ja hoitosuunnitelma, metsänhoitosuunnitelma

Tuotteiden käsittely ja markkinointi

- tuote, tuottaja, välittäjä, kuluttaja; markkinoimattomat tuotteet (kotikäyttö); markkinoitavat alkutuotannon tuotteet (viljat, peruna, puutavara, marjat, hedelmät, vihannekset jne.); tilalla jalostettavat tuotteet (maito, liha, kananmunat jne.); varastointitavat ja -tilat; keräily kauppaa varten; kaupan portaat (tukkukauppa, vähittäismyynti, kuluttajat); sopimusviljelykset

Kannattavuus, kirjanpito ja verotus

- kannattavuuteen vaikuttavat tekijät (tilakoko, sijainti, tuotantosuunta, ammattitaito, yhteiskunnan asenteet, liiketaloudelliset tekijät jne.); työn tehokkuus ja välineiden oikea käyttötapa ja hoito; maataloustuet ja -neuvottelut; maataloustulosopimukset; tukipalkkiot ja korvaukset; kirjanpidon pääperiaatteet; erilaiset verotusmuodot

Viljelijöiden kaupallinen ym. yhteistoiminta

- osuustoiminta, osuusteurastamot, osuusmeijerit, osuuskaupat, ko-neosuuskunnat, yhteiset laitteet ja koneet, yhteismaat, yhteistyö (talkoot); mahdollisuus kansanperinteen vaalimiseen

Ammattikoulutus

- keskiasteen koulutusohjelma, opistot, korkeakoulut; erilaiset ammattienedistämiskurssit

Sivuammatit

- esim. turkistarhaus, kalanviljely, mehiläishoito, riistanhoito, raviurheilu, maatila- ja mökkilomailu, osa-aikaviljely, kotiteollisuus jne.

Järjestötoiminta

— yrittäjien järjestöt ja yhdistykset; työntekijöiden järjestöt ja yhdistykset; yhdistysten ja järjestöjen palvelut (julkaisut, näyttelyt, käynnit, retkeilyt, kokoukset jne.)

Sosiaaliset olot

— ihmisen ja eläinten terveystalvelut; työsuojelu (työn raskaus, tapaturma-alttius); sosiaaliturva (yleensä perheyritys); vakuutukset ja korvaukset; lomat, lomittajat, virkistystoiminta; sukupolven vaihdos; työaika, itsenäisyys; koneiden ja laitteiden huolto

Maa- ja metsätalouden sekä puutarhanhoidon suhde muihin elinkeinoihin

— esim. myllyt, leipomot, meijerit (voi ja juusto), teurastamot (saippuateollisuus), einesteollisuus, säilyketeollisuus, sokeritehtaat (hiiva, siirappi, makeiset) öljyteollisuus (margariinit, maalit), TEVA-teollisuus (langat, kankaat, matot, valmisvaateteollisuus), metsäteollisuus, lannoiteteollisuus, erilaisia työvälineitä ja koneita valmistava teollisuus jne.

Jalostustyö ja tutkimus

— perinnöllisyyden perustiedot; jalostuksen päämääristä, jalostustavoista ja saavutetuista tuloksista (viljelykasvit, puutarhakasvit, pensaat, puut ja kotieläimet)

Maisemanhoito ja ympäristönsuojelu

— rakennusten sijoitus maisemassa; tiemaiden ja varastoalueiden sijoitus; jätteiden hoito (erityisesti lantalat ja kompostit); lannoitteiden ja torjunta-aineiden käyttö; istutukset ja metsienhoitotyöt (erityisesti hakkuiden jälkeen); puutarhaistutukset, nurmikot, puistot jne.; pinta- ja pohjavesien ohjailut; teollisuussaasteiden vaikutus; jokamiehen oikeudet ja vastuu

Maailman ravinnon tuotanto

— mitä tuotetaan, missä liikaa, missä liian vähän; väestönjakauma
— nälkäalueet; mistä ja miten lisää ravintoa; YK:n kehitysapu (raha, tavara, tieto ja työ); FAO; maailman ravintopäivä 16. lokakuuta; vihreä vallankumous (sopeutumiselle aikaa); maailman metsät, puutarhoista eri maissa.

3.3 Aihekokonaisuudet

Joukkotiedotus- ja kuluttajakasvatus korostuvat opetuksessa, kun haetaan tietoa mm. lehdistä hankintoja varten ja tehtäessä käyttö- ja tuotantosuunnitelmia, kannattavuuslaskelmia, perehdyttäessä kirjanpitoon, verotukseen, osuustoimintaan, sivuelinkeinoihin ja jalostukseen, markkinoitaessa tuotteita ja ammatinvalinnan ja jatkokoulutusmahdollisuuksienkin yhteydessä. Samalla ne antavat oppilaille yhteiskuntaan, työelämään ja ammattiin suuntautuvia valmiuksia.

Traktorin ajokorttitietojen ja metsäkoneiden käytön yhteydessä käsitellään liikennekasvatukseen liittyviä asioita.

Maatila on Suomessa perheyritys, jossa jokaisella perheenjäsenellä on oma osansa suunnitelmissa ja vuoden työrytmin painotuksissa. Oppilaiden tulee oppia ymmärtämään, että jokaisen perheenjäsenen osuus tuntuu mm. perheyrityksen hankinnoissa, kannattavuudessa, työajoissa, sosiaalisissa oloissa, sukupolvenvaihdoissa, yhteisvastuussa. Näin tuetaan perhekasvatusta.

Terveyskasvatus liittyy opetukseen. Viihtyisä elinympäristö ja sen vaaliminen luo pohjan tasapainoiselle mielenterveydelle. Kotieläinten hoidon yhteydessä korostuu hygienian merkitys niin eläimille kuin ihmiselle. Terveellisen ja monipuolisen ravinnon tuottaminen ja syöminen takaavat terveyden säilymisen. Sopiva pukeutuminen, oikeat työtavat ja suojalaitteiden käyttö estävät ammattitautien syntymistä ja takaavat fyysisen työkyvyn säilymisen pitempään. Sosiaalisten olojen tunteminen, vakuutusten, korvausjärjestelmien ja terveystalvelujen saantimahdollisuuden tietäminen kuuluvat myös tämän aineen terveyskasvatuksen piiriin.

3.4 Oppimäärän kuntakohtainen soveltaminen

Koska eri kunnissa ilmasto ja maaperä voivat olla erilaisia, tulee kunnan opetussuunnitelmassa valita ja painottaa valtakunnallisesta oppimäärästä niitä sisältöalueita ja osa-alueita, jotka kunnan elinkeinorakenteen kannalta ovat keskeisiä ja oppilasläheisiä. Opetuksessa voidaan käyttää kunnan alueen alan ammattienharjoittajien sekä paikallisten toimikuntien, järjestöjen ja neuvojien asiantuntemusta koulussa ja sen ulkopuolella, mikäli kunnan opetussuunnitelmassa ja työsuunnitelmassa tästä päätetään.

Kunnan asettamien tavoitteiden ohella tulee opetussuunnitelman antaa oppilaille kokonaiskuva Suomen maa-, metsä- ja puutarhataloudesta sekä maapallon vihertuotannosta ja ravinnontarpeesta sekä sen tyydyttämismahdollisuuksista.

Opetussuunnitelmassa voidaan myös päättää koulun ulkopuolella annettavasta opetuksesta. Tämä voidaan päättää myös työsuunnitelmassa.

4 Opetusjärjestelyt

Oppiaines tarjoaa integraatiomahdollisuuksia muihin aineisiin. Erityisesti kysymykseen tulevat biologia, fysiikka, kemia, kotitalous ja yhteiskuntaoppi. Kunnan opetussuunnitelmassa voidaan osoittaa näitä kytkentöjä ja tarvittaessa laatia niistä aihekokonaisuuksia.

Jotta maa-, metsä- ja puutarhatalouden opetukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa, tulee opetuksen perustua lähinnä oppilas-

keskeisiin, käytännölliseen työskentelyyn pohjautuviin työtapoihin. Kunnan opetussuunnitelmassa voidaan päättää, että käytännön työskentely tapahtuu maatiloilla, metsissä ja puutarhoissa. Työskentelystä osa tapahtuu koulun kasvi- ja puutarhamaalla ja kasvihuoneessa, mikäli tällaiset ovat käytettävissä. Työskentelytapoihin kuuluvat myös opintokäynnit, retket ja leirikoulut. Periodityöskentely on suotavaa. Kasvatustoimintaa voidaan jatkaa myös lomavirkistystoiminnan yhteydessä.

Laajoja summatiivisia kokeita tulee välttää.

Maa- ja metsätalouden sekä puutarhanhoidon opetus edellyttää erilaisten koneiden ja laitteiden sekä kemikaalien käsittelyä, jolloin oppilaille on koulukohtaisesti annettava riittävät ja yksiselitteiset työskentelyohjeet. Niissä tulee painottaa erityisesti järjestystä, huolellisuutta ja tarkkuutta. Oppilaan käyttöön annettavien koneiden ja laitteiden sekä muiden työvälineiden tulee olla ehjiä, toimintakelpoisia ja tarkoitukseen sopivia. Valmistajien antamia ohjeita on ehdottomasti noudatettava ja määräysten mukaisia suojalaitteita ja -varusteita on käytettävä niitä vaativissa tilanteissa.

Kaupalliset aineet

1 Tavoitteet

Kaupallisissa aineissa annetaan tiedollisia ja taidollisia valmiuksia jokapäiväisessä elämässä eteen tulevia taloudellisia ratkaisuja varten. Oppilaita kasvatetaan kriittisiksi kuluttajiksi.

Elinkeinoelämästä annetaan perustietoja, jotta oppilaat oppisivat asennoitumaan myönteisesti yritystoimintaan, saisivat valmiuksia uranvalinnalleen ja jatko-opinnoilleen sekä pystyisivät tekemään havaintoja talouselämässä tapahtuvista muutoksista.

2 Sisällön valinnan perusteet

Oppiaines koostuu keskeisestä, oppilasläheisestä taloudellisesta tiedosta. Tutustutaan erilaisiin palveluihin ja niiden käyttöön sekä yritystoimintaan elinkeinoelämän osana.

Sisällön tulee olla monipuolista, motivoivaa, omaan elinympäristöön soveltuvaa ja virikkeitä antavaa. Oppiaineksen valinnassa tulee ottaa huomioon oppilaiden ikäkausi, erilaiset harrastukset, toiminnan tarve ja omatoimisuus.

3 Oppiaines

3.1 Kahdeksas ja yhdeksäs vuosiluokka

Nuori kuluttaja

Oppilas perehdytetään järkevään rahankäyttöön ja erilaisiin maksutapoihin.

Kauppa

Tutustutaan erilaisiin ostoympäristöihin ja kaupan ryhmittymiin. Oppilaalle annetaan kokonaiskuva tuotteen tiestä tuotantolaitoksesta asiakkaalle ja hinnan muodostumisesta. Korostetaan kansainvälisen yhteistyön välttämättömyyttä.

Tietotekniikka

Oppilaat perehdytetään tietotekniikan kaupallisiin sovelluksiin ja tietokoneisiin tietojen käsittelijöinä.

Pankki

Opetetaan pankkilaitoksen rakenne ja pankkien palvelumuodot. Oppilas perehdytetään itsenäiseen ja oma-aloitteiseen asiointiin pankissa.

Posti- ja telelaitos

Annetaan kokonaiskäsitys posti- ja telelaitoksesta sekä sen tehtävistä. Oppilasta opetetaan käyttämään palveluita monipuolisesti.

Matkailu

Perehdytetään matkailuun yritysmuotona. Selvitetään matkailun merkitys omalta, yhteiskunnan ja kansainvälisen vuorovaikutuksen kannalta.

Vakuutukset

Oppilaat perehdytetään vapaaehtoiisiin kodin ja henkilövakuutuksiin.

Yritystoiminta

Tutustutaan yrityksen perustamiseen, yritysmuotoihin ja yritysten toimintaedellytyksiin sekä yritystoiminnan merkitykseen yksilölle ja yhteiskunnalle.

Markkinointi

Perehdytään markkinointiin ja erityisesti mainontaan ensisijaisesti kuluttajan kannalta.

Kirjanpito

Selvitetään kirjanpidon merkitys tulojen ja menojen seurantakeinona ja opetetaan kirjanpito helppotajuisesti tilinavauksesta tilinpäätökseen.

3.2 Oppimäärän kuntakohtinen soveltaminen

Kunnan opetussuunnitelmassa voidaan oppimäärän sisältöä täsmentää kuntakohtaisin sovelluksin kaupallisten aineiden kaikilla sisältöalueilla.

4 Opetusjärjestelyt

Oppiaines on jaettu sisältöalueisiin, jotka voidaan käsitellä kunnan, koulun ja oppilaiden kannalta mielekkäimmässä järjestyksessä. Opetus suunnitellaan kunnan olosuhteiden ja ajankohtaistapahtumien mukaan. Erityisesti otetaan huomioon kunnan elinkeinorakenne ja työelämän vaatimukset.

Kaupallisten aineiden opetusta selkiytetään mahdollisuuksien mukaan sopiviin kohteisiin suuntautuvilla tutustumiskäynneillä.

Kaupalliset aineet ja tietotekniikka niveltyvät läheisesti toisiinsa. Kaupallisten aineiden atk-sovelluksia tulee edeltää tietotekniikan perusteiden opettaminen joko kaupallisissa aineissa tai tietotekniikassa.

Aihekokonaisuuksista kaupallisiin aineisiin liittyy lähinnä kuluttajakasvatus, koska kaupallisten aineiden koko oppiaines on rakennettu kuluttajakeskeiseksi. Joukkotiedotukseen tutustutaan postin ja telen, matkailun ja markkinoinnin käsittelyssä.

Konekirjoitus

1 Tavoitteet

Konekirjoituksen opetuksen tavoitteena on antaa oppilaille taito selviytyä itsenäisesti kirjainnäppäimistöllä tuotetuista kirjoitustehtävistä jokapäiväisessä elämässä, jatko-opinnoissa ja harrastuksissa.

Opetuksella on tärkeä merkitys työ- ja yhteisökasvatuksen sekä esteettisen kasvatuksen kannalta. Sillä luodaan pohja pitkäjänteiselle työskentelylle ja oman työn arvostamiselle.

2 Sisällön valinnan perusteet

Konekirjoituksen opetus muodostaa kokonaisuuden, jossa opiskelu aloitetaan laitteesta ja näppäimistön hallinnasta ja päädytään hyvään kirjoitus- ja tekstinkäsittelytaitoon sekä sen erilaisiin sovelluksiin.

Oppiaineksen valinnassa otetaan huomioon oppilaiden harrastuneisuus ja toiminnantarve. Oppiaineksen tulee olla monipuolista ja ottaa huomioon oppilaiden ikäkausi sekä molemmat sukupuolet.

3 Oppiaines

3.1 Kahdeksas ja yhdeksäs vuosiluokka

Näppäimistön käsittely ja laitteiston hallinta

Opetetaan erilaisten laitteiden näppäimistön hallinta. Oppilaat tutustutaan tekstinkäsittelylaitteisiin ja niiden hyväksikäyttöön. Oppilaita ohjataan oikeisiin työtottumuksiin.

Tekstinkäsittely

Opetetaan asiakirjatekniikkaa ja erilaisten kirjoitustöiden laatimista.

3.2 Aihekokonaisuudet

Konekirjoitus on joukkotiedotusta sellaisenaan. ATK-pohjainen tekstinkäsittely korostaa joukkotiedotuskasvatuksen merkitystä. Kansainvälisyyskasvatus liittyy eri maita käsitteleviin teksteihin. Terveys- ja ympäristökasvatuksen periaatteet tulevat esille työskentelyasennon, -paikan ja -tavan ergonomisten seikkojen korostamisessa. Kuluttajakasvatusta on nykyaikaisen, osaavan kuluttajan asiakirjojen laatiminen sekä koneiden ja laitteiden hankintaan, hoitoon ja huoltoon liittyvät asiat.

4 Opetusjärjestelyt

Jo perusharjoituksissa pyritään oppiaineksen valinnassa motivoiviin ja eriyttäviin tehtäviin, joissa otetaan huomioon oppilaan ikäkausi ja persoonallisuus. Saavutettua perustaitoa sovelletaan oppilaiden myöhemmin elämässä tarvitsemien kirjoitustehtävien opettamiseen.

Luovuutta ja omatoimisuutta kehittäviä harjoituksia tulee sisältyä oppiaineeseen. Oppilaan työn siisteyden ja työskentelyn pitkäjänteisyyden korostamisella luodaan pohjaa yhteiskunnan ja työelämän asettamille vaatimuksille.

Näppäimistön hallinta on tietotekniikan perustaito, joten konekirjoituksen opetuksen tulee edeltää tietotekniikan käytännön sovelluksia. Automaattinen tekstinkäsittely opetetaan tietotekniikan osana.

Konekirjoituksen arvioinnissa noudatetaan kouluhallituksen antamia yleisohjeita. Aineen toiminnallisuus otetaan huomioon toisaalta aktiivisuutena, jolla tarkoitetaan ahkeruutta, työn loppuun suorittamista ja yleistä kiinnostusta työhön. Toisaalta se otetaan huomioon kykynä soveltaa oppimaansa itsenäisesti erilaisiin tehtäviin siten, että tulos on mahdollisimman virheetön. Tekstinkäsittelyn arvioinnin pohjana on edellisten lisäksi asiakirjastandardin hallitseminen.

6.2 Peruskoulun lisäopetuksen oppimäärät

Evankelis-luterilainen uskonto

1 Tavoitteet

Uskonnon opetuksen tavoitteena on edistää oppilaiden uskonnollista ja siihen liittyen eettistä, sosiaalista ja tiedollista kypsymistä jatkaen peruskoulun antamalta pohjalta ja peruskoulun tunnustuksellisen evankelis-luterilaisen uskonnon opetuksen tavoitteiden suuntaisesti.

Tavoitteiden toteuttamiseksi pyritään luomaan keskustelulle avoin ja ystävällinen ilmapiiri. Oppilaita rohkaistaan esittämään kysymyksiä ja pohtimaan niitä yhdessä. Ajatuksen, omantunnon ja uskonnon vapaudesta seuraa, että opettaja ja oppilas voivat vapaasti ilmaista persoonallisen vakaumuksensa, vaieta siitä tai esittää asiallisesti kriittisiä kannanottoja. Koska erilaisten vakaumusten ja mielipiteiden esittäminen helposti aiheuttaa jännitystä, keskustelutilanteissa tulee pyrkiä tosiasioihin pohjautuvaan aitoon dialogiin.

Suuri mielenterveydellinen ja persoonallisuutta eheyttävä merkitys on myös sillä, että oppilaiden henkilökohtaisista ongelmista ollaan valmiita eri yhteyksissä keskustelemaan luottamuksellisesti ja että heitä autetaan löytämään elämässä sellaisia asioita, joiden puolesta kannattaa elää ja tehdä työtä.

2 Oppiaines

Käsiteltävät asiat valitaan oppilaiden kanssa seuraavista aiheista:

- Jumala meidän maailmassamme
- aikuiseksi kasvamassa
- omatunto osoittaa vapauden ja vastuun rajat
- yksin ja toisten kanssa
- elämä voi olla kovaa
- tykkää — ei tykkää
- avioliiton rakkautta
- Jeesuksessa Jumala tulee meitä lähelle
- ihminen ja Jumalan Poika
- Jeesuksen kuolema ja ylösnouseminen
- tulevaisuuden pelko ja toivo
- Raamatun synty
- Raamatun käsitys ihmisestä
- Jumalan tahto ja ihmisen tahto
- synti on Jumalasta luopumista

- kaste on Jumalan lahja
- usko on elämän voima
- rukous on yhteydenotto Jumalaan
- ehtoollinen on sinua varten
- rippi ja sielunhoito
- lähetys on yhteinen asia
- diakonia on kristillistä palvelua
- kristillinen elämäntapa
- kristitty yhteiskunnan jäsenenä
- sota ja väkivalta
- rikkaat ja köyhät
- ihmisen elinympäristön suojeleminen
- työ kuuluu ihmisen elämään
- vapaapäivä on lepopäivä ja pyhäpäivä
- nuorisotoiminta omassa seurakunnassa
- seurakunnan yhteisten asioiden hoito
- seurakunnan palveluksia ja tehtäviä
- kirkon hallinto
- jumalanpalvelus
- kirkkomusiikki

3 Opetusjärjestelyt

Oppilaiden kiinnostuksen mukaisesti ratkaistaan, kuinka monta tuntia kutakin valittua aihetta käsitellään. Parempi olisi käsitellä muutama oppilaita todella kiinnostava aihe perusteellisesti kuin yrittää opettaa mahdollisimman monta asiaa.

Oppilaille pitäisi tehdä mahdolliseksi jatkuva nimettömien kysymysten jättäminen opettajan vastattavaksi. Oppilaiden omia kysymyksiä myös pitäisi pohtia yhdessä mahdollisimman paljon.

Ortodoksinen uskonto

Lisäopetuksen ortodoksisessa uskonnon opetuksessa kiinnitetään erityistä huomiota uskonnon opetuksen ja aktiivisen kirkollisen elämän suhteeseen sekä jumalanpalvelukseen liittyviin näkökohtiin.

Tavoitteena on syventää aihepiirejä, joita voidaan valita yhdessä oppilaiden kanssa

- ortodoksisen etiikan alueelta
- kirkkotaiteen piiristä tai
- käsitellä sakramentteja kristillisen kutsumuksen kannalta ja elämän erilaisiin tilanteisiin liittyvinä.

Tällaisia käsiteltäviä aihepiirejä ovat esimerkiksi seuraavat:

- Miksi opiskelemme?
- Mikä on ihminen?
- Mikä on oikein ja hyvää?
- aikamme elämänasenteita
- ihminen etsii Jumalaa
- luonto ja kulttuuri
- yhteiskunta
- tieto ja tiedonvälitys
- elämäntavat
- kirkon tehtävä
- tämän elämän tarkoitus

Oppilaiden kiinnostuksen mukaisesti ratkaistaan, kuinka monta tuntia kutakin oppimäärässä ilmoitettua aihepiiriä käsitellään. Parempi olisi käsitellä muutama oppilaita todella kiinnostava aihepiiri perusteellisesti, kuin yrittää opettaa mahdollisimman monta asiaa.

Elämänkatsomustieto

1 Tavoitteet

Peruskoulun lisäopetuksen elämänkatsomustiedon opetuksessa jatketaan työskentelyä oppiaineen peruskoulun tavoitteiden suuntaisesti. Tarkoituksena on erityisesti syventää oppilaiden oman elämänkatsomuksen kypsyämistä.

2 Oppiaines

Lisäopetuksessa käsiteltävät aiheet valitaan oppilaiden kanssa yhdessä. Jotta opetuksessa voitaisiin toteuttaa oppilaiden itsenäiseen työskentelyyn ja keskusteluun perustuvia työtapoja, on syytä keskittyä vain muutamaa aiheeseen.

Perhe nyky-yhteiskunnassa

Tarkastellaan sukupuolisuhteita, avioliiton ja avioliiton etiikkaa. Perehdytään säädöksiin ja tapoihin siviilivihkimisessä ja nimenannossa.

Kasvatus

Tarkoituksena on oppia erittelemään kasvatusnäkemyksiä ja niiden perustana olevia eettisiä ihmiskäsityksiä. Samalla tarkastellaan yleissivistävän ja ammattiin valmistavan opiskelun tarkoitusta. Tutkitaan kodin ja koulun kasvatusvastuuta sekä sukupolvien ristiriitoja ja vuorovaikutusta.

Ammattietiikka

Pohditaan työelämässä vastuun, vapauden, ryhmätujen ja työn mielekkyyden suhteita. Perehdytään joidenkin ammattien erityisetiikkaan: esim. taide, tiede, tiedotus, terveydenhoito, puolustuslaitos, liike-elämä tai politiikka. Käsitellään luottamustehtävien etiikkaa.

Kansainvälisten suhteiden etiikka

Tarkastellaan kansainvälistä turvallisuusjärjestelmää ja rauhan edellytyksiä. Käsitellään tiede- ja kulttuurivaihtoa sekä kauppasuhteita erityisesti kehitysmaiden ja teollisuusmaiden taloudellisia suhteita. Tutkitaan sotaa kansainvälisen politiikan ongelmana.

Lailliset oikeudet

Perehdytään suomalaiseen oikeusjärjestykseen ja siinä yhteydessä oikeusturvaan ja uskontokuntiin kuulumattoman oikeuksiin.

Elämäntapa

Tarkastellaan elämänkatsomuksen toteuttamista sekä omasta terveydestä huolehtimista.

Ihmisyyden toteutuminen

Tutkitaan tasa-arvon toteutumista esimerkiksi varallisuuden, työllisyyden, sukupuolten tasa-arvon ja vammaisten oikeuksien suhteen. Perehdytään humanistisen perinteen käsityksiin elämän arvosta. Pohditaan kysymyksiä; miksi kannattaa elää ja mikä on tärkeää elämässä.

Tietotekniikka

Tarkastellaan yksilön mahdollisuuksia arvioida tietojen paikkansapitävyyttä. Pohditaan tietotekniikan myönteisiä ja kielteisiä vaikutuksia.

3 Opetusjärjestelyt

Lisäopetuksen elämäntutkimustiedon opetus ja yläasteen vastaava opetus voidaan järjestää tarkoituksenmukaisella tavalla yhteisissä opetusryhmissä. Tällöin on yleensä tarkoituksenmukaisinta yhdistäminen 9. vuosiluokan opetusryhmään.

Useamman vuosiluokan oppilaista koostuvassa opetusryhmässä otetaan opetuksen yhteissuunnitteluun erääksi lähtökohdaksi oppiaineiden rinnastaminen. Oppiaine, joka on yhteistä tai samantapaista eri vuosiluokkien oppimäärissä, suunnitellaan toteutettavaksi samanaikaisesti eri vuosiluokilla. Näin lisäopetukseen osallistuvat oppilaat voivat toimia koko opetusryhmän yhteisissä ryhmätöissä ohjaajina tai heidän esitelmiään ja kirjallisia esityksiään voidaan käyttää muiden vuosiluokkien oppilaiden oppiaineistona.

Äidinkieli

1 Tavoitteet

Lisäopetuksen yleistavoitteita voidaan toteuttaa äidinkielen kaikilla osa-alueilla. Erityisesti on huomattava persoonallisuuden tasapainoinen kehittäminen puhumisen, kuuntelemisen ja kirjoittamisen alueilla. Samalla voidaan kehittää oppilaan itsetuntemusta ja itseluottamusta. Yleisen kouluvalmiuden kannalta tulee kiinnittää huomiota opiskelutekniikkaan (lukemisen tekniikka, pikaluku, silmäilevä lukeminen, luetun ymmärtäminen).

Jotta kyseiset tavoitteet saavutettaisiin mahdollisimman hyvin, on pyrittävä integroimaan sekä aineen sisällä että eri aineiden välillä. Erityisesti integraatioon olisi pyrittävä oppilaan ohjauksen (opiskelutekniikka), kuvaamataidon ja musiikin (aihepiirit) vieraiden kielten (kieliopin tärkeimmät kohdat), konekirjoituksen (asiakirjat) ja yhteiskuntaopin (kokoustekniikka ja -käyttäytyminen) kanssa.

Äidinkielen opetuksen tavoitteena on myös oppilaan oman työn suunnittelutaidon ja -tekniikan kehittäminen sekä opetuksen yksilöllistäminen.

Äidinkielen opetuksessa tulee antaa oppilaille heidän kehitystään vastaavia mielekkäitä tietoja, jotta oppilas tuntisi opinnot itselleen tärkeiksi ja työnsä motivoivaksi. Tietojen tulisi olla osaksi kertaavia ja syventäviä, osaksi uusia. Pohjana ovat oppilaan 9. vuosiluokalla saamat tiedot.

Oppilaan pitää, saatuaan syventävät tiedot, entistä paremmin kyetä ilmaisemaan itseään suullisesti ja kirjallisesti, kirjoittamaan ja lukemaan ymmärtäen ja kriittisesti, kuuntelemaan asiallisesti ja analysoiden, puhumaan asiallisesti ja ymmärrettävästi kulloisenkin tilanteen vaatimalla tavalla. Lisäksi tulee kehittää oppilaan taitoa käyttää kirjastoa, lehtiä, radiota ja televisiota ja yleensä yhteiskunnan tarjoamia palveluksia.

Opetuksessa tulee tähdentää paitsi oppilaan omien ajatusten ja tekojen tärkeyttä myös oppilastovereiden ja yleensä muiden ihmisten ajatusten ja tekojen arvostamista. Työn kunnioittamisen tulisi olla opetuksen ja oppimisen ohjeena.

2 Oppiaines

Oppiaineen valinta perustuu oppilaiden diagnosointiin. Sen perusteella valitaan asiat, jotka mahdollisimman hyvin täydentävät ja syventävät oppilaan saamaa peruskouluopetusta.

Diagnostisten kokeiden tarkoituksena on selvittää, kuinka hyvin oppilas hallitsee yhdeksännen vuosiluokan asiat.

- Diagnostisen arvioinnin pitäisi vaikuttaa
- oppimateriaalin valintaan
 - opetusjärjestelyihin

- tukiopetuksen antamiseen
- lukiopetuksen antamiseen
- vastaisten kokeiden laatimiseen.

Lisäksi äidinkielen opettajan on yhdessä lukiopettajan ja opinto-ohjaajan kanssa selvittävä, kuinka monta lukioppilasta on, ja kartoitettava näiden lukivaikeudet.

Äidinkielen sisältöalueet ovat seuraavat:

Kielentuntemus

- vieraiden kielten kannalta tärkeiden asioiden kertaamista (sana-
luokat, tärkeimmät sijamuodot, lauseenjäsenistä subjekti, predikaatti
ja objekti; lausetyypit) ja syventämistä
- äidinkielen merkitystä yksilölle ja yhteisölle valaisevaa kieliainesta
- joukkoviestinnän käyttötottumusten kehittäminen (mm. televisio,
elokuvat ja lehdistö)

Kirjallisuus

- yksilölliseen ja omaehtoiseen valintaan perustuva lukeminen
- ohjaaminen aikuisten kirjallisuuden lukemiseen, vierailu aikuisten
kirja-osastolla
- romaaneja, novelleja, pakinoita, runoja, näytelmiä; 2—3 yhteistä
ja 2—3 omavalintaista teosta
- teatterikasvatusta

Kuunteleminen

- erilaisen puheen (ohjeet, eläytyvä kuunteleminen ym.) kuunteleminen; myös äänitteet
- kuullun jäsentäminen ja referointi; muistiinpanot kuullusta

Suullinen ilmaisu

- puhumisvalmiuden kehittäminen
- aiheen mukainen, tavoitteellinen keskustelu
- tilanteen ja kuulijan huomioon ottava puhuminen (asiointi, teittely ym.)
- kokoustekniikan vahvistaminen

Lukeminen

- erilaiset tekstit (kirjat, lehdet, esitteet, ohjeet ym.); luetun ymmärtäminen; opiskelulukeminen

Kirjallinen ilmaisu

- yksilöllinen persoonallinen kirjoittaminen
- lause- ja asemointitajua varmentavat harjoitukset
- oikeinkirjoituksen varmentaminen
- asioimiskirjoitus (erilaiset lomakkeet)
- tilanteenmukainen kirjoittaminen (vrt. puhuminen)

3 Opetusjärjestelyt

Opiskelumotivaation vuoksi on oleellista, että lukukauden alussa luodaan yhdessä oppilaiden kanssa opiskelun suuntaviivat. Oppilaille on selvitettävä, mitä vuoden aikana on tarkoitus opiskella. Samalla selvitetään, miksi tarvitaan runsaasti diagnostisia kokeita.

Oppilaiden diagnosointi vaikuttaa työpajojen valintaan. Erityisesti tähdennettäköön ryhmätyötä ja parityöskentelyä, jotka ovat sosiaalistavia työtapoja. Lisäksi tarvitaan yksilöllisiä työtapoja ja oppilasta ”kädessä pitäen” ohjaavaa opetusta. Oppilaita on hyvä totuttaa myös itsenäiseen työskentelyyn. Oppilaalle joko annetaan tai hän itse valitsee mieleisensä aiheen tai aihepiirin ja luo oman kirjoitelmansa tai esitelmän. Tässä olisi huomattava aineiden välinen integraatio. Tällainen oma työ on myös motivoivaa.

Sekä aineen sisäiseen että aineiden väliseen integraatioon on kiinnitettävä jo suunnitteluvaiheessa erikoisesti huomiota, jotta päästäisiin mahdollisimman hyviin tuloksiin.

Vieraat kielet ja toinen kotimainen kieli

1 Tavoitteet

Kielten opetuksen tavoitteena on lisäopetuksessa toisaalta kerrata peruskoulussa annettua opetusta ja toisaalta jatkaa kielitaidon kehittämistä edelleen. Tavoitteena on kehittää oppilaan kykyä ymmärtää puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä hänen taitoaan itse puhua ja kirjoittaa. Kieltä tulee opettaa nimenomaan jokapäiväisen elämän viestintäkeinona sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen ja tiedon hankinnan välineenä.

Tavoitteena on lisäksi kehittää myönteistä asennetta kielenopiskeluun ja jatkaa oppilaiden tutustuttamista opiskeltavan kielen kulttuuritaustaan. Kielten opetuksen tulee myös tukea peruskoulun lisäopetuksen yleistavoitteita.

2 Oppiaines

Lisäopetuksen oppiaineksen tulee sisältää peruskoulun antamia tietoja ja taitoja kertaavaa ja syventävää materiaalia. Oppiaines ei saisi kuitenkaan toistaa peruskoulussa läpikäytyä ainesta sellaisenaan, koska toisto vähentää oppilaiden motivaatiota ja vaikuttaa turruttavasti. Oppiainesta valittaessa on erityisesti kiinnitettävä huomiota sen kiinnostavuuteen. Aihekokonaisuudet saattavat tarjota mahdollisuuden integrointiin muiden oppiaineiden kanssa.

Sellaisille oppilaille, jotka hallitsevat peruskoulun oppiaineen suhteellisen hyvin, tulee antaa uutta ainesta.

Oppiainesta valittaessa otetaan huomioon oppilaiden oma kiinnostus. Mahdollisia aiheita ovat esimerkiksi työelämä ja oppilaan tulevaisuuden suunnitelmat; matkailu ja kohdemaata käsittelevä aines; nuorten omat harrastukset; asiointi- ja palvelutehtäviin liittyvä aines; esitteet, käyttöohjeet, lomakkeet ja tiedotukset; kulttuuritietous; oppilaiden itsensä ehdottamat aiheet.

Harjoitustehtävien tulee olla monipuolisia ja motivoivia ja innostaa oppilaita oma-aloitteeseen tiedonhankintaan. Niiden tulee harjoittaa kielitaidon eri osa-alueita. Peruskoulussa opetettu keskeinen sanasto ja tärkeimmät rakenteet tulee kerrata. Niitä täydennetään muun oppiaineen edellyttämällä tavalla.

3 Opetusjärjestelyt

Työskentelyä tulee suunnitella yhdessä oppilaiden kanssa. Oppilaiden mielipiteet oppiaineesta ja työtavoista tulee ottaa huomioon myöhemminkin.

Tietojen omaksumiseen ja oppilaiden oma-aloitteiseen tietojenhankintaan on syytä varata riittävästi aikaa. Tämä voi tapahtua esimerkiksi projektityöskentelynä. Lukioon aikovia oppilaita on syytä valmentaa tähän antamalla heille mahdollisuus vaativampaan harjoitteluun kirjallis-

ten tehtävien parissa. Opetusta tulee tarvittaessa eriyttää oppilaiden erilaisuuden mukaan.

Opetuksessa tulee soveltaa opettaja- ja oppilaskeskeisten työmuotojen lisäksi oppilaiden itsenäistä työskentelyä. Oppilaita on kannustettava itse kokoamaan ja soveltamaan tietoa. Heitä on valmennettava käyttämään erilaisia lähteitä ja hakuteoksia. Edelleen heidän on mahdollisuuksien mukaan tutustuttava uuteen opetusteknologiaan.

4 Arviointi

Koska lisäluokan oppilaiden kielitaidon lähtötaso voi olla vaihteleva, on opetuksen alussa paikallaan tarkistaa heidän tietonsa ja taitonsa. Voidaan esimerkiksi pitää diagnostinen koe. Tämä ei kuitenkaan saa vaikuttaa oppilaan loppuarvosanoihin.

Oppimistulosten arvioinnissa tulee noudattaa peruskoulun kielenopetuksen arviointiperiaatteita. Tämän lähtökohtana on viestinnän toimivuus, ei yksinomaan kielen korrektius. Tiedollisten tulosten ohella tulee kiinnittää huomiota vastuuntuntoon, yrittämishaluun ja yhteistyökykyyn.

Oppilaiden työn jatkuva seuranta eli jatkuva näyttö on yhtä tärkeä arvioinnin peruste kuin summatiivinen koe.

Oppilaita tulee kannustaa parantamaan suorituksiaan. Samalla heitä tulee ohjata itsearviointiin. Itsearviointia voidaan kehittää urakkaluonteisen työskentelyn avulla: oppilaat seuraavat itse työnsä tuloksia ja vertaavat niitä aikaisempiin suorituksiinsa esimerkiksi suorituspisteiden avulla.

Historia ja yhteiskuntaoppi

1 Tavoitteet

Historian ja yhteiskuntaopin opetukselle voidaan asettaa seuraavat tavoitteet:

Opetuksen tulee syventää lähiympäristön, yhteiskunnan ja työelämän tuntemusta. Tällöin tulee

- motivoida oppilaat hankkimaan itselleen hyödyllistä tietoa
- vankentaa yhteiskuntaopin opiskelun pohjaa ja kehittää oppilaiden identiteettiä
- lisätä työelämän tuntemusta
- lisätä oppilaiden perehtyneisyyttä kunnalliseen itsehallintoon
- laajentaa oppilaiden kotiseudun tuntemusta
- syventää oppilaiden tietoja ja näkemystä yksilötalouteen, talous- ja muuhun yhteiskuntaelämään ja kansainväliseen yhteistoimintaan liittyvissä asioissa.

Opiskelun tulee harjaannuttaa oppilaat historialle ja yhteiskuntaopille tyypillisiin opiskelutekniikkoihin sekä lisätä oppilaiden mahdollisuuksia toimia arkipäivän eri tilanteissa.

Opetuksen tulee korostaa muut ihmiset huomioon ottavaa ja heidän oikeuksiaan ja näkökantojaan kunnioittavaa asennetta. Opetuksen tavoitteena on myös lisätä oppilaiden opiskeluhalukkuutta.

2 Oppiaines

Oppiainekseksi valikoidaan paikallisten tarpeiden mukaan sellaisia aiheita, joiden katsotaan parhaiten täydentävän ja syventävän peruskouluopetusta. Valinta suoritetaan yhteissuunnitteluna. Seuraavassa luettelossa on esitetty yleisesti käyttökelpoisia ja suositeltavia aiheita; näistä kolme ensimmäistä muodostavat lisäopetuksessa yhteisen oppiaineksen:

- syventävä kunnallistieto
- työelämän tuntemus
- kotiseudun ja kotimaakunnan historia
- yksilön (perheen) talous; kuluttajan oikeudet ja velvollisuudet
- maastamuuttajan ongelmat
- sosiaalipolitiikan osia (lähinnä oppilaiden valinnan mukaan)
- kansalaisen lakitieto
- joukkotiedotuskasvatus
- kotimaa
- naapurimaat
- kansainvälisyys
- kokouskäyttäytyminen

Näiden aiheiden lisäksi voidaan oppisisällöksi valita myös osallistuminen sellaisen, jonkin toisen oppiaineen sisältöihin kuuluvan aihepiirin käsittelyyn, jossa edellytetään oppiaineiden välistä integraatiota ja jonka voidaan katsoa liittyvän historiaan ja yhteiskuntaoppiin.

3 Opetusjärjestelyt

Opiskelumotivaation ylläpitämisen vuoksi on tärkeää ottaa huomioon oppilaiden toivomukset oppisisällöistä ja niiden painotuksista. Oppilaille tulee selostaa lukuvuoden alussa, mitä vuoden aikana on tarkoitus opiskella, mitä oppimateriaaleja on käytettävissä sekä millaisia työtapoja voidaan käyttää. Oppilaiden kannanotto otetaan huomioon lopullisessa oppituntikohtaisessa suunnittelussa.

Opetusohjeet on laadittu aihepiireittäin. Kaikille yhteiseksi oppiainekseksi merkityt sisällöt muodostavat kokonaisuuden, joka tulisi ottaa huomioon työelämään tutustumista suunniteltaessa. Työelämän tuntemukseen sisältyvillä osa-alueilla (työmarkkinatieto, työlainsäädäntö, työturvallisuus) on oppilaille omakohtaista merkitystä, mikäli näiden osa-alueiden tarkastelu voidaan ajoittaa tapahtuvaksi ennen käytännössä toteitettavaa työelämään tutustumisjaksoa. Kotiseudun ja kotimaakunnan historia puolestaan valottaa mm. elinkeinorakenteen kehitystä ja oppilaille tutun elinympäristön historiallisia kehityslinjoja. Syventävä kunnallistieto saa lisätukea asuinseudun erikoispiirteiden tuntemuksesta, jota antaa kotiseudun ja kotimaakunnan historia.

Kaikille yhteisen oppiaineuksen käsittelyn tulisi muodostaa kokonaisuus, jonka ajallinen sijoittuminen lukuvuoden työohjelmaan voi vaihdella. Muiden oppiaineiden asettamat integraatiovaatimukset tulee ottaa huomioon suunniteltaessa aihepiirien käsittelyjärjestelystä.

Työtapojen tulee kaikissa mahdollisissa tapauksissa olla ns. aktiivisyystapoja. Erilaiset oppilaskäynnit, haastattelut ja muut oppilaiden suorittamat yksilö- ja ryhmätehtävät tulee asettaa opettajakeskeisen opetuksen edelle. Tämä edellyttää yleensä enemmän aikaa, kuin mitä on totuttu käyttämään traditionaaliseen opettajan esittävään opetukseen. Niinpä olisi huolehdittava, että työjärjestys mahdollistaa tällaisten työmenetelmien käytön.

Kaikissa tapauksissa tulee opetuksessa ja opiskelussa pitää ohjeena sitä, että oppilaat harjaantuvat soveltamaan saamiaan tietoa.

3.1 Syventävä kunnallistieto

Jakson painopisteen tulisi olla kunnallisen itsehallinnon toiminnassa eri tasoilla niin, että oppilaiden edellytykset toimia aktiivisina kuntalaisina lisääntyisivät. Selvittelyn kohteena voivat olla esim. kunnallisen päätöksenteon eri vaiheet lautakunnasta valtuustoon, kunnallisen luottamushenkilön asema ja velvollisuudet, kunnan toimivallan rajat jne. Paikallisella aineistolla (kunnalliskertomus, valtuuston esityslista, budjetti, pöytäkirjat) on huomattava merkitys.

3.2 Työelämän tuntemus

Koska tavoitteena on lisätä oppilaiden työelämän tuntemusta, tulisi käsitellä työmarkkinatietoa, työlainsäädäntöä ja työturvallisuuskysymyksiä sekä yleisesti että nuoren työntekijän kannalta erikseen.

3.3 Kotiseudun ja kotimaakunnan historia

Peruskoulun historian ja yhteiskuntaopin opiskelussa jää varsin vähän aikaa oppilaiden asuinympäristön historiallisen kehityksen tarkasteluun. Oppilaiden identiteetin kehittymisen tueksi ja elinympäristön erikoispiirteiden ymmärtämisen lisäämiseksi käsitellään kotiseutuun (kotikuntaan) ja kotimaakuntaan liittyviä historiallisia kehitykslinjoja. Tarkasteluun otettavat asiat päätetään yhteissuunnittelussa, ja paikalliset olot vaikuttavat keskeisesti valintoihin. Suositeltavaa on pyrkiä tukemaan jaksojen 3.1 ja 3.2 opiskelua siten, että kiinnitetään huomiota kotiseudun taloudellis-yhteiskunnalliseen kehitykseen (elinkeinorakenteen muuttuminen, kunnan/maakunnan sisäinen muuttoliike, muuttoliike kunnan/maakunnan rajojen yli, liikenteen ja muiden palvelujen kehittyminen, rakennetun maiseman muutos jne.) sekä kulttuurikehitykseen (koulutus, järjestötoiminta, taideharrastukset jne.). Myös paikannimistöön, perinteeseen, työnteekoon jne. liittyvät tarkastelukulmat voivat olla antoisia, erityisesti jos ne toteutetaan yhteistyössä muiden oppiaineiden kanssa (äidinkieli, maantieto, taide-aineet, kotitalous, tekstiilityö, tekninen työ, uskonto jne.).

3.4 Yksilön (perheen) talous

Selvittelyn kohteena ovat erilaiset yksilön (perheen) taloudellisen suunnittelun näkökohdat, ennen kaikkea eri hankintojen rahoitusvaihtoehdot, sekä kuluttajan oikeudet ja velvollisuudet.

3.5 Maastamuuttajan ongelmat

Oppilaile tulisi antaa mahdollisimman totuudenmukaista tietoa niistä ongelmista, joita maastamuutto saattaa aiheuttaa muuttajalle.

3.6 Sosiaalipolitiikan osia

Koska sosiaalipolitiikkaa on yläasteella käsitelty eri puolilta, tulee tämän aiheen kohdalla noudattaa oppilaiden erikoistoivomuksia mahdollisimman pitkälle. Työtapana olisi syytä käyttää oppilaiden suorittamia tutustumiskäyntejä ja haastatteluja.

3.7 Kansalaisen lakitieto

Peruskoulun yläasteen yhteiskuntaopin kurssissa on käsitelty eräitä juridisia kysymyksiä. Näin hankittuja tietoja voidaan syventää ja laajentaa. Tarkasteluun on syytä ottaa vain sellaisia aihepiirejä, joiden kanssa tiedetään kansalaisten joutuvan useimmin tekemiin. Tällaisia ovat esim. seuraavat: rikosoikeus ja nuori, vahingonkorvaus ja nuori, perhelainsäädännön perustiedot, päihde- ja vaikutteineita koskeva lainsäädäntö, kevyttä moottoriajoneuvoliikennettä koskeva lainsäädäntö ja määräykset. Kysymyksen voivat tulla myös esim. siviilioikeuden alalta osamaksukauppa, velkasuh-

de tai vahingonkorvaus ja hallinnollisen lainkäytön alalta esim. verovalitus, muutoksenhaku, anomus ja hakemus. Opetuksessa tulee korostaa tiettyjen velvollisuuksien ehdottomuutta ja kansalaisyhteiskunnan oikeusturvaa.

3.8 Joukkotiedotuskasvatus

Peruskoulun opetukseen kuuluu aihekokonaisuutena toteutettava joukkotiedotuskasvatus. Vaikka oppilaat siten ovat jo tutustuneet joukkotiedotukseen, on hankittuja tietoja ja valmiuksia syytä pyrkiä parantamaan. Joukkotiedotuskasvatuksen alueella tulee päästä kiinteään yhteistoimintaan äidinkielen ja kuvaamataidon opetuksen kanssa, jotta oppilaille muodostuu asiasta riittävän monipuolinen ja joukkotiedotuksen eri toimintamuodot kattava kuva. Joukkotiedotuskasvatuksen tavoitteena on antaa tietoa joukkotiedotuksesta, opettaa kriittiseen, vertailevaan ja valikoivaan joukkotiedotuksen hyväksikäyttöön sekä ohjata ottamaan kantaa ja osallistumaan julkiseen keskusteluun. Sähköisten viestintävälineiden rinnalla erityisesti sanomalehdet soveltuvat koulun joukkotiedotuskasvatuksen oppimateriaaliksi. Sanomalehtiä pitäisi pyrkiä käyttämään hyväksi myös esim. jaksojen 3.1—3.3 opiskelussa. Sanomalehtien ja muiden joukkotiedotuskanavien avulla voidaan opiskeluun myös liittää ajankohtaisten uutistapahtumien tarkastelua.

3.9 Kotimaa — naapurimaat — kansainvälisyys

Jakson tavoitteena on kansainvälisen yhteistyön merkityksen selvittäminen yhteistyön piiriä laajentaen. Mikäli sopivaa esimerkkiaineistoa on saatavissa, voidaan tarkastelun erääksi kohteeksi ottaa myös aluekohtainen kansainvälinen yhteistoiminta (esim. pohjoiskalotti). Koska pohjoismaisen yhteistyön käsittelemiseen jää peruskoulun historian ja yhteiskuntaopin opiskelussa yleensä varsin niukasti aikaa, on suotavaa kiinnittää tässä jaksossa huomiota pohjoismaisen yhteistyön eri muotoihin.

3.10 Kokouskäyttäytyminen

Jakson tavoitteena on selvittää, millainen kokouksen osanottaja on kokouksen kululle hyödyllinen ja tehokas. Painotus on tässä yhteydessä ihmissuhteissa ja yhteisvastuun korostamisessa.

Matematiikka

1 Tavoitteet

Kaikille oppilaille opetetaan keskeisin oppiaines ja pyritään saattamaan mahdollisimman moni ainakin perustavoitetasolle. Erityistä painoa on asetettava niille peruskoulun matematiikan alueille, jotka ovat tärkeitä sovellettaessa matematiikkaa muihin oppiaineisiin tai joita tullaan hyödyntämään keskiasteen opintojen alkuvaiheessa.

2 Oppiaines

Lisäopetuksen sisältöalueet ovat seuraavat:

Johdattelu

- opiskelun tavoitteiden ja oppiaineksen esittely
- vuoden työn suunnittelu

Reaaliluvut

- rationaalilukujen ja -lausekkeiden laskutoimitukset ja sievennykset
- potenssioppia
- lukusuora, vastaluku ja itseisarvo
- rationaalilukualueen laajennus
- juurioppia (neliö- ja kuutiojuuria)

Polynomi, yhtälö ja epäyhtälö

- polynomin arvon laskeminen
- peruslaskutoimitukset polynomeilla (lähinnä yhteen-, vähennys- ja kertolasku)
- kertolaskun erikoistapaukset
- 1. asteen yhtälö ja 2. asteen yhtälöistä erikoistapaukset
- 1. asteen epäyhtälö
- 1. asteen yhtälöpari
- sovellutuksia, mm. erityyppisiä prosenttilaskuja, korkolaskuja, verrannon käyttöön perustuvia yhtälöitä

Funktio

- funktiokäsite, koordinaatisto
- lineaarinen funktio ja sen kuvaaja
- perusparaabeli ja sen yksinkertaiset siirrokset (huippu y-akselilla)
- funktion arvon lukeminen kuvaajasta
- 1. asteen yhtälön ja yhtälöparin sekä 2. asteen yhtälön erikoistapausten graafinen ratkaisu, janan pituus ja keskipiste.

Vektori

- vektorikäsite ja komponenttiesitys sekä vektorin pituus

- yhteen- ja vähennyslasku
- kertominen skalaarilla, projektio

Geometria

- yksinkertaisten geometrinen kuvioiden ja kappaleiden perusominaisuudet
- pinta-alan ja tilavuuden laskeminen
- mittakaava
- sovellutukset (trigonometrian ja Pythagoraan lauseen käyttö, verranto, prosenttilasku)

Tilastot

- diagrammit (lukeminen, taulukon tekeminen, piirtäminen)
- keskiarvo (mahdollisesti muita tunnuslukuja)
- sovelluksena prosenttilaskua
- automaattista tietojenkäsittelyä (jos ehditään)

Nopeasti edistyvien oppilaiden kanssa käsitellään edellä mainittuja oppisääntöjä muita syvällisemmin ja laajemmin.

3. Opetusjärjestelyt

Koska oppilaiden lähtötasoerot saattavat olla hyvinkin suuria, on varmistettava, ettei aikaisempien kouluvuosien perusvalmiuksissa ole lukuvuoden opiskelua haittaavia puutteellisuksia.

Kouluvuoden alusta pitäen oppilaat on syytä totuttaa täsmällisten muistiinpanojen tekemiseen. Oppilailla on oppikirjan ohella käytettävissä aina vihko. Vihkoa tarvitaan myös kotitehtävien suorittamisessa. Kotitehtävät on katsottava luonnolliseksi ja oleelliseksi osaksi matematiikan opiskelua. Varsinkin kotitehtävien selittämisen yhteydessä, mutta myös muulloin, tulisi pyrkiä saamaan oppilailta useamman lauseen pituisia suullisia selityksiä tehtävän suorituksesta tai sen ajatellusta kulusta.

Sitten kun rationaalilukujen peruslaskutoimitukset on kerrattu, suoritetaan mekaaniset laskut laskimella tai laskuviivaimella. Erityisesti sovellutuksien yhteydessä esiintyvissä tehtävissä (prosenttilaskut, pinta-ala- ja tilavuuslaskut, tilaston tehtävät jne.) pyritään kohdistamaan päähuomio päättelyyn ja ongelman ratkaisuun ja saattamaan ongelman ratkaisu matemaattiseen muotoon. Vasta tämän jälkeen suoritetaan mekaaniset laskutoimitukset nopeasti laskinta, laskuviivainta ja taulukoita käyttäen.

Vaikka tulos saataisiin varsin vaivattomasti mekaanisin apuvälinein, ei pidä unohtaa tiedon oikeellisuuden arviointia. Oppilaat tulee totuttaa jo ennen tehtävän teknistä suorittamista arvioimaan ratkaisun suuruusluokka ja heti suorituksen jälkeen tarkistamaan tuloksen oikeellisuus opetuksella keinoilla.

Fysiikka ja kemia

1 Oppiaines, tavoitteet ja toteuttamissohjeet

Fysiikan ja kemian oppiaines muodostuu erillisistä osioista, jotka voidaan toteuttaa toisistaan riippumatta kunta- tai koulukohtaisen valinnan mukaan.

Opiskelun alkaessa oppilaille esitellään opiskelun tavoitteet sekä oppiaines ja suunnitellaan yhdessä lukuvuoden työ.

Sisältö	Tavoite	Toteuttamissohjeita
Mekaniikka — voima, voimien yhdistäminen ja voiman jakaminen komponentteihin — tasapaino, painopiste — tasainen ja kiihtyvä liike — työ, teho, energia — mekaniikan peruslait	Oppilas tuntee mekaniikan keskeiset suuret ja lait sekä osaa soveltaa tietojaan yksinkertaisiin käytännönläheisiin tehtäviin.	Muutama oppilastyö, laskuesimerkkejä ja itsenäistä laskuharjoittelua, filmejä, sovellutuksia oppilaalle tutusta ympäristöstä
Sähköoppi — sähköopin perussuuret — vaihto- ja tasavirta — virtapiiri — resistanssi, vastusten kytkennät — sähkövirran vaikutukset — sähköenergian siirto ja käyttö — elektroniikka	Oppilas tuntee käytännön kannalta keskeiset sähköopin alueet, tietää sähkön alueet, tietää sähkön vaarat ja suuren merkityksen nyky-yhteiskunnalle. Oppilas tuntee elektroniikan keskeiset komponentit ja niiden käyttöpaikkoja.	Käytännön harjoituksia kuten esimerkiksi virran ja jännitteen mittaaminen, vastusmittauksia, sähkötehomittauksia. jne. Opetellaan käytännönläheisiä laskuja, filmejä.
Energia	Oppilas tuntee maapallon tärkeimmät tunnetut energialähteet fysikaalisella tasolla.	Osio toteutetaan esimerkiksi Pohjoismaiden ympäristökasvatus-projektin energiamateriaalin pohjalta oppilaskeskeisesti. Voidaan liittää teollisuusvierailun osaksi.
Säteily — säteilylajit — säteilyn havaitseminen — säteilyn tärkeimmät ominaisuudet	Oppilas tuntee tärkeimmät säteilylajit ja lähteet sekä säteilyn yleisimmät ominaisuudet.	Toteutetaan esimerkiksi filmimateriaalin avulla ja/tai demonstraationa. Teollisuusvierailun yhteydessä voidaan tutustua säteilyn käyttöön tuotannossa.

mistä johtuu liuoksen happamuus ja sen alkalisuus ja tuntee pH-asteikon. Oppilas osaa käsitellä asianmukaisesti tuntemiaan aineita ottaen työturvallisuuskäsitteet huomioon.

Orgaaninen kemia

- orgaanisten yhdisteiden rakenne
- hiilivedyt
- alkoholit
- karboksyylihapot
- esterit
- rasvat ja saippua

Oppilas tuntee orgaanisten yhdisteiden rakenteen (ketju- ja rengasrakenne, tyydyttyneisyys ja tyydyttämättömyys) ja tavallisimmat orgaaniset yhdisteryhmät sekä käytännön kannalta merkityksellisiä orgaanisia yhdisteitä.

Demonstraatioita
Orgaanisten yhdisteiden tunnistamistehtäviä

Tuotantoelämään tutustuminen

- paikkakunnan tuotantolaitoksiin tutustuminen
- tuotantolaitoksissa käytettävien laitteiden ja menetelmien fysikaaliseen ja kemialliseen perustaan tutustuminen

Tutustutaan paikkakunnan tuotantolaitoksissa käytettävään fysiikan ja kemian sovelluksiin. Tämä osio soveltuu hyvin toteutettavaksi projektityyppisenä opiskeluna, jossa oppilaiden itsenäisellä työskentelyllä on huomattava osuus.

2 Opetusjärjestelyt

Oppiaineen muodostavia osioita voidaan valita kunta- tai koulukohtaisesti. On kuitenkin tärkeää, että molempia aineita opetetaan jo syyslukukaudella.

Oppilaan omatoimisuutta opiskelussa on syytä lisätä käyttämällä oppilaskeskeisiä työtapoja. Tähän sopivat lähinnä mittausten suorittaminen pienryhmissä ja kirjalliset ryhmässä suoritettavat selvitykset lyhyine esityksineen.

Laskimen käyttö on sallittu oppitunneilla. Kokeissa niitä voidaan käyttää vain siinä tapauksessa, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus ja kyky käyttää laskinta. Tuloksen ilmoittamisen mielekkyyteen ja tarkkuuteen on aina kiinnitettävä huomiota.

Harjoitustöistä laaditaan vihkoon lyhyt työselostus. Myös laskut lasketaan vihkoon.

Biologia ja maantieto

1 Tavoitteet

Biologian ja maantiedon opetuksessa tulisi pyrkiä paitsi yleisten kouluvalmiuksien ja kehittämiseen, myös aikaisempien opintojen kokoamiseen ja syventämiseen sekä monien käytännön sovellutusten avulla ammatillisessa koulutuksessa tarvittavien valmiuksien kehittämiseen.

2 Oppiaines ja opetusjärjestelyt

Oppiaines ei ole suoranaisesti peruskoulun oppisisältöjä kertaavaa, vaan niitä kokoavaa ja täydentävää. Tämä koskee erityisesti vähäisen käsitteelyn varaan jääneitä aiheita (esim. geologian perusteet sekä kartat ja niiden käyttö) tai aikaisemmilla vuosiluokilla mahdollisesti pois jääneitä valintoja (esim. maa- ja metsätalous sekä puutarhanhoito).

Oppiaineksen avulla pyritään antamaan jokaiselle tarpeellista yleisivistävää tietoa ja painottamaan aiheita talouselämän sovellutusten suuntaan. Näin pyritään parantamaan oppilaiden opiskelumotivaatiota sekä lisäämään mielenkiintoa ja mahdollisuuksia erilaisiin jatko-opintoihin.

Laaja-alaisina oppiaineina biologia ja maantieto ovat luontevasti integroitavissa muiden luonnontieteiden ja lähiaineiden kanssa. Tämä on syytä ottaa huomioon paitsi kokonaisuuksien ymmärtämisen myös tarkoituksenmukaisen ajankäytön kannalta.

Oppilaiden toivomukset tulee ottaa mahdollisuuksien mukaan huomioon. Tästä syystä on kunkin jakson alussa selvitettävä aihepiirin sisältö, aika, työtavat ja materiaali.

Sisältöjen valinnassa ja toteutuksessa on pyrittävä hyödyntämään paikallisia mahdollisuuksia, esimerkiksi talouselämän eri alojen asiantuntemusta.

Seuraavassa on esitetty joukko biologian ja maantiedon aiheita, joista opettaja ja oppilaat opiskelua suunnitellessaan valitsevat niin monta kuin lukuvuoden aikana käytettävissä olevien tuntien puitteissa on mahdollista käsitellä. Puhtaasti biologisia ja maantieteellisiä aiheita tulee valita sama määrä lukuvuoden aikana. Kaikki aiheet ovat jossain määrin integraatioaiheita:

- energia
- ympäristökasvatus
- ihmisen biologia
- geologian perusteet
- kasvatus kansainvälisyyteen
- aluemaantieto
- karttaopiskelu

2.1 Energia

Aihepiirin käsittelyssä pyritään antamaan kokonaiskuva ihmisen

energiataloudesta. Aihetta voidaan tarkastella useista eri lähtökohdista käsin. Tarkastelu voidaan aloittaa mm. ihmisen jokapäiväisestä energiankäytöstä, luonnonvarojen käytöstä energiantuotannossa sekä energiantuotannon vaikutuksista ihmisen elinympäristöön. Aiheen käsittelyssä tulee kiinnittää erityistä huomiota energian taloudelliseen käyttöön, energian säästämiseen ja lisääntyvän energiankäytön merkitykseen.

Aihe sopii hyvin integroitavaksi mm. fysiikan ja kemian sekä teknisen käsityön kanssa.

Käsiteltäviä aiheita:

Energiamuodot

- uudistamattomat energialähteet
- uusiutuvat energialähteet
- energiamuotojen ympäristövaikutuksen vertailu
- energian säästäminen

2.2 Ympäristökasvatus

Monista suunnitelmista ja runsaasta materiaalista huolimatta kokonaisvaltainen ympäristökasvatus on saattanut jäädä peruskoulussa puutteelliseksi. Ympäristökasvatus on varsin monipuolinen aihepiiri, jonka käsittelyssä voidaan toteuttaa paikalliset olosuhteet ja ongelmat huomioonottavaa opiskelutapaa.

Fysiikka ja kemia tarjoavat aiheen opiskeluun täydentäviä aineksia, yhteiskuntaoppi puolestaan mahdollistaa erilaisen tarkastelutavan, myös kuvaamataito sopii hyvin integrointiaineeksi.

Käsiteltäviä aiheita:

- ympäristön kokeminen
- ympäristön tilaan vaikuttavat tekijät
- valtakunnan tasolla tapahtuva ympäristön suunnittelu
- kuntatasolla ympäristön laatuun vaikuttavat elimet

2.3 Ihmisen biologia

Aihepiiri pohjautuu peruskoulun yläasteella opiskeltuun ihmisen biologiaan. Aikaisemman täydennykseksi voidaan ihmistä tarkastella esimerkiksi seuraavien aiheiden puitteissa:

- terveyskasvatuksen biologiselta kannalta (kansantaudit, laboratoriodien antama tieto, erilaiset veritutkimukset, EKG, EEG jne., lääkkeiden, päihteiden ja huumeiden vaikutus, mielenterveys yms.)
- ihmissuhde- ja sukupuolikasvatus, jossa painotetaan ihmisten välisiä suhteita (peruskoulusta puuttuu psykologia) sekä mahdollisesti yläasteella käsittelemättä jääneitä osa-alueita
- perinnöllisyysilmiöt ja niiden merkitys ihmisellä (perinnölliset sairaudet, perinnöllisyysneuvonta ja -tutkimukset ym.)

Käsiteltäviä aiheita:

- ravintoaineiden kiertokulku
- sokeriaineenvaihdunta
- veri
- lisääntyminen

2.4 Geologian perusteet

Tässä yhteydessä on aiheen käsittelyssä syytä painottaa Suomen geologiaa ja Suomen geologiseen kehitykseen vaikuttavia tekijöitä. Aihe voidaan toteuttaa paikallisiin oloihin sovellettuna. Käsittelyssä on lisäksi painotettava taloudellista merkitystä, muun muassa kaivostoiminta ja malminetsintä esitellään.

Käsiteltäviä aiheita:

- Suomen kallioperän yleispiirteet
- tunnettujen malmivarojen riittävyys
- malminetsintä
- maaperä

2.5 Kasvatus kansainvälisyyteen

Tarkoituksena on koota kokonaiskuva koko maailmaa koskevista kysymyksistä, kansainvälisestä yhteistoiminnasta sekä kansojen välisistä suhteista.

Käsiteltäviä aiheita:

- kehitysmaiden asema
- teollisuusmaille asetettavat haasteet
- kansainvälisten järjestöjen rooli
- taloudelliset ja kaupalliset järjestöt
- kansainväliset konferenssit

2.6 Aluemaantiedon kokoava kertaus — Euroopan neljä valtiota

Opiskellessaan aikaisemmin Euroopan maantietoa oppilaat eivät vielä ehkä ole pystyneet omaksumaan laajoja kokonaisuuksia eivätkä ymmärtämään perusteellisia syy-yhteyksiä. Euroopan valtioiden suhteet ja monipuolinen talouselämä vaativat näin ollen lisäopiskelua.

Opiskelussa kiinnitetään huomiota aluemaantieteellisiin kokonaisuuksiin, luonnon ja ihmisen toiminnan riippuvuussuhteisiin sekä muihin kiinnostaviin kysymyksiin (ajankohtaiset asiat yms.) Yksittäisten valtioiden tarpeetonta kertaamista on kuitenkin syytä välttää.

Käsiteltävät valtiot voidaan määrätä kunnan opetussuunnitelmassa

2.7 Karttaopiskelu

Karttatyypit ja laadinnan pääperiaatteet on pyrittävä selvittämään.

Yleisimmät karttaprojektiot, mittakaava, kartan värit ja symbolit yms. tulee käsitellä kokonaiskuvan muodostamiseksi.

Opiskelussa on painotettava karttojen käytännöllistä merkitystä. Tie-, retkeily-, ilmakuva-, perus- ym. kartat ovat apuvälineinä. Oman alueen karttalehti ja sen tarjoamat mahdollisuudet tuovat kartan erilaisine merkkeineen oppilaan läheiseen kokemuspiiriin.

Käsiteltäviä aiheita:

- paikanmääritykset maapallolla
- maanpinnan projisoiminen karttlehdelle
- erilaiset karttamerkit ja symbolit
- tärkeimmät suomalaiset kartat
- satelliittikartat

Liikunta

1 Tavoitteet

Fyysisen kunnon ja liikuntaharrastuksen ylläpitäminen ja kehittäminen on asetettava etusijalle myös lisäopetuksen liikuntakasvatuksessa. Lisäksi erityistä painoa on pantava sille, että liikunnan avulla

- opetetaan vapaa-ajan tarkoituksenmukaista käyttöä
- estetään luonnosta vieraantumista sekä
- opetetaan ehkäisemään yksitoikkoisen ja fyysisesti yksipuolisen työn aiheuttamia haittoja.

2 Oppiaines

Valittaessa liikunnan opetuksen oppiainesta tulisi ottaa huomioon seuraavat näkökohdat:

- alueellinen erityisluonne. Missä määrin on mahdollisuus harrastaa ja harjoitella eri liikuntamuotoja ja -lajeja.
- oppilaiden taidot ja kiinnostuksen kohteet. Tarkoituksena on sekä varmistaa että syventää perustaitoja.
- opetusohjelman monipuolisuus. Opetusohjelma tulisi laatia monipuoliseksi. Suositeltavaa on, että opetusohjelmassa noudatetaan samaa periaatetta kuin peruskoulun opetussuunnitelmassa, jossa käsitellään kuuden liikuntamuodon (perusliikunnan, palloilun, salityöskentelyn, hiihdon, luistelun, uinnin) oppiainesta.

Liikuntamuotojen tulisi keskittyä seuraaviin sisältöalueisiin:

Salityöskentely

- kuntovoimistelu (monipuolista peruskunnon kehittämistä, lihashallinta-, rentoutus-, liikkuvuus- ja voimaharjoitteita)
- musiikkiliikunta (erityisesti tanssien opetus)
- voimaharjoittelua levytangolla yms. (pojille)
- oman voimisteluohjelman laatimista.

Palloilu

- pienpelejä, joita voi harrastaa vapaa-aikana (pelkkis, rengastennis, sulkapallo yms.)
- pallopeleistä lähinnä: lentopallo, jalkapallo (etenkin pojille), ulkokäsipallo ja salamapallo

Perusliikunta

Painopisteen tulisi olla suunnistuksen ja retkeilyn opettamisessa. Yleisurheilussa etusijalla ovat juoksutyypiset liikuntalajit. Muita yleisurheilun lajeja valitaan harrastuksen mukaan.

Hiihto

Järjestetään maastohiihdon kuntoharjoituksia sekä hiihtoretkeilyä ja -suunnistusta. Yksitoikkoista hiihdättämistä on vältettävä.

Luistelu

Luistelu ja jääpelit ovat hiihdon vaihtoehto silloin, kun välineiden kuljetukset tuottavat ylivoimaisia vaikeuksia. Peleissä keskitytään taitojen parantamiseen.

Uinti

Jos on mahdollisuus uinninopetukseen, tulisi ensiksi varmentaa oppilaiden perusuuintitaito. Sen lisäksi voidaan keskittyä hengenvaarasioihin.

Ensiapu

Mikäli oppilailla ei ole vielä ensiavun perustietoja ne tulee hankkia harjoittelun. Myös kertaus saattaa olla tarpeen.

Lisäopetuksen aikana herätetään oppilaiden kiinnostus myös työpaikka- ja työliikuntaan. Jos lukuvuoden aikana suoritetaan työharjoittelua, voidaan liikunnalliset ja terveydelliset näkökohdat ottaa huomioon jo harjoittelua edeltävänä suunnittelukautena. Keskustelu- ja demonstraatioaiheina voivat olla seuraavat kysymykset: mitä on ergonomia, staattinen ja dynaaminen työ, työasennot, erilaiset haitta-tekijät, työ ja tauot sekä työsuojelu. Oppilaita ohjataan tarkkailemaan omaa työskentelyään sekä tekemään pieniä taukoliikuntaohjelmia.

Oppilaille tulisi antaa tietoja paikkakunnan liikunta-asioista, -paikoista, -seuroista ja -mahdollisuuksista.

3 Opetusjärjestelyt

Koska liikunnan opetuksen toteuttaminen lähenee oppilaiden valmiuksista, paikkakunnan ja koulun sijainnista sekä erilaisista liikuntamahdollisuuksista, on opetuksen suunnittelu varsin koulukeskeistä. Harrastuneisuudella on lisäopetuksessa keskeinen merkitys ja siksi opetuksessa on pyrittävä omatoimisuuden varmistamiseen. Tämä on mahdollista perusteellisen yhteissuunnittelun avulla. Hyvinä harjoittamiskeinoina ovat myös erilaiset toimitsijatehtävät.

Liikuntatunneilla tulisi kaikki oppilaat työllistää mahdollisimman tehokkaasti. Tämä tapahtuu käyttämällä ryhmätyöskentelyä, omaehtoista harjoittelua sekä riittävästi telineitä ja välineitä.

Oppilaanohjaus

1 Tavoitteet

Oppilaanohjauksen tavoitteina on tukea oppilaiden kasvamista aktiivisiksi, myönteisiksi ja tasa-arvoisiksi yhteisön jäseniksi, lisätä heidän itsetuntemustaan ja itseluottamustaan, tukea heitä menestymään mahdollisimman hyvin opinnoissaan sekä auttaa uranvalinnallisen selkeytymisen saavuttamiseen ja jatkokoulutukseen hakeutumiseen. Ohjauksen avulla pyritään oppilaissa kehittämään sekä työelämän että vapaa-ajan toimintojen kannalta tarpeellisia valmiuksia.

2 Eri aineiden opettajien osuus oppilaanohjauksessa

Nuorten kehityksen ohjaaminen ja opintomenestyksen tukeminen sekä heidän valmentamisensa jatkokoulutukseen ja tulevaan työelämään on osittain kaikkien koulun opettajien vastuualuetta. Sitä hoitaessaan heidän tulee erityisesti kiinnittää huomiota

- positiiviseen opettaja-oppilassuhteeseen
- jokaisen oppilaan lähtötason tarkistamiseen
- rohkaisuun ja kannustamiseen opetuksessaan
- tehokkaaseen tukiopetuksen käyttöön
- opetuksen kytkemiseen elävään elämään
- opettajien keskinäiseen yhteistyöhön.

Rehtorin merkitys positiivisen yhteistyöhengen ja oppilaskeskeisen asennoitumisen syntymiseksi on hyvin tärkeä.

Opinto-ohjaaja huolehtii tuntijaon mukaisista oppilaanohjaustunneista, henkilökohtaisesta ja pienryhmäohjauksesta, monipuolisesta tiedotus- ja työhöntutustumistoiminnasta sekä oppilaiden jatkokoulutukseen hakeutumisen järjestämisestä ja seurannasta.

3 Ohjauksen aihepiirejä

Oppilaanohjaustuntien sisällöt on ryhmitelty kolmeksi aihepiiriksi, jotka tässä koulutusvaiheessa ovat keskeisiä:

- a) sopeutuminen uuteen luokkayhteisöön ja toimiminen siinä
- b) opiskelun tavoitteiden selkiinnyttäminen ja omien opiskeluvaikeuksien tiedostaminen niiden voittamiseksi
- c) urasuunnittelun ja jatkokoulutustavoitteiden saattaminen realistiselle pohjalle.

Näiden aihepiirien pohjalta suunnitellaan varsinaiset ohjaustuntien aiheet.

Aiheiden käsittelyjärjestys on koulukohtaisesti suunniteltava niveltymään yhteisvalinnan aikatauluun, työelämään tutustuttamiseen ja koulun muihin toimintoihin.

4 Opetusjärjestelyjä

Pari-, ryhmä- ja projektityöskentely ovat suositeltavia työmuotoja, koska ne lisäävät oppilaiden omatoimisuutta ja vastuullisuutta.

Työelämään tutustuttamisessa tulee suosia erityisesti koulun ulkopuolella annettavan opetuksen työmuotoja. Tutustumiskäyntien, -päivien ja -jaksojen erityistavoitteena on parantaa työelämän tuntemusta yleensä, antaa kuva työnteon arvosta ja merkityksestä yhteiskunnassa, perehdyttää yritystoiminnan perusteisiin, tutustuttaa lähemmin muutamiin elinkeinoaloihin, niissä tarvittaviin ammatteihin, työtehtävien luonteeseen, vaadittavaan koulutukseen, työolosuhteisiin, työehtoihin ja työsuojeluun. Yksittäisen oppilaan aikaisemmat kokemukset on otettava huomioon ja pyrittävä toteuttamaan hänen kiinnostustensa mukaista ammatteihin tutustuttamista. Oppilaan tulee pitää tutustumisjaksosta päiväkirjaa.

Kuvaamataito

1 Tavoitteet

Kuvaamataidon opetuksen tavoitteena on lisäopetuksessa

- oppilaan motivointi omasta kokemus- ja elämyspiiristä
- sosiaalisen kasvatuksen ja ihmissuhteiden merkityksen korostaminen
- oppilaan persoonallisuuden vahvistaminen
- yhteyden luominen todellisuuteen ja arkielämään
- oppilaan kauneudentajun, luovan ilmaisuuden ja havaintokyvyn kehittäminen.
- kotimaan kuvaamataiteen ja keskeisimpien tyylikausien tuntemuksen lisääminen ja
- kansanperinteen opetuksen syventäminen.

2 Oppiaines

Seuraavassa esitetään suunnittelun pohjaksi kuvaamataidon opetuksessa esille otettavia aihepiirejä. Aihepiirien järjestys ja käsittelyn laajuus voidaan valita opettajan ja oppilaiden yhteisen harkinnan ja paikallisten olosuhteiden mukaan. Oppilaiden harrastuneisuus ja saavutetut valmiudet osaltaan vaikuttavat siihen, mitä tehtäviä opetuksessa otetaan esille.

Kuvan tekemisen keinot

- värioppi
- valo ja varjo luovat muotoa
- plastinen muotoilu ja rakenteellisuus
- graafiset menetelmät
- tekninen piirustus (integrointi ympäristökasvatukseen)

Joukkotiedotuskasvatus

- valokuva
- elokuva

Ympäristökasvatus

- maisema, rakennukset, esineet, vaatetus

Taidehistoria

Kirjaimet ja kirjoitus

Kokonaisilmaisu

3 Opetusjärjestelyt

Lukuvuoden koulutyö on syytä aloittaa motivaatiokeskustelulla ja suunnittelulla. Tämän aikana selvitetään, mitä kuvaamataito sisältää, miksi kuvaamataitoa on syytä opiskella ja mitä kuvaamataidon opiskelu antaa oppilaalle. Yhteissuunnittelussa tulisi sopia käsiteltävät sisältöalueet.

Musiikki

1 Tavoitteet

Lisäopetuksen musiikin opetukseen asetetaan peruskoulun musiikinopetusta täydentäen seuraavat tavoitteet:

- oppilaiden myönteisten asenteiden kehittäminen musiikin vastaanottamiseen ja jatkuvaan harrastamiseen
- oppilaiden arviointikyvyn kehittäminen musiikin valintaan ja kuluttamiseen liittyvissä kysymyksissä
- oppilaiden musiikin tuntemuksen lisääminen omaan elinympäristöön liittyvän musiikkikulttuurin ja -harrastusten yhteydessä sekä
- musiikkiin ammatillisesti suuntautuneiden oppilaiden erityisharrastusten tukeminen (soitinopiskelu, kuorot, yhtyeet jne.).

2 Sisällön valinnan perusteet ja oppiaines

Oppiainesta valittaessa tulee erityisesti ottaa huomioon:

- oppilaiden mahdollisuudet laajahkojen musiikin aihekokonaisuuksien ymmärtämiseen ja oman musiikin harrastuksen valintaan
- peruskoulussa aikaisemmin hankittujen musiikin tietojen ja taitojen soveltaminen uusiin yhteyksiin motivoimalla oppilaita mm. luovaan toimintaan sekä ryhmä- että yksilötyöskentelyssä
- oman elinympäristön suomat mahdollisuudet musiikin harrastuksiin ja toimintoihin, kuten osallistuminen kuoroihin, laulu- ja soitinyhtyeisiin, musiikkioppilaitoksen tai muun opiston opetukseen ja
- ikäkauden edellytykset vastuullisen työskentelyn kehittämiseen esimerkiksi ryhmätöiden suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa.

Oppilaille pyritään tarjoamaan riittävästi mahdollisuuksia valittaviin sisältöalueisiin kuuluvan musiikin kuunteluun, jolloin kuunteluaineiston laatuun kiinnitetään huomiota. Elämyksiä tuottavaa kuuntelua pidetään lähtökohtana kaikelle musiikkitoiminnalle (laulu, soitto, liikunta, improvisointi jne.). Kuunteluun tulee liittyä myös musiikin tuntemukseen ohjaavaa tiedollista ainesta.

Peruskoulun yläasteen musiikin opetuksen oppiaines koostuu sisältöalueista, joiden sisältö käsitellään oppilaiden kehitystason, musiikillisten valmiuksien ja harrastusten mukaisesti. Sisältöalueiden valinta voidaan yhteissuunnittelun avulla suorittaa siten, että oppilaille selvitetään pääpiirteittäin sisällöt sekä annetaan heille tietoa siitä, mitä toimintoja ja harrastusmahdollisuuksia liittyy kunkin aihepiiriin käsittelyyn. Oppilaiden tulisi aktiivisesti osallistua opiskeluohjelmansa suunnitteluun ja valintaan.

Seuraavassa ehdotuksia sisältöalueiksi.

Kansanmusiikkia Suomessa

- suomalaista kansanmusiikkia ja kansanlauluja
- suomalaisia kansansoittimia
- suomalaisia kansantansseja
- oman asuinympäristön kansanmusiikkia ja esittäjiä

Sisältöalueen käsittelyyn liittyy kuuntelua, improvisointiharjoituksia, laulu-, soitto- ja liikuntaharjoituksia, opintoretki ja/tai osallistuminen musiikkitapahtumaan.

Alkuperäiskansojen musiikkikulttuuri

- erilaisia joikuja (eepiset, lyyriset)
- joiun muuntelu
- joiku kokonaisilmaisuna
- saamelaismusiikki Pohjoismaissa
- Suomen mustalaisten lauluperinne

Sisältöalueen käsittelyyn liittyy kuuntelua, improvisointia, kokonaisilmaisua, laulu- ja soittoharjoituksia, luovaa toimintaa musii-kin eri alueilla, tunnistamistehtäviä.

Eri uskontojen musiikkia

- kansankirkkomme musiikkia
- muiden uskontojen musiikkia

Musiikin kuluttaja ja tuottaja

- ajankohtaisia musiikkitapahtumia
- tutustumme oopperaan, musikaaliin, konserttiin...
- rádion ja TV:n musiikkiohjelmia
- äänentoistovälineiden kehitys
- äänentoistovälineiden käyttö
- Miten otan huomioon lähimäiseni kuunnellessani/tuottaessani musiikkia?
- Mitä tietoja tarvitsen valitessani soitinta tai äänitteitä?

Sisältöalueen käsittelyyn liittyy kuuntelua, monipuolista musiikki-toimintaa, äänilaborointia, keskusteluja, haastatteluja, opintoret-ki.

Musiikkimatkat

- tunnettuja kansansäveliä eri maista
- kansansoittimia maapallon eri puolilta
- tunnettuja kuoroja/orkestereita/yhtyeitä/esittäjiä
- ajankohtaista viihdemusiikkia eri maista
- pop- ja jazzmusiikki tänään
- kansainvälisiä musiikkikeskuksia ja/tai -tapahtumia
- joulu- ja muu perinteinen juhlamusiikki meillä ja muualla

Sisältöalueen käsittelyyn liittyy kansansävelmiä ja viihdemusiikkia eri maista, juhlamusiikkia, runsaasti kuuntelua, laulu-, soitto- ja yhtyeharjoituksia, keskustelua jne.

Luovan toiminnan harjoituksia käyttämällä hyväksi musiikin perusai-neksia

- vaihtelevia rytmiharjoituksia laulu-, soitto- ja liikuntahar-joituksissa (kansantanssit, negro spirituaalit, jazz, jne.)
- vaihtelevat iskutukset kansanmusiikissa

- rytmi-, laulu- ja/tai liikerondon tuottaminen
- melodiaimprovisointia
- rytmi-improvisointia mm. bluesasteikon pohjalta

Musiikillinen improvisointi sisältyy toiminnallisena kaikkiin aihepiireihin, mutta voidaan tavoitteellisesti toteuttaa myös omana aiheena.

Musiikkiala ammattina

- musiikin perustaitojen oppimisen merkitys
- musiikin eri harrastusmahdollisuudet
- musiikin koulutusteitä Suomessa
- musiikin eri lajeja (konserttimusiikki, kuoromusiikki jne.)
- toivekonsertin levyraati musiikin tuntemuksen ja arvioinnin välineenä

Sisältöalueen käsittelyyn liittyy ryhmätöitä, keskusteluja, tutustumista lähde- ja hakuteoksiin, esitelmiä, paneeli, kuuntelutehtäviä.

Musiikki kulttuurin kokonaisuudessa

- tapa- ja perinnekulttuuri sekä esitystavat musiikissa, kansantanssissa, kirjallisuudessa ja kuvataiteissa
- kansallisia juhlia ja perinteisiä juhlatapoja eri maissa ja maanosissa
- Kalevala
- barokki musiikissa ja kuvataiteissa
- romantiikka Suomen musiikissa ja kuvataiteessa
- nykyaide ja nykymusiikki Suomessa

3 Työtavat

Työtapojen valinnassa kiinnitetään erityistä huomiota oppilaiden ryhmätyötaitojen ja opiskelun yhteisen suunnittelun kehittämiseen. Yhteissuunnitteluun ja -toimintaan voidaan edetä ryhmätyön, laulu- ja soittoharjoitusten, liikunnallisten harjoitusten, kokonaisilmaisun sekä erilaisten keskustelujen pohjalta. Oppilaiden arviointikyvyn kehittämisessä kuuntelulla ja keskusteluilla sekä erilaisilla opintoretkillä ja haastatteluilla (vierailut musikkikirjastoon, musiikkitapahtumiin jne.) on tärkeä tehtävä.

Maa- ja metsätalous sekä puutarhanhoito

Maatilaa käsitellään kokonaisena toimintayksikkönä. Erityisesti tarkastellaan biologisia, fysikaalis-kemiallisia sekä maantieteellisiä perustekijöitä, tuotantoa ja muita taloudellisia seikkoja.

Opiskelussa on pyrittävä ottamaan painotetusti esille alueelliset erityispiirteet.

Kalataloutta voidaan käsitellä aikaisemmin opitun pohjalta. Vesien ekologian yhteydessä yläasteella kalastus ja kalatalous jäävät usein suppean käsittelyn varaan.

Tätä aihetta opiskeltaessa pyritään saamaan mahdollisimman selkeä kuva alueen luonnonedellytyksistä, kalavesien laadusta ja niihin vaikuttavista tekijöistä, vesien omistussuhteista ja niiden käyttöoikeudesta jne.

Tämän aiheen yhteydessä voidaan tarkastella myös koko maapallon kalastusta ja sen merkitystä ihmisen taloudessa. Ajankohtainen aines tarjoaa mahdollisuudet aiheen käsittelyn havainnollistamiseen.

Käsiteltäviä sisältöalueita

- biologinen perusta
- maatila tuotantoyksikkönä
- metsävarat
- taloudelliset seikat
- tuotanto- ja korjuumenetelmissä tapahtuneet muutokset ja niiden ekologiset vaikutukset
- maa- ja metsätalousväestö
- koulutus
- maataloustuotannon ongelmakohdat
- ekologisten tuotantomuotojen käyttömahdollisuudet
- kalavesien laatuun vaikuttavat tekijät
- paikalliset kalavedet
- kalastusta vaikeuttavat seikat
- kalanjalostus ja sen kehittämismahdollisuudet
- kalankasvatuslammikot

Kotitalous

1 Tavoitteet

Kotitalouden lisäopetuksessa pyritään yläasteen kotitalouden oppimäärässä mainittuihin tavoitteisiin, samalla kun aineen luonteen mukaisesti painotetaan erityisesti

- peruskoulutietojen ja -taitojen soveltamista uusissa tilanteissa
- tietojen syventämistä ja laajentamista sekä erityisesti taitojen harjaannuttamista
- töiden suunnitteluun ja organisointiin harjaannuttamista
- myönteisten ihmissuhteiden ja yhteistyötaidon kehittämistä
- perehdyttämistä työelämään

2 Oppiaines

2.1 Oppiaineksen valinnan perusteet

Oppiaineksen valinnan lähtökohtana ovat lisäopetuksen tavoitteet. Valinnan suorittavat opettaja ja oppilaat yhteisen suunnittelun perusteella. Siinä tulee ottaa huomioon oppilaiden lähtötilanteen erilaisuus, kuten aikaisempi osallistuminen valinnaisopetukseen, oppilaiden harrastuneisuus ja kiinnostus kotitalouden eri osa-alueisiin.

2.2 Sisältöalueet ja niiden sisältö

Oppiaines sisältyy neljään sisältöalueeseen: ravinto ja terveys, talous ja kulutus, ympäristö ja hygienia sekä ihmissuhteet. Sisältöalueista voidaan suunnitella käytettävissä olevan tuntimäärän mukaan laajoja tai suppeita opintojaksoja.

Ravinto ja terveys (nuoren työikäisen ravitsemus)

- terveyttä edistävän ruuan valinta ja oikeat ruokailutottumukset
- koulu-, työ- ja toimipaikkaruokailu, niihin liittyvät määräykset ja suositukset sekä kustannukset
- vapaa-ajan ruokailu, baarit, ravintolat, ravinto ja alkoholi
- ruokavaliot erityisolaisissa; erilaisia dieettejä oppilaiden toivomusten ja toteutusmahdollisuuksien mukaan
- harjoitustöinä erilaisia ruokavaliosuunnitelmia ja niiden toteutuksia; tutustumiskäyntejä, esim. ravintola ja/tai ravintolakoulu; tutustuminen paikalliseen kouluruokailujärjestelmään

Suomalainen kansanravinto

- kansanravinto vuosisadan alussa ja siinä tapahtuneet muutokset
- kansanravinto — kansantaudit
- mitä kansanravitsemuksen edistämiseksi on tehty; tutustuminen esim. Pohjois-Karjala -projektin tuloksiin
- suomalainen ruokavaliomalli ja sen soveltaminen
- harjoitustöitä Pohjois-Karjala -projektiin sisältyvää aineistoa hyväksi käyttäen

Kansallinen ruokakulttuuri

- suomalaisen ruokakulttuurin erikoispiirteitä
- perinteelliset ruuat, eri maakuntien ja paikallisten ruokalajien erikoisuuksia
- tapakulttuurin muutosten vaikutukset aterioihin ja kattauksiin
- suomalaiskansallisen ruokakulttuurin omaleimaisuuden säilyttäminen ja arvostaminen
- harjoitustöinä perinteellisten aterioiden suunnittelua ja ruokalajien valmistusta oppilaiden ehdotusten perusteella
- tutustumiskäyntejä, asiantuntijoiden haastatteluja

Elintarvikehygienian perusteita (säilöminen)

- miksi ruoka pilaantuu
- elintarvikkeiden erilainen säilyvyys ja säilytys
- kotona säilöminen ja sen kannattavuus
- säilykkeiden asianmukainen varastointi
- harjoitustöinä erilaisten säilykkeiden valmistusta; perehtyminen myös säilykkeiden sarjatyönä valmistamiseen
- teollisuussäilykkeet, niihin liittyvää elintarvikelainsäädäntöä
- tutustumiskäyntejä sekä mahdollisesti asiantuntijoiden esityksiä esim. teollisuussäilykkeiden valmistuksesta ja alan koulutusammateista.
- ruokamyrkytykset ja niiden aiheuttajat.

Ympäristö ja hygienia sekä talous ja kulutus (asuminen)

- asunto, tilat ja tilan tarve erilaisissa oloissa (esim. opiskelmaan tai työelämään lähtevä ja/tai perheenperustaja)
- terveellinen, turvallinen ja viihtyisä koti- ja työympäristö (työfysiologia, ergonomia)
- taloudelliseen ja käytännölliseen ajatteluun perustuvat kaluste-, väline- ja materiaalihankinnat sekä kustannukset
- asunnon puhtaanapito ja sen organisointi, palvelusten hyväksikäyttö ja kannattavuuslaskelmat
- kodin asema ja yksilön merkitys luonnonsuojelussa -- tapakulttuuri
- harjoitustöinä erilaisia hankintasuunnitelmia ja kustannuslaskemia; koneiden, välineiden ja puhdisteiden kokeilua ja vertailua; tutustumiskäyntejä.

Ihmissuhteet

Perhekasvatus ja lastenhoito

Sisältöalueen oppiainesta suunniteltaessa otetaan huomioon, mitä siitä mahdollisesti on käsitelty jo valinnaisopetuksessa. Aihepiiri on kuitenkin niin laaja, ettei lisäopetuksen suunnittelu tuota vaikeuksia.

Tämän sisältöalueen pääaiheet ovat:

- lapsen asema yhteiskunnassa; yhteiskunnallisten rakennemuutosten vaikutus lapsen asemaan
- lapsi ja erilaiset perheet
- lasta odotetaan; äidiksi ja isäksi kasvaminen, valmentautuminen lapsen syntymään
- kasvava lapsi; fyysinen ja psyykkinen kehitys ja hoidon tarve
- sairastava lapsi
- lasten kotitapaturmien ehkäisy ja ensiapu
- laitos lapsen kasvuympäristönä

Sisältöalueen käsittelyyn kuuluu myös perheen taloutta sekä asu-
mista koskevien kysymysten käsittelyä, kuten nuori perhe —
asunnon suunnittelu, toiminnallinen koti — välttämättömyyshan-
kinnat, kasvava perhe — lapsen huomioon ottaminen kodin
sisustuksessa, lapsi kuluttajana jne. Opetukseen voidaan sisällyttää
myös tutustumiskäyntejä.

3 Opetusjärjestelyt

Ensimmäiset tunnit käytetään opiskelun yhteissuunnitteluun.

Oppilaiden suunnittelutyön tueksi opettajan tulee esitellä

- valittavana olevat aihepiirit ja niiden keskeisin sisältö
- opiskeluun käytettävissä oleva aika ja opiskelujakson pituus
- oppi- ja oheismateriaali
- suositeltavat työtavat

Myös lisäopetuksessa suositellaan vaihtelevia ja erityisesti yhteistoimintaa
kehittäviä työtapoja.

Oppilaiden itsenäisiin suunnittelu- ja organisointitehtäviin samoin kuin
työtaitojen harjaannuttamiseen on opiskelujaksojen suunnittelussa
varattava riittävästi aikaa.

Mahdollisuuksien mukaan pitäisi kotitalouden lisäopetusohjelmaan
voida liittää myös yhteiskunnan työelämään varsinaisesti perehdyttäviä
työjaksoja, jolloin voidaan tutustua lähemmin eri ammatteihin, työtehtä-
vien luonteeseen ja työoloihin.

Eri sisältöalueiden ajankäytöstä sovitaan yhteissuunnittelussa, jolloin
myös oppilaiden toivomukset tulevat huomioon otetuiksi.

Kotitalouden sisältöalueet ja opintojen kulku olisi pyrittävä suunnitte-
lemaan yhteistyössä muiden aineiden kanssa.

Tekstiilityö

1 Tavoitteet

Tiedolliset tavoitteet

- vaatetuksen ja tekstiilien teollisen valmistuksen perusteet
- teollisuus- ja ansio-ompelelutyön työsuojelulliset ja työlaainsäädännölliset perusasiat
- sisustukseen ja asumisympäristöön liittyvien tekstiilien erilaiset hankintatavat: työtekniset ja taloudelliset tekijät
- kodin käsityökoneiden ja -työvälineiden hankinta ja huolto
- oman paikkakunnan ja maakunnan käsityöperinne sekä käsi- ja taideteollinen tuotanto (työllisyysmahdollisuudet)
- käsityö- ja askartelutoiminnan merkitys ihmisen persoonallisuuden kehittymisen kannalta
- tekstiilien valmistuksessa yleisesti käytettävät materiaalit nimikkeiden sekä laatu- ja käsittelyominaisuuksineen
- kuluttajan tekstiilitietoon liittyvät asiat

Taidolliset tavoitteet

- työn yksinkertaiseen sarjavalmistukseen soveltuvien perustyövaiheiden suunnittelu ja toteuttaminen
- sisustukseen ja asumisympäristöön kuuluvien sisustus-, talous- ja koristetekstiilien suunnittelu ja valmistaminen
- oman paikkakunnan tai maakunnan käsityöperinteeseen pohjautuvien vaatetus- tai lahja- ja matkamuistoesineiden suunnittelu ja valmistaminen
- perehtyminen lasten ja vanhusten askartelutöihin

Asennetavoitteet

- itsenäiseen työskentelyyn soveltuva työskentelyasenne
- toisten kanssa yhteistyöhön soveltuva työskentelyasenne
- myönteinen asenne toisen johdolla ja ohjauksessa työskentelyyn
- myönteinen asenne itse ryhmän työskentelyn ohjaajana toimimiseen.

2 Oppiaines

Vaatetus

- teollisten kaavojen käyttö
- vaatteiden teollinen sarjavalmistus: periaatteet
- rationalisoidut valmistusmenetelmät, teolliset valmistusmenetelmät
- varastokokojen sovitus ja korjaus
- ompelelutyön ergonomia ja työsuojeiukysymykset
- valmiin työohjeen käyttö

Sisustus ja asuinympäristö

- kodin sisustustekstiilit ja hankintatavat
- kodin tekstiilien suunnittelu ja valmistus
- laitosten sisustus- ja taloustekstiilit
- julkisten tilojen tekstiilit
- tekstiilit ja ympäristön turvallisuuskysymykset
- tekstiilisuunnittelu ja ympäristösuojelu

Perinne- ja kulttuurikäsiyöt sekä askartelutyöt

- oman paikkakunnan käsityöperinnekuulttuuri
- perehtyminen oman paikkakunnan pukukuulttuuriin
- matkamuisto- ja lahjaesineiden suunnittelu
- kotiseudun käsi- ja taideteollisen tuotannon muodot ja organisointi
- lasten, nuorten ja vanhusten askartelutoiminta

Tekstiili- ja materiaalioppi, kuluttajatieto

- tekstiilien raaka-aineet, tuotenimikkeet
- tekstiilituotteiden myyntipakkaukset
- tuote- ja laatuimerkinnät, tavaraselosteet
- kuluttajalainsäädäntö tekstiilituotteiden kuluttajan kannalta.

3 Opetusjärjestelyt

Oppiaines voidaan käsitellä käytettävissä olevan tuntimäärän mukaisesti joko laajasti tai suppeasti.

Toteutuksen laajuus suunnitellaan lukuvuoden alkaessa yhdessä oppilaiden kanssa. Suunnitelmassa otetaan huomioon paikkakunnan tarjoamat mahdollisuudet sekä oppilaan halukkuus työelämään tutustumiseen tekstiili- ja käsityöaloilla.

Tekninen työ

1 Tavoitteet

Opetuksessa noudatetaan peruskoulun teknisen työn opetuksen yleistavoitteita.

Teknisen työn opetuksessa pyritään tiedollisen ja taidollisen opiskelun syventämiseen, oppilaan monipuoliseen kehittämiseen koulun ja paikkakunnan tarjoamien resurssien, elinkeinorakenteen ja opettajien erikoisammattitaitojen puitteissa. Aihepiirin valinnassa ja suunnittelussa pyritään mahdollisuuksien mukaan ottamaan huomioon oppilaiden ja kotien toiveet sekä oppilaiden valmiustaso.

Teknisessä työssä pyritään painotetusti

- oikeiden perustekniikoiden omaksumiseen
- suunnitelmalliseen työntekoon
- työpiirustusten tarkoituksenmukaiseen tekoon ja käyttöön
- mittatarkkuuteen
- laajempien kokonaisuuksien hallitsemiseen.

Työn yhteydessä annetaan työsuojeluopetusta. Oppilaita tutustutetaan lähemmin muun muassa työsuojeluorganisaatioon sekä työpaikan työsuojeluun. Tavoitteena on oikeiden työtapojen ja tottumusten omaksuminen sekä työnteolle myönteinen ja tapaturmia ennalta ehkäisevä asennoituminen.

2 Oppiaines

Tekninen työ jakautuu kuuteen eri sisältöalueeseen: puutyöhön, metallityöhön, koneoppiin, sähköoppiin, muovityöhön ja tekniseen piirustukseen. Oppilas voi opiskella tulevan uranvalintansa mukaisia oppiaineita ja perehtyä alustavasti muutamaiin ammattialoihin.

Teknisen työn opetuksessa voidaan keskittyä muun muassa seuraaviin teemoihin:

- kodin käyttöesineiden, kojeiden, laitteiden sekä koneiden huoltokorjaus
- käyttöesineiden, kojeiden ja laitteiden suunnitteleminen ja valmistaminen
- lujuusopin pääperiaatteisiin tutustuminen
- teknisen piirustuksen eri alueiden pääperiaatteet: merkinnät, mitoitus ym.
- ohjaus- ja säätötekniikka
- työmateriaalien tutkimus, työstö ja käyttö
- kuluttajavalistuksen sisältämät tiedot ja taidot erilaisten materiaalien, koneiden, laitteiden, työkalujen sekä erilaisten hyödykkeiden taloudellisen hankinnan, käytön, huollon yms. kannalta katsottuna.

Oppilaille pyritään antamaan mahdollisimman suuri vapaus oppiaineksen valinnassa. Näin oppilailla on mahdollisuus opiskella jatkokoulutustoihteitaan vastaavia ainealueita.

Puutyö

Työskentelyä puuntyöstökoneilla perehtyen erilaisiin koneiden käyttömahdollisuuksiin sekä ammatillisiin työskentelytapoihin.

Oppijakson aikana tutustutaan puualan erikoisammatteihin, kuten penkkipuusepän, huonekalupuusepän, mallipuusepän, kirvesmiehen jne. toimenkuvaan.

Metallityö

Työskentelyä metallintyöstökoneilla ja hitsauslaitteilla perehtyen koneiden ja laitteiden erilaisiin ammattimaisiin käyttömahdollisuuksiin.

Oppijakson aikana tutustutaan tärkeimpiin alan ammatteihin ja niiden vaatimuksiin.

Koneoppi

Koneopin opetuksessa keskitytään koulun mahdollisuuksien mukaan lähinnä erilaisten koneiden, kojeiden ja laitteiden tavallisimpien korjausten, huollon ja säätöjen suorittamiseen. Opetuksen pohjana ovat edellisten vuosiluokkien oppisaavutukset, joista edetään joko täydentäen tai syventäen niitä.

Tutustutaan alan ammatteihin.

Sähköoppi

Sähköopissa suoritetaan muun muassa elektroniikkatyöskentelyä, rakennetaan erilaisia kojeita ja laitteita sekä tutustutaan erilaisiin kodinkoneisiin ja laitteisiin. Opetuksen pohjana ovat edellisten vuosiluokkien opinnot, joista edetään joko täydentäen tai syventäen niitä.

Tutustutaan alan ammatteihin.

Muovityö

Tutustutaan tärkeimpiin muovilaatuihin ja niiden ominaisuuksiin.

Tutustutaan erilaisiin muovialan ammatteihin.

Tekninen piirustus

Opetetaan konepiirustuksen, levityspiirustuksen ja rakennuspiirustuksen alkeet. Tarkastellaan kytkentäkaavioita.

Tutustutaan piirtäjän toimenkuvaan.

3 Opetusjärjestelyt

Teknisen työn opetus pyritään rakentamaan edellisten vuosien oppimäärin luontevaksi jatkoksi siten, ettei syntyisi päällekkäisyyttä eikä samojen asioiden turhauttavaa kertaamista. Edellä lueteltu oppiaines on viitteellinen. Sitä voidaan täsmentää, karsia tai syventää kunnan opetussuunnitelman laatimisen yhteydessä.

Oppilaille, jotka eivät ole opiskelleet lainkaan tai vähän 8. ja 9. vuosiluokan valinnaista teknistä työtä, voidaan alkuun järjestää lyhyt, näiden vuosiluokkien oppiaineksen ydinkohtiin perehdyttävä kurssi tai edetään mainittujen vuosiluokkien ohjelmaa soveltaen.

Oppilaita tulee ohjata tarkoituksenmukaisiin ja keskitettyihin valintoihin, jotta opetuksesta tulisi mahdollisimman tehokas ja jotta se palvelisi mahdollisimman hyvin asetettujen tavoitteiden saavuttamista.

Opetusta pyritään eriyttämään oppilaiden lähtötason, taipumusten ja ammatinvalinnallisten toiveiden mukaisesti mahdollisimman pitkälle.

Sitä voidaan täsmentää, karsia tai syventää kunnan opetussuunnitelman laatimisen yhteydessä.

Kaupalliset aineet

1 Tavoitteet

Kaupallisten aineiden tavoitteena on yleiseen kansalaiskasvatukseen kuuluvan taloudellisen kasvatuksen täydentäminen ja muista peruskoulun aineista saatavan talouselämää koskevan tiedon laajentaminen.

Opetuksen yhtenä päätavoitteena on pidettävä kuluttajakasvatusta. Nykyaikaisen markkinoinnin ja markkinointikeinojen tarkastelu tulee tehdä niin kuluttajan kuin tuottajankin kannalta. Keskeisiä kuluttajakasvatuksen aiheita ovat kulutus- ja tuotantotavaroiden ominaisuudet, hinnat ja hinnanmuodostus.

Kirjanpidon erityistavoitteena on antaa perustiedot kirjanpidon tarkoituksesta (aloittava ryhmä) ja kirjanpidon teknisen suorittamisen varmentaminen. Päämääränä on kehittää oppilaan kirjanpidollista ja taloudellista ajattelua.

2 Oppiaines

Koska lisäopetusluokan oppilaiden joukossa on kaupallisia aineita sekä aloittavia että jatkavia oppilaita, on opetus eriytettävä tämän mukaisesti. Ohjeet on käsitettävä lähinnä viitteellisiksi. Paikalliset olosuhteet ja aiheiden ajankohtaisuus ratkaisevat opetuksen sisältöä suunniteltaessa.

2.1 Aloittava ryhmä

Painotetaan peruskäsitteitä selventäviä sisältöalueita:

- kehittyvä ja muuttuva kauppa
- hinnanmuodostus
- kauppa kuluttajan kannalta
- pankkilaitosten toiminta
- pankin ja postin lomakkeiden täyttäminen
- luotto- ja velkasuhteet
- liikenne ja matkailu
- kirjanpidon merkitys ja tehtävä
- tilit
- tulos
- tase
- kahdenkertainen kirjanpito tiliristikoin
- soveltuvien osien jatkavan ryhmän aiheita

2.2 Jatkava ryhmä

- kertausjakso
- liiketoiminnan kokonaissuunnittelu
- yrityksen rahoitus ja kannattavuus
- työympäristö
- tavaratietoutta

- kuluttajansuojalaki
- pankkitekniiikan alkeet
- ulkomaankauppa: kotimaisuus — ulkomaisuus, rajakauppa
- matkailupalvelut
- henkilöasiat (palveluammatit, myyjänä toimiminen, ay-toiminta)
- kaupallisen alan koulutus
- kirjanpidollisia aiheita: kirjausperusteet (suoritus/maksuperuste, jaksottaminen, yksinkertaistettu tulosjousto, oikaisuerät, erityistapauksia)
- palkansaajan veroilmoitus

3 Opetusjärjestelyt

Opetuksen suunnittelun lähtökohtana on käytettävissä oleva aika ja oppilaiden aikaisempi kaupallisten aineiden opiskelu. Aihealue on vain viitteellinen, ja kunnan opetussuunnitelmassa voidaan oppimäärää täsmentää.

Opetuksen yhteydessä oppilaille on annettava mahdollisuus erilaisiin toiminnallisiin harjoituksiin, joissa heidän käytännölliset valmiutensa kehittyvät. Opetuksessa käytetään vaihdellen erilaisia työtapoja: ryhmätöitä, tilanneharjoituksia, työpaikkavierailuja, asiantuntijavierailuja, somistusharjoituksia, alustuksia ja esitelmiä, itsenäistä tiedonhankintaa jne.

Konekirjoitus

1 Tavoitteet

Konekirjoituksen opetus tähtää yleissivistykseen kuuluvan konekirjoitustaidon saavuttamiseen, johon sisältyy

- kirjoittaminen 10-sormijärjestelmää käyttäen varmasti ja näppäimiä katsomatta
- kirjoituskoneen teknisten laitteiden hallinta
- tarkkuuden ja kirjoitusnopeuden lisääminen
- standardin mukaisten asiakirjojen laatiminen ja
- erilaisten konttoritehtävien hallinta (esim. laskimien käyttö ja monentamistavat).

2 Oppiaines

Koska lisäopetukseen osallistuvien oppilaiden joukossa on sekä aloittavia että jatkavia kirjoittajia, on opetus eriytettävä tämän mukaisesti.

2.1 Aloittava ryhmä

Opetuksessa seurataan yläasteen 8. ja 9. vuosiluokan valinnaisen konekirjoituksen oppimäärää ja sopeutetaan se käytettävissä olevaan tuntimäärään.

2.2 Jatkava ryhmä

Opetus aloitetaan kertausjaksolla, jonka alussa pidetään diagnostinen koe. Kertausjakson aikana tasaisesti kootuin harjoituksin käydään läpi kaikki kirjaimet. Virheellisyudet kirjoitustottumuksissa, -asennossa jne. korjataan.

Erityistä huomiota kiinnitetään suorituksen tarkkuuteen. Vasta toissijaisesti kehitetään nopeutta.

Numeroiden ja merkkien kertaus lomitetaan tarkkuus- ja nopeusharjoitusten kanssa. Erityisesti kiinnitetään huomiota teksteissä usein esiintyviin merkkeihin. Kolmen kirjoitusvuoden jälkeen niissä ei saisi esiintyä virheitä.

Asiakirjojen laadintaan perehdytään laajemmin kuin 8. ja 9. vuosiluokilla. Tavoitteena on, että oppilas osaa kirjoittaa asiakirjat varmasti ja mallitta. Käydään läpi syvennellen 8. ja 9. vuosiluokkien oppimääriä. Oppilaiden omien asiakirjojen laatiminen on erityisen mielekäästä.

Asiakirjojen käsittelyn välissä kirjoitetaan edelleen nopeus- ja tarkkuusharjoituksia. Lisäksi harjoitellaan

- kirjekuorien kirjoittamista
- postin ja pankin lomakkeiden täyttämistä
- monentamismenetelmiä

- käsinkirjoitettujen konseptien puhtaaksikirjoittamista
- laskukoneen käyttöä
- vieraskielisen tekstin kirjoittamista
- sähkökoneella kirjoittamista

3 Opetusjärjestelyt

Aloittava ja jatkava ryhmä työskentelevät omien ohjelmiensa mukaisesti, mutta ryhmillä voi myös olla yhteisiä harjoituksia. Tällaisia ovat esim. rytmiharjoitukset, sillä kertaus ja lyönnin tasaisuuden tarkkaaminen pitkin lukuvuotta on hyödyksi myös jatkavalle ryhmälle.

Kun aloittava ryhmä on käynyt läpi kirjainnäppäimistön, voivat myös tekstiharjoitukset soveltuvien osin olla yhteisiä molemmille ryhmille.

Ryhmien välistä yhteistoimintaa voidaan kehittää myös siten, että jatkavan ryhmän oppilaat toimivat aloittavien apuopettajina 10—15 minuuttia kaksoistuntia kohti. Apuopettaja on erityisesti hyödyksi opetettaessa alkeita ja myöhemmin asiakirjojen laatimista. Apuopettajat tarkkailevat ja ohjaavat kirjoitusasentoa, lyöntiä, sormijärjestystä, sormien asentoa ja asiakirjoja laadittaessa standardin mukaista asettelua.

4 Arviointi

Aloittava ryhmä

Arviointi noudattaa yleisiä arvosteluohjeita. Järjestetään tarkkuus-, nopeus- ja mahdollisesti asiakirjakokeita.

Jatkava ryhmä

Opetuksen alussa pidetään diagnostinen koe lähtötason mittaamiseksi esim. seuraavalla tavalla:

1-taso 10 minuuttia

1 000 nettolyöntiä, virheraja 0,5

— oppilaan ei tarvitse kerrata harjoitusmerkkiharjoituksia.

2-taso 10 minuuttia

1 200 nettolyöntiä, virheraja 0.50

— eriyttämisharjoituksia

O opiskelun aikana oppilaille järjestetään tarkkuus-, nopeus-, merkki- ja asiakirjakokeita.

Tietotekniikka

1 Tavoitteet

Tietotekniikan yleistavoitteena lisäopetuksessa on, että oppilas näkee tietotekniikan merkityksen yhteiskunnassa sekä huomaa omat mahdollisuutensa ja rajoituksensa tietoyhteiskunnan vaatimissa valmiuksissa.

Yleistavoitteesta seuraavat tiedolliset osatavoitteet:

- oppilas tuntee tietotekniikan yhteiskunnallisen merkityksen ja sen vaikutukset työelämään, koulutukseen ja vapaa-ajan viettoon ja
- tuntee atk:n ja automaation sekä tietoliikenteen joitakin sovelluksia.

Tärkeintä opetuksessa on oppilaiden omakohtainen työskentely laitteistolla. Tämän tulisi johtaa seuraavien tavoitteiden saavuttamiseen:

- oppilas osaa käyttää vuorovaikutteisia valmisohjelmia
- oppilas osaa käyttää tavallisimpia mikrotietokoneiden työvälineohjelmia, kuten tekstinkäsittely-, tiedonhallinta- ja laskentaohjelmia.

Asennekasvatuksessa on pyrittävä siihen, että

- oppilas ei pelkää eikä kunnioita liikaa tietotekniikkaa ja tietokoneita
- suhtautuu avoimesti ja asiallisesti tietoyhteiskunnan haasteisiin ja
- uskoo omiin kykyihinsä selvitä haasteista.

2 Oppiaines

2.1 Tutustuminen tietokoneeseen

- koulun laitteisto ja sen käyttö
- tiedon esitys tietokoneessa
- esimerkinomainen tutustuminen johonkin perinteistä tietojenkäsittelyä käyttävään kohteeseen (esimerkiksi pankkiin)

2.2 Tietokone henkilökohtaisena työvälineenä

- työvälineohjelmien käyttöä ja soveltamista muuhun opiskeluun (tekstinkäsittely, tietokannat, laskenta, graafiset sovellukset)
- erilaiset lomakkeet ja niiden liittäminen tietojenkäsittelyyn

2.3 Ohjelma ja ohjelmoinnin perusteet

- ohjelma tietokoneen toiminnan määrääjänä
- käyttöjärjestelmä ja ohjelmointikieli
- muuttuja muistipaikan esittäjänä
- joitakin syöttö- ja tulostuslauseita

2.4 Tietotekniikan sovellusten esittelyä

- automaattinen tietojenkäsittely
- tietokone tuotteiden suunnittelussa ja valmistuksessa

- tietoliikenne ja tietopankit
- tutustuminen paikkakunnalla tavanomaiseen sovelluskohteeseen, esimerkiksi teollisuuslaitokseen
- tietotekniikan vaikutukset yhteiskuntaan ja yksilöön.

2.5 Projektityö

- ryhmätyö oppilaan taipumusten mukaisesti

3 Opetusjärjestelyt

Opetuksen painopiste on oppiaineiden kohdissa 2.2, 2.4 ja 2.5, joihin kuhunkin on syytä varata noin neljännes ajasta. Kohdat 2.1 ja 2.3 käsitellään lyhyesti.

Opetuksessa on keskeistä oppilaan omakohtainen harjoittelu laitteistolla. Opetuksen järjestämiselle on siten edellytyksenä laitteiston ja työvälineohjelmiston käyttömahdollisuus.

Opetukseen tulisi mahdollisuuksien mukaan sisältyä pari vierailua tietotekniikkaa käyttäviin yrityksiin. Vierailut olisi valmisteltava huolellisesti ja niiden antia olisi jäseneltävä jälkeenpäin. Vierailujen hyöty tehostuu, jos ne voidaan tehdä pienissä ryhmissä ja oppilaat suorittavat ennalta valmistellun tehtävän tai havainnon vierailun aikana.

Tietotekniikkaa voidaan käyttää eri oppiaineiden väliseen integraatioon, joka samalla simuloi työelämässä tapahtuvaa yhteistyötä. Käytännössä tämä voidaan toteuttaa käyttämällä tietotekniikan tunteja ryhmätyönä tehtävän projektin toteuttamiseen. Projekti voi olla esimerkiksi julkaisun toimittaminen (yhteistyössä äidinkielen ja kuvaamataidon tai jonkin vieraan kielen opetuksen kanssa), jonkin tietokannan luonti ja käyttö (yhteistyössä historian, biologian tai oppilaanohjauksen kanssa) tai jokin aineiston tilastollinen käsittely (yhteistyössä matematiikan kanssa). Projektin valmistelu on syytä aloittaa jo syksyllä ja sitä voidaan toteuttaa vuoden aikana samalla, kun tietotekniikan valmiudet karttuvat. Projektin keskeisenä antina on totuttaminen ryhmätyöskentelyyn ja työnjakoon yhteisen päämäärän saavuttamiseksi.

4 Arviointi

Arvostelussa noudatetaan kouluhallituksen yleisiä ohjeita. Tietotekniikassa on pantava erityistä painoa oppilaan työskentelylle ja saavutetuille tuloksille. Teorian opiskelua testaaville kirjallisille kokeille ei ole syytä antaa ratkaisevaa osuutta arvostelussa.

LIITTEET

KOULUN VUOSITTAISEN TYÖN SUUNNITTELU PERUSKOULUSSA

Peruskoululaki	30 § 2 mom.
Peruskouluasetus	3 § 1 mom 5)
	7 § 1 mom 2)
	10 § 2 mom
	14 § 1 mom 2)
	21 § 4 mom
	30—32 §
	75 § 1 mom

Opetussuunnitelmajärjestelmän ja oppilaiden ryhmittelyä koskevien menettelytapojen muuttumisen johdosta koulun vuosittaisen työn suunnittelu saa entistä merkittävämmän aseman opetussuunnitelman toteuttamisessa.

Peruskouluasetuksen 30 §:ssä on säädetty, että opetussuunnitelmaan kuuluu koulukohtaisena erityisenä osana työsuunnitelma, jossa määrätään

- peruskouluasetuksen 45 ja 46 §:ssä tarkoitettujen tuntien käyttämisestä eri oppiaineiden opettamiseen ja muuhun koulun tehtävän mukaiseen toimintaan
- opettajien ja tuntiopettajien työmäärästä
- koulun johtajan opetustunneista sekä
- oppilas- ja nuorisokerhotyöstä.

Lähinnä kunnan sisäistä kouluhallintoa varten laadittava työsuunnitelma on koulun hallinnollisen ja pedagogisen suunnittelun asiakirja. Sen muoto ei ole tarkoin määrätty, eikä sille vahvisteta kaavaa. Sitä ei myöskään käytetä tilastollisten rekisteritietojen keräämiseen.

Koulun työn suunnittelun tulee perustua eduskunnan peruskoululaissa koululle säätämään päämäärään ja kasvatuseriaatteisiin. Lukuvuoden lopulla tulisi edellä mainittujen eri tahojen arvioida, miten kuluneelle lukuvuodelle asetetut tavoitteet on pystytty koulussa saavuttamaan ja ryhtyä siltä pohjalta laatimaan tulevan lukuvuoden suunnitelmaa.

Ehdotuksen koulun työsuunnitelmaksi laatii koulun johtaja yhteistoimin opettajien kanssa. Työsuunnitelman laadinnan perusteita käsittelee peruskoulun yläasteella peruskouluasetuksen 75 §:n tarkoittama kouluyhteistyökokous. Koulun oppilaskunta voi tehdä ehdotuksia ja antaa lausuntoja työsuunnitelmasta. Työsuunnitelman hyväksyy koulun johtokunta ja vahvistaa koululautakunta, joka voi myös tehdä siihen muutoksia. Kun asiakirja on vahvistettu, on se toimitettava viipymättä lääninhallitukselle tiedoksi. Työsuunnitelma on luonteensa vuoksi saatava valmiiksi välittömästi koulutyön alettua. Työsuunnitelma laaditaan tämän johdosta sen tilanteen mukaan, joka vallitsee koulussa viikon kuluttua koulun alkamisen jälkeen. Työsuunnitelman yhteydessä koulun johtokunta päättää opettajien tehtäväjaosta ja opetus- ym. tuntien määrästä sekä koulun oppilasmäärästä. Samaan päätökseen perustuvat myös opettaja- ja oppilasrekisteriin annettavat tiedot.

Vaikka työsuunnitelmalle ei vahvisteta kaavaa, tietynlainen yhtenäisyys helpottaa asian hallinnollista käsittelyä. Jäljempänä on ehdotus työsuunnitelmasta, mutta koululautakunta voi antaa myös ohjeita sen sisällön ja asioiden esittämismuodosta. Työsuunnitelman tulee aina sisältää asetuksessa mainitut tiedot.

Kansilehtenä ja tuntikertymäsivuna voidaan käyttää myös samoja lomakkeita, joilla annetaan tiedot opettaja- ja oppilaitosrekistereihin.

Työsuunnitelman alkuun merkitään yleistiedot koulusta sekä asiakirjan hallinnollisesta käsittelystä (sivu 1).

Peruskoululain 31 §:ssä ja peruskouluasetuksen 45—46 §:ssä tarkoitettujen tuntien eli ns. tuntikehyksen käyttämisestä annetaan (sivut 2—4) seuraavat tiedot:

- luokittaiset oppilasmäärät; mikäli koulussa on erityisluokkia, tulee niistä esittää oppilastiedot osa-alueittain (sivu 3);
- tuntikehyksen suuruus; koulun perustuntikehyksellä tarkoitetaan sitä asetuksen määräämää osaa käytettävästä tuntimäärästä, josta koululautakunnan päätösvaltaan kuuluva osa on vähennetty
- mikäli koulussa on erityisluokkia, on annettava sivun 3 mukainen selvitys, mutta jos koulussa on vain osa-aikaista erityisopetusta, riittää mainita siitä sivulla 2
- kasvatus- ja kouluopetustoiminnan painottaminen (esim. hyvien tapojen vuosi, kansainvälinen toiminta tms.)
- kaikkien koulumuotojen ja kouluasteiden osalta sanalliset perustelut tuntikehyksen käytöstä
- ala-asteen ja erityisopetuksen osalta annetaan vain sanallinen selvitys tuntikehyksen käytöstä; siinä yhteydessä mainitaan ne aineet, joihin joudutaan käyttämään runsaasti tuntikehystä suhteessa aineen viikkotuntimäärään ja oppilasmäärään; näiden koulumuotojen osalta ei sivua 4 täytetä
- yläasteen osalta selvitys ainevalinnoista ja tuntikehyksen käyttämisestä eri oppiaineisiin (sivu 4); lomake on yhteinen opettaja- ja oppilaitosrekisterin kanssa.

Opettajien ja tuntiopettajien työmäärä sekä koulun johtajan opetustunnit ilmoitetaan lomakemallin mukaan siten, että tiedot ovat samat kuin opettajarekisteriä varten täytetyissä lomakkeissa.

Mikäli opettajalle on määrätty koulukohtaiseen opetuksen kehittämiseen, suunnitteluun tai hallintoon liittyvä erityinen tehtävä, josta virkaehtosopimuksen mukaan voidaan opettajalle maksaa korotettua peruspalkkaa, tulee työsuunnitelmaan liittää lomakkeella esitettyjen tietojen lisäksi liitteellä määrittely ko. tehtävästä sekä sille asetetuista tavoitteista.

Opettajan kokonaistuntimäärä ja ylituntien määrä ilmoitetaan koulujen yhteisistä opettajista vain pääkoulussa. Muut tiedot tulee antaa kaikissa kouluissa.

Koulun ulkopuolella annettavasta (sivu 6) opetuksesta laaditaan suunnitelma, josta tulee ilmetä eri opetusmuotoihin käytettävä tuntimäärä, sen vaikutus tuntikehyksen käyttöön ja sijoittuminen lukuvuodelle. Työsuunnitelman tulee sisältää nämä tiedot ainakin

- opintoretkien
- leirikoulujen ja
- työelämään tutustuttamisjakson osalta,

mikäli niihin käytetään aikaa yhtäjaksoisesti vähintään yksi työpäivä.

Oppilaskehotoiminnasta ja koulun nuorisotyöstä (sivu 7) työsuunnitelmassa ilmoitetaan seuraavat tiedot:

- lukuvuoden aikana oppilaskerhotoimintaan käytettävä viikkotuntimäärä
- lukuvuoden aikana nuorisotyöhön käytettävä viikkotuntimäärä
- jokaisen oppilaskerhon ja nuorisokerhon nimi, ohjaaja, viikkotuntimäärä ja lyhyt toimintasuunnitelma.

koulu

Lukuvuosi

- ☐ ala-aste
☐ yläaste
☐ lukio
☐ erityiskoulu

Työsuunnitelman käsittely	Koulu yhteistyökokouksen käsittely	Pvm	§	Pvm	§
	Opettajakunnan käsittely				
	Johtokunta hyväksynyt				
	Rehtorin/Johtajan allekirjoitus				
Työsuunnitelman vahvistaminen	Koululautakunnan päätös	Pvm	§	Pvm	§
	☐ Työsuunnitelma vahvistettu muutoksitta ☐ seuraavien muutoksin				
Koulutoimen johtajan allekirjoitus					
Lähetetty lääninhallitukselle tiedoksi		pvm			

TUNTIKEHYKS JA SEN KÄYTTÖ

LUONNOS

☐ ala-aste		☐ yläaste		☐ lukio		Lukuvuosi			
Kunta				Koulu					
Oppilasmäärä luvkittain								Ala-aste: PA 82 §:n mu- kaisia virkoja	Yläaste/lukio: Perusopetus- ryhmiä
Esiopetus	1/7/I	2/8/II	3/9/III	4/Lisä- opetus	5	6	Yhteensä	Erityis- opetus	
Yleisopetuksen tuntikehys								Erityisopetuksen tuntikehys	
TUNTIKEHYK- SEN MUODOS- TUMINEN	Koulun perus- tuntikehys	Saatu koulu- lautakunnalta	Käytössä oleva tuntikehys	Käytetään tuki- opetukseen	Yhteensä	Luokka- muotoinen 1)	Osa-aikai- nen 1)		
1. Kasvatus- ja opetustoiminnan painottaminen, peruskoulu 2. Selvitys opetuksen jaksottamisesta, lukio									
2. Tuntikehyksen käyttö eri oppilaineisiin ja sen pedagogiset ym, perusteet									

1) Lukuvuosina 1985-1986 ja 1986-1987 laskelmaan merkitään tuntikehyksen sijasta koulu-
lautakunnan päätöksen mukaiset tuntikertymät (KH:n ryhmäkirje R 39/1985).

Lukuvuosi

Kunta		Koulu											
Luokkamuotoisen erityisopetuksen tuntikehys													
Erityisopetuksen eri osa-alueet 1)	Por.	Oppilasmäärä										Lisä-op.	Yhteensä
		Esi-aste	1	2	3	4	5	6	7	8	9		
EMU													
EHA													
EKU													
ENÄ													
EVY													
ESY													
Yhteensä													

Laskelmat 2)

PA 46 §:n mukaisesta kehyksestä

PA 45 §:n mukaisesta kehyksestä

Tuntikehksen käyttö

1) Selityksiä: EMU = mukautettua opetussuunnitelmaa noudattava opetus

EHA = harjaantumisopetuksen opetussuunnitelmaa noudattava opetus

EKU = kuulovammaisten opetussuunnitelmaa noudattava opetus

ENÄ = näkövammaisten opetussuunnitelmaa noudattava opetus

EVY = vammautuneiden opetus

ESY = tunne-elämältään häiriytyneiden opetus

2) Lukuvuosina 1985-86 ja 1986-87 laskelmaan merkitään tyntikehksen sijasta koululautakunnan päätöksen mukaiset tuntikertymät (KH:n ryhmäkirje R 39/1985).

AINEVALINNAT JA TUNTIKEHYKSEN KÄYTTÄMINEN OPPIAINEISIIN, yläaste

Lukuvuosi

Eritvisluokka

[illegible]¹⁾ Ei täytetä erityisluokkien osalta

²⁾ Täytetään vain valinnaisten oppiaineiden osalta

LUONNOS

| Lukuvuosi

- 1) Sama numero kuin opettajatielomakkeen A-osan opettajan nimen kohdalla
- 2) Opettajatielomakkeen D-osan ruudusta 1
- 3) Opettajatielomakkeen C-osan ao. kohdat viikotunneiksi muutettuina
- 4) Opettajatielomakkeen D-osan ruudusta 14
- 5) Opettajatielomakkeen D-osan ruudusta 8

KOULUN ULKOPUOLELLA ANNETTAVA
OPETUS

Lukuvuosi

Kunta	Koulu	
Opetusmuoto		Käytettävien työpäivien suu- riteltu määrä (luokittain)
1.Opintoretket (osallistuvat luokat, ajankohdat ja retkikohteet pääpiirteittäin)		
2.Leirikoulut (osallistuvat luokat, ajankohdat ja leiripaikat)		
3.Työelämään tutustuttamisjaksot (osallistujat ja ajoitus)		

PERUSKOULUN TODISTUSTEN KAAVAT

Opetussuunnitelmien perusteiden yhteydessä kouluhallitus on PA 47 § 1 momentin mukaan vahvistanut oheiset peruskoulun todistusten kaavat, jotka tulee ottaa käyttöön vuosiluokittain sitä mukaa kuin uusi opetussuunnitelma otetaan käyttöön kunnan kouluissa. Kuitenkin peruskoulun lisäopetuksen todistuskaavaa on käytettävä jo lukuvuodesta 1985—86 lähtien.

Todistuskaavojen lisäksi ohessa on esimerkkejä sanallisista tiedotteista, joiden avulla kunta voi halutessaan antaa 1. ja 2. luokan oppilaille PA 47 §:n 2 momentin edellyttämän muun arvion oppilaan koulutyöskentelystä ja sen kehittymisestä.

Todistuslomakkeissa oleva Lisätietoja-kohta on tarkoitettu paikaksi, jossa voidaan ilmoittaa esim. erityiset syyt jonkin arvosanan puuttumiseen. Sen ohella opettaja voi merkitä tähän positiivisia havaintoja oppilaan edistymisestä tai tietoja oppiaineista ja tehtävistä, joissa oppilas on osoittanut erityistä harrastuneisuutta. Nämä tiedot täydentävät osaltaan numeroilla ilmaistua arvostelua oppiaineen hallinnasta. Päästö- ja erotodistukseen merkitään arvosanat sekä numeroin (4—10) että sanoin (kiitettävä, tyydyttävä, välttävä ja heikko).

Koulun nimi _____

Päivämäärä _____

Oppilaan nimi _____

_____ lukukausi

_____ vuosiluokka

Käyttäytyminen _____

Huolellisuus _____

lukeminen ja kirjallisuus, kielentuntemus _____

Äidinkieli kirjallinen ja suullinen ilmaisu _____

A-kieli _____

Ympäristöoppi _____

Biologia _____

Maantieto _____

Kansalaistaito _____

Uskonto _____

Elämäkatsomustieto _____

Historia _____

Matematiikka _____

Musiikki _____

Kuvaamataito _____

Käsityö _____

Liikunta _____

Kaikkien aineiden keskiarvo _____

Ollut poissa koulusta _____ tuntia

Siirretään ¹⁾ ²⁾ _____ vuosiluokalle

Saa ehdot _____

Lisätietoja _____

Luokanvalvoja _____

Nähty _____
Huoltajan allekirjoitus

Arvosanat: kiitettävä (10 ja 9), tyydyttävä (8 ja 7), välttävä (6 ja 5), heikko (4).

1) Ehtojen hyväksytystä suorituksesta tehdään merkintä kohtaan Lisätietoja

2) Tarpeeton yliviivataan.

Kouluhallituksen 17.5.1985 vahvistama kaava

Kunta

EROTODISTUS
Peruskoulun ala-aste

LUONNOS

Koulun nimi

Päivämäärä

Oppilaan nimi

Henkilötunnus

Vuosiluokka

on nyt huoltajan pyynnöstä merkitty koulusta eronneeksi. Hän on saanut tiedoistaan ja taidoistaan eri aineissa seuraavan arvostelun:

lukeminen ja kirjallisuus, kielentuntemus ...		
Äidinkieli kirjallinen ja suullinen ilmaisu		
A-kieli		
Ympäristöoppi		
Biologia		
Maantieto		
Kansalaistaito		
Uskonto		
Elämäkatsomustieto		
Historia		
Matematiikka		
Musiikki		
Kuvaamataito		
Käsityö		
Liikunta		
Kaikkien aineiden keskiarvo		

Lisätietoja _____

Koulun johtaja

Arvosanat: kiitettävä (10 ja 9), tyydyttävä (8 ja 7), välttävä (6 ja 5), heikko (4).

Kouluhallituksen 17.5.1995 vahvistama kaava

Päivämäärä _____

Lukukausi _____

Oppilaan nimi _____

Vuosiluokka _____

Käyttäytyminen _____

Huolellisuus _____

YHTEISET AINEET

lukeminen ja kirjallisuus, kielentuntemus

Aidinkieli

kirjallinen ja suullinen ilmaisu

A -kieli

B -kieli

Uskonto

Elämäkatsomustieto

Historia ja yhteiskuntaoppi

Matematiikka

Fysiikka

Kemia

Biologia

Maantieto

Musiikki

Kuvaamataito

Kotitalous

Tekninen työ ja tekstiilityö

Liikunta

VALINNAISET AINEET

C -kieli

Tekninen työ..... (_____ viikkotunnin oppimäärä)

Tekstiilityö..... (_____ - " -)

Kotitalous..... (_____ - " -)

Maa- ja metsätalous-
sekä puutarhanhoito..... (_____ - " -)

Kaupalliset aineet..... (_____ - " -)

Tietotekniikka..... (_____ - " -)

Musiikki..... (_____ - " -)

Kuvaamataito..... (_____ - " -)

Konekirjoitus..... (_____ - " -)

Saamen kieli..... (_____ - " -)

Kaikkien aineiden keskiarvo _____

Poissaolotunteja _____ Siirretään ¹⁾ / Jää ²⁾ ... _____ vuosiluokalle

Saa ehdot _____

Lisätietoja _____

Nähty:

Luokanvalvojan allekirjoitus _____

Huoltajan allekirjoitus _____

A-kieli on peruskoulun ala-asteelle aloitettu
vieras kieli tai toinen kotimainen kieli.
B-kieli on peruskoulun yläasteella alkuva
vieras kieli tai toinen kotimainen kieli,
C-kieli on yläasteella opiskeltava valinnainen
vieras kieli.

- 1) Ehtojen hyväksytystä suorituksista tehdään merkintä
kohtaan Lisätietoja.
2) Tarpeeton yliviivataan.

Arvosanat: kiitettävä (10 ja 9)
tydyttävä (8 ja 7)
väitävä (6 ja 5)
heikko (4)

Kouluhallituksen 17. 5. 1985 vahvistama kaava

Päivämäärä

Oppilaan nimi

Henkilötunnus

Vuosiluokka

on nyt huoltajan pyynnöstä merkitty koulusta eronneeksi. Hän on saanut tiedoistaan ja taidoistaan eri aineissa seuraavan arvostelun:

YHTEISET
AINEET

	lukeminen ja kirjallisuus, kielentuntemus .		
Äidinkieli	kirjallinen ja suullinen ilmaisu		
A-kieli			
B-kieli			
Uskonto			
Elämäkatsomustieto			
Historia ja yhteiskuntaoppi			
Matematiikka			
Fysiikka			
Kemia			
Biologia			
Maantieto			
Musiikki			
Kuvaamataito			
Kotitalous			
Tekninen työ ja tekstiilityö			
Liikunta			

VALINNAISET
AINEET

C-kieli			
Tekninen työ	(..... viikkotunnin oppim.)		
Tekstiilityö	(..... - " -)		
Kotitalous	(..... - " -)		
Maa- ja metsätalous- sekä puutarhanhoito	(..... - " -)		
Kaupalliset aineet	(..... - " -)		
Tietotekniikka	(..... - " -)		
Musiikki	(..... - " -)		
Kuvaamataito	(..... - " -)		
Konekirjoitus	(..... - " -)		
Saamen kieli	(..... - " -)		

Kaikkien aineiden keskiarvo

Lisätietoja

Koulun johtaja

A-kieli on peruskoulun ala-asteella aloitettu vieras kieli tai toinen kotimainen kieli.
B-kieli on peruskoulun yläasteella alkava vieras kieli tai toinen kotimainen kieli.
C-kieli on yläasteella opiskeltava valinnainen vieras kieli.

Arvosanat: kiitettävä (10 ja 9)
tydyttävä (8 ja 7)
välttävä (6 ja 5)
heikko (4)

Kouluhallituksen, 17.5.1985 vahvistama kaava.

PERUSKOULUN PÄÄSTÖTODISTUS

Kunta ja koulu

Päivämäärä

Oppilaan nimi

Henkilötunnus

on nyt suorittanut yhdeksänvuotisen peruskoulun koko oppimäärän ja saavuttanut yleisen jatko-opintokelpoisuuden keskiasteen peruskoulupohjaiseen koulutukseen sekä saanut tiedoistaan ja taidoistaan eri aineissa seuraavan arvos-
telun:

YHTEISET AINEET

	lukeminen ja kirjallisuus, kielentuntemus		
Äidinkieli	kirjallinen ja suullinen ilmaisu		
A-kieli	1)		
B-kieli	1)		
Uskonto			
Elämäkatsomustieto			
Historia ja yhteiskuntaoppi			
Matematiikka			
Fysiikka			
Kemia			
Biologia			
Maantieto			
Musiikki			
Kuvaamataito			
Kotitalous			
Tekninen työ ja tekstiilityö			
Liikunta			

VALINNAISET AINEET

.....	(..... viikkotunnin oppim. ²⁾)		
.....	(..... - " -)		
.....	(..... - " -)		
.....	(..... - " -)		
.....	(..... - " -)		
.....	(..... - " -)		

Kaikkien aineiden keskiarvo

Oppilaanohjausta varten on ollut opitunteja yläasteen kaikilla vuosiluokilla, ja opinto-ohjelmaan on kuulunut työ-
elämään tutustuttamista. Kuvaamataito ja musiikki ovat kahdeksannella ja yhdeksännellä vuosiluokalla olleet vaihto-
ehtoisia aineita. Oppilas on silloin osallistunut

opetukseen.

Lisätietoja

Koulun leima

Koulun johtaja

- 1) A-kieli on peruskoulun ala-asteella aloitettu vieras kieli tai toinen kotimainen kieli
B-kieli on peruskoulun yläasteella alkava vieras kieli tai toinen kotimainen kieli
C-kieli on yläasteella opiskeltava valinnainen vieras kieli

- 2) Merkitään koko ylä-
asteen aikana opis-
keltujen viikkotun-
tien määrä

Arvosanat: kiitettävä (10 ja 9)
tyydyttävä (8 ja 7)
välttävä (6 ja 5)
heikko (4)

Kouluhallituksen 17.5.1985

vahvistama kaava.

Päivämäärä

Oppilaan nimi

Henkilötunnus

suoritettuaan peruskoulun koko oppimäärän on sen lisäksi lukuvuonna 19____ - 19____ osallistunut peruskoulun lisäopetukseen ja saanut tiedoistaan ja taidoistaan eri aineissa seuraavan arvostelun:

YHTEISET AINEET

	lukeminen ja kirjallisuus, kielentuntemus	
Äidinkieli	kirjallinen ja suullinen ilmaisu	
A - kieli		
B - kieli		
Uskonto		
Elämäkatsomustieto		
Historia ja yhteiskuntaoppi		
Matematiikka		
Fysiikka		
Kemia		
Biologia		
Maantieto		
Liikunta		
		
		
		

VALINNAISET AINEET

.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

Opinto-ohjelmaan on kuulunut työelämään tutustumista

Ollut poissa _____ tuntia,

Lisätietoja _____

Tällä todistuksella osoitetun lisäopetusluokan hyväksytty suorittaminen antaa yleisen jatko-opintokelpoisuuden keskiasteen peruskoulupohjaiseen koulutukseen.

Koulun leima

Koulun johtaja

A-kieli on peruskoulun ala-asteella aloitettu vieras kieli tai toinen kotimainen kieli
B-kieli on peruskoulun yläasteella alkava vieras kieli tai toinen kotimainen kieli
C-kieli on yläasteella opiskeltava valinnainen kieli

Arvosanat: kiitettävä (10 ja 9)
tydyttävä (8 ja 7)
välttävä (6 ja 5)
heikko (4)

Kouluhallituksen 17.5.1985 vahvistama kaava.

Oppilaan nimi _____

Syyslukukausi 19 _____

	Käyttäytyminen	_____
	Huolellisuus	_____
YHTEISET AINEET	lukeminen ja kirjallisuus, kielentuntemus	_____
	Äidinkieli	_____
	kirjallinen ja suullinen ilmaisu	_____
	A - kieli	_____
	B - kieli	_____
	Uskonto	_____
	Elämäntapsomustieto	_____
	Historia ja yhteiskuntaoppi	_____
	Matematiikka	_____
	Fysiikka	_____
	Kemia	_____
	Biologia	_____
	Maantieto	_____
	Liikunta	_____
	_____	_____
	_____	_____
	_____	_____
VALINNAISET AINEET	_____	_____
	_____	_____
	_____	_____
	_____	_____
	_____	_____

Ollut poissa koulusta _____ tuntia.

Lisätietoja _____

Nähtyt:

Luokanvalvojan allekirjoitus _____

Huoltajan allekirjoitus _____

A-kieli on peruskoulun ala-asteella aloitettu vieras kieli tai toinen kotimainen kieli
B-kieli on peruskoulun yläasteella alkava vieras kieli tai toinen kotimainen kieli
C-kieli on yläasteella opiskeltava valinnainen kieli

Arvosanat: kiitettävä (10 ja 9)
tydyttävä (8 ja 7)
välttävä (6 ja 5)
heikko (4)

Kouluhallituksen 17.5.1985 vahvistama kaava.

Kunta ja koulu

**TODISTUS Peruskoulun yläasteen
vuosiluokan suorittamisesta**
Päivämäärä

Oppilaan nimi

Henkilötunnus

on nyt erityisessä tutkinnossa ¹⁾ suorittanut peruskoulun _____ vuosiluokan oppimäärän ja saanut tiedoistaan ja taidoistaan eri aineissa seuraavan arvostelun:

	lukeminen ja kirjallisuus, kielentuntemus	_____	_____
Äidinkieli	kirjallinen ja suullinen ilmaisu	_____	_____
A-kieli	_____	_____	_____
B-kieli	_____	_____	_____
Historia ja yhteiskuntaoppi	_____	_____	_____
Matematiikka	_____	_____	_____
Fysiikka	_____	_____	_____
Kemia	_____	_____	_____
Biologia	_____	_____	_____
Maantieto	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
		Kaikkien aineiden keskiarvo	_____

Lisätietoja _____

Koulun johtaja

1) Peruskouluasetuksen 148 §:ssä tarkoitettu tutkinto

A-kieli on peruskoulun ala-asteella aloitettu vieras kieli tai toinen kotimainen kieli.
B-kieli on peruskoulun yläasteella alkava vieras kieli tai toinen kotimainen kieli.
C-kieli on yläasteella opiskeltava valinnainen vieras kieli.

Arvosanat: kiitettävä (10 ja 9)
tydyttävä (8 ja 7)
välttävä (6 ja 5)
heikko (4)

Kouluhallituksen _____ 19____ vahvistama kaava.

Kunta

TODISTUS AINEOPPIMÄÄRÄN SUORITUKSESTA
Peruskoulun ylä-/ala-aste¹⁾

Koulun nimi

Päivämäärä

Oppilaan nimi

Henkilötunnus

on nyt erityisessä tutkinnossa²⁾ suorittanut peruskoulun
vuosiluokan

oppimäärän

ja on hänen tietonsa ja taitonsa arvosteltu siten, että hänelle on annettu arvosana

()

()

Koulun johtaja

Arvosanat: kiitettävä (10 ja 9), tyydyttävä (8 ja 7), välttävä (6 ja 5), heikko (4).

¹⁾Tarpeeton yliviivataan.

²⁾Peruskouluasetuksen 148 §:ssä tarkoitettu tutkinto.

Kunta ja koulu

SANALLINEN TIEDOTE
1. vuosiluokan syyslukukausi

Oppilaan nimi

Päivämäärä

Käyttäytyminen

	yleensä	harvoin
Kestää arkielämän tilanteet	☐	☐
Pyrkii eläytymään toisten tunteisiin	☐	☐
Ymmärtää sääntöjen merkityksen	☐	☐

Työskentelytottumukset

Osaa olla ryhmän jäsen	☐	☐
Pyrkii suorittamaan tehtävänsä	☐	☐

Äidinkieli

	osaa	tarvitsee harjoitusta
Osaa kysyä ja vastata	☐	☐
Hallitsee äänne- ja kirjainvastaavuuden	☐	☐
Hallitsee tavujen lukemisen	☐	☐
Hallitsee sanojen lukemisen	☐	☐
Kirjoittaa kirjaimia	☐	☐
Kirjoittaa tavuja	☐	☐
Kirjoittaa sanoja	☐	☐

Matematiikka

Tunnistaa ja osaa merkitä luvut 0-10	☐	☐
Osaa vertailla lukuja 0-10	☐	☐
Osaa yhteen- ja vähennyslaskua luvuilla 0-10	☐	☐

Oppiaineisiin tai muuhun toimintaan liittyviä huomioita

On kiinnostunut _____

Tekee havaintoja _____

Kyselee _____

Kokeilee _____

Tutkii _____

Pohtii _____

Harrastaa _____

On taitava _____

Poissaolot _____ tuntia

Kevätlukukausi alkaa _____ / _____ 19 _____ klo _____

Nähty:

Luokan opettajan allekirjoitus

Huoltajan allekirjoitus

SANALLINEN TIEDOTE

1. vuosiluokan kevätlukukausi

Oppilaan nimi

Päivämäärä

Käyttäytyminen

Kestää arkielämän tilanteet

yleensä

☐

harvoin

☐

Pyrkii eläytymään toisten tunteisiin

☐☐

Ymmärtää sääntöjen merkityksen

☐☐**Työskentelytottumukset**

Pyrkii suorittamaan tehtävänsä

☐☐

Toimii omalta osaltaan yhteistyön onnistumiseksi

☐☐**Äidinkieli**

osaa

tarvitsee
harjoitusta

Osaa toimia kuulemansa ohjeen mukaan

☐☐

Osaa kertoa asioita

☐☐

Osaa lukea sanoja

☐☐

Osaa lukea lyhyitä virkkeitä

☐☐

Kirjoittaa sanoja mallin mukaan

☐☐

Kirjoittaa sanoja itsenäisesti

☐☐

Kirjoittaa virkkeitä mallin mukaan

☐☐

Kirjoittaa virkkeitä itsenäisesti

☐☐**Matematiikka**

Tunnistaa ja osaa merkitä luvut 0-100

☐☐

Osaa vertailla lukuja 0-100

☐☐Osaa yhteen- ja vähennyslaskun luvuilla 0-20 ilman
kymmenen ylitystä☐☐

Osaa ratkaista asiotehtäviä luvuilla 0-20

☐☐**Oppiaineisiin tai muuhun toimintaan liittyviä huomioita**

On kiinnostunut

Tekee havaintoja

Kyselee

Kokeilee

Tutkii

Pohtii

Harrastaa

On taitava

Poissaolot _____ tuntia

Syyslukukausi alkaa ____/____ 19____ klo ____

Nähtyt:

Luokan opettajan allekirjoitus

Huoltajan allekirjoitus

SANALLINEN TIEDOTE
2. vuosiluokan syyslukukausi

Oppilaan nimi

Päivämäärä

Käyttäytyminen

yleensä

harvoin

Noudattaa yleisiä sääntöjä

☐☐

Pyrkii edistämään viihtyvyyttä ja turvallisuutta

☐☐**Työskentelytottumukset**

Huolehtii tehtävistään

☐☐

Toimii omalta osaltaan yhteistyön onnistumiseksi

☐☐**Äidinkieli**

osaa

tarvitsee
harjoitusta

Osaa toimia kuulemansa ohjeen mukaan

☐☐

Osaa kertoa johdonmukaisesti

☐☐

Osaa lukea asiatarasti

☐☐

Ymmärtää lukemansa

☐☐

Kirjoittaa sanoja pienillä kirjoituskirjaimilla

☐☐

Osaa muodostaa lyhyitä virkkeitä

☐☐

Osaa kirjoittaa lyhyitä viestejä

☐☐**Matematiikka**

Osaa vertailla lukuja 0-100

☐☐

Osaa kymmenlaskun lukualueella 0-20

☐☐

Osaa yhteen- ja vähennyslaskun kaksinumeroisilla luvuilla

☐☐

Osaa käyttää opittuja mittayksiköitä

☐☐

Osaa ratkaista asiotehtäviä

☐☐**Oppiaineisiin tai muuhun toimintaan liittyviä huomioita**

On kiinnostunut

Tekee havaintoja

Kyselee

Kokeilee

Tutkii

Pohtii

Harrastaa

On taitava

Poissaolot _____ tuntia

Kevätlukukausi alkaa ____ / ____ 19 ____ klo ____

Nähtyt

Luokan opettajan allekirjoitus

Huoltajan allekirjoitus

SANALLINEN TIEDOTE
2. vuosiluokan kevätlukukausi

Oppilaan nimi _____

Päivämäärä _____

Käyttäytyminen

yleensä

harvoin

Noudattaa yhteisiä sääntöjä

☐☐

Pyrkii edistämään viihtyvyyttä ja turvallisuutta

☐☐**Työskentelytottumukset**

Huolehtii tavaroista ja tehtävistään

☐☐

Haluaa toimia yhteistyössä ja ottaa vastuuta työn onnistumisesta

☐☐**Äidinkieli**

osaa

tarvitsee
harjoitusta

Osaa toimia kuulemansa ohjeen mukaan

☐☐

Osaa kertoa johdonmukaisesti

☐☐

Osaa lukea asiataksasti lyhyen tekstin

☐☐

Ymmärtää lukemansa

☐☐

Osaa etsiä tietoa lukemalla

☐☐

Kirjoittaa virkkeitä kirjoituskirjaimilla

☐☐

Osaa kirjoittaa itsenäisesti lyhyitä viestejä

☐☐

Osaa kirjoittaa itsenäisesti lyhyitä kertomuksia

☐☐**Matematiikka**

Laskee sujuvasti yhteen- ja vähennyslaskuja lukualueella 0-20

☐☐

Osaa yhteen- ja vähennyslaskut lukualueella 0-100

☐☐

Osaa kertotaulut

☐☐

Osaa ratkaista asiotehtäviä

☐☐**Oppiaineisiin tai muuhun toimintaan liittyviä huomioita**

On kiinnostunut _____

Tekee havaintoja _____

Kyselee _____

Kokeilee _____

Tutkii _____

Pohtii _____

Harrastaa _____

On taitava _____

Poissaolot _____ tuntia

Syyslukukausi alkaa _____ / _____ 19 _____ klo _____

Nähtyt:

Luokan opettajan allekirjoitus _____

Huoltajan allekirjoitus _____

LIITE 3.

VALTIONEUVOSTON PÄÄTÖS peruskoulun tuntijaosta

Annettu Helsingissä 8 päivänä helmikuuta 1985

Valtioneuvosto on tänään opetusministeriön esittelystä peruskoululain (476/83) 30 §:n 1 momentin nojalla päättänyt seuraavaa:

1. Peruskoulun ala-asteen tuntijako

	Luokka-aste						Yhteen- sä
	1	2	3	4	5	6	
Äidinkieli	7	7	5-6	5-6	4-6	4-6	32-38
Vieras kieli tai toinen kotimainen kieli	-	-	2	2	2	2	8
Ympäristöoppi, biologia ja maantieto	2	2	2-3	2-3	3-4	3-4	14-18
Kansalaistaito ¹	-	-	0-1	0-1	0-1	0-1	2-3
Uskonto tai elämänkatsomustieto	2	2	2	2	1	1	10
Historia	-	-	-	-	1-3	1-3	3-6
Matematiikka	3	3	4	4	4	3	21
Musiikki ²	1-2	1-2	1-4	1-4	1-4	1-4	6-18
Kuvaamataito ²	1-2	1-2	1-4	1-4	1-4	1-4	6-18
Käsityö ²	1-2	1-2	2-4	2-4	2-4	2-4	10-18
Liikunta ² 3	1-2	1-2	2-3	2-3	2-3	2-3	15-16
Oppilaan kokonais-	19-	19-	23-	23-	24-	24-	134-
tuntimäärä ⁴	21	21	25	25	26	26	144

1) Kansalaistaidon oppitunneilla annetaan myös oppilaanohjausta kouluhallituksen ohjeiden mukaan.

2) Musiikkia, kuvaamataitoa, käsityötä ja liikuntaa yhteensä vähintään 44 tuntia.

3) Jos musiikkia, kuvaamataitoa tai käsityötä on 16-18 tuntia, voi liikunnan kokonaistuntimäärä olla 10-16 tuntia.

4) Jos ala-asteella opetetaan peruskoululain 27 §:n 4 momentissa tarkoitettua vapaaehtoista ainetta, oppilaan kokonaistuntimäärää korotetaan peruskouluasetuksen 21 §:n 2 momentin mukaisesti.

2. Peruskoulun yläasteen tuntijako

	Luokka-aste			
	7	8	9	Yhteensä
<u>I Yhteiset oppiaineet</u>				
Äidinkieli	3	3	3	9
A-kieli ^x	2	3	2	7
B-kieli ^x	3	3	3	9
Uskonto tai elämäntietomus-				
tieto	1	1	1	3
Historia ja yhteiskuntaoppi	2	2	2	6
Matematiikka	3	3	3	9
Fysiikka ja kemia	2	2	2	6
Biologia ja maantieto	2	2	3	7
Musiikki ¹	1	} 1	} 1	1/3
Kuvaamataito	2			2/4
Kotitalous	3	-	1	4
Tekninen työ ja				
tekstiilityö	3	-	-	3
Liikunta	2	3	2	7
II <u>Oppilaanohjaus</u>	1	1	1	3
	30	24	24	
<u>III Valinnaiset oppiaineet</u>				
C-kieli ²	-	2	3	5
Tekninen työ	-	2-4	2-4	4-8
Tekstiilityö	-	2-4	2-4	4-8
Kotitalous	-	2-4	2-4	4-8
Maa- ja metsätalous				
sekä puutarhanhoito	-	2-4	2-4	4-8
Kaupalliset aineet	-	0-2	0-2	2-4
Tietotekniikka	-	0-2	0-2	1-4
Musiikki	-	2-3	1-3	3-6
Kuvaamataito	-	2-3	1-3	3-6
Konekirjoitus	-	0-2	0-2	1-2
Saamen kieli ³	-	1-2	1-2	2-4
Oppilaan kokonaistuntimäärä	30	30	30	

- x) A-kieli on peruskoulun ala-asteella aloitettu vieras kieli tai toinen kotimainen kieli.
 B-kieli on peruskoulun yläasteella alkava englannin kieli tai toinen kotimainen kieli.
- 1) Musiikkia voidaan 7. luokalla opettaa osalle oppilaista 2 tuntia, jolloin vastaavasti on vähennettävä jonkin muun oppiaineen opetusta.
 - 2) Mikäli koulussa opetetaan latinan kieltä, sen tuntimäärä on 7. luokalla 4, jolloin muiden aineiden opetusta on vastaavasti vähennettävä. Luokilla 8. ja 9. latinan tuntimäärä on 3+3.
 - 3) Milloin saamen kieltä ja suomen kieltä opetetaan äidinkielen oppiaineena 7. luokalla, voi äidinkielen tuntimäärä olla 3-5 tuntia ja muiden oppiaineiden tuntimäärä vastaavasti pienempi

3. Peruskoulun tuntijaon yleisperustelut

1) Koulujärjestelmän perusteista annetun lain (467/68) nojalla laadittua opetussuunnitelmaa ja siihen liittyvää tuntijakoa on tarpeen muuttaa peruskoululain (476/83) 2 §:ssä säädettyjen osittain uusien koulun kasvatustavoitteiden vuoksi, samoin muuttuneiden koulutusvaatimusten, koulujärjestelmän sisäisen ja ulkoisen rakenteen muuttumisen ja koulun uusiutuvien työmenetelmien vuoksi.

2) Peruskoulun asema koulujärjestelmässä ja peruskoulun laissa määritelty tehtävä kansalaisille tarpeellista yleissivistävää peruskoulutusta antavana yhtenäiskouluna edellyttävät, että peruskoulun opetussuunnitelmat kaikissa kunnissa laaditaan ydinsisällöltään yhtenäisiksi. Tässä päätöksessä esitettyjen vähimmäis- ja enimmäistuntimäärien rajoissa opetussuunnitelmia voidaan painottaa eri tavoin eri kouluissa paikallisten erityisolojen sekä oppilaiden erilaisten taipumusten ja harrastusten huomioon ottamiseksi.

3) Tässä päätöksessä esitetyn eri aineiden vähimmäis- ja enimmäistuntimäärien vaihtelun lisäksi opetussuunnitelmia voidaan erilaistaa myös oppimäärien avulla.

4) Oppilaiden yhdenvertaisen jatko-opintokelpoisuuden turvaamiseksi eräiden aineiden tuntimäärien tulee olla yhdenmukaisia kaikissa peruskouluissa. Tämä koskee ala-asteen vieraan kielen tai toisen kotimaisen kielen, matematiikan ja yläasteen kaikkien pakollisten oppiaineiden opetusta.

5) Seuraavien aineiden keskinäisestä tuntijaosta annetaan ohjeet kouluhallituksen oppimääräpäätöksellä: 1) biologia ja maantieto; 2) historia ja yhteiskuntaoppi; sekä 3) fysiikka ja kemia. Ympäristöoppia opetetaan peruskoulun 1. ja 2. luokalla ja lisäksi siihen kuuluvia sisältöjä myös 3.-6. luokilla biologian ja maantiedon yhteydessä.

6) Peruskoululain 26 §:n mukaan opetussuunnitelmaan kuuluu useassa oppiaineessa opetettavia aihekokonaisuuksia. Näitä ovat esimerkiksi rauhan- ja kansainvälisyyskasvatus, perhe- ja kuluttajakasvatus, liikennekasvatus ja terveystieteiden kasvatus.

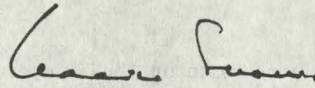
Liikuntaan varatuilla tunneilla opetetaan pääosa aikaisemmin kansalaistaitoon kuuluneista terveystieteiden kasvatuksen ja liikennekasvatuksen oppisisällöistä.

Peruskoulun 9. luokalla opetetaan kaikille oppilaille kotitalouden yhteydessä perhe- ja kuluttajakasvatuksesta.

7) Musiikki ja kuvaamataito ovat 8. ja 9. luokalla vaihtoehtoisia aineita. Koulun on järjestettävä kummankin aineen opetusta, mikäli oppilaita niihin ilmoittautuu.

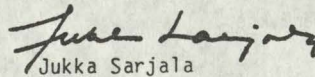
Helsingissä 8 päivänä helmikuuta 1985

Opetusministeri

Kaarina Suonio

Apulaisosastopäällikkö

Jukka Sarjala

LIITE 4.

Valtioneuvoston päätös peruskoulussa järjestettävän esiopetuksen perusteista

Annettu Helsingissä 14 päivänä maaliskuuta 1985

Valtioneuvosto on tänään opetusministeriön esittelystä 27 päivänä toukokuuta 1983 annetun peruskoululain (476/83) 4 §:n 3 momentin nojalla päättänyt seuraavaa:

1 §

Peruskoululain (476/83) 4 §:n 3 momentissa tarkoitetun esiopetuksen järjestämisestä on voimassa sen lisäksi, mitä siitä on erikseen säädetty, tämän päätöksen määräykset.

2 §

Esiopetukseen osallistuminen on oppilaalle vapaaehtoista.

Esiopetuksen tulee kuusivuotiaiden päiväkotipalveluita täydentäen edistää oppivelvollisuuskäyttäytymistä nuoremmille lapsille tarkoitettujen kasvatus- ja opetuspalvelujen tasavertaista jakamista kunnassa.

3 §

Esiopetuksen tavoitteena on peruskoulun kasvatus- ja opetustoiminnalle asetettujen tavoitteiden mukaisesti edistää oppilaiden tasapainoista kehitystä ja parantaa oppilaiden oppimisedellytyksiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan kouluhallituksen vahvistamien opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Opetussuunnitelmaan ei kuulu eri oppiaineiden tuntijakoa.

4 §

Koulun ylläpitäjän on haettava lupaa esiopetuksen järjestämiseen opetusministeriöltä. Lupa saadaan myöntää enintään viideksi lukuvuodeksi kerrallaan

Esiopetusta järjestetään tässä päätöksessä ja opetusministeriön luvassa todettujen ehtojen mukaisesti.

5 §

Esiopetus järjestetään yhdysluokassa peruskoulun alimpien vuosiluokkien oppilaiden opetuksen yhteydessä. Mikäli peruskoulun ala-asteen koulupiirissä on esiopetukseen osallistuvia oppilaita vähintään 7, esiopetus voidaan järjestää erillisessä esiluokassa.

6 §

Esiopetukseen osallistuville oppilaille annetaan opetusta ja oppilaan ohjausta yhdysluokassa 12-21 oppituntia viikossa ja erillisessä esiluokassa 19-21 oppituntia viikossa.

Yhdysluokassa esiopetukseen osallistuvilla oppilailla on enintään 190 koulun työpäivää lukuvuodessa.

7 §

Esiopetuksen opetussuunnitelmaan kuuluvista asioista päättää ennen peruskoululain 30 §:n perusteella laaditun opetussuunnitelman vahvistamista koululautakunta.

8 §

Esiopetuksen järjestämiseen kuuluvia tehtäviä saadaan lukea opettajan opetus- ja työvelvollisuuteen sen mukaan kuin siitä on opetusministeriön päätöksellä määrätty tai erikseen sovittu.

9 §

Esiopetusta järjestetään pääasiassa edellä 5 §:ssä tarkoitetuissa yhdysluokissa sekä niissä kunnissa, joissa lukuvuonna 1984-85 on toteutettu peruskouluasetuksen (443/70) 87 §:n mukaista esiopetuksen kokeilua, myös erillisissä esiluokissa.

10 §

Tarkempia määräyksiä tämän päätöksen soveltamisesta antaa tarvittaessa opetusministeriö.

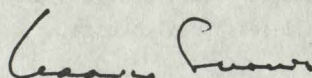
11 §

Tämä päätös tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 1985.

Ennen tämän päätöksen voimaantuloa voidaan ryhtyä päätöksen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

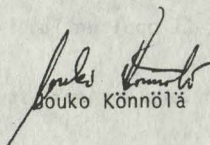
Helsingissä 14 päivänä maaliskuuta 1985

Opetusministeri

Kaarina Suonio

Opetusneuvos

Jouko Könölä

SL/557

Valtioneuvoston päätös
peruskoulussa järjestettävän lisäopetuksen perusteista

Annettu Helsingissä 14 päivänä maaliskuuta 1985

Valtioneuvosto on tänään opetusministeriön esittelystä 27 päivänä touko-
kuuta 1983 annetun peruskoululain (476/83) 4 §:n 2 momentin nojalla päättänyt
seuraavaa:

1 §

Peruskoululain (476/83) 4 §:n 2 momentissa tarkoitetun lisäopetuksen jär-
jestämisestä on voimassa sen lisäksi, mitä siitä on erikseen säädetty, tämän
päätöksen määräykset.

2 §

Lisäopetus on tarkoitettu niille oppilaille, jotka eivät ole päässeet tai
ikänsä puolesta eivät pääse keskiasteen oppilaitokseen taikka, jotka muusta
syystä haluavat täydentää peruskouluopintojaan.

Lisäopetukseen osallistuminen on oppilaalle vapaaehtoista.

3 §

Lisäopetuksen tavoitteena on peruskoulun kasvatus- ja opetustehtävää jatka-
en kehittää oppilaiden jatko-opiskeluvalmiuksia ja ammatinvalinnan edellytyk-
siä.

4 §

Koulun ylläpitäjän on haettava lupaa lisäopetuksen järjestämiseen opetus-
ministeriöltä. Lupa saadaan myöntää enintään viideksi lukuvuodeksi kerrallaan.
Lisäopetusta järjestetään tässä päätöksessä ja opetusministeriön luvassa todet-
tujen ehtojen mukaisesti.

5 §

Lisäopetusluokka voidaan muodostaa, jos opetukseen osallistuu asianomaisen
peruskoulun yläasteen piiristä vähintään 10 oppilasta.

Oppilaalle, joka on saanut peruskoulun päästötodistuksen erityisluokalta,
voidaan lisäopetus järjestää 1 momentin estämättä myös peruskoulun eri vuosi-
luokkien oppilaista muodostetun erityisluokan yhteydessä. Näitä oppilaita var-
ten voidaan muodostaa myös lisäopetusluokka, jos opetukseen osallistuu vähin-
tään 5 oppilasta.

6 §

Lisäopetuksessa annetaan opetusta ja oppilaanohjausta 30 tuntia viikossa noudattaen seuraavaa oppiaineiden tuntijakoa:

<u>I Yhteiset oppiaineet</u>	Tuntia viikossa
Uskonto tai elämäkatsomustieto	1-2
Aidinkieli	2-3
Ensimmäinen vieras kieli ja toinen kotimainen kieli ¹⁾	4-6
Historia ja yhteiskuntaoppi	1-3
Matematiikka	2-3
Fysiikka ja kemia	1-4
Biologia ja maantieto	2-4
Liikunta	2-3
<u>II Oppilaanohjaus</u>	<u>1</u>
	16 - 20

III Valinnaiset oppiaineet²⁾

Toinen vieras kieli
 Kuvaamataito
 Musiikki
 Maa- ja metsätalous sekä puutarhanhoito
 Kotitalous
 Tekstiilityö
 Tekninen työ
 Kaupalliset aineet
 Konekirjoitus
 Tietotekniikka

Oppilaan kokonaistuntimäärä

30

- 1) Tämän päätöksen 5 §:n 2 momentissa tarkoitettussa lisäopetuksessa kielenopetus voidaan järjestää siten, että yhteisenä oppiaineena opetetaan vain joko toista kotimaista kieltä tai ensimmäistä vierasta kieltä. Tällöin kielenopetukseen voidaan käyttää 2-3 tuntia viikossa ja yhteisiin oppiaineisiin 14-18 tuntia viikossa. Oppilaan kokonaistuntimäärä viikossa voi silloin olla 27-30 tuntia.
- 2) Opetussuunnitelma tulee laatia siten, että valinnaisia oppiaineita sisältyy kunnan opetussuunnitelmaan vähintään kolme oppiainetta ja ne voivat olla oppilaille joko yhteisiä tai valinnaisia oppiaineita sen mukaan kun kunnan opetussuunnitelmassa päätetään. Opetussuunnitelma tulee laatia siten, että erityistä huomiota on kiinnitetty työelämään tutustuttamiseen.

7 §

Lisäopetuksen opetussuunnitelmaan kuuluvista asioista päättää ennen peruskoululain 30 §:n perusteella laaditun opetussuunnitelman vahvistamista koululautakunta.

8 §

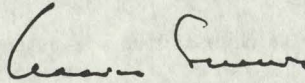
Tarkempia määräyksiä tämän päätöksen soveltamisesta antaa tarvittaessa opetusministeriö.

9 §

Tämä päätös tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 1985.

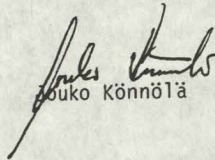
Ennen tämän päätöksen voimaantuloa voidaan ryhtyä päätöksen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 14 päivänä maaliskuuta 1985

Opetusministeri

Kaarina Suonio

Opetusneuvos

Jouko Könölä

SL/557

LIITE 6.

Opetusministeriön päätös valtionosuuteen ja -avustukseen oikeuttavista opettajien erityistehtävistä

Annettu Helsingissä 29 päivänä toukokuuta 1985

Opetusministeriö on asian oltua 29.5.1985 valmistavasti käsiteltävänä valtioneuvoston raha-asiainvaliokunnassa kunnan peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja -avustuksista sekä lainoista annetun lain (1112/78) 19 c §:n nojalla, sellaisena kuin se on 27 päivänä toukokuuta 1983 annetussa laissa (480/83) määrännyt perusteet, joiden mukaan viranhaltijan ja tuntiopettajan erityistehtävät oikeuttavat valtionosuuteen ja -avustukseen seuraavasti:

I Peruskoulu

1. Peruskouluasetuksen 116 §:ssä tarkoitetuista opetuksen ohjaustehtävistä viikossa kuntaa kohden enintään seuraavasti:

kunnassa, jossa peruskoulun ala-asteen päätoimisia opettajia yhteensä

enintään 10	1 tuntia
11 - 20	2 tuntia
21 - 60	4 tuntia
61 - 90	6 tuntia
91 - 120	8 tuntia
121 - 160	10 tuntia
161 - 200	12 tuntia

sekä kaksi tuntia kutakin seuraavaa alkavaa 50 peruskoulun ala-asteen päätoimista opettajaa kohti.

Edellä mainitut opetuksen ohjaukseen käytettävät tunnit lasketaan suomen- ja ruotsinkielisten peruskoulujen ala-asteen opettajien määrän perusteella erikseen.

Jos kaksi tai useampia kuntia muodostaa yhteisen samankielisen yläasteen piirin ja peruskoulun ala-asteen opetuksen ohjaus järjestetään yhteistoiminnassa sanotun yläasteen piirin muodostavien kuntien kesken, lasketaan edellä mainitut opetuksen ohjaukseen käytettävät tunnit mainitun yläasteen piirin muodostaneiden kuntien ala-asteen päätoimisten opettajien yhteismäärän perusteella.

Jos kunnassa on vähintään 350 samankielistä peruskoulun ala- ja yläasteen päätoimista opettajaa ja jos kunta järjestää kouluhallituksen ohjeiden mukaisesti opetuksen ohjausta myös yläasteen opettajille, voidaan edellä mainittujen opetuksen ohjaukseen käytettävien tuntien laskentaperusteena käyttää samankielisten ala- ja yläasteen koulujen opettajien yhteismäärää. Sama koskee myös niitä tapauksia, joissa kaksi tai useampia kuntia järjestää yläasteen opetuksen ja opetuksen ohjauksen yhteistoiminnassa.

2. Peruskouluasetuksen 77 §:n 1 momentissa tarkoitetuista luokanvalvojan tehtävistä yhteensä enintään koulun yläasteen perusopetusryhmien lukumäärää vastaava tuntimäärä viikossa.
3. Peruskoululain 47 §:n 4 momentissa tarkoitetuista kotitehtävien suorittamisen tai muun opiskelun valvontatehtävistä koulun työviikkojen aikana koulua kohden enintään seuraavasti:
 - 1) koulussa, jossa opettajia on enintään 5, kaksi valvontatuntia viikossa,
 - 2) koulussa, jossa on 6 - 9 opettajaa, viisi valvontatuntia viikossa sekä
 - 3) koulussa, jossa opettajia on vähintään 10, kahdeksan valvontatuntia viikossa.
4. Peruskouluasetuksen 27 §:n 1 momentissa tarkoitettuun oppilaanohjaukseen liittyvästä henkilökohtaisesta ja pienryhmäohjauksesta sekä tiedotus- ja muista tehtävistä yhteensä kaksi tuntia viikossa koulun yläasteen jokaista perusopetusryhmää kohden kuuden ensimmäisen perusopetusryhmän osalta ja 1/2 tuntia viikossa asianomaisen koulun yläasteen muiden perusopetusryhmien ja erityisopetuksen perusopetusryhmien osalta.
5. Peruskouluasetuksen 27 §:n 1 momentissa tarkoitettuun oppilaanohjaukseen liittyvistä ammatinvalinnan yhdysopettajan tehtävistä 1/2 tuntia viikossa koulun yläasteen jokaista alkavaa 16 oppilaan muodostamaa ryhmää kohti kahdeksannella ja yhdeksännellä vuosiluokalla sekä peruskoululain 4 §:n 2 momentissa tarkoitettussa lisäopetuksessa.

6. Peruskoululain 26 §:n 2 momentissa tarkoitetun työelämään tutustuttamisen järjestelytehtävistä tutustumisjaksoon osallistuvaa perusopetusryhmää kohti enintään 1/2 tuntia viikossa.
7. Peruskouluasetuksen 69 §:ssä tarkoitetuista oppilaskodin oppilaiden vapaa-ajan ohjaustehtävistä oppilaskotia kohti viikossa enintään seuraavasti:

oppilaskotiin sijoitettuja oppilaita

enintään 39	1 tunti
40 - 79	2 tuntia
80 - 119	3 tuntia
120 -	4 tuntia

8. Koulun työsuunnitelmassa vahvistetuista peruskouluasetuksen 146 §:ssä tarkoitetuista oppilaskerhoista, mikäli 1-2 perusopetusryhmää käsittävän koulun kerhoon osallistuu vähintään 8 oppilasta ja muiden koulujen kerhoihin vähintään 10 oppilasta, koulua kohti viikossa enintään seuraavasti:
 - 1) koulussa, jossa perusopetusryhmiä on enintään neljä, neljää tuntia vastaava määrä;
 - 2) koulussa, jossa perusopetusryhmiä on vähintään viisi ja enintään yhdeksän, kuutta tuntia vastaava määrä;
 - 3) koulussa, jossa perusopetusryhmiä on vähintään kymmenen ja enintään seitsemäntoista, kahdeksaa tuntia vastaava määrä; sekä
 - 4) koulussa, jossa perusopetusryhmiä on vähintään kahdeksantoista, kymmentä tuntia vastaava määrä.

Syyslukukaudella aloitettua kerhoa saadaan jatkaa kevätlukukaudella, niin kauan kuin 1-2 perusopetusryhmää käsittävän koulun kerhoon osallistuu pysyvästi vähintään neljä oppilasta ja muiden koulujen kerhoon vähintään 6 oppilasta.

Edellä 1-4 kohtien perusteella voidaan laskea kunnan peruskoulujen yhteinen oppilaskerhotuntikiintiö. Mikäli kerhotuntikiintiötä jää käyttämättä, koululautakunta voi kiintiön rajoissa myöntää koululle luvan ylittää tässä päätöksessä mainitun koulukohtaisen määrän.

9. Koulun työsuunnitelmassa vahvistetuista peruskouluasetuksen 147 §:ssä tarkoitetuista nuorisokerhoista koulua kohti viikossa enintään seuraavasti:

- 1) koulussa, jossa perusopetusryhmiä on enintään neljä, kolme tuntia vastaava määrä;
- 2) koulussa, jossa perusopetusryhmiä on vähintään viisi ja enintään yhdeksän, viittä tuntia vastaava määrä;
- 3) koulussa, jossa perusopetusryhmiä on vähintään kymmenen ja enintään seitsemäntoista, seitsemää tuntia vastaava määrä; sekä
- 4) koulussa, jossa perusopetusryhmiä on vähintään kahdeksantoista, yhdeksää tuntia vastaava määrä;

Edellä 1-4 kohtien perusteella voidaan laskea kunnan peruskoulujen yhteinen nuorisokerhotuntikiintiö. Mikäli kerhotuntikiintiötä jää käyttämättä, koululautakunta voi kiintiön rajoissa myöntää koululle luvan ylittää tässä päätöksessä mainitun koulukohtaisen määrän.

10. Koulun kielistudion hoitamiseen liittyvistä tehtävistä yhteensä enintään 150 tuntia lukuvuodessa kielistudiota kohti.

11. Peruskouluasetuksen 116 §:ssä tarkoitettusta koulun kirjaston hoidosta viikossa koulua kohti enintään seuraavasti:

- 1) yksi tunti, jos kirjastoa pidetään avoinna lukuvuoden työaikana yksi tunti viikossa,
- 2) kaksi tuntia, jos kirjastoa pidetään avoinna vähintään kaksi tuntia viikossa ja edellisen lukuvuoden kirjalainausten määrä on ollut vähintään 3 500.
- 3) kolme tuntia, jos kirjastoa pidetään avoinna vähintään kolme tuntia viikossa ja edellä tarkoitettu lainausten määrä on ollut vähintään 6 000.

Sen lisäksi mitä edellä on todettu, yksi tunti yläasteen koulua ja sellaista ala-asteen koulua kohden, jossa on vähintään kuusi opettajaa.

12. Peruskouluasetuksen 116 §:ssä tarkoitettujen biologian sekä fysiikan ja kemian opetuksessa käytettävien kokoelmien hoidosta koulua kohti yhteensä enintään kaksi tuntia viikossa.
13. Peruskouluasetuksen 116 §:ssä tarkoitetun koulun yhteisten musiikkiesitysten järjestämisestä yläasteen koulua ja vähintään kuusi perusopetusryhmää käsittävän ala-asteen koulua kohti yksi tunti viikossa.
14. Peruskoululain 54 §:ssä tarkoitetun keittolatoiminnan ohjaus- ja valvonta-tehtävistä yhteensä yksi tunti viikossa kutakin alkavaa kahdeksaa peruskoulua kohden, kuitenkin enintään kuusi tuntia viikossa.
15. Peruskouluasetuksen 116 §:ssä tarkoitetuista audiovisuaalisten välineiden hoidosta koulua kohti viikossa seuraavasti:

ala-asteen koulu ja erityiskoulu:

1 - 11	perusopetusryhmää	$\frac{1}{2}$ tuntia
12 - 19	perusopetusryhmää	1 tunti
20 -	perusopetusryhmää	$1\frac{1}{2}$ tuntia

yläasteen koulu:

1 - 11	perusopetusryhmää	1 tunti
12 -	perusopetusryhmää	$1\frac{1}{2}$ tuntia.

16. Peruskouluasetuksen 10 §:ssä tarkoitetuista oppilaskunnan ohjaajan tehtävistä peruskoulun yläasteen koulua kohti enintään puoli tuntia viikossa.

II Lukio, lukion iltalinja ja iltalukio

1. Lukioasetuksen 59 §:n 1 momentissa tarkoitetuista luokanvalvojan tehtävistä yhteensä enintään lukion perusopetusryhmien lukumäärää vastaava tuntimäärä viikossa.
2. Lukioasetuksen 26 §:ssä tarkoitettuun oppilaanohjaukseen liittyvistä ammatinvalinnan yhdysopettajan tehtävistä $1/2$ tuntia viikossa lukion jokaista perusopetusryhmää kohti. Lisäksi yksi tunti viikossa lukion iltalinjan ja

iltalukion perusasteen ylimmän vuosiluokan jokaista perusopetusryhmää kohti.

3. Koulun työsuunnitelmassa vahvistettuihin lukioasetuksen 119 §:ssä mainittuihin oppilaskerhoihin saadaan käyttää yhteensä viisi tuntia viikossa lukion sijaintikuntaa kohti sekä 0.03 tuntia viikossa kutakin päivälukion oppilasta kohti. Kaksikielisessä kunnassa edellä mainitut tuntimäärät lasketaan erikseen kumpaakin kieliryhmää varten.

Tuntien sijoittamisesta eri kouluihin päättää koululautakunta.

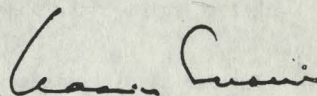
4. Koulun kielistudion hoitamiseen liittyvistä tehtävistä yhteensä enintään 150 tuntia lukuvuodessa koulua kohti.
5. Lukioasetuksen 90 §:ssä tarkoitettusta koulukirjaston hoidosta koulua kohti enintään kolme tuntia viikossa.
6. Lukioasetuksen 90 §:ssä tarkoitettusta biologian sekä fysiikan ja kemian opetuksessa käytettävien kokoelmien hoidosta koulua kohti yhteensä enintään kaksi tuntia viikossa.
7. Lukioasetuksen 90 §:ssä tarkoitettusta koulun - ei kuitenkaan lukion iltalinjan eikä iltakoulun - yhteisten musiikkiesitysten ja taidekasvatuksen hoitamisesta yhteensä enintään kaksi tuntia viikossa.
8. Lukioasetuksen 90 §:ssä tarkoitetuista koulun audiovisuaalisten välineiden hoidosta enintään 1½ tuntia viikossa.
9. Lukioasetuksen 90 §:ssä tarkoitettusta tietokonelaitteiston hoidosta ja valvonnasta yhteensä enintään kaksi tuntia viikossa.
10. Lukioasetuksen 10 §:ssä tarkoitetuista oppilaskunnan ohjaajan tehtävistä lukiota kohti enintään puoli tuntia viikossa.

Tämä päätös tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 1985 lukien. Kohdat I: 16 ja

II: 10 tulevat kuitenkin voimaan aikaisintaan siitä lukien kun kyseisissä kohdissa tarkoitettujen tehtävien palkkioista on virkaehtosopimuksella sovittu.

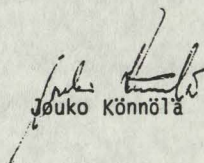
Helsingissä 29 päivänä toukokuuta 1985

Opetusministeri

Kaarina Suonio

Opetusneuvos

Jouko Könölä

SL/557

Tätä julkaisua myy

**VALTION
PAINATUSHESKUS**

POSTIMYYNTI

PL 516

00101 Helsinki

Vaihde (90) 539 011

Telex 123458 vapk sf

KIRJAKAUPAT HELSINGISSÄ

Annankatu 44

(Et. Rautatiekadun kulma)

Vaihde (90) 17 341

Eteläesplanadi 4

Puh. (90) 662 801

ISBN 951-859-826-6